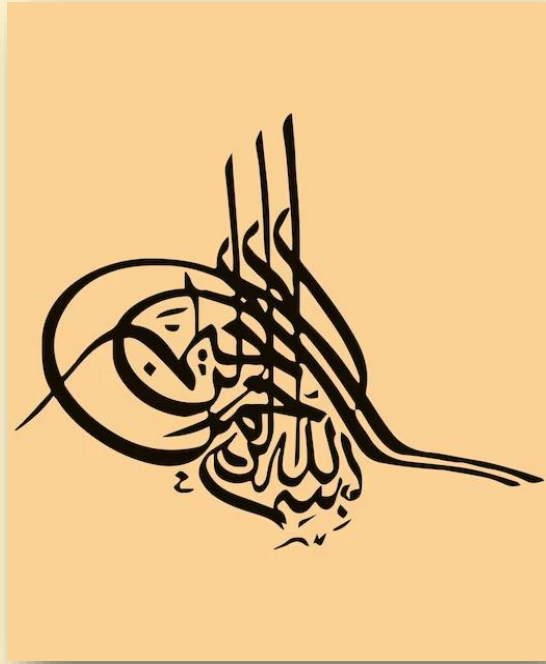

el-fusûl fil-usûl

Ahmed b. Ali Ebû Bekir er-Razî el-Cessâs

Sa arapskog preveo:

Samir B.

03. 07. 2025

DEUTSCHLAND

Uvodna reč prevodioca

Ovu sam knjigu počeo da prevodim pomoću Google prevodioca. Znam "Elifsufaru", dakle, znam da čitam Kur'an, ali ne bez grešaka, mislim, ne mogu ga čitati sa perfektnim "tertilom", ali znam da otkrijem rečenicu kako ona zapravo glasi, ali pomoću ustun, esre i otro znakova u Kur'anu. Arapski jezik ne znam. Ovu knjigu prevodim za svoje potrebe i na moju ličnu odgovornost. Vi koji je čitate, ne smete od nje ništa prihvatiti bez strogog nadzora i odobrenja vašeg imama. Ako vam on nešto iz ove knjige odobri vi to prihvatite, ako ne, onda vi to nemojte prihvatiti nego napustite ovu knjigu i mene ostavite samog ovde sa njom. Dalje: Ja sam od prve stranice pa do 42 stranice naveo prevod hadisa i govor as'haba samo na našem jeziku ali ne i sami njihov tekst na arapskom kao što sam to revnosno i sa puno ljubavi činio sa Kur'anom i njegovim blagoslovljenim ajetima. Tu sam bio a i dalje sam smrtno ozbiljan. Ja tu ne grešim niti smem sebi da dozvolim da tu pogrešim. Ipak, ni po cenu svog života u mom prevodu ove ili bilo koje druge knjige na čijem prevodu radim, a ima ih nekolicina, ne dozvoljam da se u ajetima Kur'ana na kojima radim pojavu termini par reči kao što su: Molitva, Zapovest, Opet, Svevišnji, Pakao, Raj, đavo i moge druge znane i neznane reči koje mi odzvanjavaju kao zvona hrišćanstva. Ja Hođa nisam niti imam završenu Medresu. Kad smo kod mog školovanja, ja imam samo devet (9) godina završene škole. U svom sam životu imao samo dva učitelja. Za elifsufaru, bio mi je učitelj Martinović Džemo a za Tedžvid Zaho, oboje iz Kos. Mitrovice. Tedžvid koji sam učio kod ađa Zahe (tako sam ga uvek oslovljavao), kad sam stigao do poglavlja tedžvida " Medu-Arid i Medu-Lazim", odustao sam te sam ga napustio. Satima i danima se ađa Zaho (Allahrahmetelje) trudio da mi to objasni, ali to meni, jednostavno rečeno, nije moglo u galvi da mi uđe. Nisam više hteo da mučim sebe a još manje njega sa tim. Posle njih dvojice, na mene je veliki i jak uticaj imao i ostavio naš Imam i Muderiz Mulla Miljazim (Allahrahmetelje), isto i on je iz Kos. Mitrovice bio. On me je usmeravao u svemu. Objasnjavao mi je mnoge hadise, ajete i rivâjete. On je bio i ostao moj Duhovni Otac. To sam tada u brk rekao svakom pa i mom rođenom ocu. Za mog imama sam bio spreman i da poginem. Voleo me je a voleo sam i ja njega, i to se videlo na meni. Jako sam ga voleo. On kad bi u pitanju bio ja bih se teško na svog rođenog oca setio. Toliko o meni.

Od 42 stranice ove knjige, počinjem da navodim tekstove hadisa i govor as'haba na arapskom jeziku. Znam da sam ovim još više sebi otežao posao, ali ne mogu protiv samoga sebe, a posebno ne naspram nadahnuća koje me povremeno poseti kad duhom klonem, kad se umorim i kad ponekad pomislim da sve obustavim. On tad naidže, pomiluje me i šapne samo jednu reč ajeta: „IKRE“. Posle ove njene naredbe, meni druge nema nego da joj se povinujem, jer znam da me ona vodi i predvodi na putu prema Allahu Teâlâ. Pa dokle stignem, odnosno, dokle mi je odredio da stignem Allah Teâlâ.

Samir B. 07.07.2025 DEUTSCHLAND,

[Uvod u knjigu]

[مُقَدِّمَةُ الْكِتَابِ]

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog. Nakon hvale Allaha Teâlâ i slanja dove i selama na Božjeg Poslanika, (neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir), ovo su “ Poglavlja i odeljci o principima islamske jurisprudencije“. One obuhvataju znanje o metodama (usul) izvođenja značenja Kur'ana, izvlačenja njegovih dokaza, pravila njegovih reči i načina na koje se koriste različiti oblici arapskog govora, jezički nazivi i pravni izrazi. Molim Allaha Teâlâ za uspeh u onome što nas približava Njemu Teâlâ i da nas On Teâlâ približi Njemu Teâlâ. On Teâlâ je Čuvar toga i sposoban je za to.

[بَابُ الْعَامِّ]

(Babu'l-Âm- Generalni kapitul)

[Poglavlje o fenomenima koje treba uzeti u obzir]

Sadrži poglavlja: Poglavlje o fenomenima koji se moraju uzeti u obzir.

Među fenomenima koje treba uzeti u obzir je i ono što je prepričano u hadisu Ibn Umera (r.a.h.): „Hz.Poslanik, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, je upitan bio o vodi koja se nalazi u pustinji iz dvadeset i drugog poglavlja: O opisu izražavanja, rekao je Hz.Ebu Bakr – (r.a.h.)-: Presuda može biti promenjena od strane onoga koji donosi pravilo. I to se odnosi na Njegovu Teâlâ reč:

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُنْجِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

67. **Nijednom vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na Zemlji; vi želite prolazna dobra ovoga svijeta, a Allah želi onaj svijet. – Allah je silan i mudar.**

Hz.Ibn Abbas (r.a.h.) je rekao: Ukinuta je izjavom Uzvišenog Allaha:

فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثَخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا
بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرْتُمْ مِنْهُمْ وَلَكِنْ
لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالُهُمْ

4. Kada se u borbi s nevjernicima sretete po šijama ih udarajte sve dok ih ne oslabite, a onda ih vežite, i poslije, **ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte**, sve dok borba ne prestane. Tako učinite! Da Allah hoće, On bi im se osvetio, ali On želi da vas iskuša jedne pomoću drugih. On neće poništiti djela onih koji na Allahovu putu poginu, (Muhammed. 47/4).

el-Sudi (r.a.h.) je rekao: Njegova Teâlâ izjava: **... ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte...**, ukinuta je izjavom Uzvišenog Allaha:

فَإِذَا أَنْسَلَخَ الْأَشْهُرَ الْحُرُمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ
وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
عَفُورٌ رَحِيمٌ

5. Kada prođu sveti mjeseci, **ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete**, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakome prolazu dočekujte! Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru, jer Allah zaista prašta i samilostan je. (et-Tevbe, 9/5).

H.z.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: Na to ukazuje činjenica ta da je prenošeno da je sura Bera (et-Tevbe) među poslednjim objavljenim ajetima Kur'ana.

Slično tome je i izjava Svemogućeg Allaha:

وَالَّتِي يَأْتِيَنَّ الْفَجْشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا
فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

15. **Kada neke od žena vaših blud počine, zatražite da to protiv njih četverica od vas posvjedoče**, pa ako posvjedoče, držite ih u kućama sve dok ih smrt ne umori ili dok im Allah ne nađe izlaz neki.

(en-Nisâ, 4/5).

H.z.Ibn Abbas (r.a.h.) je napomenuo da je kazna za preljubu prvobitno bila propisana, ali je ukinuta bičevanjem i kamenovanjem, kao dve kazne koje su ih ukinule.

[Poglavlje o diskusiji o dokazivanju analogije i idžtihada] [Poglavlje o značenju dokaza]

Poglavlje: O značenju dokaza, razuma, analogije i idžtihada.

Dokaz: To je ono što, kada posmatrač razmišlja o tome i traži dokaze, vodi ga do znanja značenja. Zove se dokaz jer je poput upozorenja na razmišljanje koje vodi do znanja i upućuje ga na njega. Upoređuje se sa vodičem i dokazom ljudi koji ih usmerava na put. Kada o tome razmišljaju i slede ga, to ih vodi ka željenoj svrsi, mestu ka kome se upućuju. Zar ne vidite da kažemo: **“Zar na nebesima i zemlji nisu znaci Svemogućeg Allaha?”** To je zato što oni vode onoga ko razmišlja o svom stanju do znanja o Svemogućem Allahu. Neki ljudi kažu: **“Dokaz je posrednik dokaza u stvarnosti, baš kao što je dokaz ljudi posrednik dokaza”**. Zato o ovome kažu: **“Svemogući Allah je dokaz istine do spoznaje Njega”**. H.z.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: **“Prvo je očiglednije u jeziku, jer niko ne bi rekao da je Svemogući Allah vodič, niti bi Ga pozivao govoreći: O vodiču, osim ako to ne ograniče, misleći pod tim na onoga koji spašava od uništenja, u smislu vodiča koji ih spašava Svojim vođstvom, reći će: O, voditelju zbunjenih, o, voditelju zabludelih”**.

Allah Svemogući je rekao:

وَلْيَعْلَمِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ ۖ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ
لَهَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

54. i da bi oni koji su znanjem obdareni spoznali da je Kur'an istina od Gospodara tvoga, pa u nj povjerovali i da mu srca njihova budu sklona. **A Allah će vjernike, doista, na Pravi put izvesti.**

(el-Hadž, 22/54).

To znači da ih ka Njemu Teâlâ upućuje. Ljudi kažu: **“Allah Uzvišeni nam je pokazao Svoj put kroz znakove Svoga stvaranja”**. Zato, oni ograničavaju termin **“dokaz”** u ovim slučajevima kada opisuju Allaha Uzvišenog. Pod **“Njim”** se podrazumeva Spasitelj, Razjašnjivač i slično. Prvo je očiglednije i jasnije, jer je opšte značenje reči **“dokaz”** prisutno u njemu bez ikakvih ograničenja. Ljudi mogu reći za obeležja podignuta da obeleže put – kao što su izgrađene milje u pustinji – da su to putokazi. Oni ne nazivaju onoga ko ih je tamo izgradio dokazom, već ono što onaj ko ih posmatra i koristi ih kao dokaz nazivaju dokazom, a ne onaj ko ih je utvrdio. Ono što ukazuje na validnost onoga što smo pomenuli jeste to da onaj koji pruža dokaze kaže: **“Dokazi za validnost moje izjave: to i to”**. Pod ovim se misli na dokaze, a vlastite imenice se koriste za pružanje dokaza. Onaj ko postavlja pitanje pita ispitanika: **“Koji je dokaz za validnost tvoje izjave?”** Nije dozvoljeno reći: **“Ko je dokaz za validnost tvoje izjave?”** Dakle, ono što smo opisali utvrđuje da je dokaz ono što vodi onoga ko ga razmatra i ispituje do znanja označenog. Neki ljudi tvrde da je dokaz tvoje znanje o nekoj stvari i tvoje postojanje iste. Oni kažu: Jer, ako bi neko rekao: **“Koji je dokaz za to i to?”**, bilo bi dozvoljeno reći: **“Moje znanje o tome i tome i moje postojanje tog i toga”**. Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: **“Nema ničega u opisu dokaza koji smo pomenuli što je dalje ili slabije od ovoga**. Jer, ako bi neko rekao: **‘Koji je dokaz za pojavu tela?’**, ne bi bilo ispravno da kaže: **‘Moje znanje je u tome da su ona neodvojiva od pojava.’**” Umesto toga, rekao bi: **“Dokaz za njihovo pojavljivanje je da su neodvojivi od pojava”**. Ovo takođe zahteva da se čula spoznaju iz perspektive dokaza, jer ih poznajemo i ona postoje, a znanje, prema ovom govorniku, jeste dokaz.

Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: **“Dokaz nije uzrok za naznačenu stvar, niti je razlog njenog postojanja. Baš kao što dokaz ljudi, koji ih vodi i usmerava na put, nije razlog postojanja nameravanog mesta, čije se znanje postiže kroz njegove dokaze. Naprotiv, to je razlog za dolazak do znanja o njemu”**. Što se tiče uzroka, to je značenje na osnovu kojeg se javlja presuda. Dakle, postojanje presude je povezano sa njenim postojanjem, a kada nema uzroka, nema ni presude. Ovo je tačna tvrdnja u racionalnim stvarima, a njeno poreklo je u uzroku, a to je bolest. Pošto njena pojava menja stanje pacijenta, značenja koja se javljaju sa njenom pojavom nazivaju se uzrocima racionalne presude, jer njihova pojava zahteva pojavu opisa i presuda, bez kojih ne bi postojali. Kao što je naša izreka: Pojava crnila u telu je uzrok njegovog opisivanja kao crnog, a pojava kretanja u njemu je uzrok njegovog kretanja. U dokazima kažemo: Nemogućnost tela da bude slobodno od akcidencija je dokaz njegovog nastanka, ali nije uzrok njegovog nastanka. Jer, akcidencija je dokaz svog uzroka, a ne kažemo da je ona uzrok svog uzroka. Dakle, razlika između dokaza i uzroka postala je jasna kroz ono što smo opisali. Svrha dokaza je da posmatraču i istražiocu pruži znanje o značenju, na koja on nema uticaja na samo njeno značenje. Uzrok je razlog postojanja onoga što jeste, i da ga nije, ne bi postojalo na način koji smo objasnili. Uzrok se može nazvati dokazom onoga čega je uzrok, jer njegovo razmišljanje vodi do saznanja onoga čega je uzrok. Iz ovoga sledi da je svaki uzrok dokaz, ali nije svaki dokaz uzrok. Zaključivanje je traženje dokaza i njihovo razmatranje kako bi se došlo do saznanja o naznačenom.

(Aanalogija: znači suditi o nečemu na osnovu njegovog pandana koji deli njegov uzrok koji zahteva njegov sud.) A rasuđivanja je dve vrste, od kojih jedna vodi do saznanja značenja. To je ispitivanje dokaza racionalnih stvari, ako se ispituju iz perspektive razuma.

Postuju mnogo dokaza za presude o incidentima za koje postoji samo jedan dokaz, a nama je zadatak da postignemo željeni rezultat.

Druga vrsta je: Rezultat je prevlast mišljenja i najveća sumnja, koja ne vodi do saznanja istine onoga što se traži. Ovo se odnosi na presude o događajima koji zahtevaju idžtihad, a u kojima se ne zahteva da se (obavezno) dođe do željenog is'hoda, pošto Svemogući Allah nije utvrdio definitivan dokaz koji vodi do saznanja o njemu. Zato se ovo naziva metaforičkim dokazom, upoređujući ga sa dokazima racionalnog rezonovanja i dokazima presuda o događajima, koji imaju samo jedan dokaz. Objasnićemo ovo na njegovom mestu, inša Allah. Slično tome, analogija (kijas) se može izvesti na dva načina:

Jedna od njih je: Analogija zasnovana na istinskom uzroku koji zahteva analogijsko pravilo, što su uzroci racionalnih stvari kao što smo opisali.

Drugo: Analogija presuda o incidentima na osnovu njihovog porekla, kao što su tekstovi, dogovorene tačke i drugi izvori. Ono što se tako opisuje nije pravi uzrok, jer smo već objasnili da je pravi uzrok ono što zahteva presudu i ne može postojati bez svojih presuda. Razlozi šerijata na kojima se zasniva analogija ne mogu postojati bez svojih presuda. Zar ne vidite da su svi drugi uzroci kojima se mere presude o incidentima postojali, ali nisu zahtevali ove presude? Ovi uzroci su bili neke od karakteristika obrazloženog porekla. Ove karakteristike su postojale pre nastanka presude, ali je nisu zahtevale. Umesto toga, one su karakteristike i znaci presuda. Koristi se kao dokaz za njih, baš kao što imena ukazuju na njihova značenja u presudama koje su im priložene. Zato, ne zahteva ih, jer ova imena ne zahtevaju ove presude. Umesto toga, oni su znak i oznaka učinjeni indikatorom presude. Zato je dozvoljeno da budu indikator toga u jednoj situaciji, ali ne i indikator toga u drugoj. Isto tako, razlozi za šerijat na kojem se zasniva analogija su sledeći.

Što se tiče idžtihada, to je ulaganje truda u ono što mudžtehid namerava i traži. Međutim, u uobičajenoj upotrebi, ograničen je na odluke o događajima za koje Svemogući Allah nema utvrđene dokaze koji vode do znanja o tome šta se od njih zahteva. To je zato što ono za šta je Svemogući Allah utvrdio dokaz, rasuđivanje u traženju toga, ne naziva se idžtihad. Zar ne vidite? Niko ne bi trebalo da kaže da je znanje o monoteizmu i verovanje u Hz.Poslanika, (s.a.v.s.) stvar idžtihada. Slično tome, za šta god je Svemogući Allah utvrdio dokaz iz odredbi Šerijata, ne bi trebalo reći da je to stvar idžtihada, jer je idžtihad naziv koji se posebno koristi u običaju i navici ljudi znanja, za ono u čemu je osoba zadužena za najverovatnije mišljenje i obim svog truda, a da ne pogodi tačno metu. Dakle, ako mudžtehid pogodi metu, on je učinio ono što je trebalo da uradi, što je ono do čega ga vodi njegova najverovatnija pretpostavka, i znanje o Tevhidu i onome što je slično njemu, za šta je Allah Teâlâ utvrdio dokaze koje smo dužni da uradimo: pogoditi metu istine, zbog jasnoće Njegovih Teâlâ dokaza i jasnoće Njegovih Teâlâ ajeta. Termin idžtihad u islamskom pravu obuhvata tri značenja: **Prvo**, to je pravna analogija zasnovana na zaključenom ili eksplicitnom razlogu, koja vraća granu njenom poreklu i daje joj presudu na osnovu zajedničkog značenja između njih. Ovo spada samo u kategoriju idžtihada - čak i ako je analogno rezonovanje - jer taj razlog, pošto ne zahteva presudu, mogao bi postojati bez nje i kao indikacija je. Način da se to dokaže kao znak presude je idžtihad. Najverovatnija pretpostavka ne zahteva od nas da znamo šta se traži, pa je način da se to uradi, idžtihad. **Druga** vrsta idžtihada je ona koja preovladava u mišljenju bez razloga koji zahteva poređenje grane sa korenom, kao što je idžtihad pri određivanju pravca Kabe za nekoga ko je odsutan sa nje, i kao što je procena potrošne robe, kazna za lov, odlučivanje o mirazu ekvivalentnom mirazu žene, izdržavanje žene, privremeni brak i slično. U ovoj vrsti idžtihada, mi smo zaduženi da donesemo presudu na osnovu onoga do čega će najverovatnije dovesti, bez ikakvog razloga po kojem se grana može uporediti sa svojim korenom.

Treći tip: korišćenje principa kao dokaza za ono što ćemo pomenuti nakon što završimo sa pominjanjem aspekata analogije. Ispravno je primeniti termin “dedukcija” i na racionalna i na verska pitanja, jer, kažemo: Izveli smo presudu o događaju putem analogije te iz perspektive idžtihada. Međutim, ovo se naziva dedukcija u onome što je iz kategorije idžtihada metaforički, a ne doslovno. Dokaz da nije tačno ono na šta se zasniva na idžtihadu jeste to da to ne vodi do saznanja o željenom cilju i zato se od nas ne zahteva da tačno postignemo željeni cilj. Da je Allah Uzvišeni imao utvrđeni dokaz za to, od nas bi se zahtevalo da tačno postignemo željeni cilj, kao i sve druge stvari za koje se Allah Uzvišeni obavezao da utvrdi dokaze, a onda se od nas zahteva da tačno postignemo željeni cilj u otkrivanju Njegovog Teâlâ značenja. Idžtihad je dozvoljen samo u stvarima gde su ukidanje i zamena dozvoljeni, i gde se izraz pojavljuje sa različitim odlukama - ponekad zabranjujućim, ponekad dozvoljenim, a ponekad obavezujućim - prema onome što Uzvišeni Allah zna da je u našem najboljem interesu u tome. Što se tiče onoga što se ne može rešiti razumom osim na jedan način, bilo da je zabrana ili obaveza, onda to nije stvar idžtihada ako smo zaduženi za njegovu presudu. U tom smo slučaju obavezni da postignemo pravo značenje presude, a istina leži u jednom od mišljenja različitih učenjaka. (a Allah Teâlâ je Darodavac uspeha.).

[Poglavlje o aspektima na osnovu kojih se donose presude o incidentima]

H.z.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: Presude o incidentima koji nisu zasnovani ni na Božanski prenetom hadisu niti na konsenzusu mogu se izvesti iz dva pristupa:

Jedan od njih je izvlačenje indikacije iz značenja Božanski prenetog hadisa, koji može imati samo jedno značenje.

Drugi je idžtihad, koji se praktikuje u stvarima za koje se od nas ne zahteva da tačno odredimo željeni is'hod. Ovo je podeljeno u tri kategorije:

Prva je izdvajanje uzroka iz korena, čime se opovrgava uzrok grane i daje joj istu presudu. To nazivamo rezonovanje po analogiji, (kijas).

Druga: idžtihad i ono što je najverovatnije zasnovano na pretpostavci, a ne na analogiji, i koja se oslanjanje na principe kao dokaz.

Treća: izvođenje presude iz principa zasnovanih na analogiji i idžtihadu, koje smo pomenuli.

Što se tiče prvog aspekta: slično je argumentu H.z.Ebu Bekra es-Sidika (r.a.h.) kada se as'habi nisu složili sa njim u vezi sa borbom protiv onih koji uskraćuju zekat, pa je on rekao: **“Borit ću se”** protiv onoga ko pravi razliku između namaza i zekata. Rekli su: H.z.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: **“Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne kažu: 'Nema boga osim Allaha.' Kada to kažu, njihova krv i imovina su zaštićeni od mene, osim jednog prava”**. H.z.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: **“Ovo je deo njihovog prava”**. Potvrdili su validnost njegovog zaključka i vratili se (na njegovu izjavu).

Slično ovome je i H.z.Umerov (r.a.h.) argument sa Zubejrom i Bilallom (r.a.h.), i grupom ljudi sa njima, kada su ga pitali o podeli crne zemlje i prepirali se sa njim o tome iznova i za istu stvar. On (r.a.h.) je rekao: Allah Uzvišeni je rekao:

مَا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ ۚ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ

Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjim njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima – da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših; ono što vam Poslanik kao nagradu dā – to uzmite, a ono što vam zabrani – ostavite; i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava – [El-Hašr, 59/7]

dok Uzvišeni Allah nije rekao:

كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ

“ ... da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših; ... ”, [El-Hašr, 59/7].

Uzvišeni Allah nije rekao:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

10. Oni koji poslije njih dolaze – govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!". [El-Hašr, 59/10].

Pa ako biste podelili bogatstvo među sobom, to bi bila država među bogatima među vama, a poslednji od ljudi bi ostao bez ičega. Tako su znali valjanost njegovog dokaza te su se vratili njegovoj izjavi zbog jasnoće njegovog dokaza. Isto tako, Uzvišeni Allah je rekao:

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَقَا عَنْكُمْ فَاتَنَّنَ بِشُرُوهِنَّ وَأَتَّبَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتَمُوا الصَّيَامَ إِلَىٰ اللَّيْلِ وَلَا تُبْشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَنْكُمْ فِي الْمَسْجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ ءَايَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

187. Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. **Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore;** od tada postite sve do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili. (el-Bekare, 2/187).

uz razumevanje da stanje džunnupluka (nečistoće) ne sprečava post, jer ajet dozvoljava odnos do kraja noći, a poznato je da ko god ima odnos do kraja noći, ako završi odnos noću i dođe vreme zore, probudit će se u stanju džunnupluka. Allah Uzvišeni je presudio da je njegov post validan, kao što On Uzvišeni kaže:

ثُمَّ أَتَمُوا الصَّيَامَ إِلَىٰ اللَّيْلِ - od tada postite sve do noći. (el-Bekare, 2/187).

Ovo je dokaz da stanje džunnupluka ne negira validnost posta. Slično ovome je i Ibn Abbasov dokaz da trudnoća može trajati šest meseci, na osnovu izjave Svemogućeg Allaha:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدِي وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

15. Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa, **nosi ga i doji trideset mjeseci**. A kad dospije u muževno doba i kad dostigne četrdeset godina, on rekne: "Gospodaru moj, dozvoli Mi da Ti budem zahvalan na blagodati koju si darovao meni i roditeljima mojim, i pomози mi da činim dobra djela kojima ćeš zadovoljan biti, i učini dobrim potomke moje; ja se, zaista, kajem i odan sam Tebi". (el-Ahkaf, 46/15).

Zatim je Allah Teâlâ rekao:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصْلُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلَوْلَا ذِكُّكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ

14. Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, **a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine**. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti.

(Lukman, 31/14).

čineći trudnoću šest meseci. A slična je ovoj izjava Muaza Umeru (r.a.h.), kada je hteo da kamenuje trudnu ženu: "Ako imaš ikakvo pravo da to učiniš, onda nemaš pravo da to učiniš nad onim što je u njenoj utrobi". A Hz.Umer (r.a.h.), nije bio jedan od onih koji su imali poteškoća sa razlogom za to. A Hz.Umer (r.a.h.) je upućeniji bio od Muaza (r.a.h.), ali nije znao o njenoj trudnoći koliko je Muaz (r.a.h.) znao. Dakle, ako se kaže: **On je samo hteo da je kamenuje...** Zbog trudnoće mu je rečeno: To nije slučaj po našem mišljenju, jer pojava trudnoće ne zahteva propisanu kaznu prema drugim pravnicima. Znamo da je sve što je dokazano bilo posledica nečeg drugog osim trudnoće.

Ako se kaže: Šta znači njegova izjava: " **Da nije bilo Muaza, Umer bi propao?**" Rečeno mu je: On misli: Da mu Muaz (r.a.h.) nije rekao da je trudna, on bi je kamenovao, ubivši tako njeno dete, baš kao što neko ko je nenamerno ubio čoveka pa kaže: "**Propao sam**". Nije počinio greh, ali to kaže iz poštovanja prema takvoj stvari. Slična je ovoj izjava Uzvišenog Allaha:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِلْأَبَوَيْنِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ آبَاؤُهُ فَلِلْأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِلْأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَأَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةُ مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

11. Allah vam naređuje da od djece vaše – muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskima. A ako bude više od dvije ženskih, njima – dvije trećine onoga što je ostavio, a ako je samo jedna, njoj – polovina. A roditeljima, svakome posebno – šestina od onoga što je ostavio, ako bude imao dijete; a ako ne bude imao djeteta, **a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj materi – trećina.** A ako bude imao braće, onda njegovoj materi – šestina, pošto se izvrši oporuka koju je ostavio, ili podmiri dug. Vi ne znate ko vam je bliži, roditelji vaši ili sinovi vaši. To je Allahova zapovijed! – Allah, zaista, sve zna i mudar je. (en-Nisâ, 4/11).

Dakle, poznato je da su dve trećine za oca. (I slično) izjavi Uzvišenog Allaha:

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjeseca pranja; **i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim,** ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrata ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. (el-Bekare, 2/228).

Kada ju je opomenuo da se uzdrži od skrivanja svojih tajni, ukazao je da je njena reč poslednja reč u vezi sa istekom njenog perioda čekanja, njenog perioda čistoće i njenog hajza. Da njena reč nije bila prihvaćena u ovom pogledu, ne bi je opomenuo da krije svoje tajne.

(I slično) rečima Uzvišenog Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَآكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْمَعُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهُمَا وَاسْهَدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

282. O vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenoga roka. I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše i neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio; **neka on piše, a dužnik neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i neka ne umanju ništa od toga**. A ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju u pero kazivati, onda neka kazuje njegov staratelj, i to vjerno. I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene, koje prihvaćate kao svjedoke; ako jedna od njih dvije zaboravi, neka je druga podsjeti. Svjedoci se trebaju na svaki poziv odazivati. I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate – bolje; ali, ako je riječ o robi koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriježiti ako to ne zapišete. Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete i neka ne bude oštećen ni pisar, ni svjedok. A ako to učinite, onda ste zgriježili. I bojte se Allaha – Allah vas uči, i Allah sve zna. (el-Bekare. 2/282).

kada ga je opomenuo da krije, ukazao je da je ono što je rekao prihvatljivo. I od ovoga je izjava Uzvišenog:

إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَآكْتُبُوهُ

“ ... zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenoga roka “. (el-Bekare. 2/282).

do izjave Uzvišenog Allaha:

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَئْنَ مَّقْبُوضَهُ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُوتِيَ ائْمَنَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ دِءَانُ قَلْبِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

283. Ako ste na putu, a ne nađete pisara, onda uzmite zalog. **A ako jedan kod drugog nešto pohranite, neka onaj opravda ukazano mu povjerenje** i neka se boji Allaha, Gospodara svoga. I ne uskratite svjedočenje; ko ga uskrati, srce njegovo će biti grješno, a Allah dobro zna ono što radite. (el-Bekare, 2/283).

Ovo ukazuje na to da je Njegova naredba da se svedoci duga smatraju zaštitom od onoga kojeg se na kraju bojimo poricanja. Zato nije neophodno da se prodaja nekretnina i ugovori o dugu razlikuju.

Postoje mnogo sličnih primera, od kojih su neki nejasniji i suptilniji od onih koje smo pomenuli, ali ipak, vode do znanja o onome što se traži, budući da su ove vrste dokaza, jer nam je zadatak da postignemo ono što se traži. Što se tiče kategorije idžtihada, koju smo pomenuli, podeljena je na analogiju, prevlast mišljenja i rasuđivanje (po osnovama). Od nas se ne zahteva da u njoj dođemo do (obaveznog) željenog is'hoda jer smo dužni da se ne zamaramo ispunjavanjem onoga što nam nije naloženo, a odluka koju smo ispoštovali je ona koja preovlađuje u mislima tokom istraživanja, pa će kod mudžtehida (istražitelja) biti (da) je to najbliže osnovama u datom slučaju, te će doneti presudu u njenu korist prema svom pravilu.

Dokazano je da presude o incidentima spadaju u ove dve kategorije koje smo pomenuli: Utvrdili smo da su se as'habi razlikovali po pitanju presuda o incidentima u dve vrste. Dozvoljavali su neslaganje i spor u jednoj od njih, a to su pitanja fetve, a u drugoj su je poricali, i od toga su prelazili na međusobno proklinjanje, poricanje, objavljivanje rata i borbe, jer je dokaz za presudu utvrđen da im je zadatak da postignu istinu, pa su verovali da je svako ko odstupi od nje zabludeo, grešan i da je napustio vlast Svemogućeg Allaha. Što se tiče pitanja čiji je put bio zasnovan na nezavisnom rasuđivanju i prevazilaženju pretpostavki, oni se nisu bavili tim pitanjima. To ukazuje na to da im nije bio zadatak da postignu željeni cilj, osim ako Svemogući Allah nije utvrdio dokaze za to.

[Poglavlje: Pominjanje dokaza za uspostavljanje idžtihada i analogije u presudama o incidentima]

H.z.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: Počet ćemo, uz pomoć i vođstvo Svemogućeg Allaha, diskusijom o onima koji se ne slažu sa nama u vezi sa analogijom i idžtihadom u odlukama o događajima. Zatim ćemo nastaviti sa objašnjenjem aspekata islamske analogije. Zatim ćemo pomenuti mišljenja onih koji se ne slažu u vezi sa odlukama mudžtehida i škola mišljenja naših as'haba u vezi sa ovim pitanjem. Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: Nema neslaganja između ranih generacija i naslednika i njihovih sledbenika u vezi sa dozvoljenošću idžtihada i analogije na osnovu sličnih slučajeva u odlukama o događajima. Ne znamo nikoga iz ovih ranijih epoha ko je to poricao ili zabranio. Sve dok se nije pojavio narod koji nije znao sudsku praksu i njene principe, koji nije imao znanje o metodi selefa, niti je imao hrabrosti da se posveti neznanju i sledi ružne hirove, u čemu su se razlikovali od as'haba i onih koji su došli posle njih od njihovih naslednika. Prva osoba koja je porekla analogiju i nezavisno rezonovanje u odlukama o događajima bio je Ibrahim el-Nazam. Kritikovao je as'habe zbog upotrebe kijasa (analogije) sa onim što im nije prikladno, i zbog suprotnog od onoga čime ih je Svemogući Allah opisao i za šta ih je hvalio, zbog svoje nepažnje i nedostatka znanja o ovoj stvari. Zatim ga je grupa teologa sledila u ovom mišljenju. Bagdadci, osim što nisu napali selefe kao oni, niti su ih kritikovali, umesto toga, počinili su gnusan čin tvrdoglavosti i poricanja nužnosti, kako bi izbegli napad na selefe u njihovim rečima o idžtihadu i analogiji. To je zato što su tvrdili da su reči as'haba u vezi sa incidentima bile u obliku posredovanja i pomirenja između protivnika, i u smislu razlika u pitanjima, a ne u smislu konačnog suda i odlučne izjave. Verovali su da su takvim neznanjem poboljšali svoju doktrinu i da su oslobođeni ružnoće koja je zadesila el-Nazzama (r.a.h.) time što je pronašao greške kod prethodnika.

Tada ih je pratio čovek iz Hašvia, neupućen i ne znajući šta je rekao, ni šta su ovi ljudi rekli, i koji je uzeo deo el-Nazamovih reči, i neke od reči nekih govornika (بَعْدَادٍ مِنْ - Bagdad je od) onih koji poriču analogiju, koristio ga je kao dokaz da porekne analogiju i nezavisno rezonovanje (idžtihad), uprkos njegovom neznanju šta su dve grupe rekly, one koje potvrđuju analogiju i one koje je poništavaju, i on je (međutim) poricao argumente razuma, on tvrdi da razum nema nikakvu ulogu u razumevanju bilo koje od verskih nauka, tako se spustio na status životinje, naprotiv, on je više zalutao od same nje, Kao što je rekao Svemogući Allah:

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا

44. Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji shvatiti? Kao stoka su oni, čak su još dalje s Pravog puta skrenuli. (el-Furkan, 25/44).

Spomenut ćemo šta su ljudi istine koristili kao dokaze za analogiju i idžtihad iz Kur'ana, Suneta i konsenzusa Ummeta. Zatim ćemo nastaviti sa objašnjenjem aspekata analogije i njenih grana, i šta je s tim povezano, inša Allah. Među stvarima koje su koristili kao dokaze za dozvoljavanje idžtihada u odlukama iz Knjige Svemogućeg Allaha:

وَالْوَلَدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْرَضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

233. Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje potpuno bude. Otac djeteta ih je dužan prema svojoj mogućnosti hraniti i odijevati. Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih: majka ne smije trpiti štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta. I nasljednik je dužan sve to. A ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče dijete odbiti, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojilje nađete – pa, nije grijeh kada od srca ono što ste naumili dadete. Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite. (el-Bekare, 2/233).

sve do reči Svemogućeg Allaha:

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا

“... A ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče dijete odbiti, to nije grijeh”. (el-Bekare, 2/233).

Ovaj ajet ukazuje na dozvoljenost nezavisnog rasuđivanja (idžtihada) na dva načina:

Jedna od njih su reči Uzvišenog Allaha:

{وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ}

Otac djeteta ih je dužan prema svojoj mogućnosti hraniti i odijevati. (el-Bekare, 2/233).

A pravični uslovi se postižu samo kroz najrasprostranjenije pretpostavke (الظَّنّ – verovatnoće) i mišljenjem, budući da za to ne postoji poznata količina iz teksta Kur'ana, Sunneta ili konsenzusa ummeta. Naprotiv, to je prema situaciji i onome što je potrebno. Umesto toga, to je u skladu sa situacijom i potrebama dojiše i oca. Drugi aspekt je izjava Svemogućeg Allaha:

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا^{٢٣٦}

“... A ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče dijete odbiti, to nije grijeh”. (el-Bekare, 2/233).

Ne postoji poznata granica onoga o čemu se može dogovoriti uz obostrani pristanak, prema onome što je najverovatnije po mišljenju. Zato što je to povezao sa konsultacijama, a konsultacije se ne odvijaju u nečemu u čemu postoji fiksna odluka, dogovor ili utvrđeni dokazi. Umesto toga, to je izdvajanje mišljenja na osnovu najverovatnijeg mišljenja.

I odatle su reči Uzvišenog Allaha:

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَقْرِبُوهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى
الْمُوسَعِ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمَقْتَرِ قَدْرُهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ^{٢٣٧} حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

236. Nije vaš grijeh ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; to je dužnost za one koji žele dobro djelo učiniti. [El-Bekara: 2/236],

i reče Uzvišeni Allah:

وَالْمُطَلَّقَاتِ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ^{٢٣٨} حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

241. Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje! [El-Bekara: 2/241],

i na drugom mestu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ
عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا

49. O vjernici, kad se vjericama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne čekati određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite. (el-Ahzab, 33/49). Ne postoji način da se odredi količina ove opskrbe osim kroz idžtihad, i većinu verovatnoće (وَعَالِبِ الظَّنِّ), (jer se okolnosti ljudi razlikuju u pogledu bogatstva i siromaštva.

Među njima su i reči Uzvišenog Allaha:

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَتَهُ تَرْضَاهَا قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ
الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

144. Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš: okreni zato lice svoje prema Časnome hramu! **I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu.** Oni kojima je data Knjiga sigurno znaju da je to istina od Gospodara njihova – a Allah motri na ono što oni rade. (el-Bekare, 2/149).

A onaj ko je odsutan od Kabe ne može doći do pravca suočavanja sa njom osim kroz marljivost i prevlast verovatnoće). Među njima su i reči Uzvišenog Allaha:

الطَّلُقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَنٍ وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا
ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ
فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

229. Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. **A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi.** To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. (el-Bekare, 2/229).

Ovaj strah se odnosi samo na ono nad čim većina nas ima kontrolu, i reči Uzvišenog Allaha:

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ
فَأَخْوَفُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

220. i o ovome i o onome svijetu. **I pitaju te o siročadi. Reci: "Bolje je imanja njihova unaprijediti!" A ako budete s njima zajedno živjeli, pa oni su braća vaša,** a Allah umije razlikovati pokvarenjaka od dobročinitelja. Da je Allah htio, mogao vam je propisati ono što vam je teško; On je, doista, silan i mudar. (el-Bekare, 2/220).

Uvećanje bogatstva siročadi se postiže samo pažljivim razlikovanjem, očuvanjem i zaštitom, a to se obično postiže. Verovatnoća, uključujući i reči Uzvišenog Allaha:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ

159. Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. **Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha,** jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega. (Ali-Imran, 3/159).

H.z.Poslanik, (s.a.v.s.) je konsultovao svoje as'habe o stvarima o kojima mu ništa nije objavljeno. Zatim bi iz njihovih mišljenja birao ono što je smatrao najtačnijim u pitanjima rata i neprijateljskih zavera.

Ako bi neko rekao: On Teâlâ mu je samo naredio da se konsultuje sa njima da bi im udovoljio i izbegao grubost koju nam je Svemogući Allah naredio da izbegavamo. On se nije konsultovao sa njihovim mišljenjima, već je postupao prema onome što je otkriveno objavom.

Bilo mu je receno: قِيلَ لَهُ: Nije dopušteno da njegovo naređenje o savetovanju sa njima bude bez povratka na njihova mišljenja- uzimajući u obzir ispravnost o njemu- na osnovu njegovog isticanja i mišljenja, jer, ako saznaju da se savetuju sa njima, a zatim ne obraća pažnju na njihovo mišljenje, to će povećati njihovu usamljenost i povlačenje, a to je sa druge strane bezvredno i beskorisno, to je položaj poniženja. Ovo je razina koja uzdiže H.z.Poslanika (s.a.v.s.) iznad toga. On je više sličan onome što uključuje umirujuće duše, nego li onome što donosi podsmeš i omalovažavanje.

Zar ne vidite da ih nije konsultovao o činjenici te da se dhuh-r-namaz sastoji od četiri rekata, a magrib-namaz od tri, budući da je put do njegovog znanja bio kroz objavu? Tako smo saznali da je naređeno da ih savetuje kako bi izrazili svoje mišljenje i ono što im daje njihovo vlastito tumačenje, pa on sa njima iznosi svoje mišljenje i bira ono što smatra ispravnim među tim.

Na to ukazuje sledeći rivâjet: "El-Hubab ibn el-Mundhir (r.a.h.) je rekao H.z.Poslaniku (s.a.v.s.), kada se zaustavio na mestu gde je nameravao da napadne mnogobošce tokom bitke kod Bedra: **'Šta misliš, o Božji Poslaniče, o ovom mestu gde si se zaustavio? Da li je to po Božjoj naredbi, pa se pokoravamo Njegovoj naredbi, ili je to po tvom mišljenju i zaveri?'** H.z.Poslanik (s.a.v.s.), reče: **"Tog sam mišljenja"**. Reče: **"Mislim da bi trebalo da požuriš do vode i siđeš do nje pre nego što je mnogobošci stignu"**. Tako je to prihvatio. Slično tome, na Dan saveza, kada je H.z.Poslanik (s.a.v.s.), odlučio da Ujejni ibn Hisnu (r.a.h.) i nekim ljudima sa njim da polovinu plodova Medine, pod uslovom da neće pomagati Kurejšijama protiv njega, ensarije su rekle: **"Da li je ovo tvoje mišljenje, o Božji Poslaniče, ili objava?"** On je odgovorio: **"Ne, nego je to moje mišljenje"**. Video sam da su Arapi gadžali na vas jednim lukom, pa sam odlučio da ih odbijem od vas do određenog dana". Ensarije su rekle: **"Allaha nam, nisu ništa želeli od nas dok smo bili mnogobošci, osim gostoprimstva ili kupovine. Kako im možemo išta dati sada, kada nas je Allah Teâlâ počastio islamom? Nećemo im dati ništa osim mača"**. Dakle, nije im ništa dao. To ukazuje na to da su sklopili zavet sa H.z.Poslanikom (s.a.v.s.) da se konsultuje sa njima o stvarima o kojima mu nije poslata objava. Zatim bi sa njima izvršio svoj idžtihad, birajući između njih ono što je smatrao ispravnim. Da nije bilo toga, ne bi ga pitali: **"Da li je to tvoje mišljenje ili objava?"** Tada im je H.z.Poslanik s.a.v.s.) rekao: **"Ne, nego je to moje mišljenje"**, i objasnio bi osnovu svog idžtihada i svog preovlađujućeg mišljenja.

Prenošeno je od H.z.Alije,(r.a.h.), da je rekao: Rekao sam: O Božji Poslaniče, ti me upućuješ u stvari, a ja sam u njoj kao usijano gvožđe. Ili svedok vidi ono što odsutni ne vidi? On je rekao: **"Svedok vidi ono što odsutni ne vidi"**.

Ovo takođe ukazuje na ono što smo pomenuli, jer da je sve što je naredio bilo sa strane objave, onda se presuda svedoka u vezi sa tim ne bi razlikovala, jer je Svemogući Allah svedok u svakoj situaciji, znajući posledice. Ovo ukazuje na to da je sve što je naredio, prepustio je svom trudu i mišljenju.

I od ovoga je izjava Uzvišenog Allaha:

وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِّنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبْعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا

3. Ako se bojite da prema ženama sirotama nećete biti pravedni, **onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene**, sa po dvije, sa po tri i sa po četiri. A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom; ili – eto vam onih koje posjedujete. Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati. (en-Nisâ, 4/3).

do Njegove Teâlâ izjave:

فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً

“...A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo sa jednom;....” (en-Nisâ, 4/3).

Ovaj strah se zasniva samo na najverovatnijoj pretpostavci, jer nečija dela nisu poništena onim što ona utiče u budućnosti. I od ovoga je riječ Uzvišenog:

وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِّنْهُمْ رُّشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعِفِّ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا

6. I provjeravajte siročad dok ne stasaju za brak; pa ako ocijenite da su zreli, uručite im imetke njihove. I ne žurite da ih rasipnički potrošite dok oni ne odrastu. Ko je imućan – neka se uzdrži, a ko je siromašan – neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši. A imetke im uručujte u prisustvu svjedoka. A dosta je to što će se pred Allahom račun polagati. (en-Nisâ, 4/6).

Ispitivanje i uspostavljanje zdravog razuma dolazi samo kroz marljivost i najverovatniju pretpostavku, zasnovanu na onome što izgleda kao razboritost siročad i očuvanje njihove imovine. I reče Uzvišeni Allah:

وَالَّذَانِ يَأْتِيَنِهَا مِنْكُمْ فَأَذُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيمًا

16. A ako dvoje to učine, izgrдите ih; pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allah prima pokajanje i samilostan je. (en-Nisâ, 4/16).

To je bila kazna za dva preljubnika. Nije postojala poznata kazna za štetu koja bi im se izrekla, već je zasnovana bila na onome što je najverovatnije da će biti šteta.

I rekao je Uzvišeni Allah:

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ
فَالصَّالِحَاتُ قَنَاطَتْ لَلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّيِّ تَخَافُونَ نُشُورَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ
وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَأَضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلِيمًا كَبِيرًا

34. Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti. **A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite;** a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! – Allah je, zaista, uzvišen i velik! (en-Nisâ, 4/34).

Ova pretnja je samo u skladu sa onim čemu vodi trud, a isto važi i za ostavljanje i udaranje. I rekao je Uzvišeni Allah:

وَإِنْ أَمْرًا خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا
وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

128. **Ako se neka žena plaši da će joj se muž početi joguniti ili da će je zanemariti, onda se oni neće ogriješiti ako se nagode** – a nagodba je najbolji način – ta ljudi su stvoreni lakomi! I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali – pa, Allah dobro zna ono što radite. (en-Nisâ, 4/128).

Ovaj strah je zasnovan na onome što je najverovatnije da će se dogoditi, a isto tako je i nagodba zasnovana na onome što oboje vide kao najbolje po svom mišljenju. Slično tome, Uzvišeni Allah je rekao:

أَخَيْرٌ فِي كَثِيرٍ مِّنْ تَجَوُّهِهِمْ إِلَّا مَنَ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ
ذَلِكَ أَبْتَغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

114. Nema kakva dobra u mnogim njihovim tajnim razgovorima, osim kada traže da se milostinja udjeljuje ili da se dobra djela čine **ili da se uspostavlja sloga među ljudima**. A ko to čini iz želje da Allahovu naklonost stekne Mi ćemo mu, sigurno, veliku nagradu dati. (en-Nisâ, 4/114),

što znači ono što oni vide kao najbolje. Imaju pravo na njegovo mišljenje i na ono što on smatra da će najverovatnije dovesti do harmonije i jedinstva govora, i da spreči neslogu i podelu govora.

I reče Uzvišeni Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ءَدْوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ هَدْيًا بَلِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّرَ طَعَامُ مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلٌ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّیَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهٖ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ ٱللَّهُ مِنْهُ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنْتِقَامٍ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! **Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi**, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to ponovo uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. (el-Maide, 5/195).

Odluka dvojice pravednika na isti način zasniva se samo na mišljenju. Slično tome, Uzvišeni Allah je rekao:

ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ وَٱلْحُرْمَتُ قِصَاصٌ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَیْكُمْ فَٱعْتَدُوا عَلَیْهِ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ عَلَیْكُمْ وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوا أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ

194. Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda: **onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom** i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone. (el-Bekare, 2/194).

Uzvišeni Allah je rekao:

وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهٗ ۚ وَٱلْمَسْكِينِ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا

26. **Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku, ali ne rasipaj mnogo**, (el-Isra, 17/26).

Njima se daje samo ono što smatraju dovoljnim i što popunjava prazninu. Uzvišeni je rekao:

وَٱلَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ یُسْرِفُوا وَلَمْ یَقْرُورُوا وَكَانَ بَیْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا

67. i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine; (el-Furkan, 25/67).

“Između toga je ravnoteža“. A pravda među njima se može postići samo marljivim trudom (idžtihadom). Uzvišeni Allah je rekao:

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ لَیَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِی ٱلْأَرْضِ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَیُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِیْنَهُمُ ٱلَّذِی أَرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَیُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا یَعْبُدُونَنِی لَا یُشْرِكُونَ بِی شَیْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ

55. Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni – oni su pravi grješnici. (en-Nur, 24/55).

Ummet- osim rafidija- složio se da se ovo nasleđivanje može dogoditi samo u bilo koje vreme na osnovu idžtihada i mišljenja muslimana, u vezi sa onim koga vide kao pogodnog kandidata za halifat zbog njegovih zasluga i da je on pogodniji za Ummet od bilo koga drugog. Uzvišeni Allah je rekao:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

59. O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše. (en-Nisâ, 4/59).

Njegovo očigledno značenje ukazuje na to da se spor dogodio oko pitanja koja nisu posebno pomenuta, jer je uobičajeno da se sporovi i neslaganja među muslimanima ne dešavaju oko pitanja koja su posebno pomenuta. Umesto toga, to je naređenje da se sporno pitanje uputi Knjizi Uzvišenog Allaha i Njegovom Poslaniku(s.a.v.s.), tokom njegovog života, a njegovom Sunnetu nakon njegove smrti. Pozivanje na Kur'an i Sunet vrši se izvlačenjem njegovih propisa iz njih putem idžtihada i razmatranja.

Ako se kaže: Ne poričem da je značenje reči Uzvišenog Allaha:

فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ

“...**obratite se Allahu i Poslaniku, ...**“ (en-Nisâ, 4/59), upućivanje na tekst Knjige i tekst Suneta, a ne na osnovu analogije i mišljenja.

Rečeno mu je: Ovo je greška iz više razloga. Prvo, očiglednije je da se spor javlja samo među muslimanima oko pitanja koja nisu eksplicitno navedena. Nije dozvoljeno tumačiti ajet na način koji protivreči njegovom očiglednom značenju.

Drugo: Vi tumačite ajet kao: “Sledite Knjigu i Sunet“. Ovo je obavezno u slučajevima spora i drugim situacijama. Dakle, ajet je lišen bilo kakve koristi od pominjanja spora.

Treće: Ograničili ste naredbu o vraćanju na ono što je eksplicitno navedeno, a ne na ono što nije eksplicitno navedeno. Opštost formulacije zahteva postojanje vraćanja u oba slučaja, bez obzira da li je sporna odluka eksplicitno navedena ili ne. Zato, nije dozvoljeno nikome da je čini specifičnom i ograničava je na slučaj postojanja teksta, isključujući druge. Dokazano je da to zahteva pozivanje, u slučaju spora, na Kur'an i Sunet, i praćenje njihovih zahteva u pogledu teksta i dokaza.

Na to ukazuje i Njegova Teâlâ izjava:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

83. Kada saznaju za nešto važno, a tiče se sigurnosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele saznati. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno, šejtana slijedili. (en-Nisâ, 4/83).

Pa je On Teâlâ naredio da se ispita ono što je nejasno u vezi sa tim. Rečeno je da su “oni koji su na vlasti” zapovednici vojske, a takođe je rečeno da su oni ljudi znanja. Nema sumnje da se pod ovim misli na one koji znaju, jer ako zapovednici vojske nisu ljudi znanja po zaključku, onda su u istom položaju kao i drugi.

Ako se kaže: Ovo je samo u pitanju straha i sigurnosti, jer je Uzvišeni Allah rekao:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

83. Kada saznaju za nešto važno, a tiče se sigurnosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele saznati. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno, šejtana slijedili. (en-Nisâ, 4/83),

kaže mu se: Čak i ako je to slučaj, njeno ukazivanje se zasniva na onome što smo pomenuli, jer je pitanje straha i sigurnosti, neprijateljskih zavera, planiranja rata i onoga što se dogodilo... Ovo je pitanje religije. Ako je zaključak dozvoljen u ovom pogledu zbog nedostatka jasnog teksta, dozvoljen je i u svim drugim presudama o događajima za koje ne postoji jasan tekst.

Ako se kaže: Uzvišeni Allah je rekao:

{لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ}

{Oni koji to istraže, znali bi to} [En-Nisâ: 83],

I da pravna analogija ne vodi do znanja, onda znamo da to nije bila namera.

Rečeno mu je: Ovo je greška, jer ko kaže: Svaki mudžtehid je u pravu, kaže: Znam da je ono do čega me je moja analogija dovela odluka Allaha Uzvišenog (o meni). Što se tiče onoga ko kaže: Istina je u jednom, on kaže: Ovo je očigledno znanje, kao izveštaj jedne osobe, kao svedočanstvo i kao izjava Allaha Uzvišenog:

{فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ} - “... pa ako se uverite da su vjernice ...”, [El-Mumtehina: 60/10].

Na to ukazuju i reči Uzvišenog Allaha:

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَٰؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا
عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَيِّدُنَا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ

89. A šta će biti onog Dana kad protiv svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, od njega samog, i tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih! **Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve** i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju. (en-Nahl, 16/89).

Njegove Teâlâ reči:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخَنَزِيرِ وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ - وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْفُوذَةُ
وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا
بِالْأَزْلَمِ ذَٰلِكُمْ فَسُقِ الْيَوْمَ يَٰ أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ
الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
مَحْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

3. Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime, i što je udavljeno i ubijeno; i što je strmoglavljeno, i rogom ubodeno, ili od zvijeri načeto – osim ako ste ga preklali – i što je na žrtvenicima žrtvovano, i zabranjuje vam se gatanje strjelica. To je porok! – Danas su nevjernici izgubili svaku nadu da ćete vi otpasti od svoje vjere, zato se ne bojte njih – već se bojte Mene. **Sada sam vam vjeru vašu usavršio** i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera. – A onome ko bude primoran – kad hara glad, bez namjere da učini grijeh, Allah će oprostiti i samilostan biti. [El-Maida:5/3],

i Njegove Teâlâ reči:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ
شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

38. Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas – u Knjizi **Mi nismo ništa izostavili** – i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim. [el-En'am:38/38].

Pošto ne nalazimo svaku odredbu eksplicitno navedenu u njoj, znamo da se deo toga podrazumeva i da je sadržan u tekstu, i do toga dolazimo kroz sopstveno lično tumačenje. Na to ukazuju i reči Uzvišenog:

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

44. jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur'an **da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili**. [En-Nahl: 16/44].

Ovaj ajet sadrži tri značenja: **Prvo**: Ono što je Allah Uzvišeni objavio to je zapisano.

Drugo: Objašnjenje Hz.Poslanika (s.a.v.s.)- o tome šta treba objasniti.

Treće: Razmišljanje o onome što nije eksplicitno navedeno i tumačenje toga prema eksplicitno navedenom pravilu. Ebu Bekr je rekao: Ibrahim ibn Ulejja je naveo ajet:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَتْهُمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

2. On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. **Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste razumom obdareni!** [El-Hašr: 59/2].

Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: Od Sa'leba (r.a.h.) se prenosi da se povezivanje pravila o nekom događaju sa njegovim ekvivalentom u osnovnim principima naziva razmatranje. Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) je rekao: Ispravnost ovog značenja je naznačena početkom ajeta u kojem se pominje razmatranje, jer je Uzvišeni rekao:

وَقَدْ ظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ

“ ... a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. ...”, [El-Hašr: 59/2].

Pa ih je obavestio o njihovom razmišljanju. Lagali su, da su ih njihove tvrđave štatile od Allaha Uzvišenog, zatim je On Teâlâ obavestio o onome što su zaslužili od sramote, muke, poniženja i napuštenosti, On Uzvišeni je rekao:

{فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا}

“ ... ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali ...”. [El-Hašr: 59/2].

Zatim je Uzvišeni Allah rekao:

{فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ}

“ ... Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste razumom obdareni! ...”. [El-Hašr: 59/2].

a značenje- a Allah najbolje zna- jeste to da treba da presudite u korist onoga ko je učinio ono što je učinio, zaslužujući kaznu i koji se nije povinovao Svemogućem Allahu, da ne počine isto delo koje su prethodni počinili, i tako zasluže isto što su i oni zaslužili. To ukazuje na to da se vrednovanje temelji na tome da donosete presudu o nečemu na osnovu presude slično onome koji deli isto značenje, prema kojem se vezuje zaslužena presuda.

Ako se kaže: "Razmatranje je razmišljanje i promišljanje", kaže mu se: "To je jedno te isto, osim što je to razmišljanje o vraćanju nečega njegovom sličnom, na način koji smo objasnili. Zar ne vidiš da kad kažeš: 'Razmatrao sam ovu odeću ovom odećom', ako si je procenio prema njenoj vrednosti? Dakle, značenje je: 'Vratio si mu je'."

I presudio sam u njegovu korist istom presudom, pošto je slična i uporediva sa njim bila.

Neki od naših as'haba su mi ispričali, na osnovu Ebu Abdullaha bin Zaida el-Vasitija (r.a.h.), koji je rekao: Video sam el-Kašanija i Ibn Surejdža (r.a.h.) kako sastavljaju oko hiljadu stranica na osnovu kijasa (analogije). Jedan od njih je to poricao, a drugi je to potvrđivao. El-Kašani (r.a.h.) se oslonio na reči Svemogućeg Allaha:

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

51. A zar im nije dosta to što Mi tebi objavljujemo Knjigu koja im se kazuje; u njoj je, doista, blagodat i pouka narodu koji vjeruje. [El-Ankebut: 29/51],

i Ibn Surejdž (r.a.h.) je naveo u svojoj potvrdi (o) reči Svemogućeg Allaha:

{فَاغْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ}

"... Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste razumom obdareni! ...". [El-Hašr: 59/2].

Među dokazima za ovo iz Sunneta je da se Hz.Poslanik (s.a.v.s.), konsultovao sa as'habima u vezi sa zarobljenicima iz Bedra, u vezi sa njihovim ubijanjem ili otkupom. Hz.Ebu Bekr el-Sidik (r.a.h.), savetovao je da ih otuče, a Hz.Umer (r.a.h.), savetovao je da ih ubiju. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: "Što se tebe tiče, o Ebu Bekre, ti si sličan Hz.Ibrahimu (a.s.), jer je rekao:

رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلَّلَنِي كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

36. oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio – moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao – pa, Ti, uistinu, praštaš i samilostan si. (Ibrahim, 14/36).

Što se tebe tiče, o Umere, ti si sličan Hz.Nuhu (a.s.), jer je rekao:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْنِي عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

26. I Nuh reče: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika, Nuh: 71/26].

I tako je dogovoreno. Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik, (s.a.v.s.), prihvatio je napore Hz.Ebu Bekra, neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim, pa ih je pomilovao i prihvatio otkupninu. Ovo je versko pitanje bilo. Da je postojao jasan tekst od Allaha Svemogućeg u vezi sa bilo kojim od ova dva arbitra, on se ne bi ni sa kim konsultovao o tome.

Ako bi neko rekao: Svemogući Allah ga je ukorio zbog uzimanja otkupa u Svojoj izjavi:

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُفْجَرَ فِي الْأَرْضِ نَرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

67. Nijednom vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na Zemlji; vi želite prolazna dobra ovoga svijeta, a Allah želi onaj svijet. – Allah je silan i mudar. [El-Enfal: 8/67]

na Njegovu Teâlâ izjavu:

لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

68. Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli. [El-Enfal: 8/67], onda to ukazuje da otkup nije bio dozvoljen.

Bilo mu je receno: **قِيلَ (لَهُ)**: Postoji razlika u mišljenju u vezi sa tumačenjem ovog ajeta. Neki od njih su odbacili ono što si pomenuo, dok su drugi to dozvolili. Rasprava o validnosti jednog od ova dva mišljenja je van našeg pitanja, jer je to rasprava između onih koji su rekli: Svaki mudžtehid je ispravan, i da je istina u svim mišljenjima onih koji se ne slažu, kao i među onima koji su rekli: Istina je u jednom, nakon prihvatanja dozvoljenosti idžtihada i zaključka. Izveštaj je autentičan na osnovu onoga što smo pomenuli u vezi sa dozvoljenošću idžtihada, jer, ako je Ebu Bekr pogrešio u vezi sa otkupom, onda je Umer bio u pravu kada je predložio pogubljenje. Nisu se složili da ga Uzvišeni Allah nije ukorio zbog konsultacija o upotrebi idžtihada u ovoj stvari.

I sa ovog: Hadis koji govori o pozivu na namaz: “ I da je Resûllullah – (s.a.v.s.)- bio zabrinut za namaz i kako da okupi ljude za nju, pa mu je rečeno: O Resûllullahu, podigni zastavu kada dođe vreme za namaz, tako da kada je vide, neki od njih će propovedati ezan drugima, ali on nije bio zadovoljan, te su mu oni pomenuli Šabur među Jevrejima, ali on ni sa tim nije bio zadovoljan te je rekao: Ovo je od stvari Jevreja, Pomenuli su mu zvonu, a on je rekao: “To je nešto što hrišćani rade.” Zatim je Abdullahu Ibn Zejdu (r.a.h.) pokazan poziv na namaz, pa je došao i ispričao Hz.Poslaniku (s.a.v.s.), o tome. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: “Pouči tome Bilalla”. Hz.Poslanik, (s.a.v.s.) se konsultovao sa svojim as'habima o tome kako da obavesti ljude o namazu. Neki ljudi su se trudili da podignu zastavu, neki da trube, a neki da zvone zvonom. Hz.Poslanika (s.a.v.s.) nije ih ukorio zbog njihovog idžtihada.

Među njima je i Hz.Poslanikovo (s.a.v.s.) imenovanje Sad ibn Muaza (r.a.h.) za arbitra nad plemenom Benu Kurejze da odluči šta smatra najboljim. Presudio je da muškarce treba ubiti, a decu zarobiti. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je tada rekao: “**Presudili ste po sudu Svemogućeg Allaha, Gospodara sedam nebesa**”.

Ako se kaže: Resûllullah – (s.a.v.s.) – je dozvolio to jer je to bilo u skladu sa odlukom Svemogućeg Allaha.

Bilo mu je receno: **قِيلَ (لَهُ)**: Ovo je greška i mi ćemo je razjasniti. Međutim, dokazi iz izveštaja su tačni na osnovu onoga što smo pomenuli, a to je njegova procena prema obimu njegovog mišljenja i njegovog truda, i to da li je to bilo u skladu sa odlukom Svemogućeg Allaha ili ne, ne umanjuje ispravnost onoga što smo pomenuli. Naprotiv, to je govor onih koji kažu da je idžtiħad dozvoljen nakon prihvatanja principa i da je ono što sam pomenuo greška, jer bi to značilo da ako je presudio da treba da budu podložni džizji, Resûllullah (s.a.v.s.) to ne bi dozvolio.

Dobro je poznato da Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije odredio da Jevrejima neće biti dozvoljeno da je plaćaju ako se njegova odluka ne slaže sa odlukom Allaha Teâlâ. Da je to slučaj, znali bismo da bi, da je drugačije presudio, njegova bi odluka bila odobrena, jer ga je ovlastio da vlada kako smatra prikladnim.

Ako se kaže: Moguće je da je postavio Sa'da za sudiju samo zato što je znao da će njegov sud biti u skladu sa sudom Allaha Uzvišenog i zbog toga mu je dozvolio da vrši idžtihad, kaže mu se: Slično tome, oni koji kažu da je svaki mudžtehid ispravan u svim ostalim događajima kažu da im je Allah Uzvišeni dozvolio da vrše idžtihad samo zato što je znao da će biti u skladu sa sudom Allaha Uzvišenog u tom pogledu.

I sa ovog je takođe rivâjet: "Kada je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) naredio pisanje dokumenta na dan Hudejbe, između njega i Suhejla ibn Amra, a pisar je Hz.Ali ibn Abi Talib (r.a.h.) bio, on je napisao: Ovo je ono što su se Muhammed, Resûllullah, i Suhejl ibn Amr složili. Pa je Suhejl rekao: Da smo te znali za Resûllullah, ne bismo te porekli, Ali napiši: Ovo je ono sa čime se Muhammed Ibn Abdullah složio. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao Aliji (r.a.h.): Izбриši Resûllullah i napiši Muhammed Ibn Abdulah. Hz.Ali (r.a.h.) je rekao: Ne bih ga izbrisao. Pa je Resûllullah (s.a.v.s.) izbrisao. Nije kritikovao Hz.Aliju (r.a.h.), zbog njegovog idžtihada da ga ne izбриše, jer nije nameravao da ne posluša Resûllullaha (s.a.v.s.), već je samo nameravao da proslavi Resûllullaha (s.a.v.s.) i da ispoštuje to ime. Video je da ga ne treba brisati kako bi ga neko drugi izbrisao, pa je to bio čin poslušnosti od njega prema Svemogućem Allahu. Da mu je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao: "Allah Teâlâ te je obavezao da ga izбриšeš", on bi ga smesta izbrisao. Među njima je i onaj Ebu Basir bio, kada je pobjegao od mnogobošca nakon mirovnog sporazuma kod Resûllullaha (s.a.v.s.).

Kurejšije su poslale dvojicu ljudi Resûllullahu (s.a.v.s.) i zamolile ga da im vrati Ebu Basira u skladu sa uslovom koji je postavio u Mirovnom sporazumu. Resûllullah (s.a.v.s.) ga je vratio. Kada su napustili Medinu, Ebu Basir je ubio jednog od njih, a drugi je pobjegao. Vrativši se Resûllullahu (s.a.v.s.), rekao mu je šta je Ebu Basir uradio. Ebu Basir se pridružio Bisijfiju'l-Bahriu, kao i svi muslimani koji su bili u Mekki. Tako su počeli da pljačkaju imovinu mnogobošaca. Postupak Ebu Basira i onih koji su ga sledili bio je čin idžtihada kojeg Resûllullah (s.a.v.s.) nije odobrio. Onaj koji je pisao muslimanima u Mekki, pozivajući ih da se pridruže Ebu Basiru, bio je Hz.Umer Ibn el-Hatab (r.a.h.), bez Hz.Poslanikovog (s.a.v.s.) naredbe. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije osudio to od Hz.Umera (r.a.h.), niti je osudio Ebu Basira zbog ubistva čoveka, niti njegovo povezivanje sa Bisijfiju'l-Bahriom, niti bilo kog drugog ko je (priklučen njemu bio).

Među njima je i onaj kada su Džafer ibn Ebi Talib, Zejd Ibn Harita i Abdulah ibn Ravaha (r.a.h.) ubijeni kod Mute, a oni su bili komandanti Resûllullaha (s.a.v.s.), okupili su se oko Halida ibn el-Valida (r.a.h.) i postavili ga za svog vojskovođu. On se povukao sa njima, a Resûllullah (s.a.v.s.) je to odobrio. (ذَلِكَ) - (To je) njihov idžtihad (بِاجْتِهَادٍ): "Njihov postupak je zasnovan na njihovom sopstvenom idžtihadu, a ne na autoritetu Resûllullaha (s.a.v.s.).

Među njima je jednoglasan dogovor muslimana da im je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) naredio da imenuju imama za sebe nakon njegove smrti u svakoj eri ako im nedostaje imam, na osnovu njihovog idžtihada o tome šta je najbolje i najprikladnije za njih. Slično tome, imam postavlja komandante vojske, sudije i poreske službenike, sve na osnovu ličnog idžtihada i nezavisnog rasuđivanja. Slični izveštaji koji opravdavaju idžtihad u pitanjima religije, bez ikakvog fiksnog roka ili konsenzusa, prebrojni su da bi se nabrajali. **Ono što smo pomenuli, dovoljno je za one koji su upućeni na pravi put.**

Svi ovi izveštaji koje smo pomenuli prenošeni su kroz kontinuirane lance rivâjeta, ne ostavljajući prostora za sumnju. Mnogi izveštaji su prepričani o ovoj temi, osim onih koje smo pomenuli, kroz pojedinačne rivâjete. Zajedno, oni zahtevaju poznavanje njihovog sadržaja na dva načina: **Prvi** od njih je da spadaju u oblast tevatura, u meri u kojoj smo objasnili u diskusiji o izveštajima, zbog nemogućnosti greške i laži u svima njima. **Drugi** aspekt: Rasprostranjen je među narodom i prihvaćen je. Među njima je i ono što je prepričano: "Amiru Ibn el-Akviji se mač vratio na njega na dan Hajbera i ubio ga. Postojala je sumnja u njegovu sudbinu te su se plašili da dove za njega. Njegov brat, Selema, pitao je Hz.Poslanika (s.a.v.s.) o njegovoj sudbini, a on (a.s.) je rekao: 'Umro je boreći se, i trudeći se, i dobit će dvostruku nagradu'". Ovo se zasnivalo na njegovom verovanju da je napadao neprijatelja, ali ih je promašio. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije ga ukorio, niti je kritikovao ljude koji su se plašili da dove za njega zbog njihovog idžtihada.

Među njima je i hadis Hišama ibn Urve (r.a.h.), koji prenosi njegov otac, a Hz.Aiša (r.a.h.) kaže: "Resûllullah (s.a.v.s.) je poslao Usajda Ibn Hudejra i neke ljude sa njim da potraže ogrlicu koju je Hz.Aiša (r.a.h.) izgubila. Zatim je došlo vreme za namaz, i oni su klanjali namaz bez abdesta. Spomenuli su to Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) te je tim povodom objavljen ajet o "Tejmumu". Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije ih ukorio zbog namaza bez abdesta, jer im tejmum nije objavljen. Klanjali su namaz prema svom sopstvenom idžihadu te im nije naredio da ponove svoje namaze".

Hadis je također od Amr Ibn Nedždana (r.a.h.), naveden od Ebu Zerra (r.a.h.), koji je rekao: Izašao sam sa kamilama te sam daleko od vode bio. Moja porodica je moja porodica sa mnom bila, te sam postao džunnub, pa sam klanjao bez pranja. Tako sam došao kod Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i pomenuo mu to. On (a.s.) mi je naredio da se okupam i rekao: "Zemlja ti je dovoljna za deset hadža. Kada nađeš vodu, pusti je da dodirne tvoju kožu". Tako sam klanjao namaz bez abdesta, na osnovu sopstvenog idžtihada, a Hz.Poslanik (s.a.v.s.), nije mu naredio da to ponovi, niti mu je umanjio idžtihad u obavljanju namaza bez pranja u toj situaciji.

Ako se kaže: On je praktikovao idžtihad uprkos postojanju teksta, i nema spora da je idžtihad poništen tekstom, te mu nije naredio da ga ponovi, niti ga je zbog toga osudio. Dakle, ako ovo ne ukazuje na dozvoljenost idžtihada u prisustvu teksta, isto tako ne ukazuje na njegovu dozvoljenost u njegovom odsustvu.

Bilo mu je receno: قِيلَ لَهُ: Nije se potrudio iako je postojao tekst, jer dozvoljenost suhog abdesta za osobu u stanju velike nečistoće nije propisana u Kur'anu.

Jer, izjava Svemogućeg Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى
سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا
صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِّنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ
وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

6. O vjernici, kad hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite – a dio glava svojih potarite – i noge svoje do iza članaka; a ako ste džunubi, onda se okupajte; a ako ste bolesni ili na putu ili ako ste izvršili prirodnu potrebu **ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode**, onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih pređite. Allah ne želi da vam pričinu poteškoće, već želi da vas učini čistim i da vam blagodat Svoju upotpuni, da biste bili zahvalni. (el-Maide, 5/6),

može značiti polni odnos ili dodirivanje rukom. Hz.Umer (i Abdullah) ibn Mesud (r.a.h.), bili su tog mišljenja da se pod ovim podrazumeva dodirivanje rukom, ali nisu bili tog mišljenja za potrebu tejamuma za džunub. Hz.Ali i Hz.Ibn Abbas (r.a.h.) su rekli da se pod time podrazumeva polni odnos. Obojica su tog mišljenja bili da osoba u stanju velike nečistoće treba da obavi tejmum, što je situacija u kojoj je idžtihad dozvoljen. Zato mu nije naredio da ponovi svoj namaz koji je obavio sa idžtihadom. Takođe je rečeno da je tejmum farz za osobu u stanju velike nečistoće u slučaju nedostatka vode.

Ako se kaže: Da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) eksplicitno rekao da je dozvoljeno osobi u stanju velike ritualne nečistoće da obavlja tajamum.

Bilo mu je receno: قِيلَ (لَهُ) : Moguće je da ranije nije govorio o tome pre nego što se obratio Ebu Zerru (r.a.h.). Iz ovoga je hadis Amr ibn el-Asa (r.a.h.), kada je obavio tejamum dok je u stanju velike nečistoće bio, jednog hladnog dana, tokom bitke kod Zet es-Selasila, predvodio je ostale namazu jer se plašio štete od upotrebe vode. Kada su došli kod Hz.Poslanika (s.a.v.s.), rekli su: “O Božiji Poslaniče, on nas je predvodio u namazu dok je u stanju velike nečistoće bio. On (a.s.) ga je zatim upitao: “O Amre, jesi li ih predvodio u namazu dok si bio u stanju velike nečistoće? On je rekao: Bojao sam se da ću, ako se okupam, poginuti, i čuo sam Allaha Uzvišenog kako kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ
وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

29. O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte – ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak – **i jedni druge ne ubijajte!** Allah je, doista, prema vama milostiv. (en-Nisâ, 4/29).

Hz.Poslanik (s.a.v.s.) se nasmejao i nije mu ništa rekao. Nije kritikovao Amra (r.a.h.) zbog njegovog idžtihada da napusti vodu i pretvori se u prah, niti je kritikovao svoje as'habe zbog nastojanja da je iskoriste, ako jesu... Situacija sa njima i u njihovim naporima nije skrivena.

Među njima je i hadis Džabira (r.a.h.): “ Hz.Ali (r.a.h.) je došao Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) u Mekku tokom oproštajnog hodočašća i upitao ga: 'Sa čime si ušao u ihram?' On (a.s.) je odgovorio: 'Ušao sam u ihram sa izjavom o ihramu kao što je to učinio Hz.Poslanik (a.s.).' Takođe je prenošeno da je Ebu Musa (r.a.h.) učinio isto, a Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: 'Doneo sam kurbane, tako da neću biti pušten iz ihrama do Dana kurbana.'” Oni su se trudili da uđu u ihram zbog nečega što nisu znali, kako bi osigurali da je to u skladu sa ihramom Božjeg Poslanika (s.a.v.s.). Hz.Poslanik (s.a.v.s.) im je dao dozvolu da to učine.

Među njima je i hadis Asme (r.a.h.), kćerka Ebi Bekra (r.a.h.), koja je rekla: “Jednog dana ramazana, za vreme Resûllullaha (s.a.v.s.), prekinuli smo post kada je bilo oblačno, a zatim je sunce izašlo. Prekinuli su post na osnovu svoje najverovatnije pretpostavke da je sunce zašlo, ali Hz.Poslanik (s.a.v.s.) nije tome prigovarao. Hadis gde Hz.Ibn Umer (r.a.h.) kaže: “ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je klanjao namaz te je zbunjen bio oko kiraeta. Kada je završio, rekao je: 'O Ubejje, jesi li klanjao namaz sa nama?' On je rekao: 'Jesam'”. I hadis Hz.Ibn Umera (r.a.h.): “ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je klanjao namaz te je zbunjen bio oko kiraeta. Kada je završio, prestao je”. A iz ovog je hadis Sahla ibn Sa'da (r.a.h.): “Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je otišao kod Benu Amr ibn Avfa da ih pomiri, te je nastupilo vreme za namaz”. Bilal (r.a.h.) je došao Hz.Ebu Bekru (r.a.h.) i rekao: “Hoćeš li predvoditi ljude u namazu da bih mogao da preučim ikamu?” On je rekao: „Da”. Kad je Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) počeo da klanja namaz, naišao je Resûllullah (s.a.v.s.) dok su ljudi klanjali namaz.Sklonio se sa puta i stao u namazu. Ljudi su pljeskali, ali Hz.Ebu Bekr (s.a.v.s.) se nije okrenuo u toku namaza. Kada su ljudi još više počeli pljeskali, okrenuo se i ugledao Resûllullaha (s.a.v.s.). Resûllullah (s.a.v.s.) je podigao glavu te mu je dao znak da ostane gde jeste. Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) je podigao ruke i zahvalio Svemogućem Allahu za ono šta mu je Resûllullah (s.a.v.s.) naredio da uradi. Onda se Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) povukao unazad dok se nije poravnao sa safom. Resûllullah (s.a.v.s.) je zatim istupi napred. Kada je završio, reče: “O Ebu Bekre, šta te je sprečilo da stojiš čvrsto kada sam ti naredio?” Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) reče: Nije bilo prikladno da Ibn Ebu Kuhafa predvodi namaz u kojem se nalazi Resûllullah (s.a.v.s.). Zatim je Resûllullah (s.a.v.s.) upitao: “Zašto sam vas video da toliko aplaudirate? Ko god ima sumnje u nešto u svom namazu, neka kaže “Subhan Allah”, jer je aplaudiranje samo za žene. Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) reče: Ovaj izveštaj sadrži razne vrste dokaza za dozvoljenost idžtihada.

Jedan od njih je : Kada je Resûllullah (s.a.v.s.) bio odsutan, oni su postavili čoveka na njegovo mesto na osnovu sopstvenog idžtihada i klanjali namaz iza njega. Zatim, kada su ljudi aplaudirali po svom idžtihadu, da imaju na to pravo. Hz.Ebu Bekr (r.a.h.) u početku nije obraćao pažnju zbog svoje marljivosti, ali kada su još više počeli pljeskali, obratio je pažnju na njih kada ga je njegova marljivost navela da poveruje da ima to pravo. Resûllullah (s.a.v.s.) mu je rukom pokazao: “Ostani gde jesi”. Podigao je ruke i zahvalio se Allahu Teâlâ na osnovu svog sopstvenog idžtihada. Da je trebalo da se zahvali Allahu Teâlâ u toj situaciji i da podigne ruke za nešto drugo osim za čin namaza, onda bi trebalo da je odloži na osnovu sopstvenog idžtihada nakon što mu je Resûllullah (s.a.v.s.) naredio da ostane postojan, jer je tog mišljenja bio da ovo nije bila obavezna naredba, te je uvideo da je odlaganje prikladnije, iz poštovanja prema Resûllullahu (s.a.v.s.) nego li da ide ispred njega. Kao što je odbijanje Hz.Alije (r.a.h.) da izbriše pomen i veličanje Resûllullaha (s.a.v.s.) iz Mirovnog ugovora.

Među njima je i hadis Džabira (r.a.h.) u rivâjetu o vojsci Habata sa Ebu Ubajdom ibn el-Džarahom (r.a.h.) kada su na obali pronašli ugitog kita, pa su odbili da ga jedu i rekli: Uginuo je. Onda su rekli: Mi smo poslanici Resûllullaha (s.a.v.s.), i mi smo na Božjem putu, a vi ste primorani da jedete. Pa su jeli, i kada su stigli, zamolili su Resûllullaha (s.a.v.s.) da iznese svoje mišljenje po ovom pitanju. On (a.s.) im je opravdao taj postupak, te ih nije ukorio zbog njihovog idžtihada.

Među njima je hadis Hamada ibn Seleme, na osnovu rivâjeta Sabita i Humejda, i Enesa, da „kada je objavljen ajet:

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَتَهُ تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ

144. Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš: **okreni zato lice svoje prema Časnome hramu!** I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu. Oni kojima je data Knjiga sigurno znaju da je to istina od Gospodara njihova – a Allah motri na ono što oni rade. (el-Bekare, 2/144).

čovjek iz plemena Benu Selema je prošao pored njih i pozvao ih dok su se klanjali sabah namaz, okrenuti ka Jerusalimu: “Gle, Kibla se promenila.” dva puta, te su se oni okrenuli dok su klanjali namaz prema Kabi. Trudili su se da se okrenu prema Kabi u svom namazu i da prestanu da ponavljaju svoj namaz.

Među njima je i hadis od Hz.Ebu Bekra (r.a.h.), koji je rekao da kada je ušao u džamiju a Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je na ru'ku-u bio, rekao je: “ Nakon toga, sagnuo sam se iza safa i tako sagnut krenuo prema redu, zatim mi je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao: Neka ti Alah Teâlâ poveća gajret, nemoj više tako nešto da radiš“. Nakon toga, odobrio je Hz.Ebu Bekru (r.a.h.) da napusti red i krene ka njima. Zatim ga je obavestio da nije sunet naginjati se izvan reda te mu je dozvolio da klanja rakât koji je klanjao svojim sopstvenim idžtihadom. A iz ovoga je hadis od Muaza (r.a.h.) da ako propuste deo namaza iza Hz.Poslanika (s.a.v.s.) pitat će i bit će obavešteni, pa će ući sa Hz.Poslanikom (s.a.v.s.) i početi sa onim što su propustili, a zatim će slediti Hz.Poslanika (s.a.v.s.) u onome što je preostalo. Onda je došao Muaz (r.a.h.) i propustio deo namaza. Sledio je Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i ostavio je sve ono što je propustio dok to nije nadoknadio nakon što je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) završio sa namazom. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) mu je rekao: “ Muaz je ostavio primer za vas, pa i vi činite isto“. Tako je Muaz (r.a.h.) odlučio da napusti ono što je propustio prateći Hz.Poslanika (s.a.v.s.), a on (a.s.) mu je to dozvolio, nije ga osudio i učinio ga je primerom za one koji su došli posle njega.

Ako se kaže: Ako je ovo tačno, onda je Muaz (r.a.h.) uložio sopstveni idžtihad da napusti tekst (nass), jer je Sunnet za njih bio da nadoknade propušteni namaz, a zatim slede imama, a vi ne dozvoljavate idžtihad koji je u suprotnosti sa tekstom (nass-om).Rečeno mu je: To ne znači da im je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ovo propisao. Moguće je da ih je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) ostavio na miru i da to nije uradio, jer je to bilo dozvoljeno. Takođe je dozvoljeno bilo izostaviti ono što je propustio, pa su imali izbor. Muaz (r.a.h.) je izabrao da sledi Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i da izostavi ono što je propustio. Osnova njegovog idžtihada bila je ta da ga neće naći u stanju u kojem ga ne bi mogao slediti u tome.

Dakle, Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je utvrdio ovo kao sunnet te je odobrio Muazovu (r.a.h.) nameru u tome i njegovo nastojanje da sledi Hz.Poslanika (s.a.v.s.). U svakom slučaju, Muazov (r.a.h.) idžtihad nije protivrečio tekstu Hz.Poslanika (s.a.v.s.).

Među njima je i ono što je prenošeno od strane Sad el-Karza i Saida ibn el-Musajiba (r.a.h.): “Bilall (r.a.h.) je došao Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) da ga pozove na sabah namaz. Rečeno je: da Božji Poslanik (s.a.v.s.) spava. Pa je Bilall (r.a.h.) povikao iz sveg glasa: 'Namaz' “. “**Namaz je bolji od sna**“. Dakle, odobren je poziv na namaz u zori, a Bilalova (r.a.h.) izjava je zasnovana bila na njegovom sopstvenom idžtihadu. Drugi rivâjet je da su se stanovnici Kube čistili vodom, pa je Allah Teâlâ, objavio:

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدُ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

108. Ti u njoj nemoj nikada namaz obaviti! Džamija čiji su temelji, već od prvoga dana, postavljeni na strahu od Allaha zaista više zaslužuje da u njoj obavljaš namaz. U njoj su ljudi koji se vole često prati, a Allah voli one koji se mnogo čiste. (et-Tevbe, 9/108).

Resûllullah (s.a.v.s.) je rekao: “O Ensarije, šta ste uveli?” Allah Svemogući vas je lepo pohvalio, pa su rekli: “Mi se čistimo vodom“. Ljudi su uveli praksu čišćenja sebe na osnovu sopstvenog idžtihada, bez znanja Resûllullah (s.a.v.s.), sve dok Allah Svemogući nije objavio ovaj ajet. Da nisu znali da je nezavisno rezonovanje (idžtihad) dozvoljeno u takvoj stvari, ne bi to učinili.

Među njima je ono što je El-Haris Ibn Amr (r.a.h.) preneo, na osnovu ovlašćenja nekih od Muazovih (r.a.h.) drugova: Prije nego li ga je Resûllullah (s.a.v.s.) poslao u Jemen, upitao ga je: “Kako ćeš da sudiš?” On je rekao: “Pričam mu se Knjiga Allaha, Svemogućeg i Veličanstvenog.“ On (a.s.) ga je dalje upitao: “Šta ako to ne nađeš u Knjizi Allaha Teâlâ?” On je rekao: “Pričat ću mu po Sunnetu Resûllullaha (s.a.v.s.)“. On (a.s.) je rekao: “A šta ako toga nema u Sunnetu Resûllullaha?” On je rekao: „Uložiti ću svoj idžtihad“. On (a.s.) tada reče: “Hvala Allahu Teâlâ, koji je uputio Resûllullaha ka onome što Resûllullah voli “. Tako mu je dozvolio da uloži svoj idžtihad u stvarima za koje nema teksta (nass-a).

Ako se kaže: On ga je prenio od nepoznatih ljudi od Mu'azove družine. Rečeno mu je: To mu ne može naškoditi, jer njegovo povezivanje sa ljudima iz Mu'azove družine zahteva potvrđivanje, pošto se ne može reći da su oni njegovi drugovi, osim ako su pouzdani i prihvatljivi za rivâjete.

Sa druge strane, ovu vest je narod prihvatio, proširila se i postala dobro poznata (mešhur) među njima, a da niko od njih nije kritikovao njene pripovedače ili je kao takvu odbacio.

Takođe: U većini slučajeva, postaje mursel, a mursel je prihvatljiv po našem mišljenju. Primer za to je hadis Amra Ibn el-Asa: Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je rekao: “Ako sudija izvrši svoj idžtihad i uradi ga ispravno, imat će dve nagrade. Ali ako izvrši svoj idžtihad i uradi ga pogrešno, imat će svoju nagradu“. Ebu Hurejre (r.a.h.) je preneo sličnu izjavu od Hz.Poslanika (s.a.v.s.).

Prenosi se od Amra ibn el-Asa, koji je rekao: Dva čoveka su došla Resûllullah (s.a.v.s.), prepirući se. On (a.s.) je rekao: “Presudi među njima, o Amre.“ Ja sam rekao: “O Resûllullahu, mogu li ja da sudim dok si ti prisutan?” On (a.s.) je rekao: “Da“. Ja sam rekao: “Pa šta da sudim?” On (a.s.) je rekao: “Ako si u pravu, imat ćeš deset dobrih dela, a ako se trudiš i pogrešiš, imat ćeš jedno dobro delo“. A od Ukbe ibn Amira se prenosi da je Resûllullah (s.a.v.s.) rekao nešto slično tome. A rekao je isto i za njega.

Među njima je i izreka Resûllullaha (s.a.v.s.): “Onaj koji predvodi ljude u namazu je onaj koji najbolje poznaje Knjigu Svemogućeg Allaha. Ako su jednaki u poznavanju Kur'ana, onda je to onaj koji najviše poznaje Sunnet“. A ne može se znati ko je najznatiji od onih koji su bliski Sunnetu osim kroz idžtihad. Među njima je i hadis Abdullaha Ibn Mesuda – r.a.h.- na osnovu autoriteta Resûllullaha (s.a.v.s.) o tome da “onaj ko sumnja u vezi sa namazom, onda treba da zasniva svoj idžtihad na onome što najviše misli“.

Među njima je i rivâjet o Abdullahu ibn Sa'du ibn Ebi Sarhu, kada ga je Uthman doveo da se zauzme za njega. Resûllullah (s.a.v.s.) se uzdržao od zakletve vernosti, plašeći se da će ga neki od njih ubiti, jer je već planirano da ga ubiju. Uthmanov postupak je zasnovan bio na njegovom sopstvenom idžtihadu, a Resûllullah (s.a.v.s.) ga nije osudio. Hadis Uthman Ibn Ebi el-Asa: Resûllullah (s.a.v.s.) mu je rekao: “Ti si vođa svog naroda, zato sledi najslabije od njih“. On ga je naučio samo kroz idžtihad. Resûllullah (s.a.v.s.) je rekao: “Mnogi ljudi nose znanje nekome ko je upućeniji od njega“. Ovo takođe ukazuje na to, jer onaj kome se ono prenosi može znati kako da izvuče značenja. Malo je prenosilaca koji to znaju. Mnogo je izveštaja prenošeno od Resûllullaha (s.a.v.s.) koji dozvoljavaju lečenje i upotrebu lekova i lekovitih biljaka. Metoda svega ovoga je (idžtihad i mišljenje - **الْإِجْتِهَادُ وَالرَّأْيُ**). Ovi izveštaji, uprkos različitim tekstovima i metodama, zahtevaju odluku Resûllullaha (s.a.v.s.) o dozvoljavanju idžtihadu u odlukama. Incidenti, čak i ako je svaki od njih prenošen kroz pojedinačne tevature, spadaju u sferu tevatura, jer obično nije moguće da svi budu lažni, netačni ili zavaravajući, na način na koji smo to objasnili u kategorijama tevatura, te smo to uporedili sa onima koji dolaze iz džamija nakon džume namaza: da njihovo izveštavanje o njihovom činu obavljanja namaza u petak uključuje istinitost, i da svaki od njih, pojedinačno, može biti lažov u onome što je izvestio o sebi. Isto tako, ovi izveštaji, uprkos njihovom obilju, bili su u skladu sa Resûllullahovom (s.a.v.s.) naredbom da je idžtihad dozvoljen. Oni imaju obavezu da znanje o validnosti njihovog pripovedača za njih bude jedan od izvora autoriteta, i ko god mu protivreči nakon što ga je čuo, on time samo pobija Resûllullaha (s.a.v.s.) zbog dozvoljavanja idžtihadu. Mnogi su rivâjeti preneti od Resûllullaha (s.a.v.s.) u vezi sa upoređivanjem (kijas) stvari sa nečim sličnim i razmatranjem toga po njegovoj sličnosti prilikom odlučivanja, što zahteva poznavanje autentičnosti (sahi) njegovog pripovedača, na način koji smo objasnili. Prilikom dozvoljavanja idžtihadu, njegovi lanci prenošenja su izostavljeni zbog nepoželjnosti produžavanja rivâjeta i zato što su to već dobro poznati rivâjeti među učenjacima.

Među njima je i hadis od Ebu Zerra, koji je rekao: Rekao sam: “O Resûllullahu, bogati su uzeli nagradu; oni daju milostinju i poste. On (a.s.) je rekao: I vi to radite. Rekao sam: O Resûllullahu, oni daju milostinju, ali mi ne. On je rekao: A ti, onda ti imaš milostinju: tvoje uklanjanje kosti sa puta je milostinja, tvoja postojanost od greha je milostinja, tvoja pomoć slabima tvojim viškom snage je milostinja, a tvoj polni odnos sa tvojom ženom je milostinja. Rekao sam: O Resûllullahu, možemo li ispuniti svoju želju i biti nagrađeni? On je rekao: Da li misliš da bi, ako bi to uradio na zabranjeni način, grešio? Rekao sam: Da. On je rekao: “Zar očekuješ zlo, a ne dobro?“ Resûllullah (s.a.v.s.) je povukao paralelu i, pominjući zabranjeno, ukazao je na njegovu suprotnost, dozvoljeno, i obavestio ga da je odluka o stvari ista kao i odluka o njenoj sličnosti. el-Nazam je prigovorio ovom hadisu, tvrdeći da Resûllullah (s.a.v.s.) ne može zahtevati da žena ima pravo na nagradu za dozvoljeni seksualni odnos, jer dozvoljeni činovi ne podrazumevaju nagradu. Ako bi dozvoljeni činovi podrazumevali nagradu, onda nijedan čin ne bi bio dozvoljen osim ako nije zabranjen ili dobrovoljan čin, a dozvoljena podjela bi bila nevažeća.

Bilo mu je receno: قِيلَ (لَهُ): Što poričeš da on zasluži nagrađu za to (ako je time nameravao) čednost i nezavisnost od onoga što je zabranjeno, i zahvalnost Allahu Teâlâ, Blagoslovljenom i Uzvišenom, što mu je omogućio da ima ono što je dozvoljeno, i za ono što se od njega zahteva da čini u smislu kupanja i preterivanja u tome, tako da je ova vrsta seksualnog odnosa namenjena da ima ova značenja, i poređenje sa ovim u datim okolnostima, to je ono za šta se nagrada duguje, a ne ono što je namenjeno zadovoljstvu, što nije kombinovano sa ovim razlozima. Dakle, nema ničega u njegovom zahtevu da bi se zaslužila nagrada za ovaj seksualni odnos što bi zahtevalo nedostatak u izveštaju. I to ne sprečava da ovde postoji još jedan dozvoljeni odnos za koji se ne duguje nagrada, tako da dozvoljeni deo radnje nije poništen na onome što ste izgradili od temelja.

Među njima je i hadis Ibn Abbasa: “Jedan čovek je došao Resûllullah (s.a.v.s.) i rekao: 'Moj otac je starac koji nije obavio hadž. Da li da obavim hadž u njegovo ime?' On (a.s.) ga je upitao: 'Reci mi, ako bi tvoj otac imao dug, da li bi ga otplatio?' On je rekao: 'Da.'“ On (a.s.) tada reče: Dakle, hadž je obavljen u njegovo ime. Hadis El-Hatemije, kada je pitala Resûllullah (s.a.v.s.), rekla je: “Mog oca je zatekla Božja obaveza da obavi hadž, a on je starac koji ne može da se drži za svog konja. Da li da obavim hadž u njegovo ime?” On (a.s.) je upita: “Reci mi, ako bi tvoj otac imao dug da li bi ga otplatila, da li bi to bilo dovoljno?” Ona je rekla: Da. On (a.s.) joj tada reče: Onda je dug prema Allahu Teâlâ zaslužniji. Ibn Abbas je preneo da je čovek došao Resûllullahu (s.a.v.s.) i rekao: “Moja sestra se zavetovala da će obaviti hadž, ali je umrla”. Resûllullah (s.a.v.s.) ga upita: “Reci mi, da je imala dug, da li bi ga platila?” On reče: “Da.” On (a.s.) mu tada reče: “Onda ga platite Allahu Teâlâ, jer On Teâlâ više zasluži ispunjenje”. Ovi izveštaji dokazuju analogiju i poziv na analogiju.

Prenosi se od Muhammeda ibn el-Munkadira da je Resûllullah (s.a.v.s.) upitan o nadoknađivanju ramazanskog posta: da li ga treba nadoknađivati odvojeno? On (a.s.) upita: “Šta mislite, ako čovek duguje drugom čoveku, a on to prvo otplati, pa tek onda?” Rečeno mu bi: “Nema ništa loše u tome.” On (a.s.) tada reče: “Onda je Allah Teâlâ više zaslužan za oprostaj”. Zato je povukao analogiju te je video kao mesto sličnog sličnome.

Među njima je i hadis Ebu Hurejre, koji je rekao: “Jedan čovek je došao Resûllullahu (s.a.v.s.) i rekao: 'Moja žena je rodila crnog dečaka.' On (a.s.) ga upita: 'Imaš li kamile?' On reče: 'Da.' On (a.s.) ga dalje upita: 'Koje su im boje?' On reče: 'Crvene'. On (a.s.) ga ponovo upitao: 'Ima li među njima sivih?' On reče: 'Zaista, ima među njima i sivih.’“.

Pitao je: “Kako to vidiš?” Rekao je: “Možda je to bila vena koja ga je izvukla”. Rekao je: “A ovog je možda izvukla vena”. Resûllullah (s.a.v.s.) je uporedio to i vratio se na stvar o kojoj je odlučio u svojoj glavi, slično onome o čemu je pitao, te ga je podsetio da presudi u njegovu korist prema svojoj presudi. Među njima je i hadis od Umera, koji je rekao: “Osećao sam se uzbuđeno i ljubio sam dok sam postio. Rekao sam: 'O Resûllullahu, danas sam učinio nešto veliko. Ljubio sam dok sam postio'. Pitao je: 'Šta misliš ako ispereš usta vodom dok postiš?' Rekao sam: 'Nema ništa loše u tome'. On (a.s.) je upitao: 'Pa koja je onda svrha?’“ Resûllullah (s.a.v.s.) je povukao paralelu, uporedio je sa njenim ekvivalentom, a zatim ga podsetio na ispravan način da odgovori. Od Resûllullaha (s.a.v.s.) se prenosi: “Ovo je vreme da znanje nestane”. Zijad ibn Labid je rekao: “Kako će to biti, o Resûllullahu, dok je Božja Knjiga među nama? Tako mi Allaha Teâlâ, mi ćemo je učiti našoj deci, a naša deca će joj učiti njihovoj deci”. Resûllullah (s.a.v.s.) je rekao: “ Neka te majka izgubi, o Zijade ibn Labide! Smatrao sam te jednim od pravnika naroda Medine. Zar Tevrat i Inđil nisu u rukama Jevreja i hrišćana? Da li je to dovoljno za njih?” Resûllullah (s.a.v.s.) ga je podsetio da ih cenimo, iako je Knjiga u našim rukama.

Musa ibn Ubejda je preneo od Abdulaha ibn Utbe: "Resûllullah (s.a.v.s.) je rekao Muazu i Ebu Musi kada ih je poslao u Jemen: Kako ćete sudite među ljudima?" Rekoše: Knjigom Allaha Teâlâ. On ih dalje upita: Šta ako ti dođe nešto što nije u Knjizi Allaha Teâlâ? Rekoše: Sunnetom Resûllullaha. On (a.s.) ih dalje upita: Šta ako vam dođe nešto što nije u Sunnetu? Rekoše: Mi merimo stvar po stvari, i ko god od njih bude bliži istini, primorat ćemo ga da je se pridržava. On (a.s.) tada reče: Obojica ste pogodili u centar.

Među njima je hadis Amra ibn Mure, na osnovu autoriteta Abdullaha ibn Saleme, na osnovu autoriteta Hz.Alije (r.a.h.), "Resûllullah (s.a.v.s.) je rekao: 'Svaki narod ima jasan dokaz o svojoj situaciji, u svom najboljem interesu, i oni krive druge za to'. Istina postaje jasna kroz poređenje i pravdu za one koji imaju razum. Među njima je hadis Hz.Aiše (r.a.h.): Resûllullah (s.a.v.s.) joj je rekao: "Daj mi vina." Rekla sam: "Imam menstruaciju." On je rekao: "Tvoja menstruacija nije u tvojoj ruci". Tako ju je podsetio da razmotri značenje i da je to kao čista voda u ostatku njenog tela. Među njima je i hadis Ebu Hurejre, koji je rekao: "Resûllullah (s.a.v.s.) me je sreo dok sam bio u stanju nečistoće na jednom od puteva Medine. Otišao sam i uzeo abdest, a zatim se vratio. On (a.s.) me tada upita: Gde si bio? Rekoh mu: "Bio sam u stanju velike nečistoće, pa mi je mrzovoljno bilo da sedim sa tobom dok nisam bio čist". Zatim je on (a.s.) rekao: "Slava Allahu, musliman ne postaje nečist". Pa ga je podsetio da ga velika nečistoća ne čini nečistim, čak i ako je zbog nje sprečen da klanja namaz". Te je izrazio i svoje čuđenje rekavši: "Slava Allahu", što znači kako si pustio ovu pažnju?

Ako bi neko rekao: Ono što sam pomenuo u vezi sa razmatranjem iz Knjige i Suneta samo ukazuje na dozvoljenost idžtihada na mestima gde je pomenut, pa koji je dokaz za njegovu dozvoljenost na drugim mestima? I zašto poričete da je njegova dozvoljenost ograničena na ta mesta, kada je nemoguće, prema argumentu razuma, da Svemogućí Allah dozvoli idžtihad u onome što je eksplicitno naveo u Svojoj Knjizi, i objasnio ga je jezikom Svog Resûllullah (s.a.v.s.) - a zabranjuje ga osim u onome što je eksplicitno navedeno na njegovom mestu. Zato je neophodno utvrditi dokaze o njegovoj dozvoljenosti na spornom mestu među nama u vezi sa pravilima o novim događajima.

Bilo mu je receno: قِيلَ (لَهُ) Mnogi od ajeta koje smo ranije pomenuli sadrže naredbu da se apsolutno teži, bez ograničenja bilo kojim uslovom ili situacijom. Među njima je i izjava Svevišnjeg Allaha:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَأَسْتَغْفِرْ لَهُمْ **وَشَاوَرَهُمْ فِي الْأَمْرِ** فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ

159. Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i dovi da im bude oprošteno i dogovaraj se sa njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega. (Ali-Imran, 3/159).

Ovo je opšte u svim stvarima, jer je On Teâlâ uključio određeni član, tako da je postalo za rod. Čime god se obraćao Resûllullahu (s.a.v.s.), obraćao se i nama, osim ako ne postoji dokaz da se to precizira nečim drugim osim nama.

I odatle je izjava Uzvišenog Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ
فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

59. O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. **A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku**, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše. (en-Nisâ, 4/59).

Već smo objasnili da se pod ovim podrazumeva pozivanje na Knjigu Allaha Uzvišenog, i Sunnet Njegovog Resûllullaha (s.a.v.s.), (u tekstu) i dokaze, i ovo je apsolutna i opšta izjava u svim stvarima. I odatle je izjava Uzvišenog:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِيَ الْأَمْرِ
مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ
إِلَّا قَلِيلًا

83. Kada saznaju za nešto važno, a tiče se sigurnosti ili opasnosti, oni to razglase. **A da se oni sa tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele saznati. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno, šejtana slijedili.** (en-Nisâ, 4/83).

Ovo je opšte u svemu što je opisano u ajetu. I odatle je izjava Uzvišenog:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَن
يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِّنَ اللَّهِ فَأَتَتْهُمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ
يَحْسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا
يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

2. On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. **Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste razumom obdareni!** El-Hašr: 59/2].

Ovo je opšte u svemu.

Među stvarima koje to takođe zahtevaju iz lanca prenošenja su: hadis Muaza i odobravanje Resûllullaha (s.a.v.s.) istog u korišćenju idžtihada u odlukama o incidentima za koje ne postoji tekst ili konsenzus, i hadis Amra ibn el-Asa i Ukbe ibn Amira, koji su obojica već pomenuti.

Takođe: Od as'haba je potvrđeno da su koristili kijas (analogiju) i idžtiħad (nezavisno rezonovanje) u presudama o događajima, na osnovu brojnih izveštaja koji utvrđuju znanje, tako da nema mesta sumnji u njih. Svaki od njih kaže: "Uložiti ću svoj trud, pa ću reći šta mislim o tome, i on koristi analogiju i naređuje drugima da učine isto. Oni to ne odobravaju, niti sprečavaju sprovođenje presuda i odluka zasnovanih na tome. I to je slučaj sa naslednicima i njihovim sledbenicima, i to je široko rasprostranjeno među njima.

I (ق) saznali smo za njegovo postojanje među njima, baš kao što znamo za postojanje neslaganja koje je među njima bilo u mnogim (pravilima o događajima). Ovo nas obavezuje da kažemo da je idžtihad dozvoljen iz dva aspekta: Jedan od njih je taj da ako nisu znali za Resûllullahov (s.a.v.s.) prenos, (oni) na osnovu njega, i da je to (od njih) ustanovljeno i poznato (njima) iz njegovog zakona, oni bi ga primili od njega i prepoznali (iz njegove religije) jer su se složili da ga izgovore sa ovom apsolutnom sigurnošću, tako da nije bilo nikoga među njima koji je to porekao, niti onog koji je oklevao ili se plašio da nastavi sa tim. Dakle, utvrđeno je da su ga primili od Resûllullaha (s.a.v.s.) - Kao što znamo iz njihovog konsenzusa o imenovanju imama koga bi postavili posle Resûllullaha (s.a.v.s.), oni su primili obavezu idžtihada u ovoj stvari iz Božanski objavljenog izvora te su ga prepoznali iz usula (metodologije) njegovog šerijata i stubova njegove religije. Da nije bilo toga, njihove težnje ne bi bile jednoglasne u izgovaranju toga. Drugi aspekt je taj da je njihov konsenzus dokaz koji se ne može osporiti ili od njega odstupiti, na osnovu onoga što smo prethodno naveli. Utvrđeno je da je njihov konsenzus (dokaz), na osnovu onoga što smo naveli, da je dozvoljeno koristiti idžtihad (nezavisno rezonovanje) u donošenju odluka o novim događajima i pribegavati rezonovanju i analogijama u (izvođenju svojih odluka).

Ako bi neko pitao: “Kako znaš da su se jednoglasno složili oko dozvoljenosti idžtihada u odlukama o incidentima?”, odgovorio bi mu: “To je poznatije i očiglednije nego da bude skriveno od svakoga ko je upoznat sa njihovim načinom i usula (metodama) ranih muslimana”.

Zar ne vidiš da su se razlikovali oko dede? Govorili su o tome na osnovu sopstvenog idžtihada, i niko od njih nije imao tekst iz Knjige ili Suneta. Takođe su se razlikovali oko partnerstva. Umer nije smatrao partnerstvo prikladnijim. Pa su mu njegova braća od istog oca i majke rekla: Zar nam je otac bio magarac. Zar nam majka nije majka onih koje si nasledio? On je napustio svoju prvu izjavu te je uvideo povezanost kada su je uporedili. Rečeno mu je: “Nisi ih združio prve godine, ali si ih združio ove godine”. Rekao je: “To je prema onome što smo odredili, i ovo je prema onome što smo odredili”. Razlikovali su se u vezi sa onim što je zabranjeno, sa različitim mišljenjima: Neki su to smatrali opozivnim razvodom, neki jednim neopozivim razvodom, neki tri, a neki zakletvom. Razlikovali su se u vezi sa terminima “halijeti” [الْحَلِيَّةِ], “berijeti” [الْبَرِيَّةِ], “betteti” [الْبَتَّةِ] “ba'ini” [الْبَائِنِ] i sličnim metaforama, kao i u vezi sa “mudebbberi-om” [الْمُدَبِّرِ], “mukatebi-om” [الْمُكَاتِبِ] i “kelaleti” [الْكَلَالَةِ]. Ebu Bekr el-Sidik je rekao: “Govorit ću o njima na osnovu svog mišljenja. Ako je tačno, onda je od Svemogućeg Allaha, a ako je pogrešno, onda je od mene”. Ibn Mesud je rekao o ženi čiji je muž umro i koji joj nije odredio miraz: “Govorit ću o tome na osnovu svog mišljenja. Ako je tačno, onda je od Svemogućeg Allaha, a ako je pogrešno, onda je od mene i šejtana, a Allah Teâlâ i Njegov Resûllullah (s.a.v.s.) su nevini za to”. Hz.Ali je rekao: “Moje mišljenje i mišljenje Umera su bili jednoglasni među grupom muslimana: da se majke dece ne smeju prodavati. Onda sam odlučio da ih porobim”. Tako je preneo svoje mišljenje i mišljenje grupe bez presude, jer presuda nije mišljenje.

Još jedna sporna tačka je njihovo neslaganje oko “mukatebi-a” [الْمُكَاتِبِ] - (oslobođenog roba) i “mudebbberi-om” [الْمُدَبِّرِ] - (oslobođenog roba), kao i pri odabiru između prstiju oko preferencije i jednakosti. Hz.Ebu Bakr el-Sidik (r.a.h.), bio je onaj koji je smatrao da treba biti jednakosti u davanju, dok je Hz.Umer (r.a.h.) smatrao da treba biti preferencije (privilegije). Hz.Ali (r.a.h.) je verovao u jednakost.

Njihove razlike o pitanjima koja zahtevaju lično mišljenje su brojnije nego što ova knjiga može da podnese te su očiglednije nego li da budu skrivene od bilo kog ko ima znanje. Složili su se da se zavetuju na vernost Ebu Bakru na osnovu svojih mišljenja, i niko od njih nije tvrdio da postoji konkretan tekst o Ebu Bakru ili bilo kome drugom.

Da je postojao konkretan tekst, ne bi bio skriven od njih, jer je on bio najvažnije pitanje njihove religije i njihovih svetskih poslova. Kada su ensarije rekle: "Od nas je vođa, a od vas je vođa", da je postojao konkretan tekst koji navodi određenog čoveka, as'habi se ne bi složili oko dozvoljenosti konsultacija, jer konsultacije nisu dozvoljene u pitanjima za koja postoji tekst od Resûllullaha (s.a.v.s.).

Dokazano je da Resûllullaha (s.a.v.s.) nije odredio Ebu Bekra ili bilo koga drugog za imama, već ih je ostavio njihovom sopstvenom idžtihadu u imenovanju imama kome god su smatrali dostojnim toga i pogodnim za sve. Znamo da kada su imenovali Ebu Bekra na osnovu sopstvenog idžtihada, to nisu činili osim ako to nije bila Resûllallahova (s.a.v.s.) namera. Naređeno im je da imenuju imama na osnovu sopstvenog mišljenja. Zatim je Umer to stavio na konsultacije između šest ljudi, i šestorica i grupa su se složili oko toga. Niko od njih se nije protivio tome, a to je zasnovano bilo na njegovom sopstvenom mišljenju. Šura je konsenzus o mišljenju i imenovanje koga god smatraju prikladnim da preuzme tu odgovornost. Zatim su šestorica uložila sopstvene napore i poverili stvar Abdu'r-Rahmanu ibn Avfu, pod uslovom da se on ukloni iz toga i izabere između njih koga smatra prikladnim (sopstvenim trudom). Tada je Abdu'r-Rahman video da treba da postavi nekoga ko sledi sunet Resûllullaha (s.a.v.s.) i ponašanje Ebu Bekra i Umera (r.a.h.). Pa je to predstavio Aliji (r.a.h.), a Ali (r.a.h.) je rekao: "Postupat ću po knjizi Allaha Teâlâ, sunetu Njegovog Poslanika i po svom idžtihadu." I predstavio je to Uthmanu (r.a.h.), on je to prihvatio pod uslovom koji je postavio. Abdu'r-Rahman je uvideo da treba da postavi nekoga ko postupa u skladu sa sunetom Resûllullaha (s.a.v.s.) i ponašanjem Ebu Bekra i Umera, jer je video da su ljudi postali pravedni prema svom ponašanju i da su osvajanja postignuta tokom njihovih dana i da su osobine kojima ih je Svemogućí Allah opisao pronađene u njima, te je uvideo da se obećanje Svemogućeg Allaha ispunilo. Autentično je u vezi sa njima, rečima Svemogućeg Allaha:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِّنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا
يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

55. Allah obećava da će one među vama koji budu verovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni – oni su pravi grješnici. (en-Nur, 24/55),

pa do kraja ajeta.

Njihova mišljenja su se slagala oko dozvoljenosti konsultacija, a takođe su se složili da povere stvar Abdu'r-Rahmanu, ali su se razlikovali po drugim pitanjima. Nijedan od njih nije porekao nezavisno mišljenje drugog (čak i ako je ono protivrečilo mišljenju drugih). Umesto toga, opravdavali su mišljenje svakog od njih i sve do čega je njegovo nezavisno mišljenje dovelo. Jednoglasno su se složili, kroz sopstveno nezavisno razmišljanje, da nametnu džizju poznatim klasama, da nametnu haradž zemlji Sevad i da udvostruče porez na sadaku Benu Taglib.

Pitanja oko kojih su se razlikovali na osnovu svog nezavisnog razmišljanja bila su previše brojna da bi opravdala bilo kakvu sumnju ili da izazovu bilo kakvu sumnju kod onih sa razumevanjem i uvidom.

Hz.Ali (r.a.h.) je uporedio dedu sa rekom iz koje teče potok, a zatim se granaju dve grane. Zejd ibn Sabit (r.a.h.) je to uporedio sa granom koja raste iz drveta, a zatim iz grane rastu dve grane. Umer (r.a.h.) je rekao u svom čuvenom pismu Ebu Musi (r.a.h.): “I uporedite stvar sa tim.” Ibn Mesud (r.a.h.) je rekao: “Zaista, došlo nam je vreme...” Vreme je prošlo, a mi ne donosimo sud, i nismo tamo. Dakle, ko se suoči sa sudom, neka sudi prema onome što je u Knjizi Allah Teâlâ. A ako nije u Knjizi Allaha Teâlâ, onda prema Sunnetu Resûllullaha (s.a.v.s.). A ako nije u Sunetu Resûllullaha (s.a.v.s.), onda neka iznese svoje mišljenje, čak i ako ne smatra da je potrebno da iznese sopstveno rasuđivanje da bi razumeo odluke o novim događajima. Dozvoljeno je, jer su neki od njih to poricali drugima, i zato što im je dozvoljeno da se dogovore da ne osuđuju onoga ko to kaže, i bar bi među njima postojalo neslaganje oko toga, pa neki od njih to govore, a neki od njih to poriču, kao i sve ostalo u čemu su se razilazili, čiji je put idžtihad, čak i ako se od njih nije pojavilo osuđivanje onoga ko to kaže, pa kada su se svi složili oko Njegove dozvoljenosti- ili čovek bi to mogao da koristi i sam obavesti o tome, ili čovek koji to nije porekao, pošto nije sačuvana njegova izjava po tim pitanjima- tako je uspostavljen njihov konsenzus o tome.

Zar ne vidite da kada su se razilazili oko puta istine u kojem postoji samo jedan, i nije dozvoljeno koristiti idžtihad da bi se od njega odstupilo, oni su od njega odstupili u zabludu i nevinost, i uspostavljanje rata i borbe, poput njihovog neslaganja (u uspostavljanju) Bitke kod Kamile i Sifina, i borbe Haridža, kada je istina u tome bila jedna, i dokazi za nju bili utvrđeni i istaknuti, nisu opravdali status ovog neslaganja, po njihovom mišljenju, kao status neslaganja oko dede, ćelije, divljine, zabranjenog i slično. Ono što smo opisali ukazuje na konsenzus ranih muslimana o dozvoljenosti idžtihada u odlukama o incidentima. Ako bi neko rekao: Prenošeno je od Resûllullaha (s.a.v.s.) da je rekao: **“Postoje trojica sudija: sudija koji vrši svoj idžtihad i ispravno ga izvede, pa je u džennetu; sudija koji namerno donosi nepravednu presudu, pa je u džehennemu; i sudija koji vrši svoj idžtihad i pogrešno ga izvede, pa je u vatri”**.

Prenosi se da je Hz.Alija (r.a.h.) upitan o značenju ovog hadisa, i da ga je prepričao. Rekao je: “Ovaj Haruri je mudžtehid i nalazi se u vatri”.

El-Hasan je rekao: Enes je prošao pored mene kada ga je Zijad poslao kod Ebu Bekra da ga ukori. Pa sam pošao sa njim i ušli smo kod šejha dok je bolestan bio. Ispričao mu je o sebi i rekao: On kaže: da je rekao: Zar nisam postavio Ubejdullaha nad Perzijom? Zar nisam postavio Ravvada nad Domom snabdevanja? Zar nisam postavio Abdu'r-Rahmana nad Divanom i Riznicom? Ebu Bekr je rekao: Zar je učinio više od toga da ih je bacio u vatri? Enes je rekao: Ne znam da je išta drugo osim vrednog mudžtehida. Šejh je rekao: Pomogni mi da sednem, jer ne znam da je išta drugo osim vrednog mudžtehida. Da li su ljudi iz Harure napravili idžtihad, i da li su bili u pravu ili u krivu? El-Hasan je rekao: “Vratili smo se kao protivnici.” Moguće je da je ono što je pomenuto u vezi sa pretnjom onome ko je pogrešio u svom idžtihadu bilo upravo takvo.

Drugi slučaj je da osoba koja nije kvalifikovana za praktikovanje idžtihada ne zna osnovne principe, ili ih je zapamtila, ali ne zna metode idžtihada i različite kriterijume koji se koriste. U ovom slučaju, nije joj dozvoljeno da praktikuje idžtihad.

Ebu El-Alija prenosi ovaj hadis od Alije. Upitao sam Aliju: “Šta je sa onim koji se potrudio, a pogrešio? Njegova je izreka bila: Ako ne zna kako da sudi, onda ne treba da sudi.

Ako se kaže: Resûllullah (s.a.v.s.) nije pravio razliku između mudžtehida, već je u ovo uključivao svakoga ako je pogrešio, kaže mu se:

Ograničili smo ga na one koje smo pomenuli, na osnovu dokaza koje smo izneli u vezi sa dozvoljenošću idžtihada, i na osnovu konsenzusa as'haba o tome, i na osnovu činjenice te da je ovo samo diskusija između onih koji kažu: Istina je kod jedne osobe, i onih koji kažu: Svaki mudžtehid je ispravan. Nema prigovora na stav da je idžtiħad dozvoljen, jer dozvoljava idžtiħad i presudu i da onaj ko je u pravu ima pravo na nagradu, kao što smo naveli“.

Ako se kaže: Prenošeno je **“da je jedan čovek postao džunub dok je putovao i razboleo se, pa je pitao grupu ljudi koji su bili sa njim o obavljanju tejmuma, a oni mu rekli: Mislimo da ne trebaš da radiš ništa osim gusla. Tako je obavio gusl, a zatim je umro. Vest o njemu je stigla do Resûllullah (s.a.v.s.) a on (a.s.) je tada rekao: “Ubili su ga, neka ih Allah Teâlâ ubije. Zar postavljanje pitanja nije lek za slepilo?”** U hadisu Hamla ibn Malika je prenošeno da je “Resûllullah (s.a.v.s.) presudio da krvninu za fetus treba da plati grupa za krvninu žene. Osoba protiv koje je doneta presuda je rekla: “Kako možete platiti krvninu za nekoga ko nije ni jeo ni pio ni plakao? Onda je počeo da plače“. Dakle, nešto se takvo previđa. Pa je Resûllullah (s.a.v.s.) na to rekao: “To se rimuje kao rima beduina“. I presudio je da se kazna plati. Dakle, ovi su ljudi bili mudžteħidi, (i navrh toga) nisu bili opravdani pred Resûllullahom (s.a.v.s.) zbog (svog pogrešnog) idžtihada.

Bilo mu je receno: قِيلَ (لَهُ): Ne dozvoljavamo idžtiħad kada postoji jasan tekst u Kur'anu, Sunetu i konsenzusu ummeta, niti kada postoji jasan dokaz iz bilo kog od ovih principa. Što se tiče prvih učenjaka, oni su savetovali bolesnoj osobi da obavi gusl čak i ako postoji strah od smrti, a to nije situacija u kojoj je idžtiħad dozvoljen.

Zar ne vidite da je Amr ibn el-As rekao na sličan način Resûllullah (s.a.v.s.): “Čuo sam Allaha Teâlâ kako govori:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ
وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

29. O vjernici, jedni drugima na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte – ali, dozvoljeno vam je trgovanje uz obostrani pristanak – **i jedni druge ne ubijajte!** Allah je, doista, prema vama milostiv. [En-Nisâ: 4/29],

a Resûllullah (s.a.v.s.) je odobrio njegov postupak. Zbog toga im Resûllullah (s.a.v.s.) nije odobrio to što su to uradili. Jer Svemogući Allah kaže:

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ
إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا
شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ
الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

78. i borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On vas je izabrao **i u vjeri vam nije ništa teško propisao**, u vjeri pretka vašeg Ibrahima. Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, namaz obavljajte i zekat dajte i u Allaha se pouzdajte; On je Gospodar vaš, i to kakav Gospodar i kakav zaštitnik! [El-Hadž: 78],

a On, Svemogućí, Veličanstveni Allah je dalje rekao:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

286. **Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih:** u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaš nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomozí protiv naroda koji ne vjeruje! [El-Bekara: 286],

i sličnih ajeta“.

Dozvolio je bolesnoj osobi da obavi tejmum, iz straha od štete koja bi ga zadesila upotrebom vode. U takvoj situaciji nije dozvoljeno pribegavati idžtihadu, zbog čega Resûllullah (s.a.v.s.) - (pod takvim okolnostima i siutaciji) nije odobrio. Što se tiče Hamlevog hadisa, onaj koji ga je izrekao prigovorio je tekstu nakon što je čuo Resûllullaha (s.a.v.s.) kako zahteva da krvninu plate rođaci krvnine, zato je njegova izjava bila za osudu i odbačena. Ako neko prigovori onome što smo predstavili u vezi sa dogovorom as'haba o dozvoljenosti idžtihada, njihovim opravdanjem istog u odlukama o incidentima i njihovim uzdržavanjem od međusobnog kritikovanja, u tom pogledu, su as'habi zaista pokazali izvesno neodobravanje jedni prema drugima u idžtihadu, te su zbog toga izašli da proklinju jedni druge i da smatraju idžtihad u pitanjima fetve velikim. Među njima su i reči Ebu Bekra (r.a.h.): (أَيُّ أَرْضٍ تُقْلِي، وَأَيُّ سَمَاءٍ تُظِلُّنِي، إِذَا قُلْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ بِرَأْيِي) - (Koja će me zemlja podneti, a koje će me nebo zaseniti, ako u Božjoj knjizi iznesem svoje mišljenje?) I Umer je rekao: (أَجْرُكُمْ عَلَى الْجَدِّ أَجْرُكُمْ عَلَى النَّارِ) - (Onaj koji je najsmeliji od vas u nečemu ozbiljnom, taj je najsmeliji u Vatri.), Ali, neka mu Allah Teâlâ počasti lice, rekao je: (مَنْ أَرَادَ أَنْ يَتَّقَحَّمَ جَرَائِمَ جَهَنَّمَ فَلْيَقُلْ فِي الْجَدِّ) - (Ko želi da se upusti u paklene jame, neka to ozbiljno kaže.), i Abdullah bin Mes'ûd je rekao:

(مَنْ شَاءَ بَاهَلْتُهُ أَنْ سُورَةَ النَّسَاءِ الْفُصْرَى، نَزَلَتْ بَعْدَ الطُّوْلِى) - (Ko želi, naterat ću ga da se zakune da je kratka sura En-Nisâ objavljena nakon duge), a što se tiče reči Svemogućeg Allaha:

وَالَّذِي يَتَسَنَّ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نُسَائِكُمْ إِنْ أَرَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّذِي لَمْ يَحِضْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. **Trudne žene čekaju sve dok ne rode.** – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. (et-Talak, 65/4),

objavljen je nakon reči Svemogućeg Allaha:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

234. Žene su dužne čekati **četiri mjeseca i deset dana** poslije smrti svojih muževa. I kada one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade – a Allah dobro zna ono što vi radite. (el-Bekare, 2/234),

Ibn Abbas je rekao: (Ko želi, može reći da je deda otac). Takođe je rekao: (Zar se Zejd ne boji Allaha Teâlâ i zar ne smatra sina sina sinom u položaju sina, a dedu u položaju oca?).

Aiša je rekla ženi koja joj je rekla da je prodala slugu Zejdu ibn Arkamu za šest stotina dirhama, a zatim ga otkupila za osam stotina dirhama:

(بِئْسَمَا اشْتَرَيْتِ وَبِئْسَمَا اشْتَرَيْتِ أَخِيرِي) - (Kako je loše ono što si kupila, i koliko je loše ono što si kupila. Obavesti) Zejd ibn Arkama da je Allaha Teâlâ sa svojim Resûllullahom učinio bezvrednim njegov džihad (إِنْ لَمْ يَنْبُ) - (ako se ne pokaje). Ovo je krajnja osuda i pretnja.

Ali je rekao:

لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالْفِئَاسِ لَكَانَ بَاطِنُ الْخُفِّ أَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ ظَاهِرِهِ، لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) - مَسَحَ ظَاهِرَ الْخُفِّ -

“ Da je religija zasnovana na analogiji, unutrašnjost mestvi bi bile zaslužnije za mes'h (potiranje) nego li njena spoljašnjost, da nisam video Resûllullaha (s.a.v.s.) kako potire spoljašnjost mestviju.

Prenosi se od Umera da je rekao:

(إِيَّاكُمْ وَأَصْحَابَ الرَّأْيِ، فَإِنَّهُمْ أَعْيَيْتُهُمُ الْأَحَادِيثُ أَنْ يَحْفَظُوهَا فَقَالُوا بِالرَّأْيِ) - “ Čuvajte se ljudi mišljenja, jer su im priče bile preteške za pamćenje, pa su govorili po vlastitom mišljenju“.

Preneseno je od Mesruka Abdil'lahi-a (مَسْرُوقٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ) da je rekao:

(فَرَأَوْكُمْ وَصَلَحَاؤُكُمْ يَذْهَبُونَ، وَيَتَّخِذُ النَّاسُ رُؤْسَاءَ جُهَاً لَا يَقِيسُونَ الْأُمُورَ بِرَأْيِهِمْ) - (Vaši kurâe i vaši pravednici će otići, a ljudi će izabrati neznalice koji će suditi o stvarima po sopstvenom mišljenju.). Prenošeno je i ovo od Mesruka da je rekao:

(لَا أَقِيسُ شَيْئًا بِشَيْءٍ فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ تَزِلَّ قَدَمِي) - (Ne upoređujem jednu stvar sa drugom, jer se bojim da mi noga ne sklizne.).

Ibn Sirin je rekao: Prvi koji je koristio analogiju (kijas) bio je iblis, a sunce i mesec su obožavani kroz analogije. Aš'at je rekao: Muhammed ibn Sirin gotovo nikada ne bi rekao bilo šta na osnovu svog sopstvenog mišljenja. eš-Šabija su pitali o nečemu, pa je rekao pitaču:

لَعَلَّكَ مِنَ الْقَائِسِينَ - Možda si i ti jedan od onih koji koriste analogije“. Jednog dana su razgovarali o analogiji pred eš-Šabijem, i on je rekao:

إِنْ أَخَذْتُمْ بِهِ أَحَلَلْتُمْ الْحَرَامَ وَحَرَّمْتُمْ الْحَلَالَ - “Ako je usvojiš, dozvolit ćeš ono što je zabranjeno, a zabranit ćeš ono što je dozvoljeno“.

وَقَالَ ابْنُ أَبِي لَيْلَى كَانَ الشَّعْبِيُّ لَا يَقِيسُ - Ibn Ebi Lejla je rekao: eš-Šabij nije donosio sudove po analogiji.

Prenosi se da Ebu Salama ibn Abd ar-Rahman nije izdavao fetve na osnovu sopstvenog mišljenja.

Odgovor: Od ranih muslimana je utvrđeno da je idžtihad praksa rasuđivanja i upotrebe analogije u presudama o događajima zasnovanim na mutevatir izveštajima i dobro poznatim rivâjetima, koje Kur'an ne može da pomene, i niko ko ih čuje ne može da sumnja u njih. Što se tiče onoga što je preneseno od Ebu Bekra, a šta sam pomenuo, dobro je poznato da je Ebu Bekr rekao u vezi sa kelalom: Ja o tome govorim po svom mišljenju, pa ako je tačno, onda je od Allaha Teâlâ, a ako je pogrešno, onda je od mene. I dokazano je od njega da je rekao da je idžtihad dozvoljen u mnogim stvarima. Dakle, ako je ono što sam od njega preneo autentično, da je rekao: Koja će me zemlja nositi i koje nebo? Ti me ignorišeš kada kažem nešto o Knjizi Allaha Svemogućeg i Veličanstvenog, na osnovu mog mišljenja, jer je to preneto od njega u istom ovom hadisu. Ako kažem nešto o Knjizi Allaha Teâlâ osim onoga što je Allah Teâlâ nameravao, a ono što je On Teâlâ nameravao jeste da spreči idžtihad kada postoji tekst ili njegov dokaz, a mi ne dozvoljavamo idžtihad u takvoj stvari. Što se tiče Umerove izjave: „Najhrabrijji od vas u ozbiljnosti je najhrabrijji od vas u Paklu“, i Alijine izjave: „Ko želi da jurne u jame Pakla, neka govori ozbiljno“, ono što oni misle je da je izjava ozbiljnosti suptilnog značenja, ali nejasna u pristupu, tako da nije dozvoljeno nikome da govori o njoj, osim nekome ko je vešt, napredan u rasuđivanju i upoznat sa aspektima analogija i dokaza.

Zar ne vidite da su govorili o (فِي الْجَدِّ) važnosti*? Znamo da time nisu nameravali da spreče sebe i njima slične da govore o važnosti kroz idžtihad. Umesto toga, nameravali su da neko čiji status je nedovoljan da govori o tome, kao što je Umer rekao Ebu Hurejri o nečemu što mu je pomenuo, da je izdao fetvu o tome. Umer mu je rekao:

لَوْ قُلْتُ غَيْرَ هَذَا لَأَوْجَعْتُكَ - “Da si rekao bilo šta drugo osim ovoga, povredio bih te“. Što se tiče izjave Abdullaha ibn Mesuda:

مَنْ شَاءَ بَاهَلْتَهُ أَنَّ سُورَةَ النَّسَاءِ الْقُصْرَى نَزَلَتْ بَعْدَ الطُّوْلِ - “Ko god želi da ga ospori, da je kratka sura En-Nisa objavljena nakon duge“, on je samo pomenuo spor između njega i onih koji se nisu složili sa njim u vezi sa datumima (objavljivanja) dve sure, a as'habi se nisu složili sa njim u vezi sa tim. Umesto toga, Ali i Ibn Abas – (r.a.h.) – se nisu složili sa njim, pa su im rekli da koriste dva ajeta i rekli: da je period čekanja žene čiji je muž umro- ako je trudna- duži od dva perioda. Abdullah je uvideo da reči Uzvišenog Allaha: {A za one koje su trudne, njihov rok je dok ne rode} [et-Talak: 65/4] odredile reči Uzvišenog: {Četiri meseca i deset dana} [el-Bekara: 234]. Dakle, Mubahala koja se ovde pominje nije bila u tumačenju dva ajeta, već je pomenuta u njihovim datumima, i niko se nije razišao sa njim oko njihovih datuma; ali je pozvao one koji su se razilazili sa njim da poslednji smatraju izvorom objave, ne u drugima, već na pomenutom mestu; a to su reči Uzvišenog Allaha: {A za one koje su trudne, njihov rok je dok ne rode} [et-Talak: 65/4].

PS: Samir B:- (فِي الْجَدِّ) - važnost- Ono što čini da visoki moral i visoke navike budu u skladu sa istinom i ono što održava te morale živima u svakom trenutku, jest ozbiljnost i istinoljubivost.).

Što se tiče izjave Ibn Abbasa: **كُوْنُوْا لِهٰٓذَا اَبَا اَبِيْكُمْ** – "Ko god želi da kaže da je deda otac". Ovo je situacija koja zahteva raspravu o temi Mubahale za one koji poriču ono što je on rekao, jer je Svemogući Allah imenovao dedu ocem, kao što On Svemogući i Veličanstveni, kaže:

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ **مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ** هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

78. i borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On vas je izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao, **u vjeri pretka vašeg Ibrahima**. Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, namaz obavljajte i zekat dajte i u Allaha se pouzdajte; On je Gospodar vaš, i to kakav Gospodar i kakav zaštitnik! [El-Hadž: 22/78]

PS: Samir B: Ovaj deo ajeta sa araps, glasi:

“ ... Religija tvog **oca** Ibrahima ... “

i Njegove Teâlâ reči:

قَالَ يٰٓآدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاسْمَائِهِمْ فَلَمَّا اَنْبَاَهُمْ بِاسْمَائِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ اِنِّيْٓ اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ

33. "O Ademe" – reče On – "kaži im ti nazive njihove!" I kad im on kaza nazive njihove, Allah reče: "Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje i da samo Ja znam ono što javno činite i ono što krijete!" (el-Bekare, 2/33).

On nije pokrenuo diskusiju o mubahali za one koji se ne slažu sa njim u presudi, iako je postavio uslov za one koji se ne slažu sa njim u imenovanju. Što se tiče njegove izjave:

اَلَا يَتَّقِي اللّٰهَ زَيْدٌ – "Zar se Zejd ne boji Allaha?", on ga je samo obavestio da postoji jasan dokaz za uključivanje dede u presudu oca, koji je on koristio kao dokaz od sina svog sinovca. On ne sadrži dokaz za poricanje, već upozorenje na dokaze. Što se tiče Aišinog hadisa o Zejdu ibn Arkamu, verujemo da je ona ovo rekla samo na osnovu svog ličnog mišljenja, a ne svog ličnog tumačenja. To je zato što se pretnja koju predstavlja nezavisno rezonovanje (idžtihad) ne odnosi na one koji to čine. Izveštaj ne ukazuje da je Zejd nastavio transakciju nakon svoje izjave. Aišino poricanje Zejda nije bez onoga što je znala putem objave ili idžtihada. Ako je to rekla na osnovu objave, onda je to ono što smo mi rekli i nema smisla pominjati to ovde. Ako je to rekla na osnovu svog truda, onda je koristila svoj trud da poništi tu prodaju i izrazi svoje neodobravanje Zejda. Dakle, ukoliko želite da dokažete da nije koristila svoj idžtihad, onda ste je porekli. Ona je svoju izjavu dokazala idžtihadom, a zatim se debata po ovom pitanju odvijala među onima koji su rekli: Istina leži u jednoj osobi ili u svim izjavama različitih ljudi, ovo pitanje nije za one koji poništavaju idžtihad “.

Što se tiče izjave Alije – (r.a.h.)- da ako bi religija bila zasnovana na analogiji, onda bi unutrašnjost mestviu bila zaslužnija za mes'h (potiranje) od njene spoljašnjosti, on je samo mislio da principi Šerijata nisu uspostavljeni putem analogije, već putem objave. Nije dozvoljeno koristiti analogiju za odbacivanje hadisa. Umesto toga, analogija bi bila da unutrašnjost (đon) hufa (mestviju) treba da bude zaslužnija za mes'h, jer dodiruje zemlju sa svim što je na njoj (od) blata, prašine i prljavštine (a njen izgled je ne dodiruje), osim što nije koristio analogiju, jer je video Resûllullahu (s.a.v.s.) kako potire spoljašnjost hufa (mestve), a ne njenu unutrašnjost (đon). Ovo ukazuje na to da je njegova namera bila da porekne analogiju uprkos tekstu. Što se tiče onoga što je prenošeno od strane Umera, koji je rekao: **“Čuvajte se onih koji imaju mišljenja, jer su ih hadisi sprečili (iscrpeli) da ih zapamte, pa su usvojili svoja mišljenja”**. Pošto to nije autentično preneto od njega, pa čak i ako se to dokaže od njega, ovaj i slični hadisi koji osuđuju analogiju i mišljenje, podložna su različitim tumačenjima. Jedna od njih je ta da neki ljudi daju prednost analogiji u odnosu na pojedinačne izveštaje. Drugi kažu da su pravnici slobodni da izražavaju svoja mišljenja, šta god im padne na pamet ili pretpostavke po određenom pitanju, bez oslanjanja na bilo kakve utvrđene principe ili pobijanja sličnih. Drugi teže idžtihadu pre nego što zapamte i savladaju fundamentalne principe. Krivica onih koji krive mišljenja, usmerena je na jednu od ovih grupa, jer je među njima ustanovljeno da je mišljenje osnova u odsustvu tekstova. Ono što ukazuje na to da je Umer (r.a.h.) mislio samo na one koji su govorili na osnovu svog mišljenja pre nego li su zapamtili osnove Kur'ana, Sunneta i konsenzusa jeste njegova izjava: **“Čuvajte se onih koji imaju mišljenja, jer su ih hadisi sprečili (iscrpeli) da ih zapamte, pa su usvojili svoja mišljenja”**. On je posebno osudio one koji su zanemarivali da zapamte hadise Božjeg Poslanika, (s.a.v.s.) te su požurili da govore na osnovu mišljenja pre nego li su ih saznali. Onaj ko to učini je osuđen po našem mišljenju i nema opravdanja za svoj idžtihad. Slično tome, Abdullahova izjava: **“Ljudi biraju neznalice koje sude o stvarima po sopstvenom mišljenju”** je u ovom smislu, jer ih je osudio zbog ove izjave zasnovane na mišljenju, a ne znaju ustanovljene principe. Što se tiče onoga što je prenošeno od Mesruka, da je rekao: **“Ne upoređujem (jednu stvar) sa drugom, jer se plašim da mi se noga ne sklizne”**. Mesruk je jedan od onih koji su verovali u mišljenje i idžtihad, te je to dobro poznato od njega. Prenošeno je od Ibrahima preko Mesruka da je Abdullah rekao: **“Što se tiče polusestara po ocu i majci, i braće i sestara po ocu: sve što je preko dve trećine treba dati muškarcima, a ne ženama”**. Tako je (Mesruk) otišao u Medinu i vratio se misleći da sve što je preko dve trećine treba podeliti među braćom i sestrama po ocu. Alkama ga je upitao: “Šta te je navelo da odustaneš od Abdullahovih reči? Jesi li sreo nekoga pouzdanijeg od njega?” Rekao je: **“Ne”**. Ali sam sreo Zejda ibn Sabita te sam svatio da je jedan od onih koji su čvrsto utemeljeni u znanju”. Poznato je da on nije smatrao Zejdovu izjavu boljom od svoje te da nije prešao sa Abdullahove izjave na nju osim kroz sopstveno nezavisno razmišljanje (idžtihad) i mišljenje, što je njemu svojstveno bilo. Njegova izjava **“Ne upoređujem jednu stvar sa drugom”** ne ukazuje na to da nije smatrao dozvoljenim korišćenje analogije, nego kao da je rekao: **“Ne izdajem fetve jer se plašim da bih mogao da pogrešim”**, jer bi to ukazivalo da nije smatrao da je izdavanje fetvi dozvoljeno. Naprotiv, to ukazuje na oprez, jer su drugi to već učinili. Kao što je Abdu'r-Rahman ibn Ebi Lejla rekao: **“Poznavao sam sto dvadeset as'haba Resûllullahu (s.a.v.s.) i nije bilo čoveka među njima od koga je tražena fetva, a da nije želeo da mu njegov as'hab bude dovoljan”**. Moguće je da je mislio da nije napravio analogiju pre nego li se incident dogodio, jer se od Ubeja prenosi da je pitan bio o nečemu i da je rekao: **“Da li se to dogodilo?”** Onaj koji je pitao je rekao: **“Ne”**. Tada je rekao: **“Bojali smo se dok se to ne dogodi”**. Što se tiče Ibn Sirinove izjave: **“Prvi koji je napravio poređenje bio je iblis”**, i da su se sunce i mesec obožavali samo kroz poređenja, on je pod tim mislio na neispravna poređenja, koja nisu zasnovana na zdravim principima, jer nije dozvoljeno misliti da nije video ispravna poređenja.

A dokazi za monoteizam i istinitost Resûllullaha (s.a.v.s.) su dozvoljeni. Kako može biti dozvoljeno nekome poput njega da to kaže dok sluša Svemogućeg Allaha, dok On Teâlâ od Ibrahima prenosi dokaze o nastanku sunca i meseca, i da su oni poput ostalih stvorenja zbog onoga što je u njima od tragova umeća i promene kroz kretanje i nestajanje, u rečima Svemogućeg Allaha:

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ

76. I kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" [el-En'am: 6/76],

Tada je Svemogući Allah rekao:

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ

83. To su dokazi Naši koje dadismo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, Mudri i Sveznajući. [el-En'am: 6/83]

PS: Samir: Ovaj deo ajeta sa araps, glasi:

"I to je Naš dokaz bio koji smo dali Ibrahimu **protiv** njegovog naroda".

Tada je Uzvišeni Allah rekao:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَيُهْدِيهِمْ آفَتِدَةً ۖ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ

90. Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put. Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima". [el-En'am: 6/90].

Dakle, znamo da je on (Ibn Sirin) mislio na standarde koji nisu zasnovani na zdravim principima.

Što se tiče Šabijeve izjave: **Ako usvojite analogije, dozvolit ćete ono što je zabranjeno, a zabranit ćete ono što je dozvoljeno**, a ono što je prenošeno od njega, da on nije koristio analogiju, to samo ukazuje iz njegove izjave da nije smatrao analogiju dozvoljenom u svemu. Mi ne dozvoljavamo analogiju u svemu, već je dozvoljavamo samo u onome za šta nema tekstualnih dokaza. On je zabranio samo analogiju koja zabranjuje ono što tekstualni dokazi dozvoljavaju. Ili dozvoljava ono što je tekst zabranio, (a to je) zato što je škola mišljenja Šabija u idžtihadu i kijasu očiglednija nego li je skrivena, te je većina pravnika Kufe preuzela metod kijasa od njega i njemu sličnih. Ne znamo da je Šabi verovao u kijas osim što znamo da su Hammad, el-Hakam, a posle njih Ibn Šubruma i Ibn Ebi Lejla verovali u kijas. Dozvoljen je u slučajevima incidenta. Prenosi se od Šabija da je rekao: "Sud se zasniva na tri stvari: odlučujućem ajetu, sunetu koga se sledi ili mišljenju mudžtehida". el-Furat ibn Ahanaf je rekao: " Šabi je doneo presudu čoveku, a rečeno mu je: 'Sudi prema onome što ti je Allah Teâlâ pokazao.' On je rekao: 'Ja sudim samo prema svom mišljenju'".

Ebu Husein je preneo: Šabi je doneo presudu, a zatim rekao: " Ne znam da li sam bio u pravu ili u krivu. Ali nisam štedeo trud". Što se tiče onoga što je o njemu prepričano da nije koristio analogiju, prepričano je (o njemu) da je bio hroničar, i to je verovatno poreklo hadisa. Pripovedač je to samo izrazio u tom smislu, kako je to protumačio. Očuvanje tradicije mu je važnije bilo od analogije. Značenje njegove izjave "Nije koristio analogiju" jeste to da njegovo prodiranje u analogiju nije bilo tako efikasno kao kod drugih. Takođe je prepričano da su Šabi, Ibrahim i Ebu el-Duha imali običaj da se okupljaju u džamiji da razgovaraju o stvarima.

Kad god bi im nešto došlo do toga o čemu nisu imali prepričanje, usmeravali bi pogled ka Ibrahimu. To ukazuje da je Ibrahim bio prodorniji u analogiju od njega, dok je Šabi bio bolji u pamćenju tradicija. Zato nije koristio analogiju. To znači da je sećanje na tradicije bilo... Preovlađujuće od analogije, kao što neko kaže: Taj i taj je sledbenik tradicije, a (taj i taj) je sledbenik analogije, čak i ako obojica veruju u tradiciju i analogiju. Dakle, svakom od njih se pripisuje ono što je za njega preovlađujuće od te dve stvari.

Ako bi neko rekao: Ne poričem da je neslaganje as'haba oko incidenata i njihovih izjava o njima bilo samo sredstvo posredovanja između dve strane, pomirenja ili zbog retkosti pitanja, a ne (radi) donošenja odluke i zaključivanja presude.

Bilo mu je receno: قِيلَ لَهُ: Oni koji su nam preneli svoje reči bili su upućeni u razlikovanje između posredovanja i pomirenja, te između presuđivanja i zaključivanja presude, jer su bili narod pravnika, dobro upućeni u značenja govora i njegove aspekte. Preneli su nam svoje slučajeve i svoje odlučujuće presude, utemeljene na izrekama koje su usvojili. Ako je dopušteno reći: "Ako je to je bilo" u obliku pomirenja i posredovanja između stranaka u sporu, onda bi to isto bilo dopušteno i u rivâjetu od Hz.Poslanika, s.a.v.s. Kada je zabranjeno bilo reći to o presudama i sudovima Hz.Poslanika s.a.v.s., jer su oni koji su ih preneli jasno su dali do znanja da su oni u obliku presude i konačne presude, a oni su bili narod kojem, u njihovoj situaciji, greška nije bila dopuštena, a pitanje presude i pomirenja im je toliko zbunjujuće da ne mogu odlučiti između njih. Znamo da je izreka nekoga ko je tumačio slične izreke selefa u vezi s događajima. Znanje prenosilaca da su te presude bile samo u obliku presude i obvezujućih presuda slično je našem znanju o izrekama naših pravnika i odgovorima na njihova pitanja, da one nisu od njih u obliku pomirenja i posredovanja između protivnika, te da su na njih odgovorili na temelju toga da su to odgovori na ta pitanja i njihove presude, i ništa drugo.

Štaviše, među izrekama i analogijama koje su nam preneli nalaze se i dela ibadeta koja nisu ljudska prava i u kojima nema mesta za pomirenje ili posredovanje, kao što su pitanja namaza, posta, emancipacije i razvoda, u kojima nije dopušteno postići dogovor suprotan obveznoj odluci. Svaki od njih je odgovorio na pitanje svojim odgovorom, na način koji je potvrdio presudu i učinio slučaj obvezujućim, ukazujući time da je ovo pitanje nevažeće. Ebu Bekr je rekao:

قَدْ ذَكَّرْنَا صَدْرًا مِمَّا احْتَجَّ بِهِ لِإِثْبَاتِ الْقِيَاسِ وَالْإِجْتِهَادِ مِنْ دَلَائِلِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ، وَاتَّفَاقِ الْأُمَّةِ

“ Već smo spomenuli neke od argumenata koje je koristio da dokaže analogiju i idžtihad iz dokaza Kur'ana i Sunneta, te konsenzusom ummeta“.

Svi činovi ibadeta (mogu - (قَدْ)) doći od Svemogućeg Allaha: Sada ćemo pomenuti šta ukazuju argumenti razuma i zdravog rasuđivanja. Kažemo, i uz pomoć Allaha Teâlâ, da činovi ibadeta dolaze od Allaha Uzvišenog u tri oblika:

Obavezno po razumu: Razum dolazi da potvrdi svoju obavezu, potvrđujući stanje razuma, kao što su monoteizam, istinitost Resûllullaha (s.a.v.s.), zahvalnost Dobročinitelju, pravičnost i slične stvari.

Drugo: Zabranjeno je razumom. Šerijat to zabranjuje, potvrđujući presude koje su već postojale u razumu pre njegovog objavljivanja, kao što su neverovanje, nepravda, laž i sva druga racionalno osuđujuća dela. U ova dva slučaja, Šerijat se ne može primeniti suprotno onome što je u razumu. Ukidanje i zamena nisu dozvoljeni u ovim slučajevima.

Treća kategorija: To je srednji put između njih dvoje. Razum to ne zabranjuje niti zahteva, osim prema onome što njegova situacija zahteva: dobro ili loše. Razum to dozvoljava da bude u domenu obaveze, zabrane ili dozvoljenosti. Dakle, ako nas sluh spreči, znamo njegovu ružnoću, a ako to obavezuje ili dozvoljava, znamo njegovu dobrotu. Dakle, ako se to dokaže i otkrijemo da nam je Svemogući Alah dozvolio da raspoložemo dozvoljenim stvarima prema našem mišljenju i našem trudu da kroz njih sebi donesemo korist, i odbijemo štetu od njih, kao što je raspolaganje trgovine i putovanje radi putovanja, traženje koristi od obrađivanja zemlje, jedenja hrane, lečenja i lekova, prema našem trudu. I ono što je po našem mišljenju najverovatnije jeste to da ćemo imati koristi od toga. Ako bi po našem mišljenju bilo najverovatnije da nećemo imati koristi od toga, niti (odbiti) štetu od toga, onda bi naše postupanje s tim bilo ružno, uzaludno i glupo. Tada bi Njegovo Teâlâ dopuštanje nama to na (ove načine) bilo u interesu i ukazatelj Njegove Teâlâ dobrote, uprkos činjenici toj da su ove vrste postupanja poverene našim vlastitim naporima i ograničene na obim naših mišljenja i većinu naših pretpostavki. On Teâlâ je u stanju bio da ovo preduzme za nas i poštedi nas tereta toga, baš kao što nas je poštedeo u većini naših najhitnijih potreba. Ali On Teâlâ je to ostavio našim mišljenjima i našim naporima, jer zna da je to korisno za nas i razmišljanje o stvarima zagrobnog života, i da nam pruži osećaj da se Njegova Teâlâ nagrada ne postiže osim kroz trud i odricanje od ovog sveta, i želju za Džennetom, u kome nema umora ni truda, i druge aspekte koristi koje naše znanje ne obuhvata. I ako se to dokaže u dozvoljenim stvarima, za koje smo saznali da su povezane sa javnim interesima, kao što su zabrane i obaveze, stvari su u kojima su ukidanje i zamena dozvoljeni. Zatim, ovo je povereno našem sopstvenom idžtihadu i našim preovlađujućim pretpostavkama. Ovo je među pitanjima religije bilo, pošto je najveći interes bio ono što je bilo u pitanju religije. Zato je utvrđeno da je idžtiħad dozvoljen u svim slučajevima verskih pitanja, u ono o čemu nam nije posebno rečeno i u onom o čemu se narod nije složio.

Takođe: Naši protivnici, oni koji poriču analogiju, složili su se sa nama oko neophodnosti korišćenja mišljenja, idžtihada, delovanja u skladu sa onim do čega će najverovatnije dovesti, u upravljanju ratovima i neprijateljskim spletkama, sa čime se bore na način koji je, po našem najverovatnijem mišljenju, posledica snage islama i uzdizanja njegovog autoriteta, slabosti i pada neverovanja, a sve je to posledica toga što u pitanjima religije, ako je ovo dozvoljeno u nekim od njih, onda su sva ona ekvivalentna tome. Slično tome, kada je ono što smo opisali dozvoljeno u nekim pitanjima rata i neprijateljskih spletki, onda je sve to ekvivalentno nečemu od toga.

Obaveznost idžtihada u onome što smo pomenuli naznačena je konsenzusom svih učenjaka da ako čovek namerava da napadne drugog čoveka mašući mačem, osoba na koju je napao mora upotrebiti svoj idžtiħad u svom slučaju. Ako je uveren da se osoba šali ili igra, nije mu dozvoljeno da je ubije. Međutim, ako je uveren da je osoba nameravala da je ubije, dozvoljeno mu je da je ubije. Zato, presuda o dozvoljenosti nastavka ubistva zavisi od pretežnosti sumnje. Ako su presude zasnovane na pretežnosti sumnje dozvoljene u takvim slučajevima, onda je sve manje od toga još dozvoljenije. Još jedan pokazatelj ovoga je da presude islamskog prava nisu lišene toga da budu izvedene iz teksta, konsenzusa ili oba.

Što se tiče značenja ugrađenih u njih, na osnovu kojih se moraju razmatrati presude, nalazimo da se narod jednoglasno slaže da presuda može doći od Svemogućeg Allaha i od Resûllullaha (s.a.v.s.) u vezi sa određenim pojedincima, u stvarima za koje postoji jasan tekst, i zato se ta odluka primenjuje na druga (jer dele-لُمُشَارَكِيهَا) ista značenja. Kao Njegova Teâlâ izjava:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

23. Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, **ne reci im ni: "Uhi!"** – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. [El-Isrâ: 17/23]

, poznato je da su psovanje i batinanje zabranjeni. I slično izjavi Uzvišenog Allaha:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُرَكِّي مِنْ يَشَاءَ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا

49. Zar ne vidiš one koji sebe smatraju od grijeha čistim? Međutim, Allah oslobađa od grijeha onoga koga On hoće, **i nikome se neće, ni koliko trun jedan, nepravda učiniti.** [En-Nisâ: 4/49]

i izjavi Uzvišenog Allaha:

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا

124. a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je – ući će u Džennet **i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda.** [En-Nisâ: 4/124],

i slično izjavi Uzvišenog Allaha:

وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِقِنطَارٍ يُودِّدْهُ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنَهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّدْهُ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

75. Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima i onih koji ti neće vratiti ako im povjeriš samo jedan dinar, ako ga ne budeš stalno pratio. Tako je, jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo neukima" – i o Allahu svjesno govore laži. [Ali Imran: 3/75].

Dakle, navedene presude nisu ograničene samo na ono što je izričito (u njoj- (بِهِ)) navedeno.

Naprotiv, to je bila presuda o njoj i o drugim stvarima koje dele njeno značenje. Iz ovoga znamo da presuda može biti zahtevana tekstem (nass-om) i konsenzusom, ili može biti zahtevana značenjem, čak i ako nije pomenuta. Slično ovome je ono što je prenošeno od Resûllullaha (s.a.v.s.) u vezi sa njegovim presudama u vezi sa određenim pojedincima i specifičnim stvarima, za koje presuda nije bila zasnovana na opštem terminu. Presuda je zasnovana bila na značenjima impliciranim u tekstu, kao što je njegova presuda u vezi sa gurom (krvninom) za fetus. Ova je presuda bila u vezi sa određenom osobom.

(A njegova presuda o mišu koji uginu u maslu je da ako je čvrst, njega i ono što je oko njega treba baciti, a ako je tečno, treba ga prosuti), i slično načinu kamenovanja Ma'ize kada je zgrešila i izbor Berire kada je oslobođena a imala je muža, (i njegovom naređenju Ibn Umeru da vrati svoju ženu kada se razveo od nje tokom njenog hajz perioda), onda je to bilo kao presuda o ulju: presuda o maslu ako u njemu uginu miš, ako i ptica bude bila na istom mestu kao i miš kada je uginuo u njemu, kao i presuda za udate bludnice osim Maize, bila je presuda za Maizu, a presuda za one osim Barire i Ibn Umera, bila je presuda za ono što je preneto u hadisu koje je eksplicitno, jer je značenje prisutno u njemu, čak i ako nije eksplicitno navedeno po imenu, čime se utvrđuju presude koje su eksplicitno navedene. Postoje neka značenja koja su sadržana u tekstu i moraju se uzeti u obzir i s'hodno tome proceniti. Neka značenja su jasna i očigledna, dok su druga skrivena i nejasna. Jasna su ona koja su slična onome što smo pomenuli i koja ne zahtevaju dalja istraživanja ili dokazivanja. (A skriveni deo toga zahteva razmatranje i dokaze.) Dakle, gde god da pronademo značenje, obavezno je primeniti na njega pravilo, pošto je utvrđeno da pravilo može biti povezano sa značenjem, baš kao što je povezano sa imenicom i objektom. Slično tome, ako je pravilo povezano sa imenicom, mora se s'hodno tome razmatrati, gde god se nađe.

Ako bi neko rekao: Kada se donese presuda u vezi sa određenom osobom, obavezno je doneti sličnu presudu i u vezi sa drugim ljudima, jer se šerijat odnosi na sve i oni su jednaki u njemu, osim onih za koje dokazi nešto ukazuju, a ne na ostale. Pret'hodno smo razumeli da je svaka presuda doneta u vezi sa jednom osobom obavezujuća za sve osobe. Zato je ono što sam pomenio u vezi sa značenjem "la- (لَا) " neophodno.

Bilo mu je receno: قِيلَ (لَهُ): Presuda koja se odnosi na jednu osobu ne odnosi se na sve ostale ljude, kao što si pomenio, (bez uzimanja u obzir značenja) i primene presude na onoga ko je deli sa njim.

Zar ne vidite da presuda Resûllullaha (s.a.v.s.) u vezi sa fetusom nije presuda u vezi sa nekim ko nema isto značenje, i da njegova presuda u vezi sa maslom u kome je miš uginuo nije ista kao i u vezi sa nečim što nema isto značenje, i da njegova presuda u vezi sa kamenovanjem Maize nije presuda u vezi sa svim ostalim ljudima kod kojih nije pronađen čin preljube? Slično tome, njegova presuda u vezi sa Barirom bila je da joj je dat izbor. Postoje mnoge slične presude u vezi sa drugima, ali one su presuda u vezi sa značenjem i njegovim razmatranjem. Dakle, utvrđeno je da se značenje mora uzeti u obzir prilikom izricanja presuda na način koji smo pomenuli.

Ako se kaže: Zašto je potrebno razmatrati značenje prilikom utvrđivanja presuda, sa obzirom na to da je potrebno razmotriti ga u onome što ste naveli kao dokaz, i to je tačka neslaganja između nas i vas?

Bilo mu je receno: قِيلَ (لَهُ): Pošto je veza presuda sa značenjima utvrđena na načine koje smo opisali, potrebno ih je razmotriti na načine koji nisu oni, a koji sadrže značenje, baš kao što smo se složili sa našim protivnicima u racionalnim pitanjima: da ako je presuda povezana sa značenjem, onda gde god se značenje pronađe, mora se razmotriti. A pošto je njegova veza sa značenjem utvrđena na način koji smo pomenuli, onda je odatle gde god se pronađe nešto što je jednako njemu po značenju, njegova presuda (حُكْمُهُ) mora biti ista kao i njena presuda

(حُكْمُهُ).

Zar ne vidite da je svako ko je dozvolio razmatranje značenja i primenu presuda zasnovanih na njemu u bilo kojoj vrsti događaja, dozvolio to u svima njima, kao metod čega je idžtihad?

Ako bi neko rekao: **“Dozvoljavam razmatranje značenja i analogije zasnovane na njima u razvodu, ali ne i u oslobođenju, i u namazu, ali ne i u zekatu”**, njegova izjava bi bila nevažeća i za osudu. Slično tome, ko dozvoli razmatranje značenja, primenjuje ih na određene stvari, a zabranjuje ih u drugima, koja dele isto značenje, njegova izjava je nevažeća. Sve što smo pomenuli u vezi sa argumentima razuma u uspostavljanju analogije izgovorili su samo racionalni ljudi koji su utvrdili argumente razuma i njegove presude. Što se tiče onih koji se stavljaju na nivo stoke i kažu: **“Uместo toga, to se zasniva na razumu”**. On je porekao da su nebesa i zemlja dokazi Svemogućeg Allaha, jer je dostojan optužbe da bude optužen za klevetu protiv islama i da je jedna od izmišljotina ateista i jeretika, odvrćajući pažnju od pružanja dokaza za monoteizam i presude Svemogućeg Allaha. A protiv takvih se dokazuju samo argumenti razuma, tako da ga nije moguće opovrgnuti, prema onome što smo objasnili u njegovom poglavlju.

Onda je neophodno razmotriti to u presudama o incidentima na način koji smo pomenuli. U ovom kontekstu, on je govorio o opštosti ajeta koje smo ranije pomenuli u vezi sa naredbom da se razmotre i dostave dokazi. Dakle, referenca je na Knjigu Allaha Uzvišenog i na Resûllullaha (s.a.v.s.). Ako ne pronađemo presudu o incidentu eksplicitno navedenu u Knjizi, znamo da je obavezno pozivati se na njih iz perspektive značenja, budući da je razmatranje značenja utvrđeno onim što smo pomenuli u vezi sa vezom presude sa njima, čak i ako se donosi o određenim pojedincima, i što je slično onome što on priznaje njegovu nužnost i validnost njegovog argumenta iz opštosti i očiglednih značenja imena, a uspeh je od Allaha Teâlâ. Ebu el-Hasan je imao običaj da argumentuje da bi dokazao analogiju govoreći da nema incidenta osim da Allah Uzvišeni ima presudu o njemu. Bilo zabranom, dozvolom ili obavezom, onda je presuda o tome ili izvedena iz teksta ili iz nečeg drugog osim teksta, pa se vraća na tekst i nadograđuje na njemu. Pošto je postojanje teksta nemoguće u svim incidentima- jer ako bi postojao tekst o njihovoj presudi- oni ne bi bili incidenti, već bi bili principi. Pošto nismo pronašli nikakve tekstove u ostalim incidentima, i pošto je nemoguće da tekst postoji u njima, pošto incidenti nemaju svoju svrhu (koju naše znanje obuhvata) (o njima)- utvrđeno je da presude svih incidenata nisu. To je utvrđeno.

Zatim, nakon toga, izjava u vezi sa tim nije bez jednog od tri aspekta: Ili je izvedena iz pretpostavke i nagađanja, (i sa- (وَمَا)) onim što prethodi mašti, bez vraćanja na izvor, ili zaustavljanja tamo, ili vraćanja na izvore koji su eksplicitno navedeni sa značenjima koja su učinjena znakom njenih presuda, prema onome što su rekli analogisti. Stav da je zasnovana na izdvajanju (بِالْوَقْفِ) i proceni (وَالتَّحْمِينِ) je nevažeći prema svim učenjacima. Zato je neophodno vratiti je na originalne izvore sa značenjima koja sadrže, a ona su učinjena simbolom za presudu u njoj. Dakle, presuđuje se prema svojoj presudi. Ovo je pravna analogija koju podržavamo.

Ako bi neko rekao: Ne poričem da tekst može imati dva aspekta: jasan tekst i skriveni tekst. Što se tiče jasnog teksta, to je ono čije se značenje može razumeti iz njegovih reči. Što se tiče skrivenog teksta, to je ono što se opaža kroz kontemplaciju, raspravljanje, razmišljanje i razmatranje. Dakle, odluke o događajima se preuzimaju iz ovog aspekta, gde smo izostavili analogiju i idžtihad.

Bilo mu je receno: قِيلَ لَهُ: Najočiglednije u ovome je to da je tvoja izjava o **skrivenom tekstu**-

(بِالنَّصِّ الْخَفِيِّ) kontradiktorna i nevažeća. Jer reč " **Nass- النَّصُّ** " na jeziku znači: preterivanje u izražavanju značenja kojeg je izraz. Odatle je njihova izreka:

نَصَبْتُ الْحَدِيثَ إِلَى فُلَانٍ - " **Preneo sam hadis tom i tom** ", što znači da sam otkrio njegovo poreklo i njegov izvor. وَقَالَ الشَّاعِرُ - **Pesnik je rekao: أَنُصُّ الْحَدِيثَ إِلَى أَهْلِهِ** ... " **Prenosim hadis njegovom narodu...** " Jer je poverenje u njegovom tekstu.

Takođe kažu: نَصَبْتُ الدَّابَّةَ فِي السَّيْرِ - " **Prepričao sam hadis tom i tom** ", ako se preteralo u izražavanju onoga što je bilo u njegovoj moći. A njegova moć je od toga. I (od njega) je platforma. Nazvan je tako zato što je onaj koji sedi na njoj vidljiv prisutnima. Ako je tekst manifestacija i pojašnjenje, onda je izjava onoga ko kaže: skriveni tekst je kontradiktoran, jer bi tada bio u položaju onoga ko kaže: očigledno skriveno, a jasno dvosmisleno. Ovo je kontradiktorno i nevažeće. Dakle, izjava onih koji kažu: نَصُّ خَفِيٍّ - "(To je) **skriveni tekst**" je nevažeća. Štaviše, čak i ako bismo prihvatili formulaciju, to nam ne bi naštetilo u onome što smo nameravali da dokažemo, niti bi umanjilo ono što smo pomenuli. To je zato što je moguće da se ovaj skriveni tekst može razumeti nezavisnim rasuđivanjem (اجْتِهَادَ), kao što smo naveli, ili da postoji validan dokaz za njega koji vodi (kroz razmišljanje) do njegovog saznanja. Ako se do njega dođe kroz اجتِهَادَ - (idžtihad), onda je to ono što smo rekli. A ako za njega postoje utvrđeni dokazi koji vode posmatrača do (saznanja) o njemu, gde su onda bili as'habi u vezi s tim kada su razmatrali presude o događajima i kad su se razlikovali, a nisu se međusobno ukorili? Kada smo otkrili da se razlikuju po tom pitanju, i kada nijedan od njih nije pozvao druge da traže presudu o tome sa pomenutog aspekta, već su se oslonili na analogiju i اجتِهَادَ, iz ovoga smo znali da je tvoja izjava lažna.

Takođe: Da je za to postojao jasan dokaz od Svemogućeg Allaha- i da njegov metod nije bio zasnovan na nezavisnom rasuđivanju- onda bi put onoga ko je pogrešio u tome- prema as'habima - bio put onoga ko je pogrešio u stvarima u kojima je pribegavao psovanjem i poricanjem, i sektaškom zajedništvu u borbi. Pošto ih nismo našli takve u tome, nevažečnost vaše izjave je dokazana: Skriveni tekst (نَصُّ خَفِيٍّ) je onaj za koji postoje utvrđeni dokazi.

Ako kažu: Skriveni tekst je kao izjava Uzvišenog Allaha: فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ - **ne reci im ni: "Uh!"** – [El-Isrâ: 17/23],

razume se da je ono što je iznad toga zabranjeno. I kao što je izjava Uzvišenog:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثُهُ أَبَوَاهُ فَلِلأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِلأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ ؕ أَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةُ مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَلَّ اللَّهُ كَانَ عَلَىٰكُمْ حَكِيمًا

11. Allah vam naređuje da od djece vaše – muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskima. A ako bude više od dvije ženskih, njima – dvije trećine onoga što je ostavio, a ako je samo jedna, njoj – polovina. A roditeljima, svakome posebno – šestina od onoga što je ostavio, ako bude imao dijete; a ako ne bude imao djeteta, **a nasljeđuju ga samo roditelji, onda njegovoj materi – trećina.** A ako bude imao braće, onda njegovoj materi – šestina, pošto se izvrši oporuka koju je ostavio, ili podmiri dug. Vi ne znate ko vam je bliži, roditelji vaši ili sinovi vaši. To je Allahova naredba! – Allah, zaista, sve zna i mudar je. [En-Nisâ: 4/11],

عَلِمَ أَنَّ الثُّلُثَيْنِ لِلْأَبِ، وَنَظَائِرَ ذَلِكَ - poznato je da dve trećine idu ocu, i slične izjave.

Bilo mu je receno: (لَهُ) قِيلَ: Ova vrsta značenja je ona u kojoj nije bilo jasnog neslaganja. Da je skriveni tekst koji si tražio za presude o incidentima bio ove prirode, ne bi bilo nikakvog neslaganja oko toga među as'habima, niti među pravnicima. Stvar se svela na to da pribegavamo tumačenju mišljenja, a onaj ko traži skriveni tekst, samo ga je izrazio idžtihadom. Slično tome, ko tvrdi da su presude o incidentima izvedene iz dokaza koji lingvistički mogu imati samo jedno značenje, pita se: "Recite nam zašto razmatrate ovaj dokaz isključujući druge. Da li ste ga potkrepili tekstom, konsenzusom ili sličnim dokazom?" Ako (إِنْ) traži tekst ili konsenzus, traži se da ga predstavi, ali on nema načina da to učini.

I ako je rekao- فَإِنْ قَالَ : Rekao sam to sa sličnim dokazom, bilo mu je rečeno (لَهُ) قِيلَ: Pitani ste o tome, pa odakle ste to dokazali? I na osnovu toga što je od njega zahtevano da to razjasni, a on nema načina da to dokaže, jer, ono što može imati samo jedno značenje, as'habi se oko toga ne razlikuju.

I ako je rekao- فَإِنْ قَالَ :

فُلْتُهُ مِنْ جِهَةِ اللُّغَةِ - "Rekao sam to iz lingvističke perspektive", bilo mu je rečeno: "Reci nam o onome što može imati samo jedno značenje u jeziku. Da li je dozvoljeno da dođe do neslaganja među onima koji su upoznati sa značenjima jezika?" Ako je rekao: "Da", bilo mu je rečeno: "Kao da ne znaju ni temu svojih jezika, niti njihove konotacije". Ako je rekao: "Ne", bilo mu je rečeno: "Pitao sam te samo o nekome ko zna temu jezika i njegove konotacije, i ko je jedan od njegovih ljudi, i na čijem je jeziku objavljen Kur'an".

Ako kaže- قَالَ : “ Nije dozvoljeno da se među lingvistima koje ste pomenuli pojavi neslaganje u vezi sa nečim ovakvog opisa“, pitaju ga: “Zašto su se as'habi razlikovali u pogledu presuda o incidentima, s obzirom na prisustvo dokaza koji lingvistički imaju samo jedno moguće značenje?” I recite mi o tekstu koji može imati samo jedno značenje u jeziku. Da li je moguće da se pojavi neslaganje u vezi sa njegovim značenjem i osnovom za njegovu presudu među as'habima, koji su bili lingvisti i dobro upućeni u njegova značenja i implikacije njegovih reči? Pošto smo otkrili da se razlikuju u pogledu presuda o incidentima, zato znamo da je vaša izjava lažna. Da je ono što sam rekao istinito, as'abi bi više zasluživali njeno razmatranje i pominjanje. Da je to bilo skriveno od nekih od njih, ostali bi to ukazali, i tako bi bili na istom nivou kao i oni u pogledu njenog znanja i izvođenja njene presude, jer je za to postojao razlog koji je proizašao iz jezika i značenja govora. Međutim, nije moguće da nam onaj ko izgovara ovu izjavu pokaže u svakom pitanju događaja. Kao što je onaj kome je dodeljen ugovor o oslobođenju (mukatab) kada je završio deo svog pisanja, ili neko sa kim se nisu slagali oko jednog značenja, kao što je ćelija, divljina, ili druga pitanja o kojima se razlikuju, koristeći dokaze koji mogu imati samo jedno značenje. Dakle, znamo da je onaj koji je dao ovu izjavu izrazio svoje mišljenje kroz dokaze koji mogu imati samo jedno značenje. Dakle, pogrešio je u imenovanju.

Ako kaže: “Ovaj dokaz može imati različita tumačenja i značenja“, **bilo mu je rečeno:** “Složili ste se sa nama u potvrđivanju nužnosti idžtihada u određivanju presude o događaju, jer i mi ovo kažemo u vezi sa stvarima koje zahtevaju idžtiħad. Niste se složili sa nama u načinu na koji to formulišete“. **Ako kaže:** Ne poričem da je ono što je obavezno u presudi o događaju da se stvar ostavi onakva kakva je u presudi uma bila, pre dolaska na ročište. Ako je dozvoljeno prema razumu, onda je odobreno. Ako razum zahteva da bude zabranjeno ili obavezno, onda se tumači kao takvo. Na to ukazuju i reči Svemogućeg Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنَ أَشْيَاءٍ إِن تَبَدَّ لَكُم تَسْوُكُم وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ
الْفُرْقَانُ تَبَدَّ لَكُم عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا ۗ ٱللَّهُ غَفُورٌ ٱلِيمٌ

101. O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, objasniće vam se, **ono ranije Allah vam je već oprostio.** – A Allah prašta i blag je. [El-Maida: 5/101]

i reči Resûllullaha (s.a.v.s.): «وَمَا سَكَتَ عَنْهُ فَهُوَ عَفُوٌّ» - “A ono o čemu On šuti, oprošteno je“.

Bilo mu je ečeno: “**To je nevažće prema dokazima Knjige i Suneta, i prema konsenzusu Ummeta**“. To je zato što nam je Allah Uzvišeni naredio da zaključujemo i pratimo grane do njihovih korena, uz reči Uzvišenog Allaha:

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ ٱلْأَمْنِ أَوْ ٱلْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِۦ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَٱلْإِلَى ٱلْأَمْرِ
مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَتَبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَانَ
إِلَآ قَلِيلًا

83. Kada saznaju za nešto važno, a tiče se sigurnosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, **saznali bi od njih ono što žele saznati.** A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, i vi biste, osim malo vas, sigurno, šejtana slijedili. [En-Nisâ: 4/83],

i reči Uzvišenog Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ
فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

59. O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i predstavnicima vašim. **A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku**, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše. [En-Nisâ: 4/59],

i reči Uzvišenog Allaha:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ
يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَتْهُمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ
يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا
يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

2. On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. **Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste razumom obdareni!** [El-Hašr: 59/2],

i reči Uzvišenog Allaha:

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

44. jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur'an **da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili**. [En-Nahl: 16/44],

i sve ostalo što smo pomenuli od hadisa Resûlullaha (s.a.v.s.) u vezi sa dozvoljenošću idžtihada, i korišćenjem rasuđivanja i zaključivanja od strane selefa u presudama o događajima, kao što su košnica, divljina, zabranjeno i apsolutno zabranjeno. Nijedan od njih mu nije rekao: Ostavi je kao njegovu ženu, kakva je bila, i ne razmatraj odluku o formulaciji. Štaviše, postoje stvari u kojima je neophodno lično mišljenje, kao što je određivanje pravca kible kada je neko odsutan sa nje, te iznosi krvnine za zločine za koje ne postoji poseban tekst, vrednost potrošne robe i troškovi žena. Međutim, onaj ko iznosi ovu izjavu protivreči svojoj izjavi, jer je obavezno vratio odluku o incidentu u prvobitno stanje osobe pogođene incidentom. Ova izjava predstavlja odluku o incidentu koja se razlikuje od prvobitnog stanja za koje je naveo da se mora vratiti. Ebu Bekr je rekao: "Oni koji poriču analogiju, od ostalih čije smo primedbe pomenuli, jesu oni koji kažu da postoji skriveni tekst ili da postoji dokaz koji nema više od jednog značenja u jeziku." A oni koji kažu da nešto treba ostaviti kako jeste ne prestaju da koriste analogiju i nezavisno rezonovanje u pitanjima novih događaja, bez obzira da li znaju ili ne. Zato su tvrdoglavi i nazivaju ga drugim imenom osim njegovog pravog imena, nameravajući da izazovu neslaganje i da budu pomenuti među onima koji se ne slažu. Slično tome, ne nalazimo nikoga ko poriče argumente razuma osim što je nevernik. On ga koristi iz nužnosti, ne znajući da ga koristi ili da toga nije svestan, i on istrajava. Slično tome, ko god poriče jedan izveštaj samo ga usmeno poriče. Ako ispitete njegove škole mišljenja, videt ćete da koristi pojedinačne izveštaje i usvaja ih, a da toga nije ni svestan.

[Poglavlje o stvarima koje oni koji poništavaju analogije navode kao dokaz]

فَضْلٌ - Sezona

Među argumentima koje su oni koji odbacuju analogiju koristili u vezi sa očiglednim značenjem Knjige jeste i izjava Uzvišenog Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

1). **O vjernici, ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna.** (el-Hudžurat, 49/1)

Tvrdili su da upotreba analogije i nezavisnog rezonovanja ima prednost nad Allah-om Teâlâ i Njegovim Poslanikom, te izjavom Uzvišenog Allaha:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ

116. **I ne govorite neistine jezicima svojim: "Ovo je dopušteno, a ovo je zabranjeno", da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine – neće uspjeti,** (en-Nahl, 16/116),

Rekoše: Onaj ko zabrani ili dozvoli bez jasnog teksta uključen je u odredbu ovog ajeta, i u reči Uzvišenog Allaha:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ ۚ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

38. Sve životinje koje hodaju po Zemlji i sve ptice koje lete na krilima svojim po svetovima su poput vas- **u Knjizi nismo ništa izostavili**- i one će se potom okupiti pred Gospodarom svojim. [El-En'am: 6/38],

i u reči Uzvišenog Allaha:

اتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ ءَٰوْلِيَاءَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ

3. **Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika! – A kako vi malo pouku primajte!** [El-Araf: 7/3],

i u reči Uzvišenog Allaha:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ ءِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

36. **Ne povodi se za onim što ne znaš!** I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati. [El-Isra: 17/36],

i u Njegovim rečima Allah Uzvišeni kaže:

إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوِّ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

169. On vas navraća na grijeh i razvrat i na to da o Allahu govorite ono što ne znate. [El-Bekara: 2/169].

Islamska analogija ne vodi svog analogistu do istinskog znanja, tako da je ovo nevažće. Odgovor, a da je Allah Daritelj uspeha, jeste Njegova Teâlâ izjava:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

1). O vjernici, **ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova**, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna. [El-Hudžurat: 49/1],

PS: Samir B: Ovaj deo ajeta sa araps, jezika glasi:

{Ne stavljajte druge ispred Allaha i Njegovog Poslanika},

ne ukazuje na negaciju analogije. Jer odluka Allaha Uzvišenog potiče iz dva aspekta: teksta ili dokaza. Oni koji prave analogije samo slede dokaze u odsustvu teksta. Zato, ako je Allah Uzvišeni taj koji utvrđuje dokaze za Svoje odluke, onda onaj ko sledi dokaze ne daje prioritet Allahu Teâlâ i Njegovom Hz.Poslaniku (s.a.v.s.), i to se odražava na njih. Bit će im rečeno: Zašto poričete da je negacija analogije prednost pred Allah-om Teâlâ i Njegovim Teâlâ Hz.Poslanikom? To je zato što Svemoguć Allah nije eksplicitno naveo negaciju analogije.

Svaka izjava koja se vraća govorniku u smislu da namerava da veže svog protivnika je nevažća. Izjava Uzvišenog Allaha:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ

116. " **I ne govorite neistine jezicima svojim: "Ovo je dopušteno, a ovo je zabranjeno", ...** " En-Nahl: 16/116],

odnosi se samo na izjavu o tome šta je dozvoljeno, a šta je zabranjeno, kada govornik laže o tome. To nije karakteristika onih koji zasnivaju svoje sudove. Jer su oni istiniti u svojoj izjavi da je analogija dozvoljena i da ona podrazumeva presude. Tada diskusija između nas i vas postaje: da li je analogija odluka Allaha Uzvišenog, pa je istinita, ili nije odluka, pa je onaj ko kaže da je dozvoljena lažov, pa je njegov prigovor zasnovan na ovom ajetu nevažći. Štaviše, on odbacuje ovu izjavu, kao što smo pomenuli u prvom ajetu, jer ne nalazi tekst u svojoj izjavi da je analogija zabranjena. On pripisuje laž Allahu Uzvišenom poričući analogiju svog slučaja. Što se tiče reči Uzvišenog Allaha:

وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

169. i na to da o Allahu govorite ono što ne znate. [El-Bekara: 2/169],

onda su analogisti (podeljeni u) dve grupe: Jedni od njih kažu: Istina je u svim rečima onih koji se raspravljaju, pa ko god to kaže, ovo pitanje mu se odbacuje; Jer, kaže: Znam da je analogija istina i da se ne zasniva na presudi bilo čega drugog.

Što se tiče onoga ko kaže: Istina je u jednoj osobi, on kaže: Ono čemu me analogija vodi je vrsta znanja, dok dozvoljava grešku u njoj, poput reči Uzvišenog:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مَهْجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ ۚ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَءَاثُوهُمْ مَّا أَنفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْءَلُوا مَّا أَنفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ ذِكْرُهُمْ ۚ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

10. O vjernici, kada vam vjernice kao muhadžirke dođu, ispitajte ih – a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo – **pa ako se uvjerite da su vjernice onda ih ne vraćajte nevjernicima**: one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni; a njima podajte ono što su potrošili. Nije vam grijeh da se njima ženite kad im vjenčane darove njihove date. U braku mnogoboškinje ne zadržavajte! Tražite ono što ste potrošili, a neka i oni traže ono što su potrošili! To je Allahov sud, On sudi među vama – a Allah sve zna i mudar je. [El-Mumtahana: 60/10]

i slično. U onome što smo pomenuli o prihvatanju izveštaja jedne osobe, onaj koji pravi analogiju je uvek to govorio sa znanjem, pošto mu je Uzvišeni Allah pružio dokaze koji potkrepljuju njegovu izjavu.

(On je takođe dužan da poništi pojedinačne izveštaje i svedočanstva, jer ne vode do istinskog znanja.)

Takođe zahteva da poništimo upotrebu idžtihada u izdržavanju žena i u svim drugim stvarima koje je Svemogući Allah propisao i poverio našem idžtihadu, kao što je kazna za lov i slično. Mi ovo takođe obrćemo u negaciji analogije. Njemu se kaže: Nisi porekao da ovaj ajet poništava tvoju izjavu negirajući analogiju; zato što nemaš dokaze koji bi opravdali saznanje o njenoj validnosti. Ako kaže: “Sigurno znam da je analogija lažna”, analogisti će ti reći isto o nevaženju tvoje izjave, čineći tako tvoju tvrdnju jednakom tvojoj, te će (time) tvoje pitanje biti nevažće. Što se tiče izjave Uzvišenog:

مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ

“...- u Knjizi nismo ništa izostavili- ...”, [El-En'am: 6/38],

analogija je među stvarima na koje je Knjiga ukazala, kao što je prethodno objašnjeno, i ne odstupa od nje, jer je poznato da On Teâlâ nije nameravao da eksplicitno obavesti o presudi o svakom događaju u Knjizi. Umesto toga, ono što se namerava je tekst i dokaz. Dakle, upotreba analogije nije van okvira Knjige. Slično tome, Uzvišeni Allah kaže:

اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ ءَٰوْلِيَآءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ

3. **Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika! – A kako vi malo pouku primate!** [El-A'raf: 7/3],

jer analogija zahtev ono što je nama objavljeno. Ovo se odnosi i na njih kada poriču analogiju, jer im kažemo: Recite nam o vašoj izjavi kojom poričete analogiju. Da li je to u Knjizi? Ako kažu: Ne, reći će im se: Vi niste poslušali zakon Svemogućeg Allaha nego ste sledili drugačije od onoga što vam je objavljeno od vašeg Gospodara Teâlâ.

Ako kaže: "To je u Knjizi, kao što su u njoj utvrđeni dokazi o tome", kaže se: "Isto važi i za negaciju njene potvrde". Diskusija između nas se tada svodi na razmatranje dokaza za njenu negaciju ili njenu potvrdu, tako da ajet nema ulogu u prigovoru na negaciju analogije.

Neki od onih koji odbacuju analogiju tvrde da se principi Šerijata utvrđuju samo kroz slušanje, tako da se ništa od toga ne bi trebalo utvrđivati osim kroz slušanje. On je rekao: Ovo nije presuda o racionalnim pitanjima, jer se njihovi principi utvrđuju kroz nešto drugo osim kroz slušanje. Odgovor je da je ovo nevažće. Zato što zahteva da se predmet dokaza ne može dokazati osim ukoliko je njegov dokaz dokazan. Znanje o Svemogućem Stvoritelju je dokazano kroz dokaze čula, čak i ako On Svemogući, nije nešto što se može opažati. Zato je ovaj princip nevažći. Pošto nam je dozvoljeno da imamo znanje o Svemogućem Stvoritelju kroz dokaze čula o Njemu Teâlâ, i pošto je znanje čula znanje nužnosti, a znanje o Svemogućem Stvoritelju je znanje sticanja, takođe je dozvoljeno da se principi Šerijata uzimaju kroz slušanje, a da se njegove grane upoznaju kroz rasuđivanje slušanjem na pravilan način, što smo pomenuli. Međutim, ovaj govornik protivreći sebi u svom argumentu sa ovim poričući analogiju, jer je njegova zabrana analogije odluka iz perspektive Šerijata, a on ju je utvrdio iz perspektive analogije bez puta slušanja. Dakle, pošto je pokušao da porekne analogiju onim što je pomenuo, utvrdio ju je i protivrećio svom argumentu. Ako neko kaže: "Ja sam samo koristio racionalnu analogiju da negiram pravnu analogiju i ne odbacujem racionalnu analogiju", kaže se: "Isto važi i za našu potvrdu pravne analogije. Mi smo je potvrdili samo racionalnom analogijom, jer principi sudske prakse to jasno ukazuju i zahtevaju pridržavanje istog".

Drugi su tvrdili da se odluke Šerijata ne zasnivaju na racionalnom intelektu, jer nalazimo da je Svemogući Allah o dvosmislenim pitanjima donosio različite odluke, a o različitim pitanjima različite odluke.

Dvosmisleno. (Isto tako, On Teâlâ je o dvosmislenim stvarima sudio dvosmislenim odlukama, a o različitim stvarima različitim odlukama.) Među njima su: dozvoljenost odnosa sa ženom u vlasništvu desne ruke bez određenog broja, ograničavanje bračnog ugovora na određeni broj koji se ne može prekoračiti i zabrana gledanja u kosu slobodne, ružne žene, ali dozvoljavanje gledanja u kosu lepe robinje. Učinio je zekat obaveznim (farz) za stoku, ali ga je izuzeo od radnika. Zabranio je svaku razliku u šest kategorija kada je tip bio prisutan, ali ju je dozvolio kada je tip bio drugačiji. Učinio je dirheme i dinare jednakim u svojoj obavezi od četvrtine desetine za oboje. Učinio je razliku između zekata za krave i ovce te je pomenuo druga slična pitanja. Rekao je: Ako je Svemogući Allah sudio različitim odlukama u dvosmislenim stvarima, i sa dvosmislenim odlukama u različitim stvarima, i sa dvosmislenim odlukama (u dvosmislenim stvarima), i sa različitim odlukama u različitim stvarima, onda se grana ne može vratiti korenu u smislu dvosmislenosti i jednakosti. To je prikladnije nego vraćati ga na drugo poreklo zbog razlike. To bi zahtevalo razliku između njihova dva presuda, jer, nijedan aspekt nije više zaslužan od drugog, a razmatranje presuđivanja na osnovu primera i sličnosti se odbacuje. Ako se ovo poništi, a zatim dođe do spora oko grane pitanja, zasnovaćemo ga na presudi Svemogućeg Allaha o tome pre spora, te ćemo ga ostaviti kako je pre toga bio, i nećemo ga pomerati sa te (presude) sa razlikom.

Odgovor: Ono što je ovaj govornik rekao jeste upotreba analogije da bi se negirala analogija, a govornik je kontradiktoran u dva aspekta.

Jedan od njih: Pozvao je na poricanje analogije putem analogije.

Drugo: Tvrdio je da pojava spora u stvari koja se saslušava, zahteva da se sporna stvar vrati u prvobitno stanje u kojem je pre pojave spora bila. Saznali smo da je originalno pravilo u ovim stvarima dozvoljenost dok se ne utvrde dokazi o zabrani. Neophodno je prema njegovom originalnom pravilu da analogija ne zabranjuje pojavu spora, već da ga dozvoljava dok se ne utvrde dokazi o zabrani ako kaže: Ove principe sam razmatrao samo na osnovu racionalne analogije, jer kada sam razmatrao njihov predmet i utvrdio da su onakvi kakvi su opisani kako sam pomenuo, znao sam da analogija nema nikakvu ulogu u dokazivanju bilo kog od njih. Bilo mu je rečeno: "Onda prihvati od nas (isto) ako ti kažemo: Ova naša analogija koju smo pomenuli je racionalna analogija, jer postoje principi koji ukazuju na neophodnost njene upotrebe na njenim mestima. Što se tiče njegovog pominjanja razlike u propisima dvosmislenih stvari i (sлагanja) propisa različitih stvari, onda to nema smisla; Jer ne prihvatamo nužnost analogije kada su pitanja dvosmislena u svojim oblicima, entitetima i imenima, niti zahtevamo neslaganje među njima kada se razlikuju u: oblicima, entitetima i imenima. Naprotiv, analogija je neophodna sa značenjima koja su učinjena znacima za propis sa razlozima koji to zahtevaju, pa je razmatramo u njihovim lokacijama. Tada nas ne zanimaju njihove razlike, niti njihova sлагanja u drugim aspektima. Slično ovome je kada je Resûllullah (s.a.v.s.), zabranio je razmenu pšenice za pšenicu u smislu mere, i zlata za zlato u smislu težine, koristili smo to kao dokaz da se zabranjeni višak razmatra u smislu mere ili težine sa vrstom. Gde god postoje, zahtevaju zabranu razmene" pšenice za drugu robu.

Ako se dva prodana predmeta razlikuju u drugim aspektima, kao što je gips - koji se meri zapreminom - onda je njegova presuda ista kao i presuda za pšenicu.

Tamo gde deli isti status kao mera, čak i ako se od nje razlikuje u drugim aspektima, i poput olova - koje se meri - njegova odluka je odluka zlata, u zabrani razlike, čak i ako se od nje razlikuje u drugim opisima. Dakle, kada se razume značenje kojem je odluka vezana i kada se učini znakom za nju, mora se uzeti u obzir gde god se nađe. Zar ne vidite da kada je Resûllullah (s.a.v.s.), kamenovao Maizu kada je počinila preljubu dok je udata bila, odluka je bila povezana sa postojanjem čina. Ako je počinilac bio određenog opisa, onda bi se ta odluka primenjivala na one koji su počinili isti čin ako su bili oženjeni/udate. Jer, kada je presudio o mišu koji uginu u maslu, učinio je razliku između čvrstog i tečnog. Iz ovoga se zna da je značenje nužnosti nečistoće njena blizina nečistoći. Ovo značenje je primenjeno na ulje, šafran i sve ostalo što je pored nečistoća. Slično tome, grane se prate do korena, na osnovu značenja kojima je odluka vezana. Dakle, podređeno je značenju gde god se nalazi. Međutim, značenja kojima su presude vezane, uključuju ona koja su jasna i očigledna i ona koja su skrivena i nejasna. Zato su ona dokazana dokazima koje je Svemogućí Allah utvrdio. Zatim, ako bi bilo dozvoljeno razmatrati značenje u jednoj od dve situacije: očiglednoj i skrivenoj, bez druge, onda bi bilo dozvoljeno ograničiti dozvoljenost analogije na jednu vrstu sudske prakse bez druge. Dakle, bilo bi dozvoljeno u razvodu, ali ne i u prodaji, ili bi bilo dozvoljeno u namazu, ali ne i u postu. Dakle, pošto je ovo nevažće; Jer, ako je značenje vezano za presudu, mora se razmatrati u onome u čemu se nalazi. Isto tako, ako je značenje naznačeno kao znak za presudu, mora se razmatrati u svemu u čemu se nalazi. Dakle, pitanje postavljača pitanja u neslaganju i sлагanju se odbacuje. Pošto se neslaganje ne čini razlogom za nužnost neslaganja u presudi, niti je sлагanje razlog za nužnost sлагanja u presudi.

Umesto toga, razmatra se razlog koji je učinjen kao indikacija presude i njen znak, a koji se saznaje ispitivanjem njene materije i izvođenjem dokaza za njeno izvođenje.

Onaj ko se protivi onome što smo opisali ne poznaje metod analogije u propisima Šerijata. Ovo što je on pripisao kao uzrok propisa smatramo sličnim imenici kada je propis vezan za njega, tako da se propis primenjuje na njega gde god se nalazi. To ne sprečava da ono što je pod imenom bude drugačije. Njegova razlika ne sprečava razmatranje propisa u vezi sa onim što ime uključuje, kao što je izreka Resûllullaha (s.a.v.s.) :

«فِيمَا سَقَّتِ السَّمَاءُ الْعُشْرُ» - “Od onoga što nebo napaja, duguje se desetina”, i ono što nebo napaja je različitih vrsta. Njihova razlika ne sprečava da se propis razmatra u onome što imenica uključuje, kao što je primena propisa na imenicu, jer to uključuje sve njih kao znak propisa. Slično tome, razlog zbog kojeg je potrebna analogija (Kijas) je učinjen znakom za propis dokazima koji to zahtevaju. Mora se u obzir uzeti o svemu u čemu se nalazi, bilo da je drugačije ili dogovoreno, prema ograničenju koje smo objasnili (u) imenu. Pomenut ćemo, ako Svemogući Allah da, (kasnije) način rasuđivanja za značenja koja su svojstva. Za njihove odluke i znake, a ovde smo pomenuli samo primer da bismo ukazali zanemarivanje onoga što smo pomenuli o istinitosti onoga što Kijasije (analogisti) govore i njegovo nepoznavanje njihovih doktrina. Ova pitanja koja smo pomenuli su samo za grupu teologa koji poriču analogiju. Neki od pisara, koji nemaju nikakvog udela u ovoj stvari, ukrali li su ih i o njima govorili na način koji, mislim, zaista nisu razumeli. Međutim, oni takođe poriču argumente razuma i tako protivreče sami sebi u svojoj upotrebi u ovom kontekstu.

Osim ako ne kaže: “Ja sam samo imitirao one koji su me prethodili u ovom argumentu među teolozima”. Mi mu (na to) kažemo: “Zašto nas nisi imitirao u njegovoj dozvoljenosti, umesto one koje si izabrao da imitiraš u njegovom poricanju?” Međutim, on ne priznaje da ih imitira, jer je sa njima na suprotnim stranama u verovanju u osnove religije. Ako je neko nameravao da veruje samo u najgore, najružnije i najodvratnije doktrine, a zatim iscrpeo svoje napore u tome, ne bi dostigao nivo lošeg izbora i ružnog verovanja (إِلَّا بِخِذْلَانِ اللَّهِ إِيَّاهُ) - osim ako ga je Allah Teâlâ napustio).

Ako bi neko rekao: Ako je razlog za presudu znak za koji je presuda vezana, kako se onda to razlikovalo među mudžtehidima? To je samo jedan razlog. **Rečeno mu je:** Ako je način da se izvuče razlog za presudu idžtiħad, onda nije nemoguće da neki mudžteħidi misle da je razlog za presudu merenje pšenice za pšenicu, a za neke od njih je to jedenje, a za druge je to izdržavanje i spašavanje, prema prevlasti jednog od (ovih) značenja u njihovom umu, baš kao što mudžteħidi čine idžtiħad (o pravcu Kible), tako da neki od njih usmeravaju svoj idžtiħad prema istoku, a neki prema zapadu, prema onome što je najpreovlađujuće u njihovom mišljenju. Razlika u mišljenju među mudžteħidima u vezi sa tim ne poništava idžtiħad u njegovoj potrazi. Slično tome, idžtiħad mudžteħida u vezi sa razlogom, koji je poznavanje presude, ne umanjuje validnost obaveze idžtiħada u traženju presude. Racionalna pitanja imaju uzroke koji zahtevaju njihove presude. Neslaganje među onima koji pružaju dokaze za njih nije neizbežno, i... Pojava takvog neslaganja ne ukazuje na nevažećnost rezonovanja i zaključivanja.

Što se tiče tvoje izjave da postoji samo jedan razlog za presudu i da je ovo diskusija među mudžteħidima, ko god od njih kaže da je istina u jednoj osobi, onda se ne smatra svaki mudžteħid ispravnim, jer on kaže da postoji samo jedan razlog za presudu. Ko god stavi istinu u sva mišljenja različitih, kaže da postoje razlozi za različite presude. Ovo ćemo objasniti kada dođemo do diskusije o idžtiħadu. Neki od njih su tvrdili da poništavaju analogiju govoreći da ko god od analogista kaže da istina leži u jednoj stvari i da je to najbliži od principa tom događaju, onda nije validno da koristi analogiju osim nakon što njegovo znanje obuhvati sve ostale principe.

A poznato je da niko nije validan da tvrdi da njegovo znanje obuhvata sve ostale principe, tako da ništa ne odstupa od toga, posebno zato što ako je i on jedan od onih koji veruju u pojedinačne izveštaje i koji zahtevaju da se po njima postupa, i ako nema sveobuhvatno znanje o osnovama, onda nije validno da pravi analogije na osnovu onoga što je verovatnije. Pošto nije sigurno da je najbližije ono o čemu on ne zna, i ako je to slučaj, onda je analogija zasnovana na najbližim principima novom događaju, nevažeća, jer je nemoguće da se znanje o principima pronađe kod bilo kog od analogista, čak i ako su svi prisutni, a ne van učenjaka nacije. **Odgovor:** Ovaj govornik je verovatno jedan od onih koji veruju u skriveni tekst, ili u dokaze koji imaju samo jedno značenje (ili u nužnost) vraćanja odluke o događaju na original (na čemu god da je odluka bila), pre nego što je stigao izveštaj; Pošto se oni koji poništavaju analogiju zasnivaju na jednoj od ovih škola mišljenja, oni su se razlikovali u svom izražavanju analogije, čak i ako njihova izjava, nakon istraživanja, vodi do upotrebe analogije, i oni je izražavaju samo drugim imenom osim njenog sopstvenog.

Kažemo: Ako je ovaj argument tačan, on na neki način poništava doktrinu svakog zagovornika akcidencija, šta god to bilo. To je zato što nije validno da on tvrdi da obuhvata sve fundamentalne principe na osnovu svog suda o onima koji potvrđuju analogiju. Zato, ako je to slučaj, nema garancije da neće koristiti skriveni tekst, čak i ako postoji jasan tekst. Ili mu je znanje izgubljeno, ili koristi pravilo dokaza sa tekstom koji je skriven bio od njega, ili vraća sud o incidentu na prvobitni sud o tome kakav je presuda bila pre dolaska vesti. Postoji tekst koji je preneo svoj sud sa onoga što je bio, tako da nije validno da on kaže bilo šta iz ovih škola mišljenja prema onome što je pokušao da poništi analogiju, tako da je on odakle prigovara analogiji sa onim što je pomenuto, ona kvari njeno poreklo i uništava njen argument. Svako pitanje koje se vraća svom pitaču odakle je pokušao da primora svog protivnika (u suprotno), nevažeće je od svog porekla.

Međutim, mi mu odgovaramo- čak i ako nismo obavezni da to učinimo (ٱ - umesto njega)- radi pravilnog razmatranja. Zato kažemo: Onaj kome je analogija dozvoljena među pravnicima jeste onaj koji je zapamtio većinu osnova i poznaje ih, i koji poznaje metode analogija i način povezivanja grana sa osnovama. Dakle, ko god je ovog statusa, dozvoljeno mu je da koristi analogiju- čak i ako su neke od osnova skrivene od njega- i on u tom trenutku nije zadužen da donese odluku o onome što je skriveno od njega, već on događaj povezuje sa onim što je najbližije. Principi koji su mu prisutni i koji mu padaju na pamet kada je njegovo mišljenje sakupljeno a njegov um prisutan, baš kao što je dozvoljeno nekome ko treba da uloži sopstveni trud u određivanje pravca Kible, čak i ako nije upoznat sa svim stvarima koje koristi da to dokaže.

Zar ne vidite da se stanje slepog i onog koji ima vid razlikuje u znanju o pravcu kible? To ne sprečava slepog da učini idžtihad da bi je potražio kada je to potrebno. On nije svestan mnogih znakova koje vidi osoba koja ima vid i koji znaju o pravcu kible. Slično tome, dozvoljeno je osobi da uloži trud u planiranje rata i neprijateljskih spletki, prema onome što smatra najverovatnijim, čak i ako nema sveobuhvatno znanje o svemu što je potrebno u tom pogledu. Slično tome, analogija može biti dozvoljena nekome ko zna većinu osnova, čak i ako su neke od njih skrivene od njega. U tom slučaju, on može učiniti analogiju na osnovu najbližijih osnova novom razvoju u svom znanju i u onome što mu je prisutno. Čak i ako neki od njih tvrde da poništavaju analogiju, treba napomenuti da su oni koji prave analogije dve grupe: oni koji govore istinu o jednoj osobi i oni koji govore istinu o svim rečima onih koji se razlikuju, a onaj koji kaže istinu o jednoj osobi je veliki; On opravdava onoga ko pogreši u proceni i zahteva da bude nagrađen, pored toga što njegovo delo čini kao bilo koje drugo dozvoljeno delo za koje ne zasluhuje nagradu.

Ono što ukazuje na iskvarenost stava dve grupe, i da se analogija ne može smatrati religijom za Svemogućeg Allaha, jeste to da ako bi to bilo dozvoljeno, to bi podrazumevalo kontradikciju i sukob njenih odluka, jer, neke od njih zabranjuju ono što drugi dozvoljavaju, a neke od njih dozvoljavaju ono što drugi zabranjuju. To je zato što kada se osoba koja traži fetvu pita o tome, ona bi rekla: **إِنِّي قُلْتُ لِمَرْأَتِي: أَنْتِ عَلَيَّ** - "Rekao sam svojoj ženi: 'Ti si iznad mene'".

Zabranjeno je - **حَرَامٌ**. Pa mu je rekao: Zabranjeno ti je. Pa ako ga drugi pita (kaže): Dozvoljena ti je, na osnovu prvog braka. Nije dozvoljeno Svemogućem Allahu da dozvoli ono što bi dovelo do kontradikcije i nespojivosti sa Njegovim Teâlâ propisima. Rečeno mu je: Osnova na kojoj je ovo poglavlje izgrađeno treba da bude regulisana, tako da se sumnja u to ukloni od tebe sa ovog aspekta, i to sebi i nama samima uštedi muke, a to je da oni koji postavljaju standarde dozvoljavaju samo vršenje nezavisnog rezonovanja na osnovu opisa koji si pomenuo u onome što je dozvoljeno ukinuti i promeniti, i u onome što je dozvoljeno obavljati ibadete sa zabranom. Ponekad uz dozvolu, a ponekad bez dozvole. Dozvoljeno je praviti razliku između propisa onih koji klanjaju namaz, kao što je zabranio namaz i post ženama koje su pod hajzom, te (ih time) učinio obaveznom (farzom) za one koji su čisti, i učinio obavezom dva rekata za putnika, a obavezom četiri rekata za stanovnike. Ako su pitanja u kojima je idžtiħad dozvoljen ove vrste, to ne spada u mišljenja mudžtehida. Kontradikcija, ali ne i protivrečnost; Jer svaka osoba postupa samo prema onome na šta je vodi njen sopstveni idžtiħad. Dakle, ovaj postupa prema zabrani, a ovaj postupa prema dozvoljenosti, na način koji omogućava dolazak teksta sa istim značenjem. Ako je aspekt zabrane jednak aspektu dozvoljenosti prema onima koji dozvoljavaju da ta dva aspekta budu jednaka u njima, onda je on doušnik, po tome što se obavezuje na bilo koji od njih, a zatim ga sprovodi. I on nastavlja o tome, a mi ćemo razjasniti izjavu o tome, ako Svemogući Allah da, kada dođemo do diskusije o idžtiħadu. Što se tiče osobe koja traži fetvu, ako joj jedan muftija da fetvu kojom je zabranjuje, a drugi je dozvoljava, onda muftiji nije dozvoljeno da joj da fetvu na osnovu sopstvene škole mišljenja, u smislu davanja apsolutnog mišljenja o njoj, bez uslova da joj kaže: Ako izabereš moju fetvu i obavežeš se da je učiniš, onda ti je ova žena zabranjena.

Ako izabereš fetvu od nekoga ko ti da fetvu da je dozvoljena, onda je dozvoljena i tebi. Dakle, ono što se traži od onoga ko traži fetvu je jedna od dve stvari: zabrana ili dozvoljenost, što je ono što on bira iz izjave jedne od njih. A ono što je vezano za zabranu i dozvoljenost (razmatra se u dva slučaja; jer zabrana i dozvoljenost) u stvarnosti uključuju samo radnje onih kojima je to dozvoljeno, uključuje: uživanje, gledanje, seksualni odnos i slično.

Snošaj koji mu je dozvoljen bio (**أَبِيحٌ**) kada ju je izabrao (prema ovoj fetvi) nije polni odnos koji mu je zabranjen bio kada ju je izabrao) prema fetvi druge fetve. Neki učenjaci kažu da je polni odnos koji predstavlja zabranu pri prihvatanju ove fetve isti onaj polni odnos koji predstavlja dozvoljenost pri prihvatanju druge fetve. Oni se ne protive tome da se zabrana i dozvoljenost povežu sa jednim činom na dva različita načina. Slično ovome je da je jedno činjenje sedžde čin poslušnosti Svemogućem Allahu ako se njime misli na Svemogućeg Allaha, i čin neposlušnosti ako se njime misli na nekog drugog osim Svemogućeg Allaha. Ko se ne slaže sa ovim kaže da sedžda na koju je vezana zabrana nije sedžda na koju je vezana dozvola. (Ako je to slučaj, i oni koji zastupaju ovaj stav smatraju da radnja za koju je vezana zabrana nije radnja za koju je vezana dozvoljenost), i koji god od ta dva stava bio ispravan, onda to nema nikakvog uticaja na ono što smo pomenuli, u vezi sa zabranom i dozvoljenošću koje su vezane za dve radnje, ili njihovim vezanjem za jednu radnju na dva različita načina.

Nije dozvoljeno muftiji da kaže osobi koja traži fetvu: Ova žena ti je zabranjena, a zatim da mu da pravo da bilo šta kaže o njoj, a da mu ne garantuje uslov koji smo pomenuli. Jer, to podrazumeva da su oni među as'habima koji su se razilazili po pitanjima fetvi morali verovati da oni koji se ne slažu sa njima u takvim pitanjima vrše zabranjeni seksualni odnos i uzurpiraju zabranjeno bogatstvo u onome o čemu su izdali fetve, a to im, po našem mišljenju, nije dozvoljeno. Jer, da je to slučaj sa njima, neki od njih bi to porekli drugima i pribegli bi proklinjanju i poricanju (jednih drugih) u tom pogledu, baš kao što su pribegavali tome u pitanjima u kojima samostalno rezonovanje nije bilo dozvoljeno. Pošto neki od njih nisu osudili međusobno neslaganje u vezi sa pitanjima fetve, kao što su to činili u vezi sa drugim pitanjima, znamo da je svako mišljenje koje je jedan od njih imao o nečemu u čemu se drugi nije slagao sa njim, dozvolio to neslaganje drugima, jer je tog mišljenja bio da mu nije zabranjeno da kaže do čega ga je doveo njegov idžtihad. Dakle, ustanovljeno je da fetva muftije za onoga ko traži fetvu o pitanjima idžtihada treba da bude ograničena na uslov koji smo opisali, tako da ne dođe do kontradikcije i nespojivosti, ako je dozvoljeno da tekst dolazi sa nečim sličnim, kao što kaže: Ako izaberete mišljenje tog i toga, onda vam je to zabranjeno, a ako izaberete mišljenje toga i toga, onda vam je to dozvoljeno, kao što je rekao: Ako putujete, onda su vam dva rekata farz. Prekid posta vam je dozvoljen u Ramazanu. Ako ostanete, vaš farz su četiri rekata, a prekid posta vam je zabranjen. I kao što se kaže onome ko se iskušava za svoju zakletvu: Ako se iskušavate hranom, onda je to vaša obaveza i ništa drugo, a ako se iskušavate oslobođenjem, onda je to vaša obaveza i ništa drugo, kao i odeća.

Ako neki od njih tvrde da poništavaju analogiju, onda je poznato iz onoga što smo objasnili: da ako čovek kaže čoveku: "Oslobodi mog roba tog i tog", zato što je crn: nije dozvoljeno onome kome je naređeno da oslobodi ostatak svojih crnih robova, zbog ovog nedostatka, a govor Svemogućeg Allaha nama zasnovan je na racionalnom načinu na koji nam se On Teâlâ obraća u našem poznavanju, zbog Svemogućeg Allaha koji je rekao:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

4. Mi nismo poslali nijednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće i ukazuje na Pravi put onome kome hoće; On je Silni i Mudri. (Ibrahim, 14/4).

Ako se ovo dokaže, i ako je Svemogući Allah jasno naveo razlog rekavši:

حَرَّمْتُ عَلَيْكُمُ التَّقَاضِيَّ فِي الْبُرِّ - "Zabranio sam vam da budete nejednaki u pšenici, jer se meri zapreminom", onda nam ne bi bilo dozvoljeno da vam zabranimo da budete nejednaki zbog merenja pirinča po zapremini. Odgovor: Ovo je greška govornika iz dva razloga:

Jedan od njih je taj da nam autor nije naredio da razmotrimo njegove naredbe i da ono što nije eksplicitno naveo (za nas- (لَنَا)) uputimo na slične tekstove. Ako je to slučaj, nije nam dozvoljeno da prekršimo tekstualnu osnovu njegove zapovesti.

Drugo: Da onaj ko to kaže među nama može da se ponaša neozbiljno i da stavlja reči na neodgovarajuće mesto. Ako kaže: "Oslobodi mog roba (tako i tako); zato što je crn", nije potvrđeno da je to opravdan razlog za njegovo oslobađanje. Zato ga ne treba uzimati u obzir; jer uzrok koji se koristi kao merilo mora biti validan uzrok koji služi kao osnova za presudu. A što se tiče uzroka koje je Uzvišeni Allah naveo ili na koje je postavio dokaze, to su validni uzroci, i s tim smo naređeni da ih uzmemo u obzir i da smo se vratili uzorcima koji se na njih oslanjaju, s obzirom na ono što imamo o obavezi da se govori na osnovu analogije, pa je zato potrebno primeniti ovu analogiju na njegove uzroke. Sa druge strane, znamo da Svemogućí allah nije sebi dozvolio da deluje uzaludno, niti da stavlja reči na pogrešna mesta, nego da su Njegova Teâlâ dela usmerena ka hvale vrednoj svrsi. Zato, Njegovo Teâlâ objašnjenje teksta mora biti takvo da opravdava presudu u sličnim slučajevima, osim ako ga On Teâlâ posebno ne navede. U suprotnom, korist od objašnjenja bi bila poništena, a njegovo postojanje bi bilo ravno njegovom nepostojanju.

Davud je postavio meračima pitanje koje je pokazalo njegovo nepoznavanje značenja analogije. Rekao je: "Recite mi (o analogiji), da li je to koren ili grana? Ako je koren, onda ne bi trebalo da bude neslaganja oko toga. Ako je grana, onda koji je to koren?" Ebu Bekr je rekao: "Kijas je delovanje onih koji mere. Nije dozvoljeno reći da je delovanje merača koren ili grana, kao što se ne može reći da su njegova stajanja, sedenje, tišina ili kretanje koren ili grana. Dokaz da je kijas delovanje merača je to što kažete: Taj i taj je merio po analogiji, čineći to svojim delovanjem". Baš kao što kažete: "Seo je i ustao. Ispravan način da se odgovori na pitanje je da se kaže: Recite mi o obavezi da se sledi analogija, ili o presudi o dozvoljenosti analogije. Da li je to princip ili grana?"

Odgovor na ovo pitanje je: Analogija je temelj na kojem je sve izgrađeno i grana na kojoj je sve izgrađeno. Njegov temelj na kome je sve izgrađeno je Kur'an, Sunet i konsenzus Ummeta, kao što je gore objašnjeno. Njegova grana na kojoj su izgrađena sva ostala pitanja analognih incidenata, u kojoj ne postoji fiksna odluka ili konsenzus, pita ga se: "Recite nam o obavezi usvajanja izjave na osnovu dokaza za koje ste tvrdili da može imati samo jedno značenje. Da li je to princip ili grana?" Pitanje mu se zatim postavlja. Pitanje je ono koje se postavlja o analogiji. Njegov odgovor je odgovor onih koji usvajaju analogiju u vezi sa izjavom zasnovanom na analogiji.

[بَابُ فِي ذِكْرِ وَجْهِ الْقِيَاسِ]

[Poglavlje o aspektima analogije]

Ebu Bekr – (r.a.h.)- je rekao: Analogija se može postići samo vraćanjem grane korenu, što znači da ih spaja i zahteva jednakost između njihovih odluka. Ovo je dve vrste:

Jedna od njih je: Analogija zasnovana na navedenom razlogu, kao što je izjava Uzvišenog Allaha:

مَا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ **كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ** وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ
وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

7. Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjim njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima – **da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših**; ono što vam Poslanik kao nagradu dā – to uzmite, a ono što vam zabrani – ostavite; i bojte se Allaha jer Allah, zaista, strahovito kažnjava – [El-Hašr: 7],

i Njegova Teâlâ izjava: «إِنَّهَا دُمٌّ عَرَقِي» - "To je krv iz vene", i slično.

Druga: Analogija zasnovana na pretpostavljenom uzroku, na koji ukazuje, kao što je uzrok lihvarstva i slično. Kasnije ćemo objasniti kako to dokazati, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**. Neki ljudi smatraju svako značenje- bilo da je kombinacija tekstualne odluke i netekstualne odluke- analogijom, bilo da je celokupno značenje zasnovano na rasuđivanju, dedukciji ili je razumno na osnovu implikacije teksta. Zato, on zabranu udaranja ili proklinjanja roditelja čini analogijom sa Njegovom Teâlâ izjavom:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَنًا ۖ إِنَّمَا يَبْغُنُ عِنْدَكَ الْكِبَرُ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

23. Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: "Uh!" – i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. [El-Isra': 23],

a zabranu da se slepoj ženi dozvoli kurban čini analogijom sa eksplicitnom zabranom jednooke osobe. On čini odluku o ulju istom kao i odluku o maslu kada je u pitanju smrt miša, analogijom sa hadisima koji su preneti u vezi sa maslom. I on kamenovanje nečega drugog osim jarca čini analogijom sa jarcem, i slično, iz onoga što se podrazumeva pod pojavom reči, njenim pravilom, čak i ako nije pomenuto u samom tekstu, nakon što je pravilo u njemu obavezno zbog značenja koje se nalazi u tekstu (**الْمُوجِبِ لِلْحُكْمِ**) - koja dovodi do presude), i to se naziva jasna analogija,

a ono što je povezano (u njemu - (فيه)) sa značenjem koje zahteva prosuđivanje putem razmišljanja i rasuđivanja, naziva se skriveno poređenje (**الْقِيَاسُ الْخَفِيُّ**) – Skriveni Kijas).

Ebu Bekr je rekao: “Ono što nazivamo 'jasnim kijasom (analogijom)' nije kijas. To je zato što kijas zahteva neku vrstu razmatranja, refleksije i kontemplacije o situaciji korena i grane, kao i pomirenje njihove dve presude, nakon pružanja dokaza za značenja koja opravdavaju pomirenje“. Ovo pitanje se ne nalazi u onome što nazivaju jasnim kijasom, jer je značenje u njoj razumno, čak i ako se tekst pojavljuje u drugim kontekstima, koje tekst nije obrađivao pre ispitivanja i zaključivanja. Ovo može razumeti neuki laik koji ne zna šta je analogija, a možda mu to nikada nije palo na pamet. Ovo ukazuje da se ljudi razlikuju oko dozvoljenosti analogije, ali se ipak slažu oko toga. Nije dozvoljeno da pitanje razlike bude pitanje slaganja. Zato je utvrđeno da se o svemu što je razumno iz implikacije teksta ne može odlučivati po analogiji. Validno je da koristimo ono što ste pomenuli kao dokaz za uspostavljanje analogije u smislu da je presuda u oba slučaja povezana sa značenjem, čak i ako je jedan od njih analogija, a drugi nije. I među sličnim stvarima tome uključuju: ono što nije mjerljivo kod nas, i mnogo onih koji odbacuju mjeru govore o tome uz negiranje mjere, jeste da presudna stvar dva predmeta u osnovi bude jednaka, zatim se pojavljuje efekat sa presudom u nekim slučajevima gdje je potvrđena jednakost između njih i drugih. To nam ukazuje da (možda- (قَدْ)) razumemo jednakost između njih sa početka, da ono što se nije pojavilo u efektu je jednako onome što se pojavilo u onome što se odnosi na njihovo stanje u obavezi jednakosti između njihovih presuda. I to je slično okupljanju između odnosa i jela zaboravljajući na to da se time ne postiže prekid posta, i to; jer je potvrđeno u osnovi: da je post uzdržavanje od jela, pića i odnosa, i slično tome.

Dozvoljeni post. Kada je stigao izveštaj da jedenje uz zaborav ne poništava post, to je ukazalo na to da polni odnos uz zaborav ne poništava post, ne po analogiji, već na osnovu toga što su u principu jednaki, po tome što su oba uslov za validnost dozvoljenog posta. Pošto je dokazano da post u stanju zaborava nije uslov, to je ukazivalo na polni odnos. Isto važi i za ulje, loj i maslo, koji su svi u principu jednaki u pitanju dozvoljenosti jedenja ako su čisti, a jednaki su i u pitanju nedozvoljenosti jedenja u stanju nečistoće. Dakle, hadis koji se prenosi o smrti miša u maslu je predvideo isto za ulje, a isto i za uginulog miša i pticu, pošto su u suštini jednaki u pogledu nečistoće. Zatim je prenet hadis o uginutom mišu u maslu, a isto je preneto i o uginutom vrapcu. Slično tome, njegova izjava, (s.a.v.s.):

«لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَلَا يَغْتَسِلَ فِيهِ مِنْ جَنَابَةٍ» - **“Neka niko od vas ne mokri u stajaćoj vodi ili ne obavlja kupanje u njoj nakon džunubluka”**, ukazuje na zabranu vršenja nužde u stajaćoj vodi. On (a.s.) je izjavio da je zabrana kupanja u njoj za nekoga ko nije u nju mokrio, zasnovana na našem saznanju da su odluke o nečistoćama jednake kada su prisutne u vodi, kao što su odluke o onima koji su zakonski odgovorni jednake u potrebi da ih izbegnu. Ovo, po našem mišljenju, nije analogija. Međutim, pošto je utvrđeno da su jednake u pogledu nečistoće i čistoće, pre nego što je došao ovaj izveštaj, kada je došao izveštaj, jednakost koja je postojala u našim umovima pre nego što je došao nije pala. Na osnovu ovoga, kefareti za kaznu lova je obavezna za onoga ko ubije greškom. Jer je prethodno utvrđeno da su kazne za prestupe počinjene tokom ihrama jednake i za slučajna i za namerna dela. Kada tekst predviđa da je kazna posledica namernog čina, naše prethodno znanje o jednakosti onoga ko počinji prestup ukazuje na to da je njegova presuda, presuda.

I povraćanje i krvarenje iz nosa i drugi slični slučajevi su, kada su jednaki u sprečavanju molitve, a onda je došao izvor koji omogućava čistotu i obavljanje molitve čak i u tim slučajevima, ako se dogode. Iz toga razumemo odluku o drugim manjim incidentima koji prethode osobi koja klanja namaz, a da ona to ne čini. Odluka o tome šta se dešava sa ljudskim bićem, kao što je povreda glave i slično, je odvojena od ove. Odluka, zbog razlike u odlukama o ljudskom delovanju i delovanju Svemogućeg Allaha, u onome što je povezano sa tim, odustajanjem od obaveze ili osim nje. Ovo je suptilna stvar koju treba uzeti u obzir u sličnim slučajevima kao što smo pomenuli, da se metod analogije ne bi pomešao sa njegovom metodom. Ovo je slično onome što smo pomenuli o racionalnim značenjima predmeta o kojima se presuđuje i jednakosti. Osim toga, ima svoje odredbe, čak i ako nije eksplicitno navedeno, kao što su neki od njih mislili po analogiji, prema onome što je gore navedeno.

[بَابُ ذِكْرِ مَا يَمْتَنِعُ فِيهِ الْقِيَاسُ]

[POGLAVLJE O ONOME ŠTO JE ISKLJUČENO IZ ANALOGIJE]

Ebu Bekr je rekao: Nije dozvoljeno koristiti (analogiju) za pobijanje teksta, bilo da je tekst (utvrđen) u Kur'anu i u široko rasprostranjenom Sunetu, ili u pojedinačnim prepisima. Analogija nije dozvoljena da bi ga pobila, niti je analogija dozvoljena u suprotstavljanju konsenzusu, a analogiji nema mesta u utvrđivanju količina, koje su prava Allaha Uzvišenog, kao što je ono što smo pomenuli trajanje hajz, trajanje postporođajnog krvarenja, trajanje putovanja i trajanje boravka, a to smo već objasnili. Analogiji nema mesta u stvarima koje uključuju idžtihad (nezavisno rasuđivanje) kako bi se (grana vratila korenu), kao što je davanje prioriteta potrošnim materijalima, iznos mut'a*, traženje Kabe i slično. Analogija nije dozvoljena prilikom utvrđivanja propisanih kazni ili kefareta, niti je dozvoljeno upoređivati tekstove jedne sa drugima, niti je dozvoljeno ukidanje po analogiji, niti je dozvoljeno koristiti analogiju u određivanju opštosti čija specifičnost nije dokazana iz Knjige i ustanovljenog Suneta putem široko rasprostranjenog prenošenja, niti ima mesta za analogiju prilikom utvrđivanja imena, niti je dozvoljeno koristiti analogiju na osnovu određenog hadisa, što je deo razloga za analogiju, osim pod određenim uslovima koje ćemo pomenuti, ako Allah Teâlâ da. Što se tiče nedozvoljenosti korišćenja analogije za pobijanje teksta ili konsenzusa, nema neslaganja oko toga. Pošto tekst i konsenzus pružaju znanje o svojim zahtevima, dok analogija ne pruža znanje o željenom ishodu, nije dozvoljeno prigovarati im na osnovu nje. Što se tiče iznosa koji čine prava Svemogućeg Allaha, već smo o njima ranije razgovarali. Što se tiče propisanih kazni i kefareta, neki kefareti su za kazne, kao što je iskupljenje za prekid posta u Ramazanu. Dokaz da su to za kazne jeste da su zaslužene samo u slučaju greha, a sumnja ih može otkloniti. Zato su u tom pogledu poput propisanih kazni. Neke od njih nisu kazne, kao što su kefareti za slučajno ubistvo, otkup za štetu, kefareti za kršenje zakletve i slično. Nema mesta za analogiju ni u jednoj od njih. Što se tiče onoga što je kazna, to je zato što je slična propisanim kaznama i nije dozvoljeno utvrđivati propisane kazne po analogiji, što ćemo objasniti. Što se tiče onoga što nije kazna, to je zato što je unapred određeno i iste je vrste kao unapred određene kazne koje smo pomenuli, a koje se ne mogu utvrditi po analogiji. Što se tiče onoga što je kazna u obliku kefareta i propisanih kazni, njeno utvrđivanje po analogiji je zabranjeno iz dva razloga:

Jedno od njih: To je unapred određeno i ne postoji način da se to dokaže bilo kakvom vrstom predodređenosti po analogiji, kao što je prethodno objašnjeno.

Drugi aspekt je taj da se obim kazne za zločine zna samo kroz Božansku objavu. To je zato što se kazne za zločine zaslužuju samo prema stepenu neblagodarnosti koja iz njih proizilazi. Dobro je poznato da obim blagoslova Svemogućeg Allaha nad Njegovim Teâlâ slugama ne može izračunati niko drugi osim Njega Teâlâ. Zato, ne postoji način da se sazna obim kazne koju zločin zaslužuje osim kroz Božansku objavu. Zato, nije dozvoljeno dokazivati to analogijom.

(mut'a* - poznata posebno u šiitskom islamu, je privremeni brak sklopljen na određeni period i uz određeni miraz (naknadu). Cilj ovog braka je uspostavljanje seksualnog odnosa između strana na određeni period i uključuje određene uslove, kao što je bračni ugovor.).

Ako bi neko rekao: Dokazao si granice na temelju preferencije, a ne na osnovu analogije; jer si rekao o četvoro ljudi koji su svjedočili protiv muškarca za preljub (u kući, pa su dvojica svjedočila da je s njom zgrešio s ove strane od njega, a druga dvojica od njih su svjedočila da je s njom zgrešio s ove druge strane od njega) da analogija ne smije biti utvrđena, i ona se utvrđuje na temelju preferencije, a tvoje knjige su pune analognih pitanja u granicama, i to je protivno onome što si uspostavio o negaciji analogije u utvrđivanju granica.

Rečeno mu je: Što se tiče tvojih reči: Propisane kazne sam utvrdio istihsanom, nije onako kako si ti mislio. Princip koji sam utvrdio poričući uspostavljanje propisanih kazni po analogiji je tačan, i ono što si pomenuo u tom pogledu ne osporava to, jer ono što sam mislio pod svojom izrekom je: “Obavezne kazne se ne uspostavljaju kroz analogiju”- jeste da (أَنَّا - ja) ne počinjem nametanje kazne kroz analogiju ni sa čim drugim osim sa onim što je pomenuto.

To jest, ne uspostavljam kaznu za preljubu kroz analogiju ni sa čim drugim osim preljubom, baš kao što sam utvrdio zabranu razlikovanja u bilo čemu osim u dobroti kroz analogiju. Ne uspostavljam kaznu za krađu (upoređujući proneverioce, pljačkaše, izdajnike i uzurpatore sa lopovima, i ne uspostavljam kaznu za klevetu kroz analogiju ni sa čim drugim osim krađe). Ne uspostavljam kefareta za mesec Ramazan ni sa čim drugim osim prekidom posta tokom Ramazana, ili upoređivanjem sa prekidom posta tokom Ramazana. Međutim, neki učenjaci su po analogiji učinili kadau (naknadu) propuštenih dana posta tokom Ramazana obaveznim, uz prekid posta, a neki su implicitno učinili obaveznim kaznu za klevetu.

Što se tiče rezonovanja zasnovanog na analogiji u vezi sa lokacijama ograničenja, ono je po našem mišljenju dozvoljeno, pod uslovom da ne podrazumeva nametanje ograničenja na mestu koje nije ono na kojem je suspenzija pomenuta.

Slično tome, dozvoljeno je pronaći mesta kefareta (الْكَفَّارَاتِ) kroz poređenje (kijas – الْقِيَّاسُ).

Zar ne vidite da iako je Svemogući Allah izrekao kaznu za preljubu preljubniku, postoje neki preljubnici kojima kazna nije dosuđena? Dakle, kad god koristimo analogiju da bismo izrekli kaznu za preljubu, mi samo koristimo analogiju da bismo dokazali da je on među onima koji su uključeni u ajet i šta se pod njim podrazumeva, a da nije među preljubnicima navedenim u ajetu.

Isto tako, što se tiče svih ostalih kazni, kad god koristimo analogiju da ih dokažemo, iskaz o njima se zasniva na ovoj kazni, pa je kazna tada zahtevana ajetom, a mi analogijom zaključujemo da ona nije iz kategorije koja nije (لَمْ) njime ispričana.

Ako bi neko rekao: Učinio si kefareta obaveznim za onoga ko jede tokom Ramazana, po analogiji sa onim ko ima polni odnos. Međutim, hadis se odnosi samo na polni odnos.

Rečeno mu je: Ovo nije onako kako si mislio, jer je pomenuta fraza u vezi sa obavezom kefareta, čije očigledno značenje ukazuje na to da je to obavezno za svaku osobu koja prekine post. Ovo je ono što je prenošeno:

«أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفْطَرْتُ فِي رَمَضَانَ، فَأَمَرَهُ بِالْكَفَّارَةِ» - **Jedan čovek je rekao: O Resûllullahu, prekinuo sam post u Ramazanu. Pa mu je naredio da izvrši kefareta**“.

Nije ga pitao o razlogu prekida posta, a njegovo očigledno značenje ukazuje na to da je to obavezno za svaku osobu koja prekine post.

Takođe: Da u njemu nije pomenuto ništa osim onoga što je ispričano u zbirkama, onda naša obaveza kefareta za jelo ne bi bila zasnovana na analogiji. To je zato što se pravnici slažu da obaveza ovog kefareta nije ograničena samo na polni odnos. Zato što Malik ibn Enas to zahteva od svake osobe koja bez opravdanja prekine post, a Šafija to zahteva od prodiranja kroz bilo koji od dva prolaza u vaginu žene, a takođe i u životinju. Hadis se odnosi samo na polni odnos sa ženom, a mi to zahtevamo od svakoga čiji je greh u prekidu posta jednak grehu polnog odnosa.

Kada su se svi složili da postoji značenje koje se razlikuje od onog koje je hadis pomenuo, obaveza kefareta je postala vezana, te smo morali da tražimo značenje kada je došlo do neslaganja. Zatim smo pružili dokaze da je ovo značenje kvarenje posta Ramazana nekom vrstom greha, a to je da je njegov greh poput greha seksualnog odnosa, i ovaj kefareta je da ga on zaslužuje kao kaznu za greh koji je počinio. Zatim smo otkrili da je greh jedenja isti kao i greh seksualnog odnosa, te većina dokaza je na to ukazivala. Učinili smo iskupljenje obavezanim za njega u tom pogledu. Ovo je dokaz da je značenje za koje je vezana obaveza kefareta pojava prekida posta nekom vrstom greha. Dakle, utvrdili smo značenje konsenzusom, a zatim smo pružili dokaze za to onim što smo opisali. Ovo nije analogija u uspostavljanju kefareta ili bilo čega drugog.

Što se tiče nemogućnosti analogije (kijasa) teksta sa tekstom, to smo već objasnili u prethodnom poglavlju, a šta je Muhammed rekao u "es-Siri" smo prepričali u ovom poglavlju. Ne volim da to ponavljam.

Takođe smo prethodno objasnili nemogućnost ukidanja po analogiji, i nemogućnost preciziranja opštosti Knjige i ustanovljenog Suneta, za koju nije (dokazano da je specifična- (يَتَّبِثُ خُصُوصَهُ).

Nemogućnost uspostavljanja imena po analogiji: (jer- (فَإِنَّ)) je princip taj da postoje tri različite vrste imena.

Među njima su: generičke imenice, kao što su:

Životinja [حَيَوَانٌ], (jedan (وَ)) Duh [جِنٌّ], (jedan (وَ)) Insan [إِنْسٌ], (jedan (وَ)) čovek [رَجُلٌ],

(jedan (وَ)) konj [فَرَسٌ], i (jedno (وَ)) vino [خَمْرٌ], i slične imenice. Ove vrste imenica su preuzeta iz jezika.

Među njima su lična imena, koja se daju jednoj osobi da bi se razlikovala od drugih. Ova imena ne nose nikakvo značajno značenje, već su samo titula koja joj se daje da bi je identifikovala i razlikovala od drugih, kao što su:

[زَيْدٌ] Zejd, [عَمْرٌ] Halid, [خَالِدٌ]

Ovo nema nikakve veze sa jezikom, niti sa temama i terminologijom njenog naroda.

Jer svako ima pravo da se naziva kako god želi, i nije mu zabranjeno da to čini.

Među njima su: imenice koje opisuju stvar koju imenuju, a izvedene su od radnji onih koje opisuju, ili stanja u kojima se nalaze, ili osobina koje poseduju. Kao što su: stojeći [قَائِمٌ], sedeći [قَاعِدٌ],

vernik [مُؤْمِنٌ], nevernik [كَافِرٌ], crven [أَحْمَرٌ], crn [أَسْوَدٌ], živ [حَيٌّ], sposoban [قَادِرٌ] i slično.

Ova vrsta imenice označava opise imenovane stvari koja se njome (بِهَا) naziva ili druga imena. To su imena Šerijata i ograničena su na ono što se prenosi božanskim otkrovenjem, kao što su:

“verniki” - وَالْمُؤْمِنِينَ , “nevernici” - الْكَافِرِينَ i „licemer” - وَالْمُنَافِقِينَ. Druga imena uključuju namaz, zekat, post, lihvarstvo i slično. To su pravna imena koja su data u Šerijatu za značenja koja im nisu data u jeziku.

Šta god da je lingvistička imenica, ona ne može biti imenica osim prema karakteristikama svog naroda i njihovim konvencijama o njoj, tako da svaka osoba koja je lingvista, kada je čuje, zna šta se pod njom podrazumeva i koji je njen subjekat.

A kada nije ovako, to nije ime zbog jezika.

Isto tako, imenice koje su izvedene od atributa imenovane stvari u originalnom jeziku podležu konvenciji i dogovoru lingvista o njihovim originalnim značenjima.

Jedno od njegovih pravila je to da njegova značenja nisu teška za one koji tečno govore taj jezik kada ga čuju.

Što se tiče ličnih imena - koja su titule čiji opis nije zasnovan na jeziku, i svako je slobodan da sebe naziva bilo kojim imenom koji želi - jezik nema nikakve veze sa njima, niti ima ikakve veze sa onim što smo nameravali. Praćenje i slušanje se kod njih ne uzimaju u obzir, niti je zabranjeno bilo kome da sebe naziva bilo kojim imenom koji želi.

Što se tiče šerijatskih imena, njihov put treba da se utvrdi. Ona se u svom kontekstu tretiraju kao generička imena, tako da se od učenjaka šerijata zahteva da ih prepoznaju baš kao što lingvisti prepoznaju lingvistička imena.

Ako se propis o imenima uspostavi na načine koje smo pomenuli, a takođe je poznato da ako čovek vodu nazove hlebom, ili zlato bakrom, ili konja nazove kamilom, to ne postaje ime za njega, ni u jeziku ni u šerijatu.

Rekosmo: Onaj ko uspostavlja imena po analogiji ne propušta da ih uspostavi kao odgovarajuća imena za njihova označenja u jeziku ili šerijatu.

Ako je ono što je on utvrdio o ovome zasnovano na analogiji i postaje lingvistička imenica, onda je to kontradikcija u iskazu, jer se imenice jezika uspostavljaju i postaju deo jezika samo kroz terminologiju njegovog naroda i njihove specifikacije iste, tako da svi njegovi ljudi dele njegovo poznavanje.

Poznato je da ono što je utvrđeno analogijom nije poznato kao ime za imenovanu stvar, osim analogista čija ga je analogija, po njegovom mišljenju, dovela do toga da to utvrdi. Zato, sa ove tačke gledišta, nevažeće je da ime utvrđeno putem analogije bude jezičko ime, ako ono što je utvrđeno analogijom postane pravno ime. Način za imena prava je da dele svoje znanje. Učenjaci islamskog prava, baš kao i lingvisti, dele znanje o imenima jezika.

Zar ne vidiš da su učili o namazu, zekatu, veri, neverovanju i drugim sličnim nazivima Šerijata?

Nije dozvoljeno da analogista koristi to ime isključivo za opisivanje nekog drugog. Pošto je ono što analogista uspostavlja od ovih imena van ove granice, znamo da nije validno uspostaviti ga kao legalno ime putem analogije. Jer tada ono postaje ime za to samo prema ovom analogisti, a ne prema nekome ko ne pravi analogiju. I ono što su neki ljudi posebno potvrdili, a drugi ne, nije ime za stvar koja se njime naziva, iako su svi ljudi znanja o pitanjima Šerijata i njegovih principa. A potvrđivanje imena je jedan od njegovih principa, pa je njegov put da bude očigledno i dobro poznato. Uči se i opaža putem oobjave, koji dele svi, bez analogije, koja je specifična za neke od njih, a ne za druge, baš kao što su imena jezika uspostavljena za rodove, a izvedena iz opisa onih koji su imenovani, bila poznata i dobro poznata među ljudima knjige, i oni su ih poznavali sa aspekta slušanja i primanja, bez ičega što nije specifično za neke.

Ako bi neko rekao: Ako je dozvoljeno da presude budu dve vrste: jedna vrsta koja se opaža kroz tekst, a druga vrsta kroz dokaze, zašto onda ne dozvoljavate isto i u imenima?

Rečeno mu je: Razlika među njima je u tome što se odluke mogu razlikovati u odlukama onih koji su odgovorni, tako da neki od njih mogu biti obavezni da nešto zabrane, a drugi mogu biti obavezni u tom slučaju da to dozvole.

Moguće je da osoba koja je obavezna da vrši ibadet u jednoj situaciji ima zabranu, a u drugoj situaciji ima dozvolu. Pošto se odluke za obavezne vršitelje ibadeta razlikuju u činovima ibadeta, moguće je da neke od njih budu eksplicitno navedene, pri čemu sve dele istu odluku, a neke od njih budu implicitne, izvedene putem analogije.

Koga analogija vodi ka zabrani, dužan je da je se pridržava, za razliku od drugih čija analogija vodi ka dozvoljenosti.

U principima ne postoji obaveza da se nečemu dodeli ime, dok se drugima dodeljuje drugo ime istoj stvari, ili da se toj stvari ne dodeli ime koje je drugima dodeljeno. Niti je obavezno dodeliti ime u jednom slučaju, a zabranjeno u drugom, pod uslovom da su okolnosti stvari koje se imenuju jednake.

Zar ne vidite da su imena namaza, posta, vere i neverovanja ista za sve ljude u njihovom imenovanju prema onome što je Šerijat otkrio o njima? Neki ljudi nisu obavezni da ih nazivaju namazom, a neki od njih to ne nazivaju namazom, iako je odluka ista u oba slučaja. Isto tako, niko nije obavezan da to danas naziva namazom, niti da to sutra naziva. I tako su sva imena Šerijata.

Pošto je to slučaj, znamo da je to imenica u jeziku. Ako bi neko vodu nazvao vinom, a konja čovekom, to za njega ne bi bila imenica u jeziku, bilo da je to rekao po analogiji ili izmislio, bez analogije zasnovane na korenu.

Isto tako, imena Šerijata su ove prirode. Ono što je u njemu utvrđeno analogijom ne postaje ime za to, jer je specifično samo za onoga ko pravi analogiju, i ne postaje dobro poznat i poznat koncept među ljudima Šerijata. Nema razlike između nazivanja analogijom ili uspostavljanja bez analogije, u smislu da u oba slučaja postaje ime za to.

Ako se kaže: Nazivi titula ne zaslužuju svoje nazive u jeziku, i to ih ne sprečava da budu ispravna imena, šta onda poričete nečemu sličnom u uspostavljanju imena Šerijata po analogiji? Rečeno mu je: Nazivi titula koji su uspostavljeni za određene ljude ne dokazuju se po analogiji. Umesto toga, svaka osoba može početi da ih uspostavlja, pa on imenuje sebe, svog konja i svog roba kako god želi od njih, bez analogije.

Pa zar dozvoljavate slično tome u imenima Šerijata i imenima jezika (Dakle, uspostavljate ga u poziciji- (فَتُنْبِئُهَا وَضْعًا)) bez analogije, onda ona postaju ime za onoga ko je imenovan? Ako kaže: Da.

Rečeno mu je: Zašto koristiš analogiju da to dokažeš, kada ti nije potrebna? Ili ti je dozvoljeno da to započneš izmišljajući bez analogije? To je vrsta delirijuma, jer ono sa čime čovek počinje od imena (za vrstu ili zakon) ne postaje ime za onoga koga time naziva, ni lingvistički ni pravno.

Ako se kaže: Upostavili ste imena opisa izvedenih iz atributa onih koje su oni imenovali po analogiji.

Rečeno mu je: Nije tako, jer je to jezik, jer kažu: Ustao je, pa stoji, i seo je, pa sedi. Ovo je čuta (koja se čula) izreka, a ne analogija.

Ako se kaže: Pošto smo otkrili da se sok ne naziva vinom pre nego što se u njemu javi opojnost, onda smo otkrili da se naziva vinom kada je prisutna, zatim smo otkrili da se ime vina uklanja iz njega kada opojnost nestane, a pojavi se kiselost, onda se ime mora uzeti u obzir kada se opojnost javi i nestaje kada ona nestane. Sve na šta ukazuje ovu vrstu opojnosti, naziva se vinom. Zato se svako opojno sredstvo mora nazvati vinom. Zabrana vina je tada opšta.

Rečeno mu je: Već smo ukazali na nevažnost ovog razmatranja i da, da smo ga uzeli u obzir, ne bi postalo ime ni za šta drugo osim za vino, budući da je način generičkih imena u jeziku i pravu da ih njihovi ljudi dele u njihovom poznavanju, budući da nije dozvoljeno da to bude ime za neke od njih, a ne za druge, jer je ime karakteristika i obeležje po kojem se imenovane stvari razlikuju jedna od druge u očima onih koji ih čuju, bilo u jeziku ili u islamskom pravu, pošto ono što sam pomenuo ne izgleda kao karakteristika onoga čime sam to nazvao prema ljudima jezika ili islamskog prava, i stvar koja je njime imenovana, nije razlikovana od drugih stvari, ono nije utvrđeno kao ime.

Međutim, ovo razmatranje poništava njegov govornik. Jer mora reći: Pošto je pšenica bila zabranjena, postoji razlika u njenoj količini kada se jede, pa se sve što se jede naziva pšenicom. Pirinač je stoga zabranjen, na osnovu reči Resûllullaha (s.a.v.s.): "Pšenica za pšenicu, slično za slično". I tako je sa svim ostalim namirnicama. Ko god dostigne ovaj nivo smatra se ludim i da je neko ko je napustio granice zdravih ljudi.

I takođe: Analogija je samo za uspostavljanje propisa, a (ono) što nije propis ne može se uspostaviti analogijom, a imenovanje nije propis koji nam je naređen, budući da nema obaveze od Svemogućeg Allaha u principima (samo) imenovanja, bez propisa onoga što je povezano sa imenovanom stvari, tako da je imenovanje zbog značenja, a ne zbog sebe, kao što su vernik, nevernik, licemer i sva druga imena koja prenose hvalu ili kudu. Pošto je to slučaj, nije dozvoljeno uspostavljati imena analogijom, jer bi to uspostavilo propis u imenima koji nije predviđen Šerijatom.

Takođe, analogija imena nije lišena toga da bude u svrhu dokazivanja presuda ili nečeg drugog.

Ako je reč o presudama, onda nam je Svemogući Allah utvrdio dokaze za Svoje presude i povezao ih sa imenima koja su utvrđena u jeziku i Šerijatu, kroz Svoju naredbu ili dokaze. Nemamo potrebe da dokazujemo imena analogijom da bismo dokazali presude.

Ako analogija imena nije za procenu, onda to nije od koristi, jer je uspostavljate kao ime samo za onoga ko analogizira, a ne za bilo koga drugog. To je kao neko ko je sam počeo da uspostavlja ime i njime je nazvao nešto, kao što je čovek koji daje ime konju. To je besmisleno. Nema razlike između njega i nekoga ko prvi da ime nečemu što niko drugi ne zna, i nema nikakve koristi od toga.

Bilo je ljudi ovde u Bagdadu koje su normalni ljudi smatrali ludima, ali koji su u svojim očima bili normalni. Bavili su se gramatikom i tvrdili da je dozvoljeno koristiti analogijsko rezonovanje za označavanje imenica. Posmatrali su koren imenice u jeziku i njeno poreklo, te ga zasnivali na sličnim značenjima koja Arapi nisu poznavali.

Javljeno mi je da je jedan od njih bio upitan: Odakle potiče reč Džirdžir (الْجُرْجِير) – (Rukola)* i koje je njeno prirodno poreklo? On je rekao: Zove se Džirdžir zato što stvara šum kada izranja iz zemlje, što znači da se kreće.

(PS: Samir B: Rukola je jednogodišnja ili dvogodišnja zeljasta biljka. Uzgaja se zbog lišća oštrog pikantnog okusa i bogatog vitaminima. Ima stimulativno delovanje na ljudski organizam, naročito za želudac i creva.).

Rečeno mu je: Tvoja brada treba da bude kao vinova loza, jer se kreće.

Neki od njih su rekli: Boca je dobila ovo ime zato što se sve što se u nju stavi, u njoj taloži, pa je sve zasnavao na ovom konceptu, pa je ljudski stomak nazvao bocom, kao i more bocom. Ljudi su govorniku ove izreke pripisivali opsesiju i ludilo, te bi pričali ove priče o njemu i njemu sličnima kao temu za podsmeh i ismejavanje, te da bi zadivili ljude njihovom glupošću.

[فَصْلٌ مَا خُصَّ بِالْأَثَرِ مِنْ جُمْلَةِ قِيَاسِ الْأُصُولِ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ]

[Poglavlje: Ono što je specifično za hadis iz skupa principa analogije ne može se koristiti kao osnova za analogiju]

فَصْلٌ. – Poglavlje

Ebu Bekr je rekao: Ebu'l-Hasan je pripovedao: “Doktrina naših as'haba je da se ono što je posebno pomenuto u hadisu iz grupe principa analogije, ne može uporediti sa njim i da je originalna analogija za koju je pomenuta naredba da se to precizira prikladnija, (osim ako) hadis nema razlog, u kom slučaju se može uporediti sa njim sa tim razlogom, ili se pravnici slažu oko dozvoljenosti analogije“. S'hodno tome, slični slučajevi se mogu uporediti sa njim, čak i ako protivreče principijelnoj analogiji. Ovo je slično njihovoj izjavi u vezi sa obavezom abdesta zbog glasnog smejanja tokom namaza: To je specifičan slučaj iz principijelne analogije. Njihova je analogija bila da glasno smejanje ne bi trebalo da bude nečistoća u namazu. Jer, u osnovama: da ono što je nečistoća u namazu jeste nečistoća u nečemu drugom osim nje, i svi su se složili da nije nečistoća u nečemu drugom osim nje, pa je analogija bila da nije nečistoća u njoj, osim što su napustili analogiju u njoj, zbog efekta koji je u njoj prijavljen, zatim, nisu napravili analogiju sa njom za smeh u džemaatskom namazu i u sedžd tilaveti (سَجْدَةُ التَّلَاوَةِ); Jer princip koji ga je učinio specifičnim od opšteg pravila analogije, došao je samo u namazu koja uključuje ru'ku i sedždu (وَسُجُودٌ).

Slično ovome je ono što je Ebu Hanifa rekao u vezi sa dozvoljenošću uzimanja abdesta vinom od urmi, na osnovu hadisa koji se o tome prenosi. Nije povukao analogiju sa drugim vrstama vina, jer analogija sa osnovama zabranjuje dozvoljenost uzimanja abdesta vinom od urmi. Zato, hadis posebno precizira ovu odluku u smislu razloga za analogiju. Dakle, on je napustio analogiju u onome što je preneto u hadisu i protumačio ono što nije preneto u hadisu kao original. Slično ovome je hadis koji je prenet u vezi sa validnošću posta dok se jede iz zaborava. Bila je analogija da bi to poništilo post, i on je prihvatio ono što je preneto u hadisu. Nisu upoređivali jedenje tokom namaza u zaboravu, niti govor ili seksualni odnos dok klanja namaz iz zaborava. Jer, prema njima, analogija zahteva da se odluka za nekoga ko zaboravlja, nekoga ko to čini namerno, nekoga sa izgovorom (sahibi uzur) (i druge- (وَعْيَرِه)) ne razlikuje u pogledu poništenja ovih činova ibadeta zbog prisustva ovih stvari u njima. Međutim, oni su napustili analogiju zarad hadisa i protumačili ono što nije pomenuto u hadisu kao zasnovano na analogiji.

Slično tome, rekli su za nekoga čiji je abdest prekinut tokom namaza: "Analogija je da se on vraća namazu". Međutim, na kraju su napustili ovu analogiju i dozvolili mu da obavi abdest nakon što obavi teharet (الطَّهَارَةُ).

Ebu Hanifa nije zasnivao farz džunnubluka (nečistoća koja nastupa nakon seksualnog odnosa prim.prev.) na ljudskom činu, kao što je samopovređivanje. Jer je Resûllullah (s.a.v.s.) rekao: "Ko povraća ili mu teče krv iz nosa dok klanja namaz, treba da se abdesti i nastavi svoj prethodni namaz". Zato je jedini izuzetak od opšteg pravila analogije zasnovanog na hadisu neko ko je prethodno bio u stanju nečistoće koje nije bio ljudski čin. U vezi sa nečim što je rezultat ljudskog čina, on nije izvršio analogiju jer se to ne pominje u hadisu.

Tokom namaza, ako neko doživi ihtilam ili razmišlja o tome, naši saputnici su govorili: neka uzme gusl, ali nesme imati seksualni odnos. Smatralo se prikladnijim ne oslanjati se na ono što smo naveli, naime, da analogija u osnovi isključuje konstrukciju sa duhovnom nečistoćom (rûhânî necas). Kasnije su prihvatili da je konstrukcija sa duhovnom nečistoćom dozvoljena zbog svog dejstva i napustili analogiju u tom pogledu. Zato, glavna duhovna nečistota, pošto nema dejstvo, u principu se zasniva na analogiji.

Ako se kaže: Uporedili ste urin, izmet i sve ostale nečistoće koje izlaze iz ljudskog tela sa povraćanjem i krvarenjem iz nosa, pod uvjetom da nisu uzrokovane ljudskim delovanjem. Također ste uporedili spolni odnos tokom ramazana uz zaborav sa jelom uz zaborav.

Svi su jednoglasni u zabrani gradnje. Kada nam je izveštaj potvrđen, konsenzusom smo se složili oko dozvoljenosti gradnje između njih, jer među njima nema razlike.

Isto tako, onoga ko ima polni odnos tokom Ramazana iz zaborava, podvrgli smo propisu onoga ko jede iz zaborava, jer ko ne prekida post jedući, ne prekida post ni polnim odnosom.

Pošto nam je dokazan hadis da nije dozvoljeno prekidati post njime, onda je odnos isti po konsenzusu.

Takođe, ova vrsta kombinovanja odluka o nekome ko jede i ima seksualni odnos, i ostalih događaja koji prethode osobi koja klanja namaz, koji povraća i krvari iz nosa, nije analogija po našem mišljenju, zbog onoga što smo prethodno objasnili: nego je dokazano da je post uzdržavanje od jela, pića i seksualnog odnosa po zakonu.

Ako se u izveštaju navodi da jedenje greškom ne prekida post, onda to ukazuje da se i polni odnos smatra takvim, jer su u suštini ravnopravni, u kontekstu činjenice te da je njihovo odsustvo uslov za validnost propisanog posta, kao što smo prethodno objasnili.

Slično onome što su rekli o ostavljanju poređenja za poseban slučaj, rekli su i sledeće o izuzetku: Prema njima, ovo poređenje to ne dozvoljava, jer je to prodaja nečega što čovek ne poseduje, osim prodajom uz pozdrav. Dozvolili su to jer su bili svedoci da pravnici selefa to nisu osuđivali među onima koji su to činili, uprkos njihovoj slavi i širokoj popularnosti među širom javnošću u to vreme. Zato su se složili oko njegove dozvoljenosti. Međutim, nisu povukli analogiju sa dozvoljenošću odeće rađene po meri i sličnog, sve dok nije bilo uobičajeno da je ljudi prave po meri u to vreme. Pošto je analogija prvobitno prepreka (njoj), onda je sve što je navedeno iz grupe razloga za analogiju efektom ili sporazumom prihvaćeno njome, a sve što je drugačije od toga zasniva se na analogiji originala.

Dokaz za validnost ovog principa je da je izjava da je analogija obavezna utvrđena za nas onim što smo predstavili. Zato je ona zauvek obavezna, dok se ne utvrde dokazi koji je preciziraju. Ako se nešto precizira iz nje, pravilo originalne analogije se ne poništava u nužnosti primene njenog uzroka na njene posledice, a pravilo za granu je u skladu sa pravilom njenog porekla, osim posledicom, ili sporazumom.

Ako se kaže: "Specifikacija razloga za analogiju postala je princip, pa zašto je ne uporediti sa sličnim principima koji su slični njenom uzroku?" kaže se: "Ako drugi principi to zabranjuju, onda nije dozvoljeno potvrđivati to kada postoji odvratanje od toga".

Ako se kaže: Hadis koji je pomenuo specifikaciju to dozvoljava, zašto ste onda zabranu učinili važnijom od dozvole? Rečeno mu je: Zato što analogija principa ima prednost u svojoj upotrebi u odnosu na analogiju onoga što je pomenuto u specifičnoj tradiciji za to, što je saglasnost svih pravnika o njenoj upotrebi, a tradicija pomenuta u preciziranju ove analogije nije saglasna o dozvoljenosti upotrebe analogije u njoj, tako da je stvar u njoj onakva kakvu smo je opisali.

Takođe: Ako bismo napravili analogiju sa efektom u onome što sam opisao, onda bi analogija principa bila u suprotnosti sa tim, tako da analogija efekta ne dokazuje da je u suprotnosti sa analogijom principa (za njega- (هُدًى)) koji je obavezan sa suprotnim od njegovog pravila. Kao da je u tom slučaju najmanji njihov uslov da se oni odbace, a stvar ostaje kakva je u svom pravilu bila, sa izuzetkom efekta pre njegovog pojavljivanja, pa je poništen. Analogija se zasniva na ovom aspektu.

Ako se kaže: Ako analogija principa protivreči njoj samoj, onda ona takođe protivreči analogiji principa, i zato se oni međusobno protivreče, kao što sam pomenuo. To podrazumeva poništenje svake od dve analogije drugom. To takođe podrazumeva poništenje analogije principa.

(Rečeno mu je: To nije potrebno, jer je analogija originala uspostavljena od strane svih i nije poništena kontradikcijom analogije konkretnog. Dakle, analogija originala poništava analogiju konkretnog, a analogija konkretnog ne poništava analogiju originala, a ona je uspostavljena konsenzusom svih.).

Ako se kaže: Možete napustiti analogiju zbog druge analogije, što je po vašem mišljenju jedna od vrsta preferencije. Zašto onda ne dozvolite napuštanje originalne analogije po analogiji sa specifičnom tradicijom za nju?

Rečeno mu je: Ovo nije ono što smo pomenuli u vezi, sa ostavljanjem jednog zaključka za drugi, već se to dešava u onim mestima gde svaki od zaključaka (se oslanja na osnove koje ga zahtevaju, tako da su jednaki s aspekta značaja osnova za njih. Zatim se jedan od zaključaka) izdvaja sa nekom prednošću koja zahteva da se grana priključi njemu, a ne nekom drugom.

Što se tiče našeg pitanja, ono se tiče analogije koju zahtevaju principi, i slažemo se da je ona u principu validna. Zatim dolazi tradicija koja protivreči zahtevu analogije i precizira šta ona sadrži u celini. U tom slučaju, ono što tradicija precizira mora biti prihvaćeno, i ne postoji druga fundamentalna analogija osim onoga što je namenjeno analogiji sa tradicijom. Dakle, pravilo originalne analogije je uspostavljeno na način koji smo pomenuli i nije dozvoljeno napustiti je zbog onoga što smo objasnili.

Ako se kaže: Rekli ste u vezi sa dve strane u transakciji koje se ne slažu oko cene: Analogija je da izjava kupca treba da prevlada zajedno sa njegovom zakletvom i da ne treba da se zakunu. Napustili ste analogiju zbog obaveze zakletve i razmene. Zatim ste na ovo primenili razliku u zakupu.

Ebu Bekr je rekao: (Šejh) Ebu el-Hasan je govorio: Analogija je ono što se pominje u hadisu, jer svako od njih polaže pravo na vlasništvo nad imovinom na način koji on polaže, a drugi se ne slaže sa njim po tom pitanju.

Njihova izjava da analogija podrazumeva da se izjava kupca uzima kao osnova za princip, dok postoji još jedna osnova koja zahteva zakletvu i recipročnu razmenu, osim efekta. Pomenuli su samo jedan od dva aspekta analogije.

Rasprava o ovom konkretnom pitanju bila bi odstupanje od teme diskusije. Umesto toga, želeli smo da razjasnimo da svojom izjavom "Po mom mišljenju, analogija je to i to", nisu mislili da fundamentalni principi zahtevaju ovu analogiju. Zato je pitanje, iz ove perspektive, irelevantno za našu diskusiju.

Ebu'l-Hasan je odgovorio na pitanje o zakupu, priznajući validnost pitanja i činjenicu tu da analogija sprečava zahtev za zakletvom. Slučaj zakletve je posebno pomenut u suštini zato što nismo zahtevali zakletvu kod zakupa po analogiji sa prodajom. Umesto toga, sama analogija je zahteva kod zakupa, kao i kod svih drugih zahteva. Jer, svaki deo koristi je kao da je ugovoren sam po sebi, pošto nije u vlasništvu ugovora o zakupu, već je u vlasništvu odmah prema svom nastanku. Pošto zakupac ne stiče vlasništvo nad koristima kroz ugovor, već samo namerava da ih preuzme u kasnijem slučaju, on je kao neko ko tvrdi da mu je čovek prodao ovog roba, a ovaj poriče prodaju. Zato mora da položi zakletvu. Isto važi i za ugovore o zakupu ako vlasništvo zakupca nad koristima još nije utvrđeno.

Zar ne vidite da predaja kuće ne uključuje predaju koristi? Dakle, zakupac je u istom položaju kao neko ko tvrdi da je kupio roba, ali prodavac to poriče. Zato, prodavac mora da položi zakletvu. To nije slučaj sa prodajom, jer prodata stvar postoji i u vlasništvu je kupca po međusobnom sporazumu, a prodavac to priznaje. On samo tvrdi povećanje cene. Analogija je bila da reč kupca treba da prevlada. Međutim, oni su napustili analogiju u tom pogledu zbog tradicije.

Ako bi neko rekao: "Onda prenošeni rivâjet koji određuje analogiju učinite principom na osnovu kojeg možete praviti analogije slične njoj, baš kao što ste razmatrali originalnu analogiju u odnosu na ovu analogiju te je određivali u smislu davanja prednosti jednoj od dve analogije u odnosu na drugu, i baš kao što kažete o grani koja je povučena između dva principa, tako je pridajete jednom od njih, a ne drugom". Za vrstu preferencije koju zahteva taj efekat za ono što je bilo poreklo, i analogiju da je navedeni efekat bio zasnovan na poreklu, onda je grana povučena od strane dva porekla: jedno od njih je: ono što je zahtevala originalna analogija.

Drugo: šta efekat zahteva, kao što je to poreklo.

Rečeno mu je: Ako bismo razmotrili ono što si pomenuo, onda bi originalna analogija bila prikladnija od analogije specifičnog. To je zato što je svedočanstvo ostalih principa za njihovu analogiju prikladnije od svedočanstva specifičnog za njegovu analogiju, budući da je ono što je naznačeno kao dva principa analogije teže i jače u umu nego ono što je naznačeno jednim principom.

Sa druge strane, princip analogije se u nekim slučajevima uspostavlja konsenzusom, uprkos postojanju specifične tradicije, dok se princip analogije ne uspostavlja konsenzusom. Analogija uspostavljena konsenzusom je poželjnija od analogije koja je sporna.

Ako kaže: Obavezni ste da to uradite tako što ne pravite analogiju sa konkretnim, čak i ako je to opravdano iz razloga koji ste pomenuli.

Rečeno mu je: To nije neophodno, jer je navedeni razlog prikladniji od zaključenog razloga, baš kao što je navedena odluka prikladnija od zaključene odluke. Dakle, činjenica ta da tekst pruža obrazloženje ima prednost u odnosu na originalnu analogiju i stoga je prikladnija od nje.

Ako se navede hadis koji posebno navodi osnovu za analogiju, Ebel-Haseni bi rekao da se analogija mora primeniti na osnovu tog razloga. Slično onome što je preneto od Resûllullah (s.a.v.s.) u vezi sa mačkama:

عَنْ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي الْهَرَّةِ إِنَّهَا لَيَسْتَبْجَسُ، إِنَّهَا مِنَ الطَّوَافِينَ عَلَيْكُمْ
«وَالطَّوَافَاتِ، وَإِنَّهَا مِنْ سَاكِنِي الْبُيُوتِ»

"One nisu nečiste. One su među onima koji kruže oko vas, i muškarci i žene, i one su među onima koji žive u kućama".

Naši as'habi su ovo značenje u sličnim slučajevima, kao što su miševi, zmije i slično, smatrali stvarima koje se ne mogu izbeći. To je zato što njegova izjava **"među onima koji vas okružuju"** i njegova izjava **"je među onima koji žive u kućama"** prenose ovo značenje. Ovo značenje se mora primeniti na slične slučajeve jer rezonovanje zahteva razmatranje značenja koje je razlog za presudu i njenu primenu na nju. Bez toga, ne bi bilo koristi od nje, a njeno postojanje ili nepostojanje bi bili podjednako važni.

Zar ne vidite da racionalni razlozi ovo zahtevaju i imaju koristi od toga? Dakle, kada tekst objašnjava značenje, znamo da bi trebalo da ga razmotrimo u njegovim pandanima i da na njega primenimo pravilo u onome u čemu se nalazi, sve dok nam ništa ne sprečava.

en-Nazam, koji je jedan od onih koji su poricali analogiju bio, rekao je: Ovo je kao opšti izraz i mora se uzeti u obzir u onome u čemu se nalazi. On nije obavezno primenio presudu na to putem analogije. Umesto toga, učinio ga je nečim čija je presuda eksplicitno navedena. Ovo je naše mišljenje, čak i ako to nije tekst koji zahteva presudu u onome u čemu se nalazi, indikativno je u smislu značenja da je presuda eksplicitno navedena i uzeta u obzir.

Ko god ovo ne uzme u obzir, negira korist od rasuđivanja i smatra da su njegovo postojanje ili nepostojanje različite prirode. To nije dozvoljeno po našem mišljenju u vezi sa rečima Svemogućeg Allaha, niti sa rečima Resûllullaha (s.a.v.s.).

Ako se kaže: Prema ovom principu, morate povući analogiju između svih ostalih vina i vina od urmi, u vezi sa dozvoljenošću obavljanja abdesta sa njim, na osnovu izjave Poslanika (mir i blagoslov Allaha nad njim): „Dobro voće i čista voda“, jer je vino od grožđica dobro grožđe i čista voda.

Ako se kaže: Prema ovom principu, na osnovu reči Resûllullaha (s.a.v.s.): “Slatko voće i čista voda“, trebalo bi da učinite poređenje o tome da li je dozvoljeno obavljati abdest vinom od hurmi i svim drugim vinima. Jer vino od grožđica je čisto grožđe i čista voda.

Morate uporediti jedenje tokom namaza sa jedenjem tokom posta. Poređenje onoga ko je primoran da jede sa onim ko jede greškom zasniva se na

Resûllullahovom (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) objašnjenju jedenja greškom tokom posta (jer ga je Allah Svevišnji, nahranio i dao mu da pije). Ovo se odnosi na onoga ko je primoran bio da jede, i onoga ko je mislio da je sunce zašlo i onoga ko je mislio da zora još nije svanula. Zato je jeo, jer ih je Svemogući Allah nahranio i dao im da piju, kada im je dozvolio da jedu u tim okolnostima.

Rečeno mu je: Ovo nije potrebno iz dva razloga:

Jedno od njih je: Da ono što je koristio kao razlog za vino od hurmi, ne nalazi se u drugim vinima, jer je rekao: «تَمَرَةٌ طَيِّبَةٌ وَمَاءٌ طَهُورٌ» - “Dobro voće i čista voda“, a to se značenje ne nalazi u vinu od suhog grožđa.

Drugo mišljenje je da oni koji zahtevaju da se analogija uzme u obzir u ovom pogledu pretpostavljaju da je značenje njegove (a.s.) izjave “**dobro voće i čista voda**“ da je hurma sama po sebi dobra - (طَيِّبٌ), a voda čista. Zato, pretvaranje vode i hurme u vino ne sprečava dozvoljenost njene upotrebe za abdest. Ovu manu ne smatraju svi pravници validnom. Jer, ako bi bilo potrebno uzeti je u obzir, onda bi abdest sirćetom bio dozvoljen zbog dobrote (porekla- (الأُضْلَى)) koje je u njemu i čistoće vode koja se sa njim pomešala. Abdest čorbom bi takođe bio dozvoljen iz tog razloga.

Ovo je analogija koju svi učenjaci odbacuju. Prema ovom pristupu, kažemo u vezi sa njegovom (a.s.) izjavom: «إِنَّ اللَّهَ أَطْعَمَكَ وَسَقَاكَ» - “**Zaista vas je Allah Teâlâ nahranio i dao vam da pijete**“, na dva načina koja smo pomenuli u vezi sa njegovom izjavom: “**Dobro voće i čista voda**“, jer se njegova izjava: “**Zaista vas je Allah Teâlâ nahranio i dao vam da pijete**“, ne odnosi ni na koga drugog osim na onog koji jede i onog koji pije.

Drugi aspekt je taj: da se svi slažu oko toga da jedenje tokom namaza poništava namaz, ali niko to nije koristio kao objašnjenje za ono što smo pomenuli.

Nije dozvoljeno ono što se podrazumeva pod dozvoljenošću jedenja, jer ako bi to bio slučaj, onda bi bilo obavezno za svakoga kome je jedenje dozvoljeno, bilo da je bolestan, na putu ili je pod hajzom, da ne prekida post, niti bi se od njega zahtevalo da ga nadoknađuje. Ovo ukazuje na to da ova izjava ne spada u kategoriju nedostatka koji se mora uzeti u obzir u drugim sličnim slučajevima.

Ako se kaže: Šta se podrazumeva pod njegovom izjavom **“Zaista vas je Allah Teâlâ nahranio i dao vam da pijete”**, jeste to da je zaborav zbog kojeg je došlo do jedenja bio čin Svemogućeg Allaha, pa je to bio razlog za zabranu nadoknađivanja obaveznih dana posta.

Rečeno mu je: “Onda ne bi trebalo da bude obavezno da žena koja je pod hajzom ili bolesnik nadoknađuju to, jer su hajz i bolest dela Svemogućeg Allaha, a niko to ne kaže”. Time je utvrđeno da on ovim nije nameravao da objasni zaboravnost, tako da analogija nije potrebna.

[بَابُ ذِكْرِ الْأُصُولِ الَّتِي يُقَاسُ عَلَيْهَا]

[Poglavlje o pominjanju principa na kojima je zasnovano]

Ebu Bekr je rekao: Svaki presudni stav koji je usvojen i potvrđen sa aspekata kojima su presude utvrđene, onda je dozvoljeno učiniti analogiju na osnovu njega, ako se utvrde dokazi o postojanju značenja koje je uzrok presude u njemu, bilo da ono što sadrži značenje jeste utvrđeni princip zasnovan na objavi i saglasnosti, ili zasnovan na dokazima nečeg drugog, onda je analogija obavezna na osnovu teksta Kur'ana i Sunneta. I na osnovu konsenzusa nacije, i na osnovu onoga što je dokazano kroz pojedinačni rivâjet, nakon što ne postoji specifikacija za analogiju koja bi zahtevala presudu suprotnu analogiji, kao što je prethodno objašnjeno.

Takođe je dozvoljeno povući analogiju na presudu utvrđenu analogijom, čak i ako je ona sporna. Ovo je slično kao kada se kaže: “Pošto smo utvrdili dozvoljenost prodaje uslovnom klauzulom na osnovu indikacije koja to zahteva, brak je sličan u svojoj dozvoljenosti uslovnom klauzulom, jer, svaki od dva ugovora ima svog ovlašćujućeg”. Zato, ako jedan od njih stane i zaključi ugovor bez dozvole vlasnika, presuda za drugog je ista, iz razloga koji smo pomenuli. Ovo je slično onome što kažemo o tome da je namaz muškarca poništena stajanjem u redu sa ženom ako oboje učestvuju u jednom namazu, na osnovu analogije je da je ona poništena ako stoji ispred imama. Utvrđeno nam je da njeno stajanje pred imamom, čini je poništenom, i čak i ako se neki pravnici ne slažu sa nama po ovom pitanju, dozvoljeno nam je da ovu granu gradimo na onome što nam je utvrđeno iz onoga što smo pomenuli, uprkos postojanju neslaganja o tome.

Zajednički uzrok između njih je taj što zauzima stav koji ne može zauzeti ni pod kojim okolnostima, dok je posebno zabranjen, kao što smo objasnili na odgovarajućem mestu. Kao što zabranu žena zasnivamo na postojanju mere ili pola, tako važi i naš princip razmatranja istih u zabrani razlikovanja.

Ima više primera nego što se može nabrojati, ali smo samo želeli da razjasnimo dozvoljenost presudi po i utvrđenoj analogiji, čak i kada postoji neslaganje oko prvobitne presude.

Pošto smo razjasnili principe (na osnovu kojih je analogija validna), bolje je pomenuti kada se događaj analogizira principu i da li se princip prvo razmatra kao efekat, zatim se pravi analogija ili se to ne uzima u obzir, i analogija se pravi sa svakim principom osim ako nije zabranjena.

Pošto smo razjasnili principe (na osnovu kojih je analogija validna), bolje je pomenuti kada se događaj analogizira principu i da li se princip prvo razmatra kao efekat, zatim se čini analogija ili se to ne uzima u obzir, a analogija se čini sa svakim principom osim ako nije zabranjena.

Ebu'l-Hasan je govorio: “Kada je utvrđena obaveza usvajanja analogije, bilo mi je dozvoljeno da učinim analogiju sa svakim principom, sve dok se nisu utvrdili dokazi da princip nije posledica, i u tom slučaju nije dozvoljeno praviti analogiju sa njim”.

Ebu'l-Hasanu je rečeno: “Ako se utvrdi da postoji princip sa kojim se može napraviti analogija i drugi princip sa kojim se analogija ne može napraviti, šta smatraš spornim kod onih koji kažu da analogija nije dozvoljena ni za jedan od principa dok se ne utvrde dokazi da je određeni princip nevažeći?” On je odgovorio: “Ovde nema dokaza koji ukazuju da je bilo koji određeni princip uzrokovan, osim onoga što smo pomenuli u vezi sa validnošću obaveze analogije uopšte. Ako bismo se uzdržali od analogije dok se ne utvrde dokazi da je određeni princip uzrokovan, to bi poništilo analogiju. Jer, nismo pronašli nikakve dokaze za to, a šta god poništava analogiju je nevažeće, jer je obaveza analogije uopšte dokazana dokazima koje smo pomenuli”.

Rečeno mu je: As'habi su se razlikovali po nekim pitanjima, i svaki od njih je zasnivao svoju doktrinu na jednom principu.

Njihov konsenzus o ovome je dokaz da postoji neispravno poreklo. Ovo utvrđuje neispravno poreklo na drugačiji način od onog koji sam pomenuo.

On je odgovorio: Pošto su se as'habi razlikovali, svaki od njih je pitanje uputio na princip na koji ga drugi nije uputio, tako da se nisu složili ni oko jednog principa da je neispravan.

Ebu Bekr je rekao: Ono što sam čuo da Ebu'l-Hasan kaže u ovom poglavlju znači, po mom mišljenju, da kada se dogodi neki incident, pravnik ne mora da prestane da ga ispituje u smislu fundamentalnih principa i da ga razmatra u smislu sličnih, kada pronađe obrazložen princip za ovaj konkretan incident. Umesto toga, on ga mora predstaviti ostalim principima i uključiti ga među najsličnije, dok se ne utvrde dokazi da ništa od toga nije uzrokovano, tako da se incident ne pripisuje njemu. To je ono što je tačno po nama, a to je zato što je među principima ono što je dokazano da je uzrokovano i za to se mora napraviti analogija

ili iz teksta ((إِمَّا مِنْ جِهَةِ النَّصِّ، وَإِمَّا مِنْ جِهَةِ الْإِتِّفَاقِ)) - ili iz konsenzusa, ili implikacijom) govora. Među onim što je dokazano da je uzrokovano konsenzusom analogista je

Resûllullahova (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) zabrana razlikovanja u šest kategorija, i to je dogovoreno. Oni koji veruju u analogiju kažu da je ovaj princip uzrokovan, što znači da se mora razmatrati u odnosu na druge stvari i da se sve ostalo što deli njegov uzrok mora pripisati njemu. Značenje diskursa ((بِذَلِكَ)) - sa njim) je jasno da je on uzrok njegove izjave u kontekstu izraza.

“Ako se dve vrste razlikuju, onda ih prodajte kako god želite, iz ruke u ruku”. Pošto je zabranio razliku kada je vrsta prisutna u onome što je pomenuto, a dozvolio je kada nije, on (a.s.) je ukazao da postoji značenje zbog kojeg se razlika pojavila između njih. On (a.s.) je ukazao da je vest objašnjena značenjem koje se mora dokazati i razmotriti u svojim različitostima. Zato je u to vreme neophodno tražiti značenje koja je zastava suda koja se koristi da bi se to označilo.

I slična je njegova izreka- neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir- kada je upitan o mišu koji je upao u maslu: Ako je čvrsta, baci ga i sve oko nje, a ako je tečno, prospi ga. On je napravio razliku između tečnog i čvrstog, ukazujući da postoji značenje za koje je vezan propis o nečistoći, te iz tog razloga se propis o čvrstom i tečnom razlikuje. Dakle, dokazano je da je uzrokovano i obavezno je tražiti ga. Značenje je, dakle, zaključivanjem.

Među osnovnim principima su oni koji su uzrokovani jasno navedenim razlogom, kao što je njegova izjava- neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir- u vezi sa mačkom:

«إِنَّهَا مِنَ الطَّوَافِينَ عَلَيْكُمْ» - **“Ona je među onima koji te posećuju”**, i njegova izjava- neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir- upućena Bariri:

«وَقَوْلِهِ - لِرَبِّكَ مَلَكَتِ بُضْعَكَ فَاخْتَارِي» - **“Ja posedujem tvoje intimne delove, zato izabraj”**., zatim su se učenjaci razlikovali u vezi sa povezivanjem događaja sa principima iz drugog aspekta.

Neki od njih su rekli: Ono što je potrebno jeste predstaviti ga principima i pripojiti ga najbližijem od njih, bez obzira da li je taj princip iste vrste ili ne, nakon što dele značenje koje je zastava vladavine.

Ebu'l-Hasan je govorio: Ako dva izvora izvuku neki događaj, vraćanje na ono što mu je blizu, i na ono što je iste kategorije i vrste, je prikladnije nego vraćanje na ono što je daleko od njega, i na suprotnu vrstu.

Zato, za itikaf kažemo: “Pošto je to (إِنَّهُ) boravak na nekom mestu, ne sme biti validan ukoliko mu se ne doda drugo značenje, koje je samo po sebi (فِي نَفْسِهِ) čin ibadeta, po analogiji”.

Prigovorili su nam u vezi sa postom, tvrdeći da uzdržavanje od hrane nije čin ibadeta sam po sebi, već postaje čin ibadet kada mu se doda namera. Dakle, zar značenje koje se pripisuje itikafu kao činu ibadeta ne bi bila namera, kao što smo rekli o postu? Kada je Ebu'l-Hasan bio obavezan da učini nešto slično, rekao bi: “Vraćanje itikafu, stajanju na Arefatu, bolje je nego vraćanje postu, jer je iste vrste”. Pošto je osama zadržavanje poput stajanja, a nismo pronašli ništa slično ovome, onda je pripisivanje tome (وَرَدُّهَا إِلَيْهِ) - i vraćanje tome) (أَوَّلَى مِنْ رَدٍّ) - prikladnije nego vraćanje) nečemu što nije te vrste. Ono što se smatra validnošću zakonskog posta sa apstinencijom jeste namera, a sama namera nije čin ibadeta. Ono što se u smislu smatra činom ibadeta jeste: Ihram, koji je sam po sebi čin ibadeta, tako da je uslov posta u itikafu važniji od uslova namere, jer je post sam po sebi čin ibadeta, čak i ako je odvojen od itikafa iz razloga što oba podrazumevaju boravak na jednom mestu.

Abu Bekr je rekao: Među sličnim pitanjima je i to da ako se razlikujemo u pogledu broja puta mes'ha (مَسْح) – potiranja) glave tokom čišćenja, onda je to analogija sa ostalim potiranjima, kao što je mes'h preko mestviju, a mes'h tejamuma, po tome što se obavlja jednom, je prikladnije nego njegova analogija sa opranim delovima tela. Jer je vraćanje potiranja na potiranje koje je iste vrste, bolje je nego vraćanje na pranje koje nije iste vrste.

I obično ako se razlikujemo u zekatu nakita, vraćamo ga na odeću siromašnih u pogledu oslobađanja od zekata, naš povratak na nakit i novčiće je primereniji kada je u pitanju obaveznost; jer je to od iste vrste, dok odeća nije.

I kao što kažu: da veći deo tavafa zauzima mesto celine u poglavlju o dovoljnosti, po analogiji sa većinom radnji hadža koje zauzimaju mesto svih u poglavlju o dovoljnosti (ako su stubovi hadža: ihram), stajanje na Arafatu i tavaf posete. Onda ako stoji posle ihrama, neće ga zadesiti nikakva neispravnost, i zauzima mesto svih, a nisu napravili analogiju. Obavljanje većine tavafa u poglavlju o nadoknađivanju rekata namaza u poglavlju o: (أَنَّ - da) većina njih ne zauzima mesto svih njih u poglavlju o nadoknađivanju rekata, pošto je vraćanje tavafa na radnje ihrama uključene u njegovo poglavlje prikladnije nego vraćanje na radnje namaza (الصَّلَاةِ) koje nisu uključene u njegovo poglavlje.

Ebu'l-Hasan je govorio o incidentu: Ako je iz izvora koji se razlikuje od drugog izvora u svom subjektu, onda se ne vraća izvoru koji se ((يُخَالِفُ) - ne slaže) sa izvorom incidenta u svom subjektu.

Ebu Bekr je rekao: Očigledno značenje ove izjave zahteva da se princip koji protivreči principu incidenta ne vraća na glavu, kao što su rekli u slučaju hodočasnika koji obrije četvrtinu glave: on mora prineti kurban. Oni su procenili četvrtinu na osnovu sopstvenog idžtihada, iako je glava organ sam po sebi i nema sličnosti u telu. Učinili su razliku između brijanja četvrtine glave i brijanja četvrtine jednog od pazuha. Pošto ima sličan organ u telu, lakše je po odluci od glave, koja nema sličnost organa u telu. Ovo, po njihovom mišljenju, nije kao otkrivanje intimnih delova, po tome što se odluka za ono što ima sličan organ i ono što nema sličan organ ne razlikuje, po tome što otkrivanje jedne četvrtine čini namaz nevažecim. Ovo sprečava poređenje jednog sa drugim. Zato što je predmet namaza fundamentalno drugačiji od predmeta ihrama po svojim odlukama.

Zar ne vidite da blago otkrivanje intimnih delova tela tokom namaza nema zakonski propis i da blago brijanje glave tokom ihrama nije bez obaveze? Pošto se predmet njihovih propisa u principu razlikuju, nije ih moguće upoređivati jedan sa drugim.

Rekao je: To je zato što se presude (أَحْكَامُ) razlikuju prema razlikama u uzrocima i značenjima. Ako se presude dva principa razlikuju po svom predmetu, iz toga zaključujemo razliku u njihovoj uzročnosti, što zahteva razliku u njihovim presudama. Nije validno da se dve presude slažu kada se uzroci razlikuju, što zahteva da se presude razlikuju.

Rekao je: Iz tog razloga, nije potrebno upoređivati kurban sa brijanjem glave ili otkrivanjem intimnih delova kada se razmatra četvrtina onoga što se gubi od uha, oka ili (kičmenog) repa. Umesto toga, oni su uzeli u obzir preostali deo većine i zabranili su upoređivanje sa brijanjem glave i otkrivanjem intimnih delova iz razloga koje smo opisali.

Rekao je Ebu Bekr: A među sličnim stvarima je i to u čemu su se razdvajali Ebu Hanifa, Ebu Yusuf, i Muhammed, u vezi onoga koji je više puta imao odnose dok je bio u ihramu na različitim mestima, da svaki odnos zahteva kurban prema njima, dok Muhammed smatra da je dovoljan jedan kurban, osim ako se ne pokaje, što se poredi sa kefaretom za Ramadan, a oni to nisu porekli u vezi sa kefaretom za Ramadan, zbog razlike između kefareta za ihram i kefareta za Ramadan u njihovim suštinama.

Zar ne vidite da se kefareti za ihram ne odustaju zbog sahibi uzura (izgovora), i da kefareti za Ramazan nije obavezno uz sahibi uzur? Pošto se njihova tema u principu razlikuje, jedno od njih se ne odbacuje u odnosu na drugu.

Govorio je: Ovo nije kao naša analogija između Hula* i krvnine za ubistvo sa predumišljajem, uprkos razlici u njihovom poreklu. To je zato što se ne razlikuju po predmetu svojih presuda, pošto žene nisu imovina, a isto važi i za krvninu za ubistvo sa predumišljajem. Ni razvod ni krvnina ne mogu se opozvati nakon što je brak sklopljen. Dozvoljeno je odustati od njih u slučajevima bolesti bez nadoknade. Svaka od njih je dozvoljena u slučajevima neznanja koji se ne odnose na transakcije. Pošto se u principu ne razlikuju po predmetu svojih presuda, dozvoljeno je upoređivati jednu sa drugom.

(PS: Samir B: "Hul" je reč arapskog porekla, koja se koristi kao pravni termin i odnosi se na međusobno dogovoreni razvod između muža i žene. To je kada se supružnici dogovore da prekinu brak, a žena zahteva razvod u zamenu za određenu cenu (obično imovinu ili novac). Ova vrsta razvoda se naziva i „kompenzovani razvod“ ili „muhalea“.).

Ebu Bekr je rekao: Ono što smo ranije pomenuli na osnovu autoriteta Ebu'l-Hasana u prethodnom poglavlju: To je vrsta davanja prednosti uzrocima kada im se drugi uzroci suprotstavljaju, tako da se vezuje za njihovu vrstu, i (مَا - ono) je iz njihove kategorije, i u njihovom presudnom smislu je prikladnije.

Što se tiče toga da li je dozvoljeno koristiti analogiju samo za vraćanje događaja na ono što je iz iste vrste, a ne na drugo, (فَلَا، بَلْ - ne, naprotiv) analogija je dozvoljena na ono što je događaj, kao i na ono što se smatra da to spada nakon njihove zajedničke osobine koja je oznaka presude.

Problemi i mane naših as'haba ukazuju na to, i ne znam ni za jednog od Kaisija* koji sprečava da se ovo dozvoli u mnogim situacijama.

(PS: Sami B: Kaisije, tjs. Pleme Kaisije u Saudijskoj Arabiji).

Ebu'l-Hasan je odbacio česte odnose tokom ihrama, kao odbacivanje i zamenu, u poglavlju o obavezni ograničavanja na jedan kurban, u odnosu na česte odnose tokom nevažećeg braka. Pošto se to dogodilo na jedan način, bio je potreban samo jedan miraz, koji je ekvivalentan bio jednom odnosu.

Resûlullaha (وَسَقَاهُ) بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je odbacio dozvoljenost obavljanja hadža u ime nekog drugog kao način otplate duga, rekavši:

أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أَبِيكَ دَيْنٌ فَقَضَيْتَهُ، أَكَانَ يَجْزِي عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَدَيْنُ اللَّهِ تَعَالَى «أَحَقُّ»

- “Recite mi, ako bi vaš otac imao dug i vi biste ga platili, da li bi to bilo dovoljno?” Rekao je: „Da.“ Rekao je: „Onda je dug prema Svemogućem Allahu zaslužniji“. Takođe je odbacio dozvoljenost ljubljenja za onog koji posti kao način ispiranja usta, što nije slična stvar.

Ako neki od skeptika razmotre ono što smo preneli od Ebu'l-Hasana u vezi sa razmatranjem događaja kao iste vrste, prema opisu koji smo pomenuli, onda je to dozvoljeno, i ono na šta je on otišao u tom pogledu je aspekt koji u umu jača prevlast uzroka nad drugima. A ako zanemari razmatranje vrste i razmotri značenje prema onome što je naznačeno dokazima principa, to bi ojačalo njegovo razmatranje samo po sebi, i ako ga ne vrati na njegovu vrstu, bilo bi dozvoljeno. Suština stvari je ta da je put pravnih razloga i preferiranje nekih od njih nad drugima idžtiħad i najverovatnije mišljenje.

Ko god to razmatra na neki od načina koje smo pomenuli, dozvoljeno mu je (da to učini) prema onome što smatra najverovatnijim, da je to znanje o presudi i njenom znaku, i da je sličniji događaju kroz put presude i drugačiji od nje.

[بَابُ وَصْفِ الْعِلَلِ الشَّرْعِيَّةِ وَكَيْفِ اسْتِخْرَاجِهَا]

[Poglavlje o opisu pravnih uzroka i kako ih izvući]

Ebu Bekr je rekao: “Pravni uzroci su obično opis osnovnog uzroka. Nema razlike između toga da li je ovaj opis svojstven osnovnom uzroku i da li se od njega ne odstupa, i da nije svojstven, već da zavisi od običaja ljudi u tom pogledu”.

Među karakteristikama koje su neophodne za izvorni princip su one koje su njegov uzrok, kao što je karakteristika istihade krvi, a to je da je to krv iz vene. Činjenica ta da je krv iz vene neophodna karakteristika za svu krv koja izlazi iz ljudskog tela, osim menstruacije i postporođajnog krvarenja, tako je Resûllullah – بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ (i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) učinio ovu karakteristiku kao uzrok koja kvari čistoću.

Među stvarima koje nisu inherentni opis porekla, već im je data karakteristika prema običaju ljudi u rukovanju njima, su: mera i težina kod merenih i vaganih predmeta. Ovo nije inherentni opis izvršenog porekla, jer je ljudima dozvoljeno da prestanu da se bave njima merom ili težinom.

Ne vidimo nikakvu razliku između onoga što je opisano kao takvo od posledice i atributa koji su neophodni za poreklo i koji su od nje neodvojivi. Činjenica ta da je ovaj atribut neodvojiv od nje ne daje joj nikakvu prednost nad drugim u pitanju uzroka.

Zar ne vidite da je naš protivnik učinio strogost razlogom zabrane alkohola? Možda je moguće da ga napusti i postane sirće.

el-Ebu Bekr: Razlog za presudu mogu biti dva ili više originalnih opisa, ili može biti jedan opis.

Nije dozvoljeno da svi njegovi atributi budu uzrok presude. Ako uzrok ima attribute, onda su svi ti atributi jedan uzrok.

Nije dozvoljeno reći da je svaki opis uzrok, jer je uzrok ono što zahteva presudu. Ako bi svaki opis koji smo pomenuli bio uzrok, on bi nužno sam po sebi zahtevao presudu.

Među uzrocima koji imaju opise, kao što je zabrana prodaje pšenice za pšenicu, ako želimo da uporedimo nešto drugo sa njom kada postoji razlika, kažemo: Razlog za zabranu prodaje je prisustvo viška mere u vrsti.

Povećanje mere i tipa u celini bio je razlog za nevažeću prodaju.

Nije dozvoljeno reći da je samo rod uzrok ovoga, niti je samo mera, za ono što smo opisali.

Slično ovome je i naša izjava u vezi sa ostacima divljih životinja čija se pljuvačka može izbegavati, da je nečista, zasnovana na analogiji sa psima, na osnovu toga što je njihovo jedenje zabranjeno, ne zato što su oni zabranjeni, već zato što se njihovi ostaci mogu izbeći. Razlog ovde ima tri karakteristike:

Jedan od njih: Zabranjeno je jesti.

Drugo: Zabrana jedenja nije zato što je sveto.

Treće: Moguće je uzdržati se od jedenja ostataka hrane na uobičajen način, i kad god se bilo koja od ovih karakteristika izostavi, razlog se poništava, a ove karakteristike, uzete zajedno, postaju razlog za zabranu jedenja ostataka hrane.

Među stvarima koje mogu biti uzrok presude jeste jedna karakteristika originala. Kažemo da rod, sam po sebi, zabranjuje žene, i da mera i težina, svaka od njih, sama po sebi, zabranjuju žene. Dakle, ova jedna karakteristika je uzrok zabrane žena, a mera i rod, uzeti zajedno, su uzrok zabrane razlikovanja.

Pravni uzroci su indikacije presuda i njihovih znakova, ne na način koji ih zahteva, kao što racionalni uzroci zahtevaju svoje presude, prema onome što je prethodno objašnjeno u opisu uzroka. Umesto toga, presude su povezane sa njima prema svojoj vezi sa imenima. Dakle, ime je (عَلَمًا لِوُجُوبٍ - znak obaveze (vadžib),) presude, a ne na način koji je zahteva za njega.

Isto tako, pravni uzroci su njihov put. Iz razloga koje smo pomenuli, dozvoljeno je da ovi opisi – koji su uzroci presuda – postoje bez svojih (حُكْمٌ – presuda). Nije dozvoljeno da presuda pravnih uzroka bude ograničena na lokaciju teksta, i da se sporazum ne proteže na drugu granu u njemu. Jer, da je imao ovaj opis, ne bi bio uzrok.

Prema sledbenicima eš-Šafije, mogu postojati razlozi za šerijat koji se ne protežu na jednu granu i ne odstupaju od teksta ili konsenzusa. Kao što je njihova izjava da je razlog zabrane razlike u zlatu i srebru taj što su to cene stvari, i njihova izjava da su potomci stoke vezani za svoje majke ako se otele u roku od godinu dana. Jer je to jedan od njih, a to, po našem mišljenju, ne kaže neko ko poznaje razloge za presude i njihova značenja. Međutim, ovo je izjava koja je očigledno korumpirana, jer se ovi razlozi izvlače samo da bi se presude učinile obaveznim kroz njih, a ono što je eksplicitno navedeno je dovoljno, zbog svog uključivanja u tekst, da se izvuče razlog za njegovu obaveznost. Dakle, nema smisla izvlačiti ga za to, i nema nikakve koristi od toga.

Zar ne vidite da bi, ako bi sve ostale odluke bile eksplicitno navedene, to eliminisalo potrebu za analogijom i izvođenjem razloga? Slično tome, ono što je poznato iz teksta nema nikakvo značenje u izvođenju razloga. Umesto toga, razlog se izvodi iz teksta za granu, a ne za sebe samu.

Takođe: Razlozi za presude se izvode samo po analogiji sa tekstem, i svaki razlog koji se ne može analogizirati nije razlog, tako da nema značenje.

Takođe: Resûllullah (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ تَعَالَى أَطِيعُوا أَمْرَهُ، وَسَقَاتُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) , nije dozvolio idžtihad (nezavisno rezonovanje) u izvođenju značenja i uzroka u odsustvu tekstova u priči o Muazi i drugima. Stoga je idžtihad (nezavisno rezonovanje) nevažeći u prisustvu teksta u izvođenju njegovog uzroka, baš kao što je nevažeći u izvođenju njegove odluke.

Isto tako, as'habi su koristili samo svoja mišljenja da bi izdvojili uzroke incidenata te se nisu trudili da izdvoje uzroke iz tekstova bez upućivanja na druge tekstove. Da je to bilo dozvoljeno, ne bi im bilo skriveno i oni bi o tome razgovarali.

Razlikovali su se oko razloga za tekstove, čak i ako nisu iz njih crpeli analogije, baš kao što su se razlikovali i oko razloga za analogiju. Da su to učinili, to bi bilo objavljeno, baš kao što su objavljene njihove razlike i mišljenja o konkretnim pitanjima i načinima na koje su izveli svoje zaključke. Njihovo napuštanje ovoga ukazuje na to da to nisu učinili jer nisu videli nikakvu korist ili smisao u razmatranju toga.

Takođe: Uzroci se izvlače samo (iz nečega drugog osim iz izvora). Što se tiče izvora iz kojeg se uzrok izvlači, nije dozvoljeno da on bude uzrok sam po sebi.

Zar ne vidite da nije dozvoljeno da uzrok problema budu svi njegovi atributi, jer se ne proteže ni na šta drugo? Isto tako, nije dozvoljeno da njegov uzrok budu neki od njegovih atributa na koje se ne proteže (بِهِ – sa tim).

Ako bi neko rekao: Razlika između mudrih i glupih je u tome što su dela mudrih povezana sa hvalevrednim ciljevima. Zato, odluke i dela Svemogućeg Allaha moraju biti povezani sa hvalevrednim ciljevima, jer je On Teâlâ mudar i ne može biti neozbiljan. Ovi ciljevi su uzroci koji se ne protežu dalje od svog porekla.

Rečeno mu je: Odatle dolaziš, jer kada nisi znao razloge interesa i razloge presuda, i da jedno od njih nije bilo odvojeno od drugog za tebe, tretirao si ih kao jedno te isto.

Razlozi za interese nisu isti kao razlozi na kojima se zasnivaju odluke o incidentima i koji se mogu utvrditi samo putem prenosa.

Putem prestanka kada mu je objasnio rekavši: {أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ} - {Što se tiče broda, bio je} [el-Kahf: 79], {وَأَمَّا الْعُلَامُ} - {Što se tiče dečaka} [el-Kahf: 80], {وَأَمَّا الْجِدَارُ} {Što se tiče zida} [el-Kahf: 82]. Razlozi za odluke su samo opisi prvobitnog efekta i ne potiču iz razloga interesa za bilo šta, a sami interesi su odluke kojima nam je Svemogući Allah naredio, a mi smo naučili Kada se pomene tekst: Da on to nije učinio osim iz mudrosti i ispravnosti, čak i ako ne nalazimo nikakvu korist u svakoj pojedinačnoj stvari.

Razlozi za ove interese su u vernicima, a ne u presudi. To je zato što je moguće da je poznato da bismo, ako ne bismo klanjali namaz sa njima, bili bi neispravni, a ako klanjamo namaz sa njima, bili bismo ispravni. To nije ni na koji način jedan od razloga za presude.

Ako se kaže: Ne poričem da uzroci koje izvlačimo iz onoga što se ne proteže spadaju među uzroke interesa.

Rečeno mu je: Ovo je greška, jer činjenica ta da su zlato i srebro cene nije među razlozima za interese. Jer je njihovo postojanje cena bilo samo po narodnom dogovoru, a činjenica ta da deca potiču od majki nije među razlozima za javni interes ni na koji način. A kada izvučete razlog za tekstove, izvučete ga samo da biste ga učinili razlogom za presudu koja je propisana. A ako je razlog za presude bio razlog za javni interes, onda bi jedenje pšenice moralo biti obavezno. Sa pravednošću, pošto imate razlog za zabranu razlikovanja, da je zabrana večna i prisutna, i da nije valjano dozvoliti razlikovanje u njima dok postoje, jer razlozima za interese nije dozvoljeno da postoje bez svojih presuda. Naučili smo da je jestiva iako je razlika u količini bila dozvoljena pre zabrane. Ovo ukazuje na to da razlozi za presude uopšte nisu razlozi za javni interes, i da su razlozi za presude opisi principa iz kojih su razlozi izvedeni.

Razlozi za interese su samo značenja u vernicima, a ne u principima ibadeta. Ta značenja ne znamo osim kroz objavu, iako smo generalno naučili da je interes u pravilu koje nam je zapovedeno da sledimo.

Ako kaže: Vaša izjava da nema koristi od izvođenja razloga koji ne ide dalje od teksta je greška, jer je njegova korist u tome što znamo da je Allah Svemogući to zabranio iz tog razloga. Time smo stekli značenje koje, da ovog razloga nije bilo, ne bismo stekli. Zaslužujemo nagradu za sticanje ovog znanja, i to je naša korist u njemu.

Rečeno mu je: Da li pod svojom izjavom mislite da je Svemogući Allah to zabranio iz ovog razloga i da je taj razlog neizbežno bio razlog za zabranu, ili mislite da je značenje (قَدْ - moglo) biti moguće bez potrebe za presudom, osim što je Svemogući Allah to eksplicitno učinio razlogom za gore pomenutu presudu?

Ako kaže: značenje nije bilo uzrok za zabranu iz perspektive presude- الْحِكْمَةِ, a bilo je dozvoljeno da ga Allah uzvišeni ne zabrani i pored postojanja značenja.

Rečeno mu je: Dozvolio si Svemogućem Allahu da učini nešto glupo. Jer, ako značenje ne zahteva zabranu i ne zahteva to putem presude, onda nije dozvoljeno Svemogućem Allahu da kaže: Zabranio sam to zbog značenja, kao što nije dozvoljeno da kaže: Zabranio sam to zbog činjenice te da sam stvorio nebesa i zemlju (إِذْ لَا تَعْلُقُ لِذَلِكَ بِالْحُكْمِ) - jer to nema veze sa presudom). Dakle, Ako kaže: Isto se od tebe zahteva u vezi sa uzrokom koji se proteže na svoje grane, a da nije eksplicitno naveden, jer, po tvom mišljenju, to ne zahteva te presude, a ti si ih učinio uzrocima za njih.

Rečeno mu je: “ To nisu uzroci u stvarnosti prema nama, i mi ne zavisimo od njih za obavezu istine. Umesto toga, to su znaci poput imena, na način koji smo objasnili. Kada si objasnio tekst, nameravao si samo da dokažeš da su njegovi uzroci razlog za navedenu presudu, a ne u smislu da su znak. Jer, ono što se zna da je tekstom dokazano ne zahteva razlog da bi bio znak njegove presude“.

Ako kaže: Neophodno je da ono zbog čega je Svemogući Allah nešto zabranio bude ono što zahteva zabranu putem presude – الْحِكْمَةِ.

Rekosmo mu: To su razlozi za interese koje smo pomenuli i oni imaju značenje samo u onima koji klanjaju namaz. Zbog toga, oni moraju da klanjaju namaz po ovim propisima, jer su oni ti koji su ispravni po njima. Ako to ne bi učinili, bili bi neispravni u njegovim očima, a to nisu znaci propisa - أَحْكَامٍ.

Dakle, tvoja izjava: Korist od razloga koji ne idu dalje od toga da znam zašto ih je Allah Teâlâ zabranio, je besmislena i neosnovana izjava.

Ebu Bekr je rekao: Trebalo nam je da razgovaramo o ovom značenju samo zato što mnogi protivnici ne znaju značenja razloga za verske i racionalne presude, i oni samo imitiraju neznanice poput sebe u tom pogledu. Zatim, oni suprotstavljaju valjane razloge u granama neslaganja razlozima koje izvlače iz tog principa, koji se ne protežu na granu, a koji ipak zahtevaju presudu sličnu onoj koju su osporili u granama. Misle da bi takva stvar bila u suprotnosti sa tim valjanim razlozima koji se protežu na područja neslaganja, pa pribegavaju tome. Greška je dve vrste: Jedna od njih je ta da je pripisuju razlogu koji ne prevazilazi okvire teksta ili sporazuma.

Drugo: Ako je ono što su pomenuli valjan razlog, to ne bi protivrečilo obrazloženju sporu jer bi ona (حِينَئِذٍ - tada) obavezivala na jedno pravno pravilo, osim što je jedna od njih opštija od druge u onome što obavezno donosi, i to na način da smo rekli: u razlogu zabrane prodaje zlata za zlato i srebra za srebro, ako su različita: da je to postojanje viška u vrsti, pa se protive tom razlogu govoreći: Ne negiram da razlog u zlatu i srebru jeste to što su ona cene stvari, a to što su to cene stvari, ne prelazi na granu, to je povećanje novca u odnosu na nisab tokom godine, a ako argumentujemo obaveznost pridruživanja dece majkama; Rekli su: Razlog u deci je taj što su od svojih majki. Dakle, ono što su pomenuli o značenju čine razlogom za presudu i pokušavaju da ga iskoriste da ospore naš argument i naše obrazloženje.

Kao što smo opisali, ovo je greška i preterano neznanje.

Ako kažemo: Ovaj razlog nije od koristi, jer se razlozi navode da bi se utvrdile presude, a ovo je presuda zasnovana na tekstu.

Rekli su: Njegova korist je da je Allah Uzvišeni, hteo da nas pouči zašto nam je to zabranio, pa će se povući od nekih reči u vezi s tim pitanjem na druge; jer naše znanje o tome nije presuda o kojoj smo raspravljali, već nam je potrebno da se suprotstavi razlogu koji nalaže presudu u onome u čemu smo se različito izrazili protiv onoga što čini naš razlog, inače bi suprotstavljanje bilo bez osnove.

Nema razlike između onih koji uzrok problema čine jednim od njegovih atributa

لَا يَغْدُوَهَا، وَيَيْنَ مَنْ جَعَلَ عَلَيْهَا جَمِيعَ أَوْصَافِهَا فَلَمَّا امْتَنَعَ أَنْ تَكُونَ عَلَيْهَا جَمِيعَ
أَوْصَافِهَا - Ne ide dalje od toga i između onih koji su učinili njegov uzrok svim njegovim atributima, i pošto je nemoguće da njegov uzrok bude sva njegova svojstva) i onih koji njegov uzrok čine svim njegovim atributima. Pošto je nemoguće (لَا) da njegov uzrok bude svi njegovi atributi, jer se ne proteže izvan njega, nemoguće je da neki od njegovih atributa budu uzrok (لَهَا - za njega), iz onoga što se ne proteže izvan njega.

Što se tiče načina izvlačenja pravnih razloga i analogije sa njima, pravnici se po ovom pitanju razlikuju.

Neki od njih razmatraju sličnost korena i grane u njihovom obliku i suštini, bez drugih, sve dok pronađu sličnost sa njim u tom pogledu.

Neki od njih smatraju da je njihova sličnost u pogledu presuda أَحْكَامٍ.

Prvo gledište je slično onome što je rekao el-Asam: da napuštanje sedećeg položaja na kraju namaza ne čini je nevažećom (لَا يُفْسِدُهَا) - jer se svi slažu da napuštanje prvog položaja sedenja ne čini je nevažećom).

Rekao je: Ništa nije sličnije sedenju od drugog sedenja osim njega. To su dve radnje koje se izvode u jednom namazu, pa je potrebno uporediti jednu od njih sa drugom.

I kako je rekao: "Pošto se svi slažu oko ukidanja obaveze kiraeta (الْقِرَاءَةِ) u namazu, kao što je kiraet tesbiha na ru'ku (الرُّكُوع) i sedždi (السُّجُود) , kiraet kalime-šehadeta na prvom sedenju (وَقِرَاءَةِ النَّسْهَةِ), činjenje dhikri – listiftâhi (وَذِكْرِ الْإِسْتِغْفَاحِ) na kijamu (stajanju) posle početnog tekbira i drugi slični dhikri, odluka o kiraetu takođe treba da bude ovakva. Pošto je to stvarni dhikr u namazu, sličan je ostalim dhikrima koje smo pomenuli".

(PS: Samir B:

دعاء الاستفتاح هو مجموعة من الأدعية التي يستحب للمسلم أن يقولها بعد تكبيرة الإحرام وقبل البدء بقراءة سورة الفاتحة في الصلاة. توجد عدة صيغ لدعاء الاستفتاح ومنها: "اللهم باعد بيني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من الخطايا كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسل خطاياي بالماء والثلج والبرد رواه البخاري ومسلم. وهناك صيغة أخرى: "وجهت وجهي للذي فطر السماوات والأرض حنيئاً وما أنا من المشركين، إن صلاتي ونسكي ومحياي ومماتي لله رب العالمين". لا شريك له وبذلك أمرت وأنا من المسلمين

"dhikri- listiftâhi (وَذِكْرِ الْإِسْتِغْفَاحِ) je skup dova koje se muslimanima preporučuje da izgovore nakon početnog tekbira i pre nego što pročitaju suru El-Fatiha u namazu. Postoji nekoliko verzija listiftâhi dova, uključujući: " O Allahu, odvoji me od mojih grehova kao što si odvojio istok od zapada. O Allahu, očisti me od grehova kao što se bela odeća čisti od prljavštine. O Allahu, operi moje grehe vodom, snegom i gradom". Prenose El-Buhari i Muslim. Druga verzija je: "Okrenuo sam svoje lice ka Onom koji je stvorio nebesa i zemlju, naginjući ka istini, i nisam od onih koji druge pridružuju Allahu. Zaista, moj namaz, moji obredi kurbana, moj život i moja smrt su za Allaha, Gospodara svih svetova. On nema saučesnika. To mi je naređeno, i ja sam jedan od muslimana".

I kako je rekao: لَيْسَ بِفَرَضٍ، لِاتِّفَاقِهِمْ عَلَى أَنَّ - تَكْبِيرَةَ الْإِفْتِاحِ - Početni tekbir - nije obavezan, jer su se složili da) ostale takbire izvedene posle nje u namazu nisu obavezne, tako da nije bilo ništa sličnije početnom tekbiru od ostalih takbira izvedenih u njoj.

Ebu Bekr je rekao: Smatramo da je ono što se nalazi u originalnim tekstovima slično incidentu u ovom pogledu.

Međutim, ako ne pronađete nikakvu sličnost sa incidentom u principima u tom pogledu, onda se moraju razmotriti i drugi opisi pored onih koje smo pomenuli.

Šafija je razmatrao nešto slično i rekao u vezi sa zločinom protiv roba u stvarima manjim od života: Zločin protiv slobodne osobe se smatra takvim, tako da svaka krvarina koji se duguje slobodnoj osobi, duguje se robu od njegove vrednosti.

Rekao je: On je sličan slobodnom čoveku po tome što je obavezan da klanja namaz, a njegovim ubistvom dolazi do kefareta, a odmazda je obavezna između robova.

Podseća na životinju po tome što je roba koja se može kupiti i prodati, i da onaj ko je uništi mora da plati njenu vrednost. U tom kontekstu, on je razmatrao sličnost u ovim aspektima. Ova izjava je slična izjavi gluhe osobe u jednom pogledu, a razlikuje se od nje u drugom.

Složio se sa gluhim čovekom u tome što je razmatrao prividnu sličnost i nabrojao njene aspekte kao što smo pomenuli, baš kao što je gluhi čovek pomenuo prividnu sličnost na osnovu aspekata koje je pomenuo.

To protivreči izjavi gluhog čoveka u tome što je gluhi čovek razmatrao sličnost u smislu entiteta problema, njihovih suština i njihovih oblika, te je kombinovao vladavinu grane i korena sa ovih aspekata.

Šafija je razmatrao sličnost u pogledu presude, jer je uključio presude slobodne osobe i presude životinje. Tako je učinio da rob u ovim aspektima liči na slobodnu osobu, a u drugim aspektima na životinju u presudama, ali ne u entitetima i oblicima.

Ebu Bekr je rekao: “Među pravnicima su oni koji razmatraju obilje sličnosti u presudama. Zato je presuda koja je slična događaju u dva aspekta prikladnija od one koja je slična njemu u jednom aspektu. Slično tome, kad god postoji mnogo sličnosti, presuda se zasniva na većini, prema njima”. Slično izjavi onih koji preciziraju da je kefareti za prekid posta u Ramazanu potrebno polnim odnosom, a ne jedenjem. To je zato što polni odnos, tvrde oni, poništava hadž, zahteva kurban, zahteva propisanu kaznu ako se dogodi sa nekim ko nije nečija sopstvena imovina ili nešto slično, i zahteva potpuni gusl (الْغُسْلُ).

Pošto su presude vezane za polni odnos brojnije od onih koje se odnose na jelo u ovim slučajevima, pošto jedenje samo poništava post, prikladnije je razmotriti polni odnos, i ništa drugo, kada je u pitanju obaveza kefareta.

Prenosi se od Bišri'bnijathina da je govorio: “Nema analogije za sudiju osim prema poznatom principu oko kojeg se narod složio”.

Ebu Bekr je rekao: Čini se da je on uzeo u obzir samo konsenzus pravnika da je poreklo uzrokovano, a kada se oni ne slažu da je uzrokovano, on ne čini analogiju sa tim, i ne razmatra odsustvo analogije u ovom konsenzusu.

Većina pouzdanih pravnika i teoretičara rekla je: Razmatranje u vezi incidenta sa njegovim poreklom je samo kroz njegovu sličnost u značenju, što je znanje presude i njenog znaka. Posmatrač mora da ga traži i prati izvođenjem dokaza za njega. Ako je značenje utvrđeno dokazima za njega, obavezno ga je primeniti na njegove grane i odlučiti o njemu prema njegovoj presudi. Bilo da je to značenje sličnost u smislu forme, ili u smislu presude, ili u smislu imena; Jer smatraju da je dozvoljeno vratiti granu korenu po imenu, ako je presuda povezana sa imenom, onda je ime znanje presude, a do znanja značenja, koje je znanje presude i njenog znaka, (وُسْمِيهِ عَلَيْهِ) - a mi to nazivamo uzrokom) dolazi se iz dva aspekta:

Jedan od njih je: zaustavljanjem na tome.

Drugi je: posmatranjem i rasuđivanjem.

Ovo je po nama ispravno mišljenje. To je metod Ebu'l-Hasana, koga se on pridržavao i razmatrao u analognim stvarima. Po mom mišljenju, to je škola mišljenja naših as'haba, kao što ukazuju njihova pitanja.

[بَابُ فِي ذِكْرِ التَّوَجُّهِ الَّتِي يُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَى كَوْنِ الْأَصْلِ فِي الْقِيَاسِ مَعْلُولًا]

[Poglavlje o aspektima koji se koriste da se dokaže da je poreklo analogije nevažice]

Poglavlje o aspektima koji se koriste kao dokaz da je poreklo neispravno.

Ebu Bekr je rekao: Poreklo se može znati kao neispravno po saglasnosti logičara da je neispravno. Jer će tada izjava o njemu biti iz jednog od dva aspekta: ili izjava onih koji poriču analogiju, poričući uzrok, ili izjava onih koji je potvrđuju, potvrđujući je. Dakle, kada nam je potvrđeno da je obavezno reći da je analogija validna i tačna, a da je izjava koja je poriče neispravna, onda su oni koji je potvrđuju jednoglasni da je poreklo uzrokovano, njihov konsenzus o tome postaje obavezujući. Za svoju validnost, poreklo se može dokazati kao neispravno oslanjajući se na uzrok, značenje teksta i izvođenjem dokaza iz njega.

Što se tiče onoga što je dokazano da je uzrokovano konsenzusom učenjaka, to je izveštaj o zabrani razlikovanja u šest kategorija, i ono što je dokazano da je uzrokovano suspenzijom, kao što su izjave Uzvišenog:

{كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ}

“...da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših;...” [El-Hašr: 59/7]

i izjave Resûllullaha (وَسَقَاهُ - بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega)-: «إِنَّهُ دَمٌ عَرِيقٌ» - “To je krv iz vene” i njegove izjave – (s.a.v.s.)- upućene libariri:

«لِإِزَابِري وَمَا جَرَى مَجْرَى ذَلِكَ» - “Ti poseduješ svoja stidna mesta”. «مَلَكَتِ بُضْعَكَ فَاخْتَارِي» i tako dalje.

Ono što je poznato o značenju teksta je njegova izjava – (s.a.v.s.)- :

«فَإِذَا اخْتَلَفَ التَّوَعَّانِ فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ يَدًا بِيَدٍ» - “Ako se dve vrste razlikuju, onda ih prodajte kako god želite, iz ruke u ruku”. Ovo ukazuje da postoji značenje za koje je vezana odluka o zabrani i da se njenim uklanjanjem ona uklanja.

I kao što je rekao o maslu u kome je miš uginuo: “Ako je tečno, prospite ga, a ako je čvrsto, bacite ga i ono što je oko njega”, suština njegovog govora nam ukazuje na to da postoji značenje za koje je vezan stav o nečistoći.

Neke od njih su dokazane kao nevažice na osnovu principa sudske prakse, kao što je poništavanje ritualne čistote izlučivanjem urina, i njeno sprečavanje izlučivanjem znoja, suza

(وَالْبُرَاقِ - pljuvanjem) i slično. To nam ukazuje da se čistoća prekida izlazom urina, što treba smatrati objašnjenjem, sa obzirom na to da se pravilo odnosi na njega, a ne na druge čiste stvari u prekidanju čistoće, pa je u tom slučaju potrebno uzeti u obzir ispravljanje značenja.

[بَابُ فِيمَا يُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَى صِحَّةِ الْعِلَّةِ فِي الْقِيَاسِ]

[Poglavlje o tome šta se koristi kao dokaz za validnost uzroka u analogiji]

Poglavlje o tome šta se koristi kao dokaz za validnost uzroka

Ebu Bekr je rekao: Ranije smo objasnili da uzroci presuda treba da budu neke od karakteristika prvobitnog efekta i da nije dozvoljeno da budu prisutne sve njene karakteristike. Jer, ako bi to bili svi njegovi atributi, to bi bio tačan problem, i to bi bilo kao da je njegova presuda uzrokovana nečim drugim osim analogijom i kratkoćom uzroka. Dakle, ako se ovo utvrdi, onda kada nam je potrebna analogija, moramo tražiti opis koji je uzrok presude i razjasniti šta nije njen uzrok. Nije dozvoljeno da svaki njegov opis bude uzrok sam po sebi, jer bi to bilo nevažće.

Zar ne vidite da su među karakteristikama pšenice to što se meri zapreminom, da je to nešto što zemlja proizvodi, da je to nešto što se može jesti, da je to nešto što se skladišti za ishranu, da je to nešto što podleže desetini, da je to žito, da je to nešto, da postoji i da je to masa?

Nije dozvoljeno da svaki od ovih opisa bude sam po sebi uzrok presude, niti je dozvoljeno da razlog presude bude bilo koji opis koji sudija želi da učini razlogom. To je nemoguće i nedopustivo. Zato je neophodno da uzrok presude bude neki od njenih atributa, bilo da je to jedan atribut, dva atributa, tri atributa ili nešto slično, pod uslovom da ne obuhvata sve njene atribute.

Ako je to slučaj, onda se opis koji je znak i indikacija presude - a izražava se kao biće (عِلَّةٌ لَهُ - njen uzrok) - ne može se saznati kao takav osim rasuđivanjem o njemu. Nije dozvoljeno nikome da izdvoji neke od njegovih opisa i učini ih uzrokom presude bez dokaza. To je zato što: postoji neslaganje između onih koji se razlikuju oko uzroka spora (كَهُوَ فِي أَصْلِ الْمَسْأَلَةِ) - kao što je to u poreklu spora), ako nije dozvoljeno prihvatiti podnosioca zahteva presude bez dokaza, isto tako podnosiocu zahteva uzroka nije dozvoljeno da se ograniči na svoj zahtev za njega bez utvrđivanja dokaza za njega iz različitih aspekata (الدَّلَائِلُ، فَالْعِلَلُ) - dokazi, za uzroke) koji su različiti:

Jedan od njih je taj da je uzrok eksplicitno naveden. Mora se razmotriti u svojim suprotstavljenim delovima, baš kao što je Umer (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim) razmotrio reči Uzvišenog Allaha:

{كَيْ لَا يَكُونَ دَوْلَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ}

“...da ne bi prelazilo iz ruku u ruke bogataša vaših;...” [El-Hašr: 59/7],

u onome oko čega se neki od as'haba nisu složili sa njim u vezi sa podelom nasleđstva. Kada ih je upozorio na lokaciju nedostatka, oni su prepoznali validnost njegovih dokaza i pozvali se na njegove reči.

I kao što Svemogući Allah kaže nakon što je pomenuo namaz straha:

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِن وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَّيْلَةً وَجَدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَن تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا

102. Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno sa njima obaviš namaz, neka jedni s tobom namaz obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali namaz, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili namaz pa neka i oni obave namaz s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. **Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale.** A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju. [En-Nisâ: 4/102],

pa je On Teâlâ razlog za dozvoljavanje namaza straha pri susretu sa mnogobošcima učinio onim što je spomenuo njihovu želju koju su pokazali prema tome da nas zateknu nespremne za borbu protiv njih. Ako bismo se borili protiv pobunjenika i Haridžita (odmetnika) onda bi nam namaz straha bio dozvoljen iz zbog ovog razloga, čak i ako je ajet objavljen o mnogobošcima, baš zbog postojanja uzroka o kojem je govorio u vezi sa pobunjenicima i onima koji se bore (borcima).

Kao što su reči Resûllullaha (وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega): فَاخْتَارِي: “Ti poseduješ svoja stidna mesta, zato izaberi“. I njegove reči Fatimi bint Ebi Hubejš: إِنَّهُ دَمٌ عَرَقِي، وَلَيْسَتْ الْحَيْضَةُ فَتَوَضَّئِي “To je krv iz vene, a ne hajz (الْحَيْضَةُ), zato se abdesti“.

Ako se kaže: Njegova (a.s.) izjava «إِنَّهَا دَمٌ عَرَقِي» “To je krv iz vene“ ne deluje kao mana, jer ga je pitala o krvi hajza, a on (a.s.) joj je rekao da je ono što ima istihada (الِاسْتِحَاظَةُ) krv, što je krv iz vene.

Rečeno mu je: Da je to želeo, bio bi zadovoljan rekavši: إِنَّهَا لَيْسَتْ الْحَيْضَةُ - To nije menstruacija. Pošto se nije ograničio na to, već je rekao: «إِنَّهَا دَمٌ عَرَقِي» “To je krv iz vene“, znamo da joj je time preneo dva značenja:

Jedno od njih: To nije hajz.

Drugo: Njegovo (a.s.) objašnjenje za krv istihade je to da je to krv iz vene, tako da se ona može smatrati jednim od njenih sličnosti. Da nije to nameravao, njegova izjava “To je krv iz vene“ ne bi imala nikakvog značenja, niti bi bila od ikakve koristi u poređenju sa njegovom izjavom “To nije hajz“. Zato, kada je pomenuo obe stvari, znamo da je rekavši da je to krv iz vene, nameravao da skrene pažnju na razlog za to.

I takođe: ono što dolazi iz osnova je to da je očigledno da je to uzrok na koji treba primeniti analogiju, i vratiti njene sličnosti toj osnovi (analogije), sve dok ne postoji dokaz koji ukazuje na nešto drugo. Njegova (a.s.) izjava da je to krv iz vene ne smatra se nedostatkom.

Slična je ovoj i njegova (s.a.v.s.) izjava - u vezi sa mačkom:

«إِنَّهَا مِنَ الطَّوَّافِينَ عَلَيْكُمْ وَالطَّوَّافَاتِ» - **“Ona je među onima koji vas okružuju, i muškarcima i ženama”**. Objasnio je mačku značenjem koje se mora uzeti u obzir u slučaju sličnih životinja.

Ebu Bekr je rekao: Ljudi imaju dva mišljenja o ovoj vrsti rezonovanja: Neki od njih ga smatraju tekstem o svemu (كُلِّ) što ima razlog i tretiraju ga kao opšti pojam.

en-Nazam je jedan od onih koji ovo kažu, a on je jedan od onih koji poriču analogiju.

Rekao je: Da je Svemogući Allah rekao: **“Koze su vam zabranjene jer imaju četiri noge”**, razumeli bismo iz reči da su sve četvoronožne životinje zabranjene.

Drugi su rekli: Ovo nije u smislu opštosti, niti je tekst u svemu što ima uzrok.

Ko god iz ove grupe veruje u analogiju, mora razmotriti značenje onoga što se u njoj nalazi putem analogije.

Što se tiče onih koji poriču analogiju među njima, oni smatraju postojanje ovog rezonovanja i njegovo odsustvo istim, i oni koji ograničavaju presudu na mesto teksta, koje je pokriveno imenom, bez onoga što se u njemu nalazi, a što nije eksplicitno navedeno.

Ebu Bekr je rekao: Očiglednije je da se ono što se u njemu nalazi povezuje sa pravilom porekla samo putem analogije, a ne putem teksta i opštosti, jer je ono što je navedeno ono što ime uključuje.

Njegova (a.s.) izjava: **“U slučaju istihade krvi, potrebno je abdest”**, jer je to krv iz vene, a ime ne uključuje ništa od nje osim krvi istihade. Njegova izjava: **“To je krv iz vene”** nije opšteg značenja osim za krv istihade. Naprotiv, to je karakteristika gore pomenute stavke posebno, bez ikakve druge stavke koja nije pomenuta. I nije zato što nešto drugo deli ovu karakteristiku ono što zahteva da se ona pomene zajedno sa njom. Jer, ako bi čovek rekao: **Zejd stoji**, to ne bi značilo da bi svaka osoba koja stoji bila pomenuta sa njim jer deli stajanje sa njim. A ako se u formulaciji ne pominje sve što sadrži taj razlog, onda je potrebno samo primeniti presudu na to putem analogije, kao i to da je potrebno primeniti samo analogiju na to; Jer, uzroci su verovatno uzrok njihovih presuda, koji i jesu njihov uzrok, prema onome što smo objasnili u presudi o racionalnim uzrocima. Kad god se presuda odvoji od Allaha Svemogućeg i Njegovog Hz.Poslanika – s.a.v.s.- na osnovu jedne od gore navedenih karakteristika, znamo da je On Teâlâ želeo da je razmotrimo u onome u čemu se nalazi i da na nju primenimo odluku u sličnim slučajevima.

Opis koji se koristi kao opravdanje smatra se ekvivalentnim izjavi: “Da nam je rekao: 'Ovaj opis je razlog za presudu.'” To je zato što je u govoru Svemogućeg Allaha i Njegovog Poslanika, (s.a.v.s.), zabranjeno stavljati reči na mesta koja nisu u njihovom odgovarajućem kontekstu. Ono što nije izrazio kao opravdanje, u stvarnosti je da je nameravao da mu donese sud i uzme ga u obzir.

Među dokazima koji se koriste za dokazivanje validnosti razloga jeste taj da su razlozi onih koji čine analogije ograničeni na određene poznate aspekte, a zatim se utvrđuju dokazi da su svi ostali aspekti nevažeći, osim jednog od njih. Dakle, nevažećnost svih ostalih aspekata je nevažeća, dok se zna da razlog mora biti jedan od aspekata, što ukazuje na validnost toga da je razlog.

To je zato što kada su se složili da postoji razlog za presudu, i složili su se da u originalu nema razloga osim jednog od razloga koje su naveli, onda jedan od njih mora biti tačan. Nije dozvoljeno da svi budu nevažeći, dok se slažu da je original uzrokovan razlogom koji zahteva analogiju, i dok se slažu da tamo nema razloga osim onoga što su pomenuli, uprkos njihovom neslaganju oko toga.

Takođe nije dozvoljeno da svi budu validni uprkos njihovim razlikama. Ako se utvrde dokazi da su ostali nevažeći osim jednog od njih, onda je validan onaj za koji ne postoji dokaz o njegovoj nevažećosti.

Ovo je takođe ono što kažemo o školama mišljenja i mišljenjima pravnika po tom pitanju: Kad god se oni razidu po tom pitanju na poznate načine, a zatim se utvrde dokazi o nevaženju svih mišljenja različitih učenjaka osim jednog od njih, onda je utvrđivanje dokaza o nevaženju svih mišljenja osim jednog od njih dokaz validnosti tog mišljenja.

Slično našoj izjavi o robinji između dva muškarca koja je rodili dete, i obojica su koji su polagali pravo na njega: Kada su se razišli oko nje na poznate načine, tada su predstavljeni dokazi da je mišljenje zasnovano na izvlačenju žreba nevažeće, i da je mišljenje vračara nevažeće, i da je mišljenje onih koji su rekli da ovu stvar treba obustaviti i da se njegovo poreklo od bilo kog od njih ne može dokazati, bilo je najispravnije mišljenje. Četvrto, on je njihov sin a njihovo poreklo je utvrđeno između njih.

I to je način uzroka kada se oni razlikuju oko njih, tako da nema razlike između njih i razlike u školama mišljenja.

Među stvarima koje je Ebu'l-Hasan razmatrao u svom autentičnom rezonovanju, koje je po našem mišljenju najtačniji od aspekata u vezi sa pitanjima koja zahtevaju ispitivanje i dokaze, bilo je ispitivanje rezonovanja učenjaka koji razmišljaju o njima, uprkos njihovim razlikama u njima, i ispitivanjem sa kojim se presude odnose i šta utiče na fundamentalne principe. Stoga je to više zaslužno validnosti od onoga što nije povezano sa presudama i koja nema uticaja na fundamentalne principe.

Slično tome: Ako smo se razlikovali oko razloga zabrane prodaje kada postoji razlika u pšenici prema razlozima, od razlika pravnika u vezi sa tim, nalazimo da je razmatranje mere i težine prikladnije, jer su presude vezane za njih u dozvoljenosti prodaje, ili njenog kvarenja, ali ne u slučaju hrane i štednje, i ne u slučaju jedenja, prema onome što smo objasnili u Temama po pitanju lihvarstva.

Umesto toga, neophodno je razmotriti vezu presuda sa značenjem koje je uzrok presude

يَأْنُ الْعِلَلِ هِيَ. الْمَعَانِي الْمَوْجِبَةُ لِلْأَحْكَامِ فِي الْأُمُورِ الْعَقْلِيَّةِ. وَعِلَلُ الشَّرْعِ هِيَ الَّتِي جُعِلَتْ (عَلَمًا لِلْحُكْمِ) jer su uzroci značenja koja zahtevaju presude u racionalnim stvarima. Uzroci Šerijata su oni koji su pretvoreni u nauku za presudu). Dakle, ono sa čime je presuda povezana u poglavlju u kojem se razlikuju, više zasluhuje da bude uzrok nego ono sa čime presuda nije povezana. Pošto je uzrok zahtevao nametanje presuda.

Sa druge strane, ako se pšenica za pšenicu razlikuje po kvalitetu u smislu da li je jestiva ili za život, onda te karakteristike ne predstavljaju presudu o dozvoljenosti prodaje, niti o njenoj nevažećosti, ako su jednake po meri. Ako bi bile jednake po svim ostalim karakteristikama, ali bi se razlikovale po meri, prodaja ne bi bila dozvoljena. Zato sam saznao da ostale karakteristike koje su razmatrali naši protivnici nisu predmet nikakve odluke. Umesto toga, odluka se zasniva na višku prisutnom u vrsti u pogledu mere, pa je uzimanje toga u obzir prikladnije.

Slično ovome je i naša izjava: Razmatranje nečistog pražnjenja više zasluži poništavanje čistote nego razmatranje puta, jer se presuda razlikuje zbog razlike u pražnjenju, a put je isti u oba slučaja. Zato, razmatranje nečistog pražnjenja više zasluži presudu (بِهْ - koja se odnosi na njega), nego put.

Neki ljudi smatraju postojanje presude jednim od dokaza validnosti uzroka, i zato se presuda ukida njihovim ukidanjem.

Ebu'l-Hasan je odbio da ovo bude dokaz o uzrocima islamskog prava.

On kaže: Nešto poput ovoga može biti dokaz racionalnih uzroka.

Rekao je: To je zato što smo utvrdili da oni koji su se razlikovali u vezi sa razlogom zabrane razlikovanja mogu svaki navesti kao dokaz za validnost svog razloga postojanje presude o njegovom postojanju i njegovom uklanjanju njegovim uklanjanjem, dok su se složili da je ispravan samo jedan (مِنْهَا - od njih), uz postojanje ove vrste dokaza kod svih njih.

Ebu Bekr je rekao: (ق - i) to je ono što smo spomenuli sprečilo da ono što smo spomenuli bude dokaz validnosti uzroka, a to se nalazi u mnogim uzrocima koji zahtevaju kontradiktorne presude, i u značenjima za koja su se svi složili da nisu uzrok za presudu, uprkos postojanju ove vrste dokaza.

Zar ne vidite da ako bi neko rekao da je težina alkohola razlog za proglašavanje nekoga ko smatra dozvoljenim nevernikom, onda bi izgovorio neispravnu izjavu, oko koje su se svi složili da je neispravna, jer zahteva proglašavanje nekoga ko smatra opojna vina dozvoljenim nevernikom zbog težine alkohola u njima? Možda je moguće utvrditi ovaj razlog za proglašavanje nekoga ko smatra alkohol dozvoljenim nevernikom: dokazivanjem postojanja presude zasnovane na njenom postojanju, a njen uklon njenim uklanjanjem. To je zato što kada nije bilo tvrdoće u soku, onaj ko ga je smatrao dozvoljenim nije se smatrao nevernikom. Zatim, kada se u njemu pojavila tvrdoća, onaj ko ga je smatrao dozvoljenim bio je nevernik. Zatim, kada je postalo sirće i tvrdoća je nestala, presuda je uklonjena proglašavanjem nevernikom onog ko ga smatra dozvoljenim. Dakle, presuda o proglašenju nevernikom onoga ko to smatra dozvoljenim povezana je sa postojanjem teškoće, postojeće sa svojim postojanjem, (i) nepostojeće sa svojim nepostojanjem, pri čemu se svi slažu da ovo značenje nije razlog za proglašenje nevernikom onoga ko to smatra dozvoljenim.

Primer za ovo je ako se ne slažemo oko zrele device, a njen otac je uda bez njene dozvole, oni koji se ne slažu sa nama to dozvoljavaju po analogiji mladoj devici, a razlog za to pripisuju tome što je ona devica. Mi, međutim, ovo zabranjujemo osim uz njen pristanak, i odnosimo se na stariju ženu koja se nije udavala, na osnovu toga što jeste (بَالِغَةُ عَاقِلَةٍ - odrasla osoba zdravog razuma).

I dokazali smo da je naša tvrdnja tačna: jer smo našli da punoljetstvo predstavlja značenje koje zaslu uje pravo, što ukazuje da se djevojka i udovica ne razlikuju u pravu na samostalnost u kupovini i prodaji, i da nismo našli da nevinost utiče na pravo na samostalnost u situaciji koja je op steprihva ena, tako da je naša tvrdnja bila više opravdana zbog njenog uticaja na osnove i povezanost pravila sa njom, a vraćanje punoljetne device punoljetnoj udovici, bolje je nego vraćanje njoj maloletne device.

Pa rekosmo: On je udaje po analogiji kao mladu devicu, na osnovu toga što je mlada. Naši su razlozi bili tačni, jer su dokazi za to utvrđeni sa stanovišta koje smo spomenuli, da je mladost značenje kojim se starateljstvo nad mladom osobom zaslu uje pri kupovini, prodaji i slično, a činjenica ta da je prethodno bila udata nije imala nikakvog uticaja na sprečavanje raspolaganja njome u njenoj imovini, a pravo na starateljstvo nad njom povezano je sa njenim maloletstvom, a starateljstvo nad njom se završava pubertetom. Zato je razmatranje maloletnom prikladnije kao razlog za ono što smo opisali, budući da je očeva dozvoljenost zaključivanja bračnog ugovora sa njom vrsta starateljstva.

Postoji više primera za ovo nego što se može nabrojati, a Ebu'l-Hasan je sledio ovu školu mišljenja.

Ebu Bekr je rekao: Nije mi nemoguće da nešto ovako može biti dokaz validnosti uzroka  erijata, čak i ako se nešto ovako može naći u situaciji koja ne zahteva da značenje bude uzrok. Jer, dokazi za presudu  erijata dozvoljavaju preciznost, kao što je preciznost imena i preciznost samog uzroka. Razmatranje validnosti uzroka – kroz postojanje odluke zasnovane na njenom postojanju i njeno uklanjanje njenim uklanjanjem – je, po mom mišljenju, jak argument u tom pogledu, i nijedan od kreatora standarda se ne uzdržava od njegove upotrebe.

Mislio sam da ga je Ebu'l-Hasan koristio na većini mesta, a da veliki deo sadržaja teksta koji ukazuje na validnost uzroka sledi taj tok.

Zar ne vidite da njegova (s.a.v.s.) izjava- u vezi sa maslom u kome je miš uginuo, “Ako je tečno, prospite , a ako je čvrsto, bacite i ono što je oko njega”, ukazuje da je blizina nečistoće uzrok nečistoće. Jer, kada maslo dođe u kontakt sa učvršćenom masom, on (a.s.) je naredio da se ono i sve oko njega što je pored njega baci, osim onoga što nije pored njega. A kada je došlo u kontakt sa tečnostima, ili većinom njih, on (a.s.) je naredio da se sve izlije. Tako je povezoao presudu o nečistoći i sa njenom blizinom nečistoći te ju je uklonio njenim uklanjanjem. Ovo je pokazatelj bio iz suštine diskursa značenja na koje je povezoao presudu.

Isto tako, njegova (a.s.) izjava, (s.a.v.s.): “Ako se dve vrste razlikuju, onda ih prodajte kako god želite, iz ruke u ruku”, nakon pominjanja zabrane razlikovanja u istoj vrsti šest kategorija. On (a.s.) je naveo da zabrana postoji kada su prisutna dva opisa, naime, mera i vrsta, ili težina i vrsta, da su oni zajedno razlog za zabranu prodaje kada postoji višak mere ili težine. On (a.s.) je naveo da dozvoljenost razlike kada je prisutan jedan od dva opisa znači da je odsustvo jednog od njih razlog za njenu dozvoljenost. On je presudu učinio zavisnom od postojanja značenja i uklonio ga je njegovim uklanjanjem.

Ako bi neko rekao: Spomenuli ste, na osnovu autoriteta EbuUl-Hasana, pre ovog poglavlja da je jedna od stvari koje se moraju uzeti u obzir prilikom ispravljanja nedostataka da značenje ima uticaj na principe i da se presude zasnivaju na njemu. Da li je to nešto drugo osim što presuda postoji svojim postojanjem i ne postoji (بِعَدَمِهِ - svojim nepostojanjem)?

Rečeno mu je: Postoji razlika između njih, i to je suptilna razlika koju treba da razmotrimo, a to je (أَنَّهُ - da) se njen efekat razmatra u osnovama bez ograničavanja na fundamentalno iz kojeg je uzrok zahtevan, prema onome što smo rekli o padu razmatranja devstvenosti i nevinosti u pravu na starateljstvo od strane njih u braku, ili njegovom gubitku i neophodnosti razmatranja mladosti i puberteta. U poglavlju o pravu na starateljstvo ili njegovom ukidanju, na osnovu onoga što smo pomenuli o pravilu starateljstva koje se dodeljuje maloletniku zbog njegovog maloletstva, i njegovom ukidanju kada odraste, na način koji smo objasnili.

Ono što sam pomenuo o postojanju presude sa postojanjem značenja, i njenom nestanku; sa njenim nestankom, slično je onome što bi nam protivnik mogao reći u ovoj stvari: Pošto sam utvrdio da se otac ženi mladom devicom, a ne ženi starijom, prethodno udatom ženom, znam da je razlog koji zahteva starateljstvo u očevom braku devičanstvo zbog postojanja presude, a njen nestanak predstavlja nestanak te vlasti.

Njegov protivnik mu se suprotstavlja rekavši: Pošto otac ne ženi stariju ženu, a ženi mlađu devicu, to ukazuje da je razlog za sprečavanje braka starije žene taj što je ona starija, a to je prisutno kod starije device. Dakle, njegov dokaz validnosti njegovog razloga je postojanje presude zasnovane na njenom postojanju i njen nestanak sa njenim nestankom. Dva se razloga u tom pogledu sukobljavaju.

Naš protivnik ne može da ospori naše obrazloženje o validnosti slučaja, zasnovano na onome što smo opisali u vezi sa postojanjem njegovog uticaja na osnove i vezivanjem presuda za njega, obrazloženjem sličnim našem. U tom slučaju, naš slučaj postaje prikladniji. Postoji jasna (وَاضِحٌ) razlika između ovoga i onoga što smo preneli od Ebu'l-Hasana, a što je on odbio.

Ako bi neko rekao: Ko god koristi ovu vrstu dokaza da dokaže valjanost uzroka, mislim na postojanje rešenja njegovim postojanjem i njegovo uklanjanje njegovim uklanjanjem, nije validno da kaže da je uzrok specifičan. Jer, ako dozvoljava postojanje uzroka bez rešenja, kako može dokazati da je značenje uzrok postojanja rešenja njegovim postojanjem i njegovo nepostojanje njegovim nepostojanjem? Jer, kada bi ovo razmotrio, njegov protivnik bi mu rekao: Pošto si utvrdio da rešenje ne postoji uprkos njegovom postojanju i da je prisutno uprkos njegovom nepostojanju, znaš da ono što si pomenuo nije uzrok. Rečeno bi mu bilo: To nije potrebno. Pošto nije nemoguće da ovo značenje bude validan pokazatelj u principu validnosti uzroka, i da se presuda primeni na njega i da se odnosi na njega sve dok je ne sprečava prepreka (dakle, ako je prepreka sprečava), sprečeni smo da nametnemo presudu, čak i ako je uzrok prisutan, a to ne podrazumeva poništenje pokazatelja, kao što naš protivnik kaže: Razlog za zabranu alkohola je postojanje strogosti, zbog postojanja zabrane kada ona postoji, i njenog odsustva kada je nema. Dakle, ovaj razlog se odnosi na vino. Zatim nalazimo presudu o isкупljenju vezanu za alkohol kada strogost postoji, i ona nestaje sa njegovim nestankom. To ne podrazumeva da strogost bude razlog za kefareti onoga ko je smatra dozvoljenom, uprkos postojanju ovog dokaza koji ste koristili kao dokaz za validnost vaše bolesti, a tako je i ono što smo opisali.

Takođe: Pošto nam je dozvoljeno da navedemo uzrok, dozvoljeno nam je da navedemo i njegovo značenje kao što smo objasnili. A pošto je dozvoljeno da navedemo ime iz kojeg je izvedeno, dozvoljeno je da ga navedemo. To ne sprečava da se razmatra u stvarima u kojima nije utvrđena indikacija specifikacije.

Takođe: Dozvoljavamo specifikaciju uzroka tek nakon što se utvrde dokazi o njegovoj validnosti u originalnom tekstu. Postojanje dokaza za potvrđivanje uzroka je raznoliko i nema jedinstven put, kao što smo pomenuli. Stoga, dozvoljavamo specifikaciju uzroka tek nakon što se utvrde dokazi o njegovoj validnosti u originalnom tekstu.

Što se tiče onoga što nije dokazano kao uzrok, mi to ne (لَا) smatramo uzrokom.

Već smo pomenuli da je Ebû'l-Hasan koristio postojanje presude kao dokaz za uzrok, i njeno uklanjanje kao rezultat njenog uklanjanja. Nijedan od obrazloženja nije zaista lišen razmatranja ovoga. Međutim, uprkos tome, dozvoljeno je reći da kad god se dva kontradiktorna uzroka sukobljavaju u pogledu presuda koje zahtevaju, jedan od njih je povezan sa presudom na način koji sam preneo od Ebû'l-Hasana u vezi sa postojanjem njegovog uticaja na principe, a drugi nema nikakve indikacije osim sa aspekta postojanja presude u vezi sa njenim postojanjem i njenim nestankom sa njenim nestankom, da je ono o čemu prvo značenje ta dva svedoči više zaslužno razmatranja, a to je bila vrsta preferencije, koja zahteva da bude više zaslužno. Da je to uzrok, a uspeh dolazi od Allah Teâlâ.

Neki ljudi smatraju da je pojava uzroka u njegovim posledicama dokaz njegove validnosti, čak i ako nije potkrepljena nijednim drugim dokazom. Ovo je stav koji je, po našem mišljenju, očigledno nevažeći. Onaj ko to kaže samo se vraća na tvrdnju lišenu dokaza. To je zato što njegova škola mišljenja, koju on objašnjava ovom vrstom uzročnosti, uključuje tri tvrdnje, od kojih je jedna: Tvrdnja o doktrini u kojoj se njegov protivnik razlikuje od njega.

Drugo: njegova tvrdnja o uzroku u kome se njegov protivnik ne slaže sa njim (كَهُوَ - kao i on) u istom članku.

Treće: Spojio je svoju drugu tvrdnju sa naknadnom tvrdnjom, čineći je argumentom za svoj argument, tvrdeći da kada je rekao: **“Ovo je razlog za ovo pitanje”**, rekao je istu stvar u drugom pitanju, u kojem se nije složio sa svojim protivnikom. Ovo je treća tvrdnja i nema dokaza koji bi potvrdili doktrinu.

Istina njegove izjave, i njen zaključak, jeste taj da je dokaz validnosti ove moje tvrdnje to što sam izneo sličnu tvrdnju na drugom mestu. Pitanje u vezi sa njegovom trećom tvrdnjom je isto kao i u drugoj i prvoj, jer tvrdnje nisu validne same po sebi, već su validne kroz svoje dokaze.

Neki od naših saputnika su ovo koristili kao primer i rekli: **“Ovo je kao kada čoveka pitaju: 'Zašto si danas ukrao?’ On odgovara: 'Zato što sam juče ukrao.’”** Ako bi bilo dozvoljeno ograničiti se na takvo objašnjenje prilikom utvrđivanja uzroka, bilo bi dozvoljeno i ograničiti se na tvrdnju o samom uzroku. On bi tada rekao: **“Dokaz validnosti mog razloga je taj što sam ga naveo na osnovu njega”**.

Ako bi ovo bilo dozvoljeno, bilo bi dozvoljeno reći isto o istoj školi mišljenja koju je zamoljen da ispravi.

On kaže: Dokaz ispravnosti moje doktrine je moja tvrdnja da je ona ispravna, a sve je to neznanje i zabuna, i samo bi se idiot oslanjao na takve stvari.

Ako kaže: Dokaz za validnost ovog razmatranja jeste da kontinuitet uzroka u njegovim granama i njegova nesposobnost da bude poništen odbacivanjem principa, i odsustvo bilo kog drugog uzroka koji mu se suprotstavlja i koji bi zahtevao presudu suprotnu onome što ga zahteva, ukazuje da je od Svemogućeg Allaha. Jer, da je bio od nekog drugog osim od Allaha Svemogućeg, Veličanstvenog, bio bi poništen, a temelji bi ga opovrgli, i postojali bi razlozi da mu se suprotstavimo koji bi zahtevali njegovo kvarenje, kao što Allah Svemogući kaže:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَّ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

82. A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivječnosti. [en-Nisâ, 4/82]

Dakle, njegova doslednost, temelji koji ga ne pobijaju i drugi razlozi koji mu se suprotstavljaju, jeste dokaz. Razlog za njegovu validnost. Zato, u onome što smo tvrdili u vezi sa validnošću uzroka, nismo bili ograničeni na tvrdnju kada smo je potkrepili drugom indikacijom, što je ono što smo opisali.

Rečeno mu je: Tvoja izjava da nijedan princip to ne opovrgava je druga greška. Naprotiv, svi principi to opovrgavaju, jer su principi, a to su Knjiga, Sunet, konsenzus i argument razuma, presudili da je izjava čiji govornik nije potkrepio dokazima nevažeca.

Uzvišeni Allah je rekao:

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصْرِيًّا تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

111. Oni govore da će u Džennet ući samo jevreji, odnosno samo kršćani. – To su puste želje njihove! – Ti reci: "Dokaz svoj dajte ako je istina to što govorite!" [El-Bekara: 2/111].

A vaše tvrdnje da je to od Allaha Uzvišenog je tvrdnja bez ikakvog dokaza za nju. Umesto toga, vaš protivnik kaže da je to od nekoga drugog osim Allaha Uzvišenog:

Jer - إِذْ لَا دَلَالَةَ لَكَ عَلَيْهَا أَكْثَرُ مِنْ دَعْوَاكَ لَهَا، وَلَوْ كَانَتْ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَعَالَى، لَمَا أَخْلَى اللَّهُ تَعَالَى - nemate nikakav dokaz za to osim vaše tvrdnje da je to od Allaha Uzvišenog, Allah Uzvišeni ne bi bio lišen dokaza koji ukazuju na to).

Dakle, istinitost vaše izjave je da dokazi nisu utvrđeni da bi se dokazala njena nevažecost. Izjava onoga ko kaže da dokazi nisu utvrđeni da bi se dokazala njihova nevažecost je tvrdnja koja nije dokaz o validnosti tvrdnje, jer mu protivnik može reći:

أَفَأَقَمْتَ الدَّلَالََةَ عَلَى صِحَّتِهَا؟ - "Jesi li utvrdio dokaze o njenoj validnosti?"

قِيلَ لَهُ: فَهَلُمَّ تِلْكَ الدَّلَالََةَ، Jesam - أَفَإِنْ قَالَ: نَعَمْ dokaze".

A ako je rekao: Ovde nema dokaza o njegovoj validnosti osim nedostatka dokaza o njegovoj korupciji.

(Rečeno mu je: Onda reci isto i za samu školu, da nema dokaza o njenoj neispravnosti, izostavio si pominjanje razloga. Dakle, ako ti ovo nije dozvoljeno o samoj školi, onda je razlog isti, jer tvrdiš o obema. Takođe mu je rečeno: Zašto si porekao da je dokaz njene neispravnosti to što nemaš dokaza o njenoj validnosti? Principi su presudili da je svaka doktrina za koju nema dokaza o njenoj validnosti nevažeća. Dakle, pošto je tvoje rezonovanje bilo lišeno bilo kakvih dokaza koji ukazuju na njenu validnost, ono ukazuje na njenu nevažećnost.).

Što se tiče njegove izjave da je njena doslednost i nedostatak protivljenja bilo kog drugog argumenta dokaz njene validnosti, već smo rekli da su je principi opovrgnuli iz razloga koje smo pomenuli.

Ako bi nešto ovakvo bilo dokaz validnosti uzroka, bilo bi dozvoljeno reći nešto slično o istoj školi mišljenja.

On kaže: Dokaz validnosti moje škole mišljenja jeste da je ona dosledna, neosporena nijednim principom i da joj se ne protivi nijedna druga škola mišljenja. Nema dokaza o njenoj neispravnosti, jer da je od nekog drugog bila osim od Allah Teâlâ, pronašli bi mnogo neslaganja u njoj. Pošto je nemoguće da nešto ovakvo bude dokaz validnosti škole mišljenja, ovo je takođe i presuda o uzroku.

Ako kaže: Protivnik se opire tvrdnji škole mišljenja njenom suprotnošću.

Rečeno je: Tvrdnja o uzroku je pobijena tvrdnjom protivnika da je to lažni uzrok i da je moja škola mišljenja ispravna, zato dokažite validnost svog nedostatka.

Zar ne vidite da je uzrok posledice vaša tvrdnja i da vaša izjava nije potkrepljena dokazima? Jer, ako bi vas pitali o razlogu zabrane razlikovanja pšenice od pšenice, i vi biste rekli: To je vrsta hrane, i pružili biste dokaze za to rekavši da je slična svom efektu, onda bi istinitost ove izjave bila ta da je dokaz za to ono što sam rekao o lubenicama, naru, sočivu, pirinču i sličnim namirnicama, a vi biste od njih dobili samo tvrdnju.

Rečeno mu je: Zar oni koji kažu da je razlog zabrane razlikovanja, uprkos njihovim razlikama u tome, nisu svaki od njih primenili svoj razlog na njegov efekat, pa je neophodno da ovo pitanje bude potpuno tačno, a to je suprotno konsenzusu? Jer je dogovoreno da je ispravan jedan od ovih razloga, a zatim je svaki suprotstavio svog pratioca u pitanju njegovog pojavljivanja u njegovom efektu, a onda uprkos tome, vašem protivniku ne nedostaje svaki razlog koji koristite i ograničavate svoje dokaze za njegovu validnost na ono što ste pomenuli, da biste utvrdili razlog suprotan vašem razlogu koji zahteva presudu u suprotnom smeru. Uzrok vašeg razloga je suprotstavljajući mu se i primenjujući ga na njegov efekat. On kaže: Dokaz za validnost mog cilja je njegova primena na njegov efekat.

I onda jedna od dve stvari neće biti moguća: Ili mu to opravdaj, tako da su oba razloga ispravljena, i oba zahtevaju dva različita rešenja, i ti si obavezan da kažeš oba i da veruješ u nužnost dva kontradiktorna rešenja u vezi sa jednom stvari u jednoj situaciji. To je razlika koju je Svemogući Allah porekao u odnosu na Svoja rešenja rekavši:

”... وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

“... Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti ”.

[en-Nisâ, 4/82]

Rečeno mu je: Ne poričeš da ono što dovodi do ove kontradikcije i razlike može biti od nekog drugog osim od Svemogućeg Allaha, jer da je od Svemogućeg Allaha, ne bi dovelo do ove razlike, jer je to ne bi opravdalo pred Njim Teâlâ.

On kaže da se njegova validnost dokazuje njegovom primenom u pravom smislu. Ova kontradikcija koju smo pomenuli je vrsta razlike koja je odsutna iz odluka Svemogućeg Allaha.

Drugo neslaganje takođe nije prisutno: da je od Svemogućeg Allaha, i to je ono što smo pomenuli o slaganju svih da je uzrok jedno od značenja u kojima su se razlikovali, bez svih njih. Nisu svi (يَجْرِي - išli) tokom svog uzroka u svojoj posledici, sa svojim slaganjem da je ispravan jedan od njih, čak i ako je tok uzroka u svojoj posledici bio znak. Za njegovu validnost, kada mu se odupre pokvarena bolest; Jer se istini ne može odupreti lažima, tako da se ne može odvojiti od nje. Svemogući Allah je rekao:

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمْ آلُؤْلَىٰ مِمَّا نَصِفُونَ

18. nego istinom suzbijamo laž, istina je uguši i laži nestane; a teško vama zbog onoga što o Njemu iznosite! (el-Enbija, 21/18).

Dakle, kad god pronađemo ovu razliku u školi mišljenja, znamo da ona nije od Svemogućeg Allaha. Dakle, ako bismo koristili ajet kao dokaz neispravnosti ove izjave, bilo bi dovoljno da je poništimo, neispravnost ove izjave je postala jasna iz nekoliko aspekata:

أَحَدُهَا - Jedno od njih je: da njegov govornik nije pribegao dokazivanju osim tvrdnje.

Drugo: Principi su presudili da je svaka izjava čiji govornik nema dokaze o njenoj validnosti nevažeća.

Treće: To vodi do kontradiktornih odluka i izjava, a to nije slučaj sa odlukama Svemogućeg Allaha, kao što On Svemogući kaže:

”... وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

“... Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti”.

[en-Nisâ, 4/82].

Primer za to je ono što neki od sledbenika Šafije kažu o dva razloga koja zahtevaju jednu presudu, a jedan od njih je opštiji od drugog: Opštiji od njih dvoje je verovatnije validan. Dakle, validacija opštijeg od njih dvoje je ograničena na ovu izjavu, bez potkrepljivanja dokazima.

Ovo je slično onome što kažu o razlogu jedenja: Opštiji je od razloga skladištenja hrane, jer je svaka hrana jestiva, ali nije svaka hrana hrana. Slično je onome što kažemo o razlogu nekog prečišćavanja izlaskom nečistoće. Razlog onih koji smatraju da je to izlazak nečistoće sa puta, naš razlog je opštiji i nije ispravno da kažemo: Naš razlog je prikladniji jer je opštiji, a da ga ne povežemo sa dokazima. Ovo je slično onome što smo predstavili u poricanju argumenta za validnost uzroka njegovim pojavljivanjem u njegovom efektu. To je zato što se onaj ko kaže da je opštiji od dva uzroka samo ograničio na tvrdnju o povećanju efekata koju je naveo, a da to nije potkrepio dokazima. Zato je njegova izjava nevažeća.

Umesto toga, ako bi neko rekao: Specifičnije od njih dvoje je prikladnije, bilo bi mu dozvoljeno da to koristi kao dokaz protiv svog protivnika, pošto se oboje slažu oko postojanja presude specifičnijeg, a razlikuju se oko opštijeg, bez dokaza o njegovoj validnosti. Ono što se zahteva od onoga ko kaže opštije jeste to da utvrdi dokaze o validnosti svog razloga na osnovu uslova koje je tvrdio. Dakle, ako dokazi to potvrđuju, onda je validno. Tada se njegova opštost uzima u obzir, osim ako se ne desi nešto što zahteva specifičnu presudu.

Ako neko kaže: Obavezno je reći opštiji od dva razloga, kao što je obavezno reći opštiju od dve reči ako one zahtevaju jedno rešenje.

Rečeno mu je: Tako mi života, (الْقَوْلُ - izgovaranje) opštijeg od dva uzroka je obavezno ako se utvrde dokazi za njegovu validnost. Što se tiče razmatranja opštijeg od njih pre utvrđivanja dokaza da je opštije značenje uzrok presude, onda je to slaba i osudljiva izjava. Umesto toga, izgovaranje opštijeg od dva izraza je obavezno jer je utvrđeno da je opštiji naziv za specifično i za ono što nije ono drugo, pa je obavezno. Razmatrajući ga ako je presuda obustavljena na njemu.

Slično ovome je i to što se dokazuje da je opštije značenje u onome što je pomenuo uzrok pomoću indikacije koja to zahteva. U tom bi slučaju bilo kao dve reči ako je jedna od njih opštija od druge.

Među načinima na koje oni koji se ne slažu sa ovim pitanjem greše jeste njihova izjava da je razlog za jelo validniji od razloga za merenje, jer može da apsorbuje jednu urmu sa dve urme, i slične stvari koje ne spadaju pod merenje, i koja zahteva veću odluku od one koju druga zahteva. Ovo je besmisleno. Jer, ne vraća se ni na šta osim na tvrdnju prema onome što je objašnjeno u neispravnosti izjave onih koji kažu da je uzrok validan, i onih koji kažu da je opštiji od dva uzroka, onda je ipak drugačiji od onoga što smo pomenuli u opštijem od dva uzroka; Pošto se mera i težina primenjuju na većinu namirnica i mnoge stvari koje nisu jestive, kao što su razne vrste parfema, boja, gvožđa, olova i drugih plemenitih metala, i slično, odluka o zabrani razlikovanja u svim ovim stvarima je obavezujuća. Ako je ova vrsta razmatranja tačna, morali bismo da prebrojimo mere i težine, i da prebrojimo namirnice, i da vidimo koja od njih dve ima više vrsta, koja bi bila više zaslužena. Ovo razmatranje je nevažće i niko ga ne podržava.

Međutim, iskaz govornika u takvom slučaju, sa opštijim od dva uzroka, je besmislen i bespredmetan, budući da je svaki od njih opšti u svojoj vrsti i koji se primenjuje na svoj efekat, pa nijedan od njih time nije opštiji od drugog u svojoj kategoriji.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي اخْتِلَافِ الْأَحْكَامِ مَعَ اتِّفَاقِ الْمَعْنَى وَاتِّفَاقِهَا مَعَ اخْتِلَافِ الْمَعَانِي]

[Poglavlje o izjavi u vezi sa razlikom u presudama sa saglasnošću značenja i njihovom saglasnošću sa razlikom u značenjima]

Rekao je Ebu Bekr: Mogu da se povežu različita pravila sa jednim značenjem, kao što je vezivanje obaveze kao što je kaza za ramazan i za krv na ihramu pri bračnom odnosu, takođe kao što je (وَكَتَعُلُقٍ - i kao veza) zabranjeno venčanje sa majkom žene, i kao dozvola za brak sa osobom vezanom za taj brak, i kao dozvola za prekid posta tokom hajza i zabrana odnosa sa njom.

Ima više primera za ovo nego što se može nabrojati.

Bilo je upravo tako; pošto su ovi uzroci znaci odluka prema onome što ih Svemogući Allah učini, nije zabranjeno da jedno značenje bude znak za različite odluke. Kao što je ime znak za odluku koju sadrži, nije zabranjeno da jedno ime bude znak za zabranu nečega i znak za dozvoljenost nečeg drugog.

Zar ne vidite da je izraz الْكُفْرِ - „kufr“ postao simbol za dozvoljavanje ubistva ratnika i simbol zabrane nasleđivanja između nas i njega, i sprečava prihvatanje svedočenja, i druge slične stvari? Slično tome, razlozi šerijata prate ovaj tok, i nije nemoguće da jedno značenje bude razlog za dve različite presude.

Takođe je dozvoljeno da se presude slažu iz različitih razloga.

Zar ne vidite da prodaja može biti poništena zato što je prodaja nečega što neko ne poseduje? Takođe može biti poništena zato što je prodaja nečega što neko još nije stekao u posed, ili zato što je prodaja koja uključuje neizvesnost ili nepoznatu stvar. Smrt može biti potrebna i za otpadništvo od vere, odmazdu, neverovanje i druge razloge. Dakle, jedna presuda nije zabranjena iz različitih razloga.

I kao što smo rekli: žene su zabranjene zbog postojanja pola, takođe su zabranjene zbog postojanja mere ili težine, a to je jasnije nego li može da promakne onima koji razumu.

Poglavlje o pominjanju uslova presude i razloga

Ebu Bekr je rekao: I to je u skladu s našim rečima: da preljuba iznosi kamenovanje uz uslov ihsana (إِحْصَانٍ) - (brak), iako ihsan nema uticaja na obaveznost kazne uz preljubu, i to; jer je kamenovanje kazna, a ihsan je imenica koji obuhvata značenja na kojima nije dopušteno zaslužiti kaznu; Jer: pubertet, islam i brak, a ova značenja nisu među stvarima za koje se kazna duguje. Dakle, znamo da se kamenovanje duguje za preljubu, a ne za bilo šta drugo, čak i ako nije potrebno osim u prisustvu ihsana. Među onim što razjašnjava razliku između razloga koji zahteva presudu i onoga što je ne zahteva, čak i ako je uslov za njen zahtev: ono što se zahteva u presudi kada postoji, jeste ono što zahteva presudu kada su ovi uslovi ispunjeni, a ono što ne zahteva presudu, da bi postojalo, nije ono što je zahteva.

(PS: Samir B: (إِحْصَانٍ) - (Brak) Reč „ihsan“ ima više značenja u arapskom jeziku, ali se najčešće koristi za označavanje stanja braka ili čednosti. Takođe se može koristiti za označavanje imuniteta ili zaštite.

Glavna značenja reči „ihsan“:

1. الزواج - Brak:

U ovom kontekstu, „ihsan“ se odnosi na brak, posebno u kontekstu islamskih propisa koji se odnose na preljubu. Osoba se smatra „muhsanom“ ako je punoletna, zdravorazumna, slobodna, muslimanka i zakonski venčana.

2. العفة - Čednost:

إِحْصَانٍ - „ihsan“ se takođe odnosi na čednost i uzdržavanje od preljube. Žena se naziva "محصناً" - „muhsan“ ako je čedna i čista.

3. الحصانة/الحماية - Imunitet/Zaštita:

„ihsan“ se može odnositi na imunitet ili zaštitu, kao što je „diplomatski imunitet“ ili „imunitet posrednika“.

Primeri upotrebe reči „ihsan“:

Muhsan (oženjeni) preljubnik:

U islamskom pravu, muhsan (oženjeni) preljubnik kažnjava se smrću kamenovanjem.

المحصات من النساء - Čedne žene:

U Časnom Kuranu, termin „čedne žene“ odnosi se na udate, čedne žene.

إِحْصَانُ الْعَبْد - Čedna robinja:

U nekim islamskim jurisprudencijama kaže se da je rob čedan time što se oženi slobodnom ženom.

Ukratko, „čednost“ je reč sa višestrukim značenjima, ali se često povezuje sa brakom, čednošću i zaštitom.).

Zar ne vidite da je ihsan (brak) bio prisutan, ali nije zahtevao presudu, sve dok se preljuba nije dogodila posle ihsana, i kamenovanje je postalo obavezno. Da se preljuba dogodila pre ihsana, a on je zatim postao čedan pre nego što je propisana kazna izvršena, kamenovanje ne bi bilo obavezno. Dakle, znate da je obaveza kamenovanja povezana sa prisustvom preljube, a ne sa prisustvom ihsana.

Iz tog razloga, našim as'habima nisu bili potrebni svedoci da bi se dokazao ihsan, i baš iz tog razloga, potrebna su četiri svedoka da bi se dokazala preljuba, dok se poricanje ihsana zasniva na svedočenju dva svedoka, إِحْصَانٍ - Čednost je garancija u slučaju povratka, a učinili su je obaveznom za svedoke preljube, pošto su oni bili ti koji su je obavezali, a nije bilo svedoka.).

Takođe, iz njihove škole mišljenja, pokazano je ono što smo pomenuli u vezi sa njihovim principom razmatranja značenja pripisanog odluci sa njenim postojanjem, bez postojanja bilo čega drugog kao razloga za to: njihova izjava o dva svedoka koji su svedočili protiv čoveka da je juče oslobodio svog roba, pa sudija odlučuje protiv njega da ga oslobodi, zatim su još dva svedoka svedočila: da je njegov rob juče počinio prvi delikt, i da je gospodar znao za taj delikt, pa ga je sudija prisilio da plati krvarinu i naterao ga da izabere, zatim su se svi svedoci vratili: da je garancija krvarine na svedocima delikta, a garancija vrednosti je na svedocima oslobodajuće presude; zato što ga je sudija prisilio da plati krvarinu na osnovu svedočenja svedoka delikta, čak i ako delikt nije bio delikt za koji krvarina nije bila obavezna osim nakon oslobođenja, jer se oslobođenje već dogodilo na osnovu svedočenja drugih, a da gospodar to nije tražio. Dakle, kada su pronađena svedočenja svedoka delikta, prisilio ga je da plati krvarinu.

Rekli su: Ako su svedoci delikta prvo posvedočili o deliktu a sudija je presudio u njegovu korist, zatim su dva svedoka posvedočila da ga je oslobodio nakon delikta, te ga je obavezao da plati krvarinu, a zatim su svi svedoci povukli svoje reči, onda bi svedoci oslobodajuće presude bili odgovorni u ovom slučaju za krvarinu, jer je njena obaveza bila povezana sa njihovim svedočenjem.

Zar ne vidite da su svedočenja svedoka zločina bila prisutna, ali da nije zahtevala krvninu? Zatim, kada su svedočenja svedoka oslobodajuće presude bila prisutna, on je obavezan bio da plati krvninu. Dakle, obavezu presude su učinili zavisnom od značenja da, kada je prisutna bila, postala je obavezna, bez onoga što je prethodno pomenuto kao uslov za to?

بَابُ فِي ذِكْرِ الْأَوْصَافِ الَّتِي تَكُونُ عَلَّةً لِلْحُكْمِ

[Poglavlje o opisima koji su uzrok presude]

Rekao je Ebu Bakr: A uzrok presude može biti nužna osobina koja se odnosi na osnovu na koju se odnosi, kao što kažemo: da je uzrok zabrane žena prisustvo (njihovog) pola.

To može biti opis koji nije neophodan za original, ali sledi običaj ljudi u postupanju sa njim, kao što je naša izreka: To što je mera je razlog i za zabranu žena, a to što je mera nije neophodan opis za to, već to postaje tokom običaja u postupanju sa njim po meri, i kao naše rezonovanje za obavezu desetine od onoga što zemlja proizvodi od povrća i slično. Jer se odnosi na zemljište koje se obrađuje, po analogiji sa pšenicom, a činjenica ta da je to nešto što je namenjeno za obradu je samo uobičajeni običaj među ljudima tamo i nije inherentna karakteristika same privredne kulture.

Razlog može biti sam naziv, kao kada kažemo da je jedan mes'h po glavi analogno drugim mes'hom, kao što je mes'h po mestvama, a mes'h tokom tejmuma se zasniva na činjenici toj da je to mes'h. Ebu'l-Hasan je imao običaj da se zalaže za dve osobe u ihramu koje su ubile divljač: da svaka od njih mora da plati punu kaznu, jer je to kefaret koji uključuje post. Zbog izjave Uzvišenog Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ **أَوْ كَفَّرَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ** أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَقَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, **ili da se iskupe time što će, ravno tome, nahraniti siromahe**, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to ponovo uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [El-Maida: 5/95],

pa je On Teâlâ to nazvao kefaretom (كَفَّرَةٌ), pa je kefareta slučajnog ubistva postalo zbunjujuće, pošto je to bio kefareta koji je uključivalo post, pa je svaki od ubica bio dužan da plati potpuni kefareta. Dakle, analogija (je ispravna po imenu) na ovaj način, i nije ispravno koristiti ime kao izgovor ako se ne proteže na granu, jer nije validno navoditi bilo koju od karakteristika originala ako se ne proteže na granu, a presuda se suspenduje na originalu, na osnovu onoga što smo prethodno objasnili u vezi sa iskripljavanjem izjave onih koji ovo govore.

Razlog može biti odluka iz odluka originala, i tako postaje razlog za granu, u kojoj se mora primeniti odluka čije je postojanje sporno, kao što smo rekli o dve osobe u ihramu koje ubijaju divljač, te smo ih spojili sa onim koji ubija greškom rekavši da je to kefareta koji uključuje post, a sve su to dve odluke.

I kao što kažemo: Čoveku je zabranjeno da se oženi sestrom svoje žene dok ona čeka, na osnovu toga što je ona u periodu čekanja, po analogiji sa zabranom da se ona uda za drugog muža dok je ona u periodu čekanja. Zabrana dve sestre i dva muža je putem njihovog spajanja, te imaju jednu presudu, razlog za oba je taj što je ona u periodu čekanja, a njeno čekanje je samo presuda.

I kao što kažemo: Sperma je nečista jer njen izlazak zahteva poništenje čistote

- (قِيَاسًا عَلَى انْتِقَاضِ الطَّهَارَةِ بِخُرُوجِ الْبَوْلِ، وَكَانَ انْتِقَاضُ الطَّهَارَةِ عَلَيْهِ لِكُونِهِ نَجَسًا، وَانْتِقَاضُ الطَّهَارَةِ) - **po analogiji sa poništenjem čistote izlaskom urina, a poništenje čistote je bio razlog zašto je nečista, a poništenje čistote) je presuda.**

Uzrok može da uključuje opise, od kojih su neki suštinski opis porekla, neki su pravilo, a neki su usputni opis istog, kao što je naša izreka: Protok krvi iz rane na zdravo mesto je uzrok poništenja čistote. Pošto je to spoljašnja, nečista krv iz vene, pa je to što je krv iz vene njena inherentna karakteristika, a to što je spoljašnja je njen slučajni opis, a to što je nečista je samo pravilo, a ne inherentni ili slučajni opis istog.

Takođe može da uključuje opise, od kojih su neki pravilo, a neki običaj, kao što je naša izjava: Što se tiče razloga za nečistoću ostataka divlje životinje, to je da je zabranjeno jesti je, a ne zato što je zabranjeno (radi nečistoće), i moguće je uzdržati se od njenih ostataka, po analogiji sa psom. Dakle, naša izjava: Zabranjeno je jesti je pravilo, a naša izjava: Moguće je uzdržati se od njenih ostataka povezana je sa običajem.

Može da sadrži dva opisa koja su oba odluka, kao što je naša izreka: Ženama je zabranjeno gvožđe sa bakrom, jer je težina u njemu jedan od dva opisa razloga za zabranu razlikovanja, a istog je tipa kao i ono što je navedeno.

Može da sadrži dva opisa koja su oba presudna, kao što je naša izjava: Ženama je zabranjeno da mešaju gvožđe sa bakrom, jer je težina u njemu jedan od dva opisa razloga za zabranu razlikovanja, a istog je tipa kao i ono što je navedeno.

Dakle, naša izjava: “**Jedan od dva opisa razloga za zabranu razlikovanja**” je presuda.

Naša izjava: “**To je nešto što je određeno**” je takođe presuda.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي مُخَالَفَةِ عِلَّةِ الْفَرْعِ لِعِلَّةِ الْأَصْلِ]

[Poglavlje o tvrdnji koja se tiče kontradikcije uzroka grane i uzroka korena]

Ebu Bekr je rekao: Odluka o poreklu iz kojeg je izveden uzrok može biti povezana sa značenjem.

Razlog za granu nije značenje koje zahteva presudu u originalu. Ovo je dozvoljeno u razlozima Šerijata, i ovo je slično našoj izreci: Razlog za zabranu razlikovanja kod pirinča je taj što je on mera vrste, po analogiji sa (الْبُرِّ - **pšenicom**), i ova presuda nije potrebna kod pšenice iz ovog razloga. Jer je pravednost potrebna samo ovom presudom na osnovu teksta, a ne u ovom smislu; pošto bi njeno uključivanje u tekst bilo dovoljno sa potrebom da se pruži obrazloženje za njenu presudu. Umesto toga, zahtevali smo ovo obrazloženje za granu koja nije propisana.

Zar ne vidite da bi, da nije grane, pominjanje (هَذَا – **ovog**) nedostatka u korenu bilo besmisleno i uzaludno, kao što smo ranije objasnili?

Isto tako, za svaki princip koji je (تَبَيَّنَ – **utvrđen**) tekstem ili sporazumom, kad god povlačimo analogiju sa njim na osnovu razloga ili je zahtevamo, odluka principa je povezana sa tekstem ili sporazumom, a odluka ogranka je povezana sa razlogom koji se iz njega izvodi.

Slična situacija se često javlja u slučajevima kada je presuda utvrđena putem dedukcije, a zatim se upoređuje sa njom na osnovu razloga koji nije prvobitni razlog, kao što je naša izjava da muškarac koji stoji pored žene u jednom صَلَاةٍ - **namazu** čini nevažećim svoj namaz. Razlog za to je što je zauzeo stav (اِخْتِصَاصِهِ بِالنِّهْيِ) - **koji mu nije dozvoljen ni pod kojim okolnostima**), iako je to posebno zabranjeno, na osnovu analogije sa poništavanjem namaza nekoga ko je stajao ispred imama, a mi smo utvrdili da je njegov namaz bio nevažeći.

I ono što smo pomenuli kao razlog sa opisom porekla na kojem se zasniva, i razlog zbog kojeg smo poništili namaza onome ko klanja ispred imama, nije ovo, već je to da mu je naređeno da se priključi imamu i da ga sledi, pa ko god klanja ispred imama nije mu se priključio ili ga ne sledi po Nama, onda je postalo jasno da je razlog zbog kojeg smo utvrdili pravilo izvornog principa na kojem se zasniva, drugačiji od razloga zbog kojeg je uspostavljeno pravilo grane zasnovane na njemu.

Slična je ovoj njihova izjava o dvojici ljudi, od kojih je jedan izneo dokaz protiv roba u posedu drugog čoveka, navodeći da mu je dao roba i preuzeo ga u posed, dok je drugi izneo dokaz da mu ga je prodao, i nijedan od njih nije odredio vremenski rok za ta dva dokaza, ili je dokaz o kupovini prikladniji. Zato što nedostatak datuma za dva ugovora u iskazima svedoka zahteva presudu da su se dva ugovora dogodila zajedno, a kada presudimo da su se prodaja i poklon dogodili zajedno, vlasništvo kupovinom prethodi vlasništvu poklonom. Zato što to zahteva vlasništvo samim ugovorom, a poklon ga ne zahteva osim nakon posedovanja, pa je razlog za presuđivanje o prodaji, a ne o poklonu, ono što smo pomenuli.

Tada su rekli: Ako je jedan od njih pružio dokaz o hipoteci – الرهن , a drugi o poklonu الهبة , a dokazi su posvedočili o posedu, onda je hipoteka dostojnija od poklona. Jer su jednake po tome što svaka od njih zahteva posedovanje, a hipoteka je slična prodaji po tome što podrazumeva garanciju dve ruke (prim.prev:Dva potpisa), baš kao što je garancija cene povezana sa prodajom. Dakle, uporedili su hipoteku sa prodajom u tom pogledu bez ubedljivog razloga, jer je prodaja dostojnija od poklona.

I slično, ako čovek pruži dokaz o kupovini roba od njegovog vlasnika, a rob pruži dokaz da ga je gospodar oslobodio, onda je oslobađanje prikladnije. Jer, uključuje posedovanje, pa je kao kada dva čoveka uspostave dokaz o kupovini, a jedan od njih svedoči o posedu, pa onaj koji je preuzeo posed ima prednost. Zatim su upravljanje učinili sličnim emancipaciji po tome što je vrednije od kupovine, čak i ako u njemu nema posedovanja, na osnovu toga što nije podložno poništenju, baš kao što ni emancipacija nije podložna tome. Dakle, razlog što su upoređivali oslobodenje sa emancipacijom je taj što je prikladnije od kupovine, osim razloga zašto je emancipacija prvobitno prikladnija od kupovine. Slični primeri obiluju u pitanjima sudske prakse.

Ovo je dozvoljeno samo u slučaju pravnih uzroka jer, kao što smo ranije objasnili, oni su znak presude (دَلِيلٌ – za njega), ali je ne zahtevaju. Zatim, nije nemoguće zahtevati presudu originala u izvesnom smislu, a zatim se neke od njegovih karakteristika učine znakom druge presude sa kojom se upoređuje, ako su ove karakteristike samo uzroci prema onome što ih je Svemogući Allah stvorio. Znak presude, i tačka oko koje se stvar vrti u razmatranju ovih značenja kao uzroka za opise koje smo predstavili, jeste taj da (لَمَّا - pošto) oni nisu bili razlog za presude koje se odnose na njih, već su bili znaci za njih, prema onome što ih Svemogući Allah postavlja kao znak koje nisu sprečavale da neka svojstva budu znak za presudu, a zatim neka svojstva te presude budu znak za neku drugu presudu koju treba uzeti u obzir.

Iz ove perspektive, dozvolili smo specifikaciju presuda zasnovanih na pravnim uzrocima kada oni postoje. Zato se uzdržavamo od navođenja uzroka koji se ne proteže na granu, niti prevazilazi obim teksta ili sporazuma, jer nije znak njegove presude. Pošto ono što se dokazuje iz ovih aspekata, neki od njegovih opisa nisu znak toga koji ograničava presudu o njemu.

Ko se ne slaže sa onim što smo spomenuli u vezi sa ovim aspektima, onda se ne slaže sa njima zbog svog nepoznavanja značenja pravnih uzroka i svoje pretpostavke da su oni poput racionalnih uzroka. Zato se oni uzdržavaju od dozvoljavanja ovih stvari koje smo pomenuli u vezi sa njima. Dakle, zabranili su njegovo preciziranje i dozvolili da to bude uzrok koji se ne proteže izvan grane niti prevazilazi mesto teksta. Zabranili su potrebu vladanja originalom na osnovu uzroka i vladanja granom na osnovu drugog uzroka osim njega, pošto je ova grana izgrađena na tom originalu.

Da su znali značenje onoga što nazivamo razlozima zbog kojih zahtevamo analogiju pravnih odluka, teret razumevanja ovih pitanja bi im bio lakši.

[بَابُ فِيمَا يُضْمُّ إِلَى غَيْرِهِ فَيُجْعَلَانِ بِمَجْمُوعِهِمَا عِلَّةُ الْحُكْمِ]

[Poglavlje o tome šta se dodaje nečemu drugom, tako da zajedno čine razlog za presudu]

I šta mu nije (لَا) dodato i šta mu je slično

Rekao je Ebu Bekr: Svaki opis koji ukazuje na to da je uzrok (مِنْ - jedan) od načina na koje se dokazuju uzroci šerijata, mora se uzeti u obzir u nalaženju presude bez dodavanja nekog drugog značenja tome. Ako neko želi da doda neki drugi opis, tako da zajedno postanu uzrok presude, to može biti jedino kroz dokaz koji ukazuje da su zajedno ta dva opisa uzrok presude, jer se presuda odnosi na njih bez jednog od njih.

Ovo je slično našoj izjavi: Razlog za nužnost poništavanja čistoće zbog oslobađanja urina je taj što je on nečist te iz njega sam po sebi izlazi na mesto koje je podložno presudi o očišćenju, zbog dokaza koji zahtevaju validnost ovoga.

Ako bi nam neko rekao: Zašto poričete da je uzrok urin, pored onoga što ste opisali: da je izašao iz uretre? To nije tačno. Jer ono što smo pomenuli je valjan razlog, i dokazi su utvrđeni za to, i nije potrebno ništa drugo da bi bio razlog, i nije dokazano da put ima bilo kakav uticaj na poništavanje čistote, i da je presuda povezana sa njom u njenom uklanjanju, tako da nije dozvoljeno da bude uslovljena onim što smo opisali.

Isto tako, ako pokažemo da je razlog zabrane razlikovanja to što je to mera vrste, onda nam on kaže: Ono što vi poričete jeste da je razlog to što je to mera vrste hrane, što za njega ne važi; Pošto nismo pronašli nikakvo pravilo vezano za jelo u tom pogledu, to se ne sme uzeti u obzir. Utvrdili smo da je pravilo vezano za meru i vrstu, tako da nije dozvoljeno uključiti jelo sa njima, iako su nezavisne od toga, jer su obe uzrok.

Zbog toga postoji mnogo sličnih situacija koje treba uzeti u obzir u onome što protivnik smatra. Ako je opis koji želi da doda uzrok nečega što ima uticaj na presudu, uzrok ne može biti valjan bez njega. Ako to uključimo, ono što treba dodati uz ostalo i učiniti ih uzrokom je ono bez čega uzrok ne može biti valjan, i ne može biti ispravno bez njegovog prisustva, a uz to mora imati uticaj na presudu na način na koji se smatra da bi bilo kao što bi se moglo reći: da je uzrok nečistoće ostatka meso divlje životinje: da je uzrok nečistoće ostatka meso divlje životinje: da je divljač zabranjena za jelo na osnovu kijasa (poređenja, analogije) sa psom. Ovo nije ispravno; jer je i ljudska i mačja hrana zabranjena, a njihovo ostatak je čist. Zato smo za to morali ograničiti uzrok sa po dva opisa za svaki od njih koji imaju uticaj na presude.

I on treba da kaže: Zabranjeno je jesti ne zbog njegove zabrane, niti se može uzdržati od ostatka; jer ako bismo se oslanjali samo na našu reč da je zabranjeno jesti ne zbog njegove zabrane, bilo bi nužno da se doda ostatak mačke; jer je to zabranjeno jesti ne (لَا) zbog njegove zabrane, pa smo se pozvali na ograničenje da se ne može uzdržati od ostatka, i samo je ispravno pridružiti ova dva opisa značenju koje smo pomenuli u pogledu ispravnosti da sve bude razlog za presudu, zbog veze pravila sa njima.

Zar ne vidite da su ostaci psa nečisti, a ostaci mačke čisti? Razlikuju se samo po presudi po tome što je moguće uzdržati se od ostataka psa na uobičajen način, ali nije moguće uzdržati se od ostataka mačke.

Isto tako, ostaci psa su nečisti, dok su ostaci čoveka čisti, iako je oboje zabranjeno jesti. Razlikovali su se po tome što je zabrana jedenja psa posledica njegove nečistoće, dok je zabrana jedenja čoveka posledica njegove svetosti, a ne njegove nečistoće. Dakle, uzimaju se u obzir uslovi uzroka, kao i šta je dozvoljeno uključiti u njih, od onoga što nije dozvoljeno, kao što smo opisali.

U spornim pitanjima ima mnogo primera za to, a ono što smo pomenuli je podsetnik na ono što smo izostavili.

Ono što je slično onome što smo predstavili u ovom poglavlju, a što se mora uzeti u obzir u zahtevu za uzrok u originalu, na način koji smo pomenuli u zahtevu za sadržaj tužbe protivnika, jeste ukazivanje na validnost značenja koje on tvrdi u vezi sa tim, zbog nužnosti presude.

Dokazuje se postojanjem presude sa njihovim postojanjem, i njenim uklanjanjem sa njihovim uklanjanjem. Zato, u takvom slučaju, značenje koje zahteva razlog za presudu mora se uzeti u obzir. Da li je presuda bila povezana sa njom zbog svog postojanja i uklonjena sa njenim uklanjanjem? Ili je nužnost tog značenja bila nešto drugo? Jer, možda, ovaj opis postoji za neka značenja, a presuda postoji sa postojanjem drugog značenja, i nestaje sa nestankom drugog od značenja (الَّتِي - koja) su povezana sa ovim značenjem u poreklu u kojem je to razmatrano, pa protivnik čini postojanje presude i njen nestanak sa ovim opisom, indikacijom ispravnosti značenja koje je on tvrdio protiv njega, a da presuda nije povezana sa njim.

Ovo je slično izjavi protivnika u vezi sa odricanjem od kefareta za namerno jedenje hrane tokom dana u Ramazanu, bez opravdanja ili mane: zato što je prekinuo post jedući, pa svoj prekid posta jedući čini manom u odricanju od kefareta, na osnovu dokaza da bolesnik i putnik prekidaju post jedući i da na njima nema kefareta, i da je njihova razlika posledica činjenice te da je ovaj oslobođen, a onaj nije, i da to ne sprečava njihovo kombinovanje kada dele isti razlog za jelo.

Dokazano je da je prekid posta jedenjem razlog za ovo, jer postoji konsenzus među učenjacima da je pokajanje obavezno za onoga ko ima seksualni odnos tokom dana u Ramazanu bez opravdanja, a da nije obavezno za bolesne ili putnike ako prekinu post jedenjem. Dakle, znate da je činjenica ta da je prekinuo post jedenjem razlog za odustajanje od pokajanja, jer je odluka o njegovom postojanju na snazi, kao i njegov porast sa njegovim porastom.

Kada uzmemo u obzir ove dokaze, njegova tvrdnja nije validna. To je zato što ono što je tvrdio o bolesnoj osobi i putniku, da je kefareta za njih ukinuto jer su prekinuli post jedući, nije onako kako je on tvrdio. To je zato što bolesnik i putnik nisu obavezni da izvrše kefareta. Zato što su izuzeti od toga, a sahibi uzur (izgovor) ima uticaj na odustajanje od kefareta za Ramazan.

Zar ne vidite da ako bi prekinuli post seksualnim odnosom, ne bi bili obavezni da izvrše kefareta, i da se odluka o seksualnom odnosu i jelu ne bi razlikovala u tom pogledu? Dakle, znate da kefareta koje im se u ovom slučaju ukida nije povezano sa prekidom posta jedenjem. Umesto toga, morate nam pokazati da prekid posta jedenjem utiče na prekid kefareta, ako jeste... Problem koji sam naveo kao osnovu za ovo je taj da je kefareta prekinut iz razloga koji nije jelo.

Dakle, postaje jasno da je ono što je tvrdio o (تَعْلُقٍ - vezanosti) i kefaretu jedenja nevažeće, jer, imamo presudu da ono postoji svojim postojanjem, a ne postoji svojim nepostojanjem.

Isto važi i ako kaže: Slažemo se da onaj ko proguta kamen nije dužan da izvrši kefare. Značenje ovde je to da je prekinuo post jedući, što ukazuje činjenica da polni odnos to zahteva, a jedenje na ovaj način to ne zahteva. Dakle, odluka se odnosi na postojanje hrane, koja nestaje kada ona nestane.

Rečeno mu je: Grešite u svojoj tvrdnji da je presuda bila povezana sa postojanjem presude i da je uklonjena njenim uklanjanjem. Umesto toga, bila je povezana sa drugim značenjem

قَارَنَ الْأَكْلَ وَرَأَى بِرَوَالِهِ لَا بِالْمَعْنَى - uporedio je jedenje i ono je uklonjeno njenim uklanjanjem, a ne sa značenjem) koje ste vi tvrdili. Jer, ako princip koji ste naveli uključuje opise, onda nalazimo da presuda može biti potrebna prisustvom dva ili tri opisa i da se uklanja njihovim uklanjanjem, onda ne možete učiniti presudu zavisnom od nekih od tih opisa, osim ako vaš protivnik ne može da je učini zavisnom od drugog opisa i od preostalih opisa. Dakle, ako je onaj koji je progutao kamenčić uključio, on je to učinio na dva načina.

Jedan od njih je to što je pojeo, a drugi da je njegova greška manja od greške onoga ko se sastaje, i manja od greške onoga koji jede, pa nisi srećniji time što si smatrao jelo osnovom za presudu protiv svog protivnika pravdajući njegov prekid sa grehom, bez greške sastajanja kao osnovom za to, i to bi bila ispravna osnova za prenos na drugu granu u kojoj se nalazi, a to je reč Malika o obaveznoj kafi za svakog ko prekida osim onog koji se može izuzeti, zatim ti se protivreči u tvom dokazivanju sa sličnim dokazima o ispravnosti značenja postojanjem presude sa njegovim postojanjem, i njegovim nestankom sa njegovim nestankom, pa ne možeš tada dobiti ništa osim puko tvrđenje u tvojoj rečenici: da je presuda postojala (postojanjem jela) univerzalno, a nestajala nepostojanjem, zatim se tvoj protivnik odvaja od tebe, i odbacuje tvoje protivljenje, jer značenje koje je uzeto u obzir u iznosu greške ima uticaj na obaveznost presude, a njegov prestanak ima uticaj na njen prestanak.

Zar ne vidiš da je onaj koji ima odnos u vagini obavezan da da kafu (الْكَفَّارَةُ) zbog toga što je prekršio post u određenom stepenu greha, a da onaj koji ima odnos van vagine nije obavezan da da kafu, zbog manjeg greha u poređenju sa grehom onog koji ima odnos u vagini. Obaveznost kazne se odnosi na onog koji ima odnos u vagini, a ne na seksualni odnos van vagine zbog razlike u stepenu greha. I uzimanje u obzir greha koji je stepenom uporediv sa grehom onog koji ima odnos kada dođe do prekida posta je bolje nego uzimanje u obzir jela uopšte, zbog veze ovog stava sa presudom koju smo pomenuli.

Sličan ovome je argument onoga ko se ne slaže sa ženom od koje se الحول - Hula* razveo da ona ne podleže razvodu, čak i ako je u periodu čekanja, na osnovu toga što je nepovratno razvedena od njega ili da njena izjava o ziharu* (الظَّهَارُ) nije validna.

(PS: Samir B: الحُلُول - "Hulul" je reč arapskog porekla, koja znači "dolazak, ulazak ili udaranje". Reč može imati različita značenja u različitim kontekstima. Na primer, u filozofiji i sufizmu, odnosi se na "ulazak Božanskog bića u telo ili integraciju sa ljudskim bićem", dok se u pravu koristi u značenju "Dospelosti duga ili dolaska datuma kada će presuda biti sprovedena".

Zihar- الظَّهَارُ - Zihar je kada muškarac kaže svojoj ženi fraze upoređujući je sa ženom kojom mu je trajno zabranjeno da se oženi, kao što je njegova majka ili sestra. Ako nakon ovog postupka ne usledi razvod, smatra se ijla' (إيلاء) * i zahteva kafu.

Detaljno objašnjenje:

Zihar je izveden od reči „leđa“ (dihar) i prvobitno se odnosi na čoveka koji kaže svojoj ženi: „Ti si mi kao leđa moje majke“ ili nešto slično. Namera ovog poređenja je da žena bude zabranjena muškarcu u istom stepenu u kojem je majka zabranjena njemu.

Stubovi zihara:

Zihar ima četiri osnovna stuba:

Muzahir (izgovara se zihar): Muž koji obavlja zihar.

Muzahir (izgovara se zihar): Žena sa kojom je obavljen zihar.

Mutikr (izgovara se poređenje): Osoba sa kojom se vrši poređenje, kao što je majka, sestra ili druge trajno zabranjene žene.

Formula: Fraza koju muškarac koristi da izrazi zihar, kao što je „Ti si mi kao majčina leđa“.

Odluka o ziharu:

Ako muškarac kaže zihar svojoj ženi i ne razvede se nakon toga, počinio je ilu i mora se iskupiti. Muškarac može povući svoj zihar rečju ili delom, ali tek nakon što plati iskupinu.

Iskupina za zihar:

Iskupina za zihar je oslobađanje verujućeg roba. Ako ne može sebi da priušti jednog, mora da posti dva uzastopna meseca. Ako to nije u mogućnosti da učini, mora da nahrani šezdeset siromašnih ljudi.

(إيلاء) - U islamskom pravu, ila' je kada se muž zakune da će se uzdržati od odnosa sa ženom u periodu od četiri meseca ili duže. To ima specifične odluke u islamskoj jurisprudenciji.

Detalno objašnjenje:

Definicija:

Ila' je kada se muž zakune da će se uzdržati od odnosa sa ženom, bilo privremeno u trajanju od četiri meseca ili duže, ili trajno.

Razlog:

Ila' je postojala u preislamskim vremenima, i muškarci bi se zaklinjali da će se uzdržavati od svojih žena tokom dužeg perioda, nanoseći im štetu i patnju.

Odluke o ila'u:

Ako se muž zakune da će se uzdržati od odnosa sa ženom, daje mu se četiri meseca da razmisli o tome i vrati se.

Ako se muž vrati ženi i ima odnos sa njom u ovom roku, nije odgovoran za bilo kakvu štetu.

Ako prođu četiri meseca i muž se ne vrati, žena ima izbor između ostanka sa njim ili traženja razvoda.

Ako žena traži razvod, muž je dužan da se ili vrati (fi' - **الفيء**) ili da se razvede od nje.

Razlika između zakletve i razvoda:

Ila je privremena mera, dok je razvod konačno razdvajanje supružnika.

Stubovi zakletve apstinencije:

Zakletnik: Punoletan, zdrav muž sposoban za polni odnos.

Predmet zakletve: Uzdržavanje od seksualnog odnosa sa suprugom.

Supruga: Predmet zakletve.

Zakletva: Formula kojom se muž zaklinje.).

Validnost značenja se dokazuje jednoglasnim saglasnošću da se to dešava pre nego što razvod bude konačan, i njihovim jednoglasnim saglasnošću da se to ne može dogoditi nakon isteka perioda čekanja. Ovo ukazuje da je razlog za sprečavanje razvoda nakon isteka perioda čekanja taj što je ona nepovratno razvedena od njega, ili da se njegova izjava o ziharu ne odnosi na nju.

U ovom slučaju, ako tvoj protivnik odgovori, imao si mogućnost da ga osporiš po ovom osnovu pre nego što ispitaš validnost njegovog argumenta. Tada možemo utvrditi osnov za njegovo postojanje i pružiti dokaze za to na sličan način kao i njegovi dokazi za to, rekavši mu: Nisam porekao da, pošto je ona poštovala period čekanja

od njega u vezi sa razvodom, on mora imati ovlašćenje da sprovede preostali deo njenog razvoda, kao što je naznačeno našim jednoglasnim dogovorom da ako ona poštuje period čekanja) nakon opoziva razvoda, njen muž je imao pravo da sprovede preostali deo njenog razvoda. Jer, ona je u periodu čekanja nakon razvoda.

A dokaz ispravnosti ove premise je ta da, kada prođe njen uzrok, ne može je pratiti razvod, zbog nestanka uzroka koji smo opisali, a dok je u iddetu, pratiti će je razvod, što ukazuje ispravnost značenja postojanja pravila uz njegovo postojanje **وَإِذَا تَقَاعَهُ بِإِزْتِقَاعِهِ** - i **nestanak uz njegov nestanak**). Tako da, ako ga opozoveš time, njegovo objašnjenje i dokazivanje pada.

Ako zatim pokuša da potkrepi svoje razloge nečim drugim, to za njega nije validno, i on bi se tada udaljio od svog prvobitnog rezonovanja, a to bi bila vrsta prekida, jer je u početku uključio ispravljanje svog rezonovanja onim što je pomenuo od svog rezonovanja, ali to nije uključeno, sa drugačijim značenjem.

Ako pokuša da potkrepi slabost svog argumenta nakon što si ga osporio drugim značenjem, onda je on napustio argument. Najmanja od ovih okolnosti je ta da se koristi u drugom značenju, što bi zahtevalo od njega da potkrepi njegov nedostatak, priznajući da prvi argument nije nezavisan sam po sebi u smislu svojih dokaza i validnosti argumenta.

Ako želimo, možemo ispitati dokaze koji se koriste da bi se dokazalo da li je to onako kako on tvrdi ili ne. Ovo je prikladnija i ispravnija od dve opcije u smislu razmatranja.

Kažemo mu: Koji je dokaz da se presuda u onome što si pomenuo odnosi samo na neopozivi razvod? I zašto si rekao da je nemogućnost njegovog razvoda (الطَّلَاق) povezan sa poništenjem braka, a da neopozivo razdvajanje postoji sa njegovim postojanjem, a ne postoji sa njegovim nepostojanjem? Ne poričem da je nemogućnost razvoda nakon isteka perioda čekanja povezan sa istekom perioda čekanja i prestankom svih presuda o braku. Ovo značenje je zaslužnije za razmatranje, jer, nastavak perioda čekanja zahteva nastavak mnogih presuda o braku.

I razvod se dešava

ovo - لَمْ يَفْنِ بَقَاءُ تِلْكَ الْأَحْكَامِ مِنْ نَحْوِ لُزُومِ نَسَبِ وَلَدٍ لَوْ جَاءَتْ بِهِ، وَوُجُوبِ السُّكْتَى وَالنَّفَقَةِ. وَلَمْ يَكُنْ لَوْفُوحِ الْبَيِّنَاتِ) nije sprečilo postojanje ovih pravila u vezi sa nužnošću očuvanja porekla deteta koje bi se rodilo, kao i obavezu prebivališta i izdržavanja kao i postojanje razvoda) ne utiče na ukidanje ovih pravila, a njihovo izuzeće će biti sa obzirom na to da je u razdvajanju bila u periodu čekanja od prvog razvoda (مِنْ الْحُكْمِ - iz pravila) koje smo pomenuli da je prisutno dok je prisutno, i da je nepostojeće kada je odsutno (pa- لَوْ) to bi bilo povezano sa onim što bismo utvrdili da preostali period čekanja ne utiče na postojanje bilo kog od pravila braka, i da razdvajanje ne utiče na ukidanje.

Isto kažemo i u vezi sa njihovim argumentom zasnovanim na nevažanju čistoće, jer nemogućnost validnosti čistoće ne utiče na ukidanje ovih presuda dok traje period čekanja, pa stoga ne utiče na nevažećost razvoda.

Naše rezonovanje zasnovano na onome što smo opisali u vezi sa vezom presude sa nastavkom perioda čekanja nakon razvoda je prikladnije za ono što smo opisali. I slično tome je izjava onih koji se ne slažu sa nama u vezi sa prekoračenjem vrednosti roba kao krvnine za slobodnog čoveka ako je ubijen greškom. Njihovo opravdanje je to da je on imovina, poput životinje ili odeće. Kao dokaz navode da, pošto je rob imovina, njegova vrednost mora biti plaćena bez obzira na to kolika je, a pošto slobodan čovek nije imovina, ne može biti prekoračena kao krvarina.

Rekli smo da ne prekoračujemo novac krvarine slobodnog čoveka, jer je on ugasio jedan ljudski život kao rezultat zločina, a garancija zločina se razlikuje od garancije novca.

Zar ne vidite da je ubica dužan da plati kefareta za slučajno ubistvo i odmazdu za namerno ubistvo? I da činjenica ta da je u pitanju bila imovina, nije uticala na to da se odustane od kefareta i odmazde, budući da je njeno uništenje zločin, kao što smo pomenuli.

Isto tako, to ne utiče na dozvoljenost prekoračenja vrednosti na novac za krvarinu, pa je naše razmatranje prikladnije, jer, činjenica ta da novac utiče na kefareta ubice u slučaju slučajnog ubistva, i na odmazdu u slučaju namernog ubistva.

I postojanje presude se pominje zbog postojanja imovine, a ona se povećava sa povećanjem izgubljene životinje, osim onoga što smo pomenuli, jer se presuda ne odnosi na to da li je imovina (bez دُونَ) onoga što smo pomenuli da njena garancija nije bila sa aspekta garancija za krivična dela, وَصَّمَانَ الْعَبْدِ فِي هَذَا الْوَجْهِ ضَمَانُ الْجَنَائِيَّاتِ - a garancija dobara u ovom slučaju je garancija za zločine), pa se njena vrednost smatrala novcem krvarine slobodnog čoveka u sprečavanju njegovog prekoračenja i smanjenja u odnosu na novac krvarine, koja ga nije udaljavala iz sfere zločina, te zato što se novac krvarine slobodnih ljudi može smanjivati i ne sme povećavati preko privremene mere.

Zar ne vidite da je krvarina za ženu polovina, a krvarina za fetus petsto? Na osnovu razloga koje smo pomenuli, značenja se moraju uzeti u obzir, a Svemogući Allah je Onaj Teâlâ koji vodi ka onome što je ispravno.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي تَعَارُضِ الْعِلَلِ وَالْإِلْزَامِ وَذِكْرِ وَجُوهِ التَّرْجِيحِ]

[Poglavlje o sukobu između uzroka i obaveze i pominjanje aspekata istihšana]

Ebu Bekr je rekao: Dva razloga ne mogu biti u sukobu osim na način na koji svaki od njih protivreči odluci drugog. Ovo je kao sukob hadisa, po tome što se to ne dešava u njima, osim ako svaki od njih zahteva suprotnost od odluke drugog. Kad god dva hadisa nisu na ovaj način, ona nisu u sukobu, a to je zato što ako dva uzroka zahtevaju jednu odluku, onda nije nemoguće da oba budu tačna, pa se svaki od njih sprovodi prema svojim zahtevima i implikacijama, čak i ako se svaki od njih izvršava u granama, a drugi se ne izvršava u njima.

Isto tako, ako je jedno od njih opštije od drugog, onda nije nemoguće da oba budu tačna, i svako od njih bi zahtevalo sopstveno pravilo u onome u čemu se nalazi. To je kao dve vesti ako je jedno od njih opštije od drugog, a ono što je povezano sa njima je jedno pravilo, pa se oba koriste zajedno, kao što je preneto od Hz.Poslanika – s.a.v.s.- da je “Zabranio prodaju hrane pre nego što se ona preuzme” i “zabranio je prodaju onoga što nije preuzeto”. Ovo je opštije od prvog u detaljima pravila, koja nisu kontradiktorna jer oba nameću jedno pravilo.

Ono što je prenošeno od Hz.Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

«أَدُّوا صَدَقَةَ الْفِطْرِ، عَنْ كُلِّ حُرٍّ وَعَبْدٍ، صَغِيرٍ، أَوْ كَبِيرٍ» - “Plaćajte zekatu'l-fitr za svakog slobodnog čoveka i roba, mladog ili starog”, je opšteprihvaćeno i odnosi se i na nevernike i na muslimane.

U drugom hadisu (خَبَرٍ) je preneto: Resûlullaha (وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega), nametnuo je zekatu'l-fitr svakom slobodnom i robovskom muslimanu“. Dakle, koristimo oba zajedno, jer nisu kontradiktorna.

Isto tako, ono što smo pomenuli u presudi o dva uzroka primenjuje se na ovaj način.

Suprotno je slično, ako oba zahtevaju jednu presudu, i svako od njih ima informacije koje nisu povezane sa drugim, zbog razlike u mišljenju među onima koji prave analogije u vezi sa razlogom zabrane razlike u pšenici.

Neki od njih su rekli: Mera je sa tipom.

Drugi su rekli: To znači skladišteno u nekoj vrsti.

Drugi su rekli: Jedenje sa istim polom.

Ova dva uzroka nisu kontradiktorna, čak i ako su neki od njih poznati (لَيْسَتْ لِلْآخَرَى - drugi ne). Da smo ih ostavili na miru, to ne bi sprečilo da svaki od njih bude validan uzrok koji zahteva svoje odlučivanje u svojim granama ako se za to utvrde dokazi.

Zar ne vidite da bi, ako bi se slični izveštaji objavili, to bilo dozvoljeno, a ne protivrečno? Jer je dozvoljeno reći: Ako nađete meru sa vrstom, onda zabranite razliku, a takođe zabranite hranu i ono što se čuva sa vrstom, a takođe zabranite svaku jestivu vrstu.

Da je ovo bila kontradikcija, izveštaj ne bi bio validan. Međutim, to nije kontradikcija jer sve zahtevaju jednu presudu. Međutim, nama je konsenzusom među pravnicima utvrđeno da je ispravna samo jedna od njih. Da nije konsenzusa, bilo bi dozvoljeno reći da su sve one tačne ako se za to utvrde dokazi.

A u slučajevima kada je jedan od dva uzroka opštiji od drugog, oni se ne sukobljavaju ako zahtevaju jedinstvenu presudu.

Dakle, naše opravdanje za poništenje čistote jeste izlazak same nečistoće na mesto koje je podložno presudi o čišćenju, po analogiji sa urinom i fekalijama. Dakle, nije validno da nam neko ko se ne slaže sa nama suprotstavi po tom pitanju, govoreći: Nisam porekao da je razlog za urin to što je to nečistoća koja izlazi kroz genitalni trakt. Pošto je iz ovog principa izveo razlog za presudu koju moj razum zahteva, oba zahtevaju jednu presudu, tako da nisu protivrečna.

Zar ne vidite da tekst ovoga nije validan? Kažemo i jedno i drugo i potvrđujemo. Zahtevamo da se čistota poništi izlaskom nečistoće iz uretre.

I takođe ga obvezujemo izlaskom iz celog tela zbog razloga koji smo spomenuli, kao što smo razgovarali o prethodna dva hadisa o njegovoj zabrani prodaje hrane prije nego što se preuzme, i o prodaji onoga što nije preuzeto, a većina protivljenja suprotnika je ta da se oslanjamo na našu opravdanost ovom vrstom obrazloženja, i koji misle da bi nešto poput toga bilo protivljenje, a to je neznanje onih koji to misle sa obzirom na oblike protivljenja.

Takođe često prigovaraju sa razlogom koji ne ide dalje od onoga što je navedeno (غَيْرٍ - osim) što zahteva presudu. Zato se protive sa razlogom koji zahteva tu posebnu presudu, koja se proteže na različite grane, kao kada kažemo: Razlog za zabranu razmene zlata za zlato je taj što je ono slične vrste po težini.

Oni kažu: Zašto poričete da je razlog za to taj što su to cene stvari?

I slično našoj izjavi, ako navedemo razlog (فِي - kod) dece za obavezu da ih uključimo sa majkama, to je da su ona povećanje bogatstva tokom godine preko nisaba, i da su prisutna u kamati,

(الْفَائِدَةُ).

Kažu: Ne poričem da je razlog (فِي الْأَوْلَادِ - kod dece) to što je od majki.

A prema našoj izjavi: zaista, oslobođenje Berire pružilo joj je izbor; jer je stekla svoj deo oslobođenjem.

Oni kažu: Ne poričem da je uzrok tome to što joj je muž bio rob. Ovo je dalje od prve tačke gledišta suprotstavljanja, jer smo prethodno objasnili da uzrok koji se ne proteže dalje od prvobitne posledice nije uzrok. Ovo je nevažeće sa ove tačke gledišta.

Čak i ako bi mu priznao da je nešto poput njih uzrok, to ne bi bilo u suprotnosti sa onim što sam pomenuo, jer mu kažem (لَهُمْ - njemu): Ja potvrđujem oba uzroka i primenjujem ih, pa zahtevam presudu zasnovanu na njima. Pošto nije nemoguće nametnuti jednu presudu na osnovu dva različita razloga, protivljenje je samo uspostavljanje razloga suprotnog razlogu za presudu, zahtevajući presudu suprotnu razlogu za svoj razlog. Tada je to validno protivljenje ako se dogodi prema svojim uslovima, što je način protivljenja prema njima, kao kada kažem o razlogu za poništenje čistote: zbog izlaska nečistoće: Pošto smo se složili da mala količina povraćanja ne poništava čistoću, a značenje je toga bilo to da je to nečistoća koja izlazi ne samo iz analnog kanala, onda je presuda o svim ostalim nečistoćama koje izlaze ne samo iz analnog kanala ista. Dakle, ovo je validan prigovor našem argumentu da nečistoća sama izlazi na mesto koje je podložno presudi o pranju. Zatim se mora prihvatiti, ispitati i tumačiti prema uslovima koji čine dozvoljenim prigovor.

Što se tiče prvog razloga koji sam pomenuo: posmatraču nije dozvoljeno da ga prihvati ili da bude zaokupljen njime kako bi se držao njega i razloga zbog kojeg je bio bolestan.

Što se tiče prvog razloga koji sam pomenuo: posmatraču nije dozvoljeno da ga prihvati ili da bude zaokupljen njime kako bi se držao njega i razloga zbog kojeg je bio bolestan.

Opozicija nije validna osim ako ono što joj se suprotstavlja nije u istoj težini kao i defektni glagol i u svojoj prozodiji.

Ako ispitanik navede razlog koji ne potkrepljuje dokazima, dozvoljeno je da mu se onaj ko postavlja pitanje suprotstavi razlogom koji zahteva presudu suprotnu razlogu za njegovu presudu, bez povezivanja sa dokazima, i bio bi mu jednak u svom razlogu. U ovom slučaju, ispitanik treba da se distancira od onoga što mu je onaj ko postavlja pitanje suprotstavio, bilo povezivanjem svog razloga sa dokazima koji razjašnjavaju ono čemu se suprotstavljao. Ili da poveže svoj razlog sa dokazom koji razjašnjava razlog kojim mu se suprotstavljao, ili da ospori argumentaciju postavljajuć pitanja nekim vrstama koje negiraju te razloge.

Bolje je da onaj koji postavlja pitanje zahteva od ispitanika da pruži dokaze o validnosti razloga, a ne da se upušta u protivljenje pre nego što ispitanik pokaže svoje dokaze o validnosti svog razloga.

Ako svojoj tvrdnji o uzroku suprotstavi uzrok koji sam tvrdi, to je dozvoljeno i on je u istom položaju kao neko ko se suprotstavlja školi mišljenja pre nego što zahteva dokaz njene validnosti od škole mišljenja koja joj se suprotstavlja. U tom slučaju, on nema drugog izbora nego da pokuša da uspostavi dokaz protiv svog protivnika za ono što on tvrdi, a ne za ono što njegov protivnik tvrdi. Ako ispitanik poveže svoj razlog sa dokazima, onaj koji postavlja pitanje ne može mu prigovoriti osim ako nema razlog povezan sa dokazima; u suprotnom, to nije prigovor.

Ispitanik ima pravo da ga ne prihvati ili da se njime ne bavi. Ako ga prihvati, njegovo odvajanje od njega je da kaže: Moj razlog je povezan sa dokazima koji zahtevaju njegovu validnost, a tvoj razlog nije povezan sa dokazima, i on ga ne omalovažava. Kad god je protivljenje validno prema uslovu koji smo predstavili, ispitanik tada mora da se odvoji od onoga čemu se protivio vrstom preferencije. On pokazuje da je njegova bolest važnija od bolesti njegovog protivnika.

Razlozi za istihsan su različiti:

Među njima je: Ako ispitanik navede razlog koji je eksplicitno naveden, a onaj koji postavlja pitanje odgovori izvedenim razlogom, on ima pravo da kaže: Moj razlog je prikladniji, jer je eksplicitno naveden, dok je tvoj razlog izveden, a izvedeno rezonovanje nema mesta kada postoji eksplicitni tekst. Ovo je slično kontraargumentu nekoga ko se ne slaže samnom u vezi sa razlogom za poništavanje čistoće pojavom nečistoće. Mala količina povraćanja je ne poništava. Značenje je to da je to nečistoća koja izlazi iz nerektalnog izvora. Argument za validnost njegovog nedostatka je da ako nečistoća izlazi iz rektuma, to zahteva poništavanje prečišćavanja, što je urin. Međutim, ako izlazi iz nerektalnog izvora, to ne zahteva, što je mala količina povraćanja. Dakle, kaže se da je naš nedostatak prikladniji. Jer se zasniva na jasno navedenom razlogu, što je njegova izjava – a.s.- njegov prigovor nevažeći. I slično, ako je razlog za uskraćivanje opcije oslobođenoj ženi ako je njen muž slobodan, taj što je muž kompatibilan u ovom slučaju, onda to postaje kao i svi drugi bračni ugovori, u kojima je kompatibilnost potrebna, ali opcija nije potrebna. Dakle, kažemo: Razlog za onoga ko navodi razlog za zahtevanje opcije, na osnovu toga što ona poseduje svoje intimne delove kroz emancipaciju, je prikladniji; Jer je eksplicitno navedeno: „I njegove reči- neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir- Bariri: 'Ti poseduješ svoje intimne delove, pa izabraj.'“ Dakle, eksplicitno navedeni razlog je prikladniji od izvedenog razloga, jer zaključivanje nema mesta kada postoji eksplicitna izjava.

Zar ne vidite da izvedena presuda nema mesta u presudi koja je eksplicitno izrečena? To je slučaj i sa razlozima.

Kada se dva razloga sukobljavaju, jedan od njih je utvrdio svoje dokaze u smislu svog uticaja na principe i veze presuda sa njim. Drugi: njegova indikacija je postojanje presude samim njenim postojanjem i njeno uklanjanje njenim uklanjanjem. Dakle, način da se to dokaže jeste taj da su presude vezane za nju i da je njen uticaj na osnove zaslužniji od drugog, jer je prvi potvrđen osnovama, a svedočanstvo osnova zaslužuje više pažnje od onoga što je pomenuto, pošto nije od njegove težine i statusa.

Preferiranje jednog od dva uzroka sa onim što je suprotno njegovoj opštosti je prikladnije od onoga što protivreči opštosti i specifično je za nju, jer je opštost poreklo, i ona je dokaz validnosti ovog nedostatka, pa je prikladnije od onoga što protivreči opštosti i suprotstavlja joj se.

Ako jedan od dva razloga zahteva da se presuda vrati na nešto blisko tome i iste vrste, a drugi zahteva da se vrati na nešto daleko od toga i ne na iste vrste, onda je onaj koji zahteva da se pripiše nečemu iste vrste i bliskom tome prikladniji od drugog, na osnovu onoga što smo preneli od Ebu'l-Hasana. Ovo bi bila vrsta preferencije, slična našoj pretpostavci. Potirati (Mes'h) glavu jednom preko svih ostalih potiranja, na osnovu toga što je to mes'h, a njegova svrha je da ga učini lakšim. Ovo je prikladnije nego vraćanje na pranje, jer je mes'h vrsta brisanja te je iste vrste i slično njemu.

Kada se dve analogije sukobljavaju, a jedna od njih je potkrepljena izjavom pratioca, a nije poznato nijedno drugo slično mišljenje koje je suprotno njoj, dozvoljeno je dati prednost onoj koja potkrepljuje izjavu pratioca, i zbog toga je ona zaslužnija za prednost u odnosu na drugu.

Govorili smo o Ebu Jusufu pre ovoga: da se zanemaruje analogija zbog reči drugog, ako nije poznato da tako nešto ne govori nijedan od njegovih istomišljenika. Ako reč drugog podržava neku od analogija, tada reč tog drugog ima prednost koja nije data drugoj kod mnogih onih koji ne smatraju da treba slediti tog drugog, ako njegova reč ide protiv onoga što analogija zahteva kod njega.

Isto tako, analogija potkrepljena rečima pravednih halifa je prikladnija od analogije koja protivreči rečima ovih halifa, ako analogija protivreči prvoj. Ova analogija ima izvesnu težinu, zbog:

Resûllullahovi (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) - «**Drži se mog Suneta i Suneta pravednih halifa posle mene**».

Jedna od dve analogije može biti pojačana izveštajem

Resûllullaha (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega). Da je preneti sama po sebi, ne bi zahtevala odluku zbog slabosti njenog prenosioca. Ako jednu od dve analogije podržava ovaj izveštaj, onda ova analogija ima prednost i pretežnost nad drugom, pa je i prikladnija.

I kada jedan od suparnika (بِعِلَّةٍ - iz razloga) za presudu argumentuje, a drugi (بَعْدَ ذَلِكَ لِحُكْمٍ - posle toga za presudu) argumentuje različitim osnovama. Ima ljudi koji smatraju da je presuda koju podržavaju dva razloga bolja od one koja se oslanja samo na jedan razlog, i da je ona poput razloga koji je potvrdila mnoge osnove, dok je druga potvrdila samo jedan temelj.

Neki od njih smatraju da je jedan uzrok suprotan višestrukim uzrocima i ne zahtevaju preferenciju na osnovu mnoštva. Po našem mišljenju, ovo je pitanje idžtihada, koje svako od dva mišljenja može prihvatiti.

Ako se dva razloga sukobljavaju, od kojih je jedan afirmativan, a drugi negativan, onda afirmativan nema prednost nad drugim radi afirmacije. Umesto toga, potrebno je tražiti način da se da prednost iz izvora koji nije ovaj. Jer, njegova negacija presude je presuda od strane negatora i potvrda njegovog verovanja u validnost njegove negacije. I to je kao što smo rekli: Negator i afirmator su jednaki po tome što svaki od njih mora da utvrdi dokaze o validnosti svoje tvrdnje.

Kada su obe analogije uravnotežene u umu mudžtehida, i svaka od njih zahteva suprotnost od druge, onda neki ljudi odbacuju postojanje ovoga i kažu: Ako je način izvođenja presude iz jednog od ova dva aspekta, nemoguće je da Svemoguću Allah oslobodi mudžtehida od mogućnosti da jedna od njih verovatnije prevlada po njegovom mišljenju, i zato on pribegava njoj.

I među njima ima onih koji se ne protive odobravanju toga i stavljaju ga na izbor, odlučujući kojim od njih žele. Što se tiče prvog mišljenja, to je nametanje od strane onoga koji ga iznosi bez dokaza, sa obzirom na to da smo našli slične situacije prihvatljivim kod onih koji se trude da odrede pravac Kible, kao i kod onih koji sumnjaju u namazu, i u naporima oko vojnog planiranja, i odvažnošću u pitanjima, a to se takođe može naći u mnogim pitanjima razmatranja. Tako da se kod mudžtehida različita mišljenja izjednačavaju, tako da nijedno od njih nema prednost nad drugim. Kada to bude slučaj, mudžtehid ima slobodu da presudi kojim god mišljenjem želi, kao da je tekst došao sa sličnim.

فَقِيلَ لَهُ: (أَحْكُم) فِي ذَلِكَ بِأَيِّ هَذَيْنِ الْوَجْهَيْنِ أَحَبُّبَت - Rečeno mu je: “ Prosudi koje od ova dva gledišta preferiraš “.

Zar ne vidite da onaj ko istražuje pravac Kible, ako su mu pravci jednaki, može da klanja namaz u kom god pravcu želi. Ko god odbaci ovaj stav i zabrani ga, veruje da ako jedna od dve analogije podrazumeva zabranu, a druga dozvoljenost, i ako mudžtehid smatra da su dve analogije jednake, tako da nijedna nema prednost nad drugom, onda mu se ne dozvoljava da ima izbor. To je zato što je zahtev jedne od dve analogije zabrana, dok je zahtev druge analogije dozvoljenost. Ako bi svaka od njih bila izolovana od druge, bila bi podložna sopstvenom pravilu.

Nije dozvoljeno da prisustvo druge analogije sa njom bude razlog za izbor; zato što izbor nije potreban ni za jednu od dve analogije,

(فَاجْتِمَاعُهُمَا لَا يُوجِبُ تَخْيِيرًا، وَإِنَّمَا الْوَاجِبُ عَلَيْهِ عِنْدَ تَعَارُضٍ) - **Njihov susret ne zahteva izbor, već ono što je za njega obavezno u slučaju sukoba**). Umesto toga, ono što se od njega zahteva kada se dve analogije sukobljavaju i on ih smatra jednakim jeste to da ih odbaci i potraži dokaz presude od (مِنْ) nečeg drugog osim od njih, kao što su dva kontradiktorna izveštaja kada su tog statusa.

I ko god kaže da postoji izbor u analogiji ako se sukobljavaju, od onih čiju smo izjavu pomenuli, kaže u dva kontradiktorna izveštaja, ako je to njihov način, nešto slično.

Onaj ko zahteva izbor u takvom slučaju kaže: Ako mudžtehid izabere jedno od dva mišljenja bez jasne preferencije, mišljenje koje je izabrao mu postaje jasno, a zatim mu se iznese spor u sličnoj stvari, i od njega se traži fetva o tome, a njegova situacija u idžtihadu se zasniva na onome na čemu je bio o preferenciji koja je dobijena za jedno od dva mišljenja, onda kaže: On nastavlja sa presudom. Prvo, i ne odstupa od nje na drugo osim sa jasnom prevlašću u drugom mišljenju. Rekao je: Jer ako bi mu to bilo dozvoljeno, bilo bi mu dozvoljeno da to učini i ako bi ga dva čoveka zamolila za fetvu, jedan od njih je dao fetvu u skladu sa jednim od dva mišljenja, a drugi je u tom trenutku dao fetvu u skladu sa drugim mišljenjem. Ovo je neprihvatljivo racionalnim ljudima. Oni sa razboritošću smatraju to oblikom promene mišljenja i slabe odlučnosti. Držanje jednog mišljenja i držanje jednog pristupa se smatra dobrim od strane racionalnih ljudi, kao promena mišljenja bez razloga koji opravdava promenu mišljenja. Dakle, ako se ova vrsta prevage prvobitno usvoji kao osnova za presudu, ona više zaslužuje da bude nepokolebljiva.

Nije validno izreći presudu na osnovu navedenog razloga za presudu koja nije ona za koju je to značenje učinjeno razlogom. Primer za to je da ko god pripiše zabranu razlikovanja meri tog tipa, ne može na osnovu tog razloga nametnuti obavezu desetog dela na svaku meru tog tipa.

I onaj ko je postavio uzrok zabrane čistoće (izlazak nečistoće, onda nije dozvoljeno da se obaveže da mora izvršiti gusl (الْغُسْلُ)); jer je postavio propis koji se odnosi na uzrok zabrane čistoće) i obaveza čistoće je (drugo- آخَرُ) pravilo, (različito- غَيْرُ) od njene zabrane, nego ako postavi izlazak nečistoće kao uzrok za obaveznost čistoće (u potpunosti- عَلَى الْإِطْلَاقِ) onda se mora obavezati na kupanje (الْغُسْلُ) izlaskom nečistoće; jer je postavio ovo značenje kao uzrok za obaveznost čistoće u potpunosti, a kupanje je čistoća, i neophodno ga je zahtevati na osnovu tog razloga.

A ako je broj deva iznad dvadeset i stotinu deva, inače, to smo uradili majci da ne bismo bili u stanju promena. Nije prihvatljivo implicirati da bi braća po majci mogli biti uskraćeni od nasljedstva i da se ne nasleđuju; Zato što smo činjenicu tu da je jedna stavka izuzeta i da ne sadrži ništa, učinili razlogom za promenu obaveze zekata u celini. Ovaj razlog koji smo pomenuli nije prisutan u onome što je obavezno, niti je to njegova odluka. Ovo je ništavna obaveza kojoj bi pribegao samo neko ko ne zna rasuđivati. Mnoge obaveze onih koji se protive religiji slede ovaj put. Ono što treba da uradimo da bismo je poništili jeste to da utvrdimo njeno značenje. Jer, kad god uspostavi svoje značenje, ona nestaje. A ako zahteva uzrok za odluku ograničenu opisom ili uslovom, nije obavezna da apsolutno utvrdi tu odluku, bez ograničenja tim opisom ili uslovom. Analogija ovome je ta da ako odmah navedemo njegovu prodaju nečega za koju on nema razlog za nevaženje prodaje onoga što se duguje, nismo obavezni da platimo odloženo plaćanje, jer se opis zbog kojeg je naveo razlog promenio. A ako pojavu nečistoće učinimo razlogom za poništenje abdesta, nismo obavezni da zahtevamo od nje da izvrši gusul. Isto važi i za slične stvari.

Ebu'l-Hasan je govorio: Ako smatramo da je jedenje zbog zaborava razlog zašto postilac ne nadoknađuje post, onda nismo obavezni da pravimo analogiju

لَا يَلْزَمُنَا عَلَيْهَا حُكْمٌ مِنْ أَضْلٍ آخَرَ مُخَالِفٍ لَهُ فِي مَوْضُوعِهِ. أَلَا تَرَى: أَنَّهُ إِذَا أَفْسَدْنَا بَيْعًا؛ لِأَنَّ ثَمَنَهُ مَجْهُولٌ) - Nismo obavezni presudom iz drugog izvora koja je u suprotnosti sa njom po svom predmetu. Zar ne vidite to da ako ukinemo prodaju zato što je njena cena nepoznata?) لَمْ يَلْزَمْنَا عَلَيْهِ) - Nismo obavezni njome.) sa nekim ko iz zaborava govori tokom namaza, niti sa nekim ko iz zaborava jede tokom namaza. To je zato što je ovde odluka da se nenadoknađivanje posta od strane postača osporava, a razlog je jedenje zbog zaborava. Rekao je: I takav je svaki razlog koji smo utvrdili za odluku, jer je to nevažnost braka zbog nepoznavanja miraza. Isto tako, ako ukinemo prodaju nečega što ne postoji; zato što ne postoji, nismo obavezni da ukinemo zakup, čak i ako koristi ne postoje. I tada ako oslobodimo ženu koja je pod hajzom od nadoknađivanja namaza zbog hajza, nismo obavezni da je oslobodimo od nadoknađivanja posta.

[بَابُ ذِكْرِ وَجْهِ الاسْتِدْلَالِ بِالْأُصُولِ عَلَى أَحْكَامِ الْحَوَادِثِ]

[Poglavlje: Pominjanje aspekata izvođenja odluka o incidentima iz principa]

Ebu Bekr je rekao: Već smo rekli podelu aspekata iz kojih se izvode odluke o incidentima, pa smo rekli: One se izvode iz dva aspekta:

Jedno od njih je: Ako Svemogući Allah ima jasan dokaz za to, onda je istina o tome jedna od izjava onih koji se ne slažu oko toga.

Drugi je: Ono što je zasnovano na idžtihadu, ali za šta ne postoje utvrđeni dokazi koji vode mudžtehida do saznanja istine o traženoj stvari. Ovaj aspekt je podeljen na odeljke:

Jedan od njih je: analogija (الْقِيَاسُ).

Drugo: ulaganje truda na osnovu najverovatnijeg mišljenja, bez povezivanja grane sa korenom, kao što smo rekli prilikom određivanja pravca Kible, planiranja ratova, troškova žena, procene privremenog braka, miraza žena i slično.

Treće: **Izvođenje dokaza za presudu na osnovu osnovnih principa.** Već smo objasnili značenja i metode prva dva aspekta. Sada ćemo pomenuti treći aspekt, njegove metode i njegove različite aspekte. Međutim, pomenut ćemo one koji se mogu koristiti za dokazivanje njegove celine, prema onome što je Ebu'l-Hasan smatrao.

Među njima je i izjava Uzvišenog Allaha:

وَالَّذِي يَتَسَنَّ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّذِي لَمْ يَحِضْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. Trudne žene čekaju sve dok ne rode. – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talak: 65/4].

Ovo ukazuje da je izvorno značenje hajza, jer ga je On Teâlâ preneo na mesece kada nije dostupna, kao što je Njegova Teâlâ izjava, Uzvišeni Allah je rekao:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِّنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَلِيُيَمِّتَ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

6. O vjernici, kad hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite – a dio glava svojih potarite – i noge svoje do iza članaka; a ako ste džunubi, onda se okupajte; a ako ste bolesni ili na putu ili ako ste izvršili prirodnu potrebu ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih pređite. Allah ne želi da vam pričinu poteškoće, već želi da vas učini čistim i da vam blagodat Svoju upotpuni, da biste bili zahvalni. [El-Maide: 5/6]

i kao što je izjava Uzvišenog Allah:

لِّلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

8. i siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele da Allahovu milost i naklonost steknu, i Allaha i Poslanika Njegova pomognu – to su, zaista, pravi vjernici – (el-Hâšr, 59/8).

Ovo ukazuje da ljudi rata imaju kontrolu nad našim bogatstvom, jer ih je opisao kao siromašne nakon što ih je obavestio da su imali bogatstvo pre nego što su ih mnogobošci proterali iz njihovih domova i bogatstva i pobedili ih, jer da je ono ostalo u njihovom posedu nakon što su ga pobedili, ne bi bili siromašni. Resûllullah (**يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ**) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je upitao: "Da li nam je Akil ostavio kuću?" Nakon što je upitan: "Zašto ne siđeš u svoju kuću?" Ebu'l-Hasan je govorio o nečistoći "ostataka psa" govoreći da je Resûllullah (**يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ**) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega), naredio pranje posude od njenih ostataka.

Ne postoji princip u principima islamske jurisprudencije koji ukazuje na pranje posuda kao čin ibadeta bez nečistoće, pa se mora tumačiti prema onome što je u principima, jer samo po sebi nije princip. Slično tome, njegova (a.s.) izjava:

«طَهُورٌ إِنَاءٌ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَعَ فِيهِ الْكَلْبُ يُغَسَّلُ سَبْعًا» - **“Ako pas polize jednu od tvojih posuda, trebaš je oprati sedam puta”**. Ovo ukazuje na nečistoću, jer se termin čišćenje u osnovama ne koristi (فِي الْأَوَانِي إِلَّا مِنْ) - **za posude osim od**) nečistoće. Među dokazima osnova je ono što je on govorio o činjenici toj da ako je neverovanje robinje Ljudi Knjige prepreka za brak, to bi takođe sprečilo seksualni odnos sa njom kroz pravo vlasništvo, kao što su paganizam, zoroastrizam i otpadništvo, budući da zabrana seksualnog odnosa sa njom nije bila zbog broja, već zbog značenja (فِي - u) osobi sa kojom se vrši seksualni odnos. I nešto poput: Ako se za neku radnju utvrdi propis, ono što je u njenoj kategoriji se pridaje njoj i uzima se u obzir bez drugih, kao što kažemo: Kada se utvrdi da onaj ko sustiže imama u većini radnji rekata sustiže rekat, i dozvoljeno mu je da ga broji i nadograđuje na njega, a onaj ko ga sustiže u najmanjem njegovom radu ne sustiže ga, to ukazuje da ako se imam okrene, ljudi su o njemu govorili u petak nakon tahrijme*

(التَّحْرِيمَةُ): Njegov namaz je nevažeći prema Ebu Hanifi.

(PS: Samir B: (التَّحْرِيمَةُ - Tahrijme- Termin u islamskoj jurisprudenciji koji znači početni tekbir namaza.).

Ako se okrenu od njega nakon što je obavio dve sedžde, onda je to validno, čak i ako je obavio većinu njenih radnji. Slično tome, ako neko sustigne imama tokom većine radnji rekata, validno je da ih broji. Kao što su rekli za nekoga ko klanja zuhr sa pet rekata, ako ga završi sedždom, on ga računa kao jedan, i nadovezuje se na njega šestim. Nema pravila za manji broj u ovim slučajevima. Oni su zasnovali pravilo na većini radnji rekata, na osnovu činjenice te da imam može da sustigne većinu njegovih radnji. U ovom konkretnom pravilu su najmanje učinili sličnim celini, a ne ostalima, jer je poznato da većina rekata namaza ne zauzima mesto celine u pitanju dozvoljenosti.

Oni su se oslanjali samo na ono što smo pomenuli u vezi sa pravilom prihvatanja rekata kao validne osnove za konstrukcijsku zakonitost o kojoj smo razgovarali, a većinu ibadeta su smatrali delom sveukupnog pitanja ispravnosti, koristeći kao dokaz da većina elemenata hadža zauzima mesto svih njih u pitanju ispravnosti, te ga nisu vratili njegovom izvoru, niti su namaz vratili u tom pogledu, jer je pravilo o svemu ovome da se poziva sa onim što je u njegovom okviru, bez drugog.

Slično našoj izjavi je i to da: Period čekanja sprečava bračnu zajednicu na isti način na koji sam brak sprečava, što ukazuje činjenica ta da je ženi zabranjena bračna zajednica sa dva supružnika, baš kao što je muškarcu zabranjena bračna zajednica sa dve sestre. Tada, status njenog perioda čekanja spada u kategoriju sprečavanja bračne zajednice sa drugim mužem, baš kao što status ugovora ostaje na snazi. Zato je status njenog perioda čekanja koja (mora) spadati u kategoriju sprečavanja muža da se oženi njenom sestrom kao sprečavanje da se oženi njome dok je njen bračni ugovor još uvek važeći.

Ovaj i slični primeri su vrste dedukcije iz osnovnih principa za presude bez navođenja uzroka, i ne postoji analogija u kojoj je navođenje dokaza iz dogovorenog osnovnog principa za presudu dovoljno. To je vrsta idžtihada u izvođenju presude o događaju iz osnovnih principa, gde je u većini njih moguće tumačiti na način da analogija zasnovana na razlogu koji ga kombinuje sa originalom, bude ubedljivija u pogledu zabune.

Dozvoljeno je biti zadovoljan onim što smo pomenuli sa stanovišta dokaza. Ako se neko ne slaže sa tobom i zahteva da to tumačiš isključivo kao analogijsko rezonovanje, ne bi trebalo da mu odgovaraš i kažeš: Po mom mišljenju, ovo je oblik rezonovanja za presudu i vrsta idžtihada. Ako se ne slažete sa mnom po ovom pitanju, onda neka diskusija bude o originalu. A rad na njegovom ispravljanju bio bi odstupanje od pitanja o kojem raspravljamo.

Ono što smo rekli je samo ono što smo pomenuli kao dokaz principa. Što se tiče onoga što smo pomenuli na početku ovog poglavlja kao dokaz govora, to je jasno i očigledno i ne zahteva analogiju ili bilo šta drugo. A kod Allaha Teâlâ je uspeh.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي الْإِسْتِخْسَانِ]

[Poglavlje o izjavi Istihsana]

Ebu Bekr je rekao: Neki od naših protivnika su govorili o poništavanju istihsana, jer su mislili da je istihsan propis o tome šta osoba želi, voli ili uživa, a nisu razumeli značenje naše izjave o opštoj upotrebi reči istihsan [الِإِسْتِخْسَانِ].

Prenošeno je da se neko od njih pozivao na reči Svemogućeg Allaha:

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى

36. Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati? [El-Kijame: 75/36].

I reče onaj koji ne naređuje i ne zabranjuje: "To ukazuje na to da niko od stvorenja Božijih nemaju pravo da govore prema svom nahođenju, jer izjava:

(بِمَا يَسْتِخْسِنُهُ سُيُءُ تُحَدِّثُهُ لَا عَلَى مِثَالِ مَعْنَى سَبَقَ) - (ono što smatra prikladnim je nešto što je On Teâlâ stvorio, a ne na isti način kao što je gore pomenuto značenje). To ukazuje na to da on nije razumeo značenje onoga što su naši prijatelji upotreбили sa ovim izrazom, pa je bez znanja iznosio svoje mišljenje.

Jedan od sudija iz Medine es-Selemi, koji je zadužen bio za pravosuđe tamo u vreme dana

أَيَّامِ الْمُتَّقِي لِلَّهِ - Dani Bogobojažljivih* rekao mi je: "Čuo sam Ibrahima ibn Džabira. Ovaj Ibrahim je čovek velikog znanja bio, koji je napisao opsežne knjige o razlikama u mišljenjima među pravnicima. On je porekao analogiju, nakon što ju je prethodno potvrdio". (Rekao je: "Pa sam mu rekao: 'Šta te je, po tvom mišljenju, navelo da odbaciš analogiju nakon što si je prethodno potvrdio?') Rekao je: "Pročitao sam eš-Šafijevo 'Poništenje istihsana' i našao sam da je ispravno. Međutim, sve što je koristio kao dokaz da poništi sam istihsan poništava analogiju, tako da je njena nevažećnost po mom mišljenju ispravna." I sve što naši as'habi kažu o tome u vezi sa istihsanom, rekli su to samo uz (njegove dokaze i argumente), a ne iz pohote i praćenja hirova. Aspekti dokaza za istihsan nalaze se u knjigama na kojima smo radili objašnjavajući knjige naših as'haba, a ovde pominjemo jednu grupu, i vodićemo se, ispitujući ih, do saznanja njihove izjave istinitosti u ovom poglavlju, nakon uvoda o izjavi o dozvoljenosti upotrebe reči „istihsan“ uopšte.

"أَيَّامِ الشَّخْصِ الَّذِي يَخْشَى اللَّهَ" - Dani Bogobojažljivih ili أَيَّامِ الْمُتَّقِي لِلَّهِ (PS: Samir B: "Dani čoveka koji se boji Allaha Teâlâ". To je termin koji se odnosi na dane koje živi musliman posvećen učenjima svoje religije, težeći da se boji Allaha Teâlâ u svakoj reči i delu.).

Pa kažemo: Pošto (مَا حَسَّنَهُ اللَّهُ تَعَالَى) - ono što je Svemogući Allah učinio dobrim) utvrđujući dokaze o Njegovoj Teâlâ dobroti smatram dobrim, dozvoljeno mi je da koristim termin “الاشيخسان” - **dobrota**“ da bih označio ono što je dokazano istinito. Svemogući Allah je podsticao ljude da to čine i učinio je uputstvo obaveznim za one koji to čine. Svemogući Allah je rekao:

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطُّغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ

17. Za one koji izbjegavaju da se kumirima klanjaju i koji se Allahu obraćaju – **njima su namijenjene radosne vijesti, zato obrađuj robove Moje**

|

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ۖ وَوَلَّيْنَاكَ هُمْ أَوْلُوا
الْأَلْبَابِ

18. koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu; njima je Allah na Pravi put ukazao i oni su pametni. [Ez-Zumar: 39/17].

Prenošeno je od Ibn Mes'ûda, i to je prenošeno lancem rivâjeta koji se može pratiti do Resûllullaha (يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega), da je rekao:

مَا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى حَسَنٌ وَمَا رَأَى الْمُسْلِمُونَ سَيِّئًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ
تَعَالَى سَيِّئٌ

“Ono što vernici smatraju dobrim, dobro je u očima Svemogućeg Allaha, a ono što muslimani smatraju lošim, loše je u očima Svemogućeg Allaha“. Dakle, ako smo ovaj izraz prvobitno pronašli u Kur'anu i Sunnetu, onda neki od dokaza koji su utvrđeni, ne sprečavaju da se koriste uopšteno. To je dokaz njegove validnosti u smislu definisanja (الْمَعْنَى - značenja) i objašnjenja šta se namerava. Ako bi neko rekao: Ako je istihsan naziv za sve što se dokaže kao validno i čiji su dokazi utvrđeni, onda je obavezno na osnovu ovog pitanja sve čija je validnost dokazana nazvati istihsanom, tako da se tekst, konsenzus, analogija i sve sa čime je došao Resûllullah (يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) takođe nazivaju istihsanom. Rečeno mu je: Sve što su Allah Svemogući i Njegov Resûllullah (يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega), presudili, dobro je, i svaka presuda za koju postoje dokazi o njenoj validnosti je neizbežno dobra, i ništa drugo nije dozvoljeno. Međutim, to ne sprečava da upotreba termina bude ograničena u nekim slučajevima na neke od ovih, bez drugih, zbog specifičnosti svakog značenja osim onog sa poznatim imenima. Dakle, kada im je bilo potrebno, u onome što su znali o ovim značenjima sa ovog aspekta, ime kojim bi mogli da prenesu značenje slušaocu, oni su izabrali ovu reč za to, a ne bilo koju drugu, pored onoga što su za to pronašli poreklom iz Kur'ana i Sunneta. Naši saputnici su opštost Kur'ana i Sunneta u nekim okolnostima nazvali istihsanom, kao što imaju konsenzus i analogiju.

Objasnićemo ovo na odgovarajućem mestu, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**. Imena nisu zabranjena nikome kada je potrebno razumevanje. Naprotiv, ljudi svake nauke i zanata, ako su specijalizovani za poznavanje suptilnih, tananih i nejasnih aspekata te nauke, isključujući druge, i žele da je razjasne i učine da je slušaoci razumu, a to ne mogu bez izvođenja imena za nju i primene istih na način koji koristi i razumevanju, baš kao što su gramatičari davali imena značenjima koja su znali i želeli da drugi razumu, pa su rekli:

Stanje, okolnost, razlika i slično, i kao što su rekli u prozodiji: jednostavno, dugo, potpuno i obilno. Baš kao što su teolozi koristili termin akcidencija, suština i slično da bi označili značenja koja su znali i nameravali da izraze, to im nije bilo zabranjeno, jer je cilj bio da se razjasni i objasni značenje najbližijim i najjasnije indikativnim imenima. Tada, onaj ko nema odobrenja neće biti slobodan od rasprave sa nama oko reči ili značenja. Ako se raspravlja sa nama oko reči, onda je reč njegova, pa neka je izrazi kako god želi. Međutim, nema smisla raspravljati o rečima, jer svako **(وَاحِدٍ أَنْ يُعَبِّرَ عَمَّا عَقَلَهُ مِنَ الْمَعْنَى)** - može izraziti značenje koje razume) bilo kojim rečima koje želi, posebno rečju čije se značenje generalno razume u islamskom pravu i jeziku. Osoba može izraziti značenje na arapskom u jednom trenutku, a na persijskom u drugom, i mi to ne poričemo. Pravnici takođe koriste termin „istihsan“ za mnoge stvari.

Prenosi se od ljasu ibn Muavije da je rekao:

(قَيَسُوا الْقَضَاءَ مَا صَلَحَ النَّاسُ، فَإِذَا فَسَدُوا فَاسْتَحْسِنُوا) - “ Merite sud po onome što ljudi čine ispravno, a ako su pokvareni, onda neka bude ono što je dobro“. Takođe je rekao:

(مَا وَجَدْتُ الْقَضَاءَ إِلَّا مَا يَسْتَحْسِنُ النَّاسُ)

“Nisam našao da je sud bilo šta drugo osim onoga što ljudi smatraju dobrim“. Reč “dobar - **الِاسْتِحْسَانُ**“ se nalazi u knjigama Malika ibn Enesa. Šafija je rekao: “Smatram da je poželjnije da mutâ* bude trideset dirhema“, pa je i on takođe koristio termin “istihsan“. Svi pravници su koristili termin “istihsan“, tako da ono što smo rekli rešava spor oko toga da li koristiti taj termin ili ga zabraniti.

Čak i ako se on sa nama raspravlja o značenju, naš protivnik nam nije priznao značenje bez dokaza, već je u sva značenja koja je pomenuo uključio ono što reč istihsan uključuje prema našim as'habima: utvrđivanje dokaza o njenoj validnosti i dokazivanje argumentom **(وَبَيَانُ وَجْهَةٍ)** - i razjašnjenje razloga).

(PS: Samir B: Na arapskom, reč "mut'a" - المتعة - znači "الاستمتاع - uživanje", "اللذة - zadovoljstvo" ili "السُّرور - sreća". Može imati nekoliko značenja u zavisnosti od konteksta:

1. Mut'a kao osećaj zadovoljstva i sreće: Ovo je najčešće značenje i odnosi se na osećaj udobnosti i opuštenosti koje nešto donose.
2. Mut'a u kontekstu privremenog braka: Ovo se odnosi na vrstu privremenog braka u nekim islamskim školama mišljenja, gde je bračna veza utvrđena na određeno trajanje u zamenu za miraz.
3. Mut'a u pravnom kontekstu: Mut'a se može odnositi na "alimentaciju za zadovoljstvo", iznos novca koji sud isplaćuje razvedenoj ženi kao nadoknadu za štetu nastalu razvodom, posebno ako je razvod bio neopravdan.
4. Mut'a u filozofskom kontekstu: U nekim filozofijama, zadovoljstvo se odnosi na princip maksimiziranja zadovoljstva i minimiziranja patnje.

Generalno, reč "mut'a" nosi pozitivne konotacije i odnosi se na stanje sreće, zadovoljstva i uživanja.).

[بَابُ الْقَوْلِ فِي مَاهِيَةِ الْإِسْتِحْسَانِ وَبَيَانِ وُجُوهِهِ]

[Poglavlje o prirodi Istihsana i objašnjenje njegovih aspekata]

Ebu Bekr je rekao: Reč istihsan ima dva značenja, od kojih je jedno upotreba idžtihada i prevlast mišljenja u određivanju iznosa poverenih našem idžtihadu i mišljenjima, kao što je procena uživanja razvedenih žena. Allah Svemogući je rekao:

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى
الْمُوسَعِ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدْرُهُ مَتَّعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

236. Nije vaš grijeh ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. **I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; to je dužnost za one koji žele dobro djelo učiniti.** [El-Bekare: 2/236],

pa je On Teâlâ to učinio obaveznim prema čovekovom stanju bogatstva ili siromaštva, a njegov iznos se ne zna osim na osnovu najverovatnijeg mišljenja i najveće pretpostavke.

I slično njima: Troškovi žena. Uzvišeni Allah je rekao:

وَالْوِلَدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وِلْدَةٌ بِوِلْدَتِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوِلْدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوهُمَا أُولَدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

233. Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje potpuno bude. **Otac djeteta ih je dužan prema svojoj mogućnosti hraniti i odijevati.** Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih: majka ne smije trpiti štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta. I nasljednik je dužan sve to. A ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče dijete odbiti, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojilje nađete – pa, nije grijeh kada od srca ono što ste naumili dadete. Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite. [El-Bekara: 2/233].

I nema načina da se dokaže pravična priroda ovoga osim kroz idžtiħad.

I reče Uzvišeni Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُّتَعَمَّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّرَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِّتَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَقَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمِ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

95. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadža! **Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga.** A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to ponovo uradi – Allah će kazniti. Allah je silan i strog. [El-Maida: 5/95].

Štaviše, slično što je namenjeno ajetom ne može biti lišeno vrednosti ili ekvivalenta stoke, prema razlikama u mišljenju pravnika (o tome), i koji god od njih da je, povereno je idžtiħadu dvojice pravednika. Isto važi i za krvarinu za zločine, čiji iznosi nisu precizirani ni u jednom tekstu ili konsenzusom, a poznati su samo kroz idžtiħad.

Allah Svemogući je rekao:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَآكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسَ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْمَعُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهُا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

282. O vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenoga roka. I neka jedan pisar između vas to vjerno napiše i neka se pisar ne uzdržava da napiše, ta Allah ga je poučio; neka on piše, a dužnik neka mu u pero kazuje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i neka ne umanjí ništa od toga. A ako je dužnik rasipnik ili slab, ili ako nije u stanju u pero kazivati, onda neka kazuje njegov staratelj, i to vjerno. I navedite dva svjedoka, dva muškarca vaša, a ako nema dvojice muškaraca, onda jednog muškarca i dvije žene, **koje prihvaćate kao svjedoke**; ako jedna od njih dvije zaboravi, neka je druga podsjeti. Svjedoci se trebaju na svaki poziv odazivati. I neka vam ne bude mrsko da ga utanačite pismeno, bio mali ili veliki, s naznakom roka vraćanja. To vam je kod Allaha ispravnije i prilikom svjedočenja jače, i da ne sumnjate – bolje; ali, ako je riječ o robí koju iz ruke u ruku obrćete, onda nećete zgriješiti ako to ne zapišete. Navedite svjedoke i kada kupoprodajne ugovore zaključujete i neka ne bude oštećen ni pisar, ni svjedok. A ako to učinite, onda ste zgriješili. I bojte se Allaha – Allah vas uči, i Allah sve zna. [El-Bekara: 2/282],

a On Svemogući je (dalje) rekao:

فَإِذَا بَلَغَنَّ أَجَلُهُنَّ فَامْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعِظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا

2. I dok traje vrijeme određeno za čekanje, vi ih ili na lijep način zadržite ili se velikodušno od njih konačno rastavite **i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite**, i svjedočenje Allaha radi obavite! To je savjet za onoga koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje – a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći [Et-Talak: 65/2].

Njihova pravednost i presuda o njihovoj čistoti nisu mogući osim kroz idžtihad.

A njegovi pandani u principima su brojniji nego što se mogu izbrojati, i mi smo pomenuli samo jedan primer iz njega koji se može koristiti kao dokaz za njegove pandane. Naši as'habi nazivaju ovu vrstu idžtihadá istihsanom, i nema neslaganja među pravnicima u vezi sa ovim značenjem, i niko od njih ne može reći drugačije.

Što se tiče značenja na koje smo podelili govor, počevši od dve vrste istihšana, ono napušta analogiju u korist onoga što je prikladnije od nje, i to na dva načina:

Jedno od njih je: Da postoji grana koju privlače dva korena, crpeći sličnost iz svakog od njih, tako da mora biti vezana za jedan od njih, a ne za drugi, zbog indikacije koja to zahteva. To su nazvali istihsan, jer, ako se na drugi aspekt ne bi naišlo, imalo bi sličnost sa drugim koja mora biti vezana za njega.

Najnejasnija i najsuptilnija pitanja grana islamske jurisprudencije su ona ovog tipa. Ovaj stav se zauzima zato što, da bi se dala prednost jednom od dva stava u odnosu na drugo, potrebno je pažljivo razmatranje i upotreba razmišljanja i promišljanja u povezivanju sa jednim od dva fundamentalna principa, a ne sa drugim.

Ebu'l-Hasan je govorio: Reč istihsan, prema njima, ukazuje na napuštanje presude zarad presude koja je prikladnija od nje, inače bi prva presuda bila uspostavljena.

Što se tiče njihovog drugog aspekta: to je specifikacija presude sa prisutnošću uzroka.

Postoji razlika u mišljenjima među učenjacima po ovom pitanju, koju ćemo razmotriti nakon što objasnimo aspekte prve vrste, koju smo prethodno razlikovali. Mi kažemo: Grana iz koje se granaju dva korena vezana je za jedan, a nije vezana za drugi. Naši as'habi su rekli sledeće o čoveku koji je rekao svojoj ženi: "Ako imaš mesečinu, razvedena si", a ona je odgovorila: "Imala sam je". Ova analogija sugerise da treba verovati u ženinu mesečinu dok se ne sazna da ima mesečinu ili dok njen muž to ne potvrdi. Međutim, smatramo da je razvod poželjniji.

Muhammed je rekao: U ovaj istihsan može biti uključena i neka analogija.

Ebu Bekr je rekao: Što se tiče njegove izjave da je analogija ta da joj ne treba verovati, razlog za to je taj što je utvrđeno dogovorenim principom da ženi ne treba verovati u slučaju poput ovog u kojem joj je izrečen razvod, a to je kada muškarac kaže svojoj ženi: Ako uđeš u kuću, onda si razvedena, a ako razgovaraš sa Zejdom, onda si razvedena, a ona posle toga kaže: Ušla sam posle zakletve, ili ona je razgovarala sa Zejdom, a muž ju je porekao.

Njoj se ne treba verovati, niti se treba razvesti, dok se to ne sazna dokazima ili muževljevim priznanjem. Zato, analogija ovog principa zahteva da joj se ne veruje u prisustvu mesečine, koju je muž postavio kao uslov za razvod.

I kao da mu je rekla: إِذَا حِضَّتْ، فَإِنْ عَبْدِي حُرٌّ - "Ako imam mesečinu, moja rob je slobodan", ili da je on rekao: فَأَمْرَاتِي الْآخَرَى طَالِقٌ - "Moja druga žena je razvedena", a ona rekla:

قَدْ حِضَّتْ - "Imala sam mesečinu", a njen muž je to porekao, robinja ne bi bila oslobođena, a druga žena ne bi bila razvedena; onda bi to bilo slično ovim principima koje smo pomenuli. Da se to nije dogodilo, da ovi principi nisu postojali, bilo bi moguće da ona bude uključena u njih i da joj je data presuda. Međutim, pomenut je drugi princip koji je sprečava da bude uključena u princip koji smo pomenuli i umesto toga zahteva da bude uključena u drugi princip.

To je kao što je Allah, Uzvišeni, rekao::

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي
أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيُعْلِنُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا
إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

228. Raspuštenice neka čekaju tri mjeseca pranja; **i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim**, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele dobro djelo učiniti. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A Allah je silan i mudar. [El-Bekara: 2/228],

a prenosi se od selefa: “Ono što su namerno nameravali jeste mesečina i trudnoća. Na osnovu autoriteta Ubeja ibn Kaba, on je rekao: **مِنْ الْأَمَانَةِ أَنْ أُتِمِمْتَ الْمَرْأَةُ عَلَى فَرْجِهَا** - Poveravanje intimnih delova žene njemu je poverenje.). Njegov savet njoj i njegova zabrana da se oni sakriju ukazuju na to da je njegova izjava u vezi sa oslobađanjem materice žene od trudnoće, njenom preokupacijom time i prisustvom njenog menstrualnog ciklusa prihvaćena, baš kao što je Uzvišeni Allah rekao o onome ko duguje:

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَيْنَ مَقْبُوضَةً فَإِنْ أَتَيْنَا بِبَعْضِكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي
أُؤْتِمِنَ أَمْنَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ دَخِلَ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

283. Ako ste na putu, a ne nađete pisara, onda uzmite zalog. A ako jedan kod drugog nešto pohranite, **neka onaj opravda ukazano mu povjerenje i neka se boji Allaha, Gospodara svoga**. I ne uskratite svjedočenje; ko ga uskrati, srce njegovo će biti grješno, a Allah dobro zna ono što radite.

[el-Bekare, 2/283],

{وَلَا يَبْخَسُ مِنْهُ شَيْئًا}

282. “... i neka ne umanji ništa od toga. ...”. [El-Bekara: 2/282]. Zatim ga je savetovao i zabranio mu da ga smanjuje ili umanjuje. Poznato je da se ovo odnosi na njegovu izjavu u vezi sa iznosom duga.

Dakle, ajet koji smo pomenuli postao je osnova za prihvatanje izjave žene, ako kaže:

أَنَا حَائِضٌ - “Imam mesečinu”, u ovoj situaciji mu je zabranjen odnos sa njom. Ako kaže:

قَدْ طَهُرْتُ - “Postala sam čista”, onda je dozvoljeno da joj muž priđe.

Isto tako, ako ona kaže dok je u periodu čekanja: **مُجِبَّةٌ** - “Moj period čekanja je završen”, treba joj verovati u to i muževo pravo da je ponovo primi je prestalo. Njena izjava u tom pogledu se smatra dokazom u slučaju odustajanja muža od tog prava i prekida bračne veze između njih.

Značenje je ovoga bilo da je do isteka perioda čekanja zbog mesečine značenje specifično za nju i da je to poznato samo sa njene strane.

Zato, ako muž kaže: **الرَّوْجُ إِذَا حِضَّتِ فَأَنْتِ طَالِقٌ** - “Ako imaš mesečinu, razvedena si”, a ona kaže: **قَدْ حِضْتُ** - “Imala sam mesečinu”, mora joj se verovati da je razvod dejstvovao na nju, baš kao što joj se verovalo u vezi sa istekom perioda čekanja uprkos muževljevom poricanju. To je zato što je ovo značenje specifično za nju, što znači da se za (أَنْ – taj) razvod i menstruaciju zna samo sa njene strane, i da niko drugi toga nije svestan.

Dakle, pitanje mesečine, ako je razvod uslovljen njome, razlikuje se od konzumacije, govora i svih ostalih uslova, jer su to značenja koja se mogu saznati od nekog drugog osim od nje. Iz tog razloga, rekli su: Mesečini se ne treba verovati ako je razvod nekog drugog osim nje uslovljen njome, ili je oslobađanje robinje uslovljeno njome, jer je njena izjava data kao dokaz u odredbama koje se primenjuju na nju, a ne na druge.

Zar ne vidite da su rekli: Ako muž kaže: **قَدْ أَخْبَرْتَنِي أَنَّ عِدَّتَهَا قَدْ انْقَضَتْ، وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَتَزَوَّجَ** - “Obavestila me je da joj je istekao period čekanja i da želim da se oženim (أُخْتَهَا - njenom sestrom)”, on bi imao pravo da to učini, i ne bi joj se verovalo u vezi sa nastavkom perioda čekanja ni u odnosu na koga drugog osim na nju. Njen period čekanja bi ostao u vezi sa njom, a od njenog se izdržavanja ne bi odustalo. Dakle, bilo bi kao da ona kaže: **قَدْ حِضْتُ** - “Imam mesečinu”

(I on- وَلَهُ) ima dve presude.

Jedno od njih je: Što se tiče onoga što je se tiče i što je povezano sa njom, a to je njen razvod, istek njenog perioda čekanja i sve šta je slično tome, njena izjava u tome se smatra dokazom.

Drugi je: kod razvoda nekog drugog osim nje, ili (kod- فِي) emancipacije roba, pa u ovom slučaju ona postaje svedok poput njene vesti o ulasku u kuću, i reči Zejda, ako je od toga uslovio emancipaciju ili razvod.

Ako bi neko rekao: Ako smatrate njenu izjavu dokazom u jednom pogledu i verujete joj u to u vezi sa njenim razvodom, onda se ova presuda mora primeniti na sve ostale aspekte, do te mere da se veruje u razvod i emancipaciju nekog drugog osim nje. Kako onda može biti dozvoljeno da njena izjava bude dokaz u jednom slučaju, a ne u drugom?

Rečeno mu je: Nije nemoguće da njena izjava ima ova dva rešenja sa dva aspekta koja smo pomenuli.

Postoji mnogo sličnih primera u principima sudske prakse, uključujući i onaj da ako muškarac i dve žene svedoče protiv muškarca za krađu, mi presuđujemo na osnovu njihovog iskaza u pitanju prava na imovinu, ali ne presuđujemo na osnovu toga u slučaju izricanja amputacije. Nemogućnost presuđivanja na osnovu toga u slučaju amputacije ne sprečava presuđivanje na osnovu toga u slučaju imovine.

Ako čovek pomene da mu je žena polusestra od oca ili majke, a njeno poreklo je nepoznato, i to se dokaže, mi ćemo ih razdvojiti. Nismo odlučivali o poreklu, pa smo potvrdili odluku o njegovom priznanju sa jednog aspekta, a poništili je sa drugog, i postoji mnogo sličnih primera za to u principima. Što se tiče značenja Muhammedove izjave koju smo pomenuli na početku pitanja: da u ovom istihsanu postoji neka analogija, ono što se pod tim podrazumeva je njena veza sa drugim principom i njena analogija sa njim, bez zaklinjanja ulaskom u kuću, pa je u tom pogledu nazvana Istihsan Kijas, i to je, tako mi Allaha Teâlâ, takvo u onome što smo objasnili.

Još jedan sličan problem je hodanje tokom namaza. Dobro je poznato da je čak i mala količina hodanja opravdana i da ne poništava namaz. Zar ne vidite da je Ebu Bekra učinio ru'ku van safa, a zatim hodao dok nije stigao do safa. Resûllullah (**يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ**) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) mu je rekao: “Neka ti Allah Teâlâ poveća gajret, nemoj to više raditi”. Nije mu naredio da nastavi namaz.

Prenosi se od Ibn Abbasa da je stajao levo od Hz.Poslanika (s.a.v.s.), da bi klanjao namaz, a on (a.s.) ga je okrenuo na desno i nije mu naredio da ponovo počne.

Pričalo se da je “ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) klanjao namaz kada je prošla zver. Hz.Poslanik (s.a.v.s.), krenuo je napred dok nije bio blizu zida, a zver je prošla iza njega”. Tako je kratka šetnja bila opravdana.

Poznato je (međutim): da ako bi tokom namaza prešao milju ili nešto slično, njegov bi namaz bio nevažeći, a ako bi svaki njen korak smatrao sličnim onome što mu je prethodilo, njegov namaz ne bi bio nevažeći, čak i ako bi prešao milju po analogiji sa malim hodanjem. Međutim, pošto postoji još jedan princip oko kojeg su se muslimani složili, a to je mnogo hodanja koje ne potiče od dela namaza, to ga čini nevažećim. Smatrali su da se hodanje sve dok je neko u džamiji i ne okreće se od kible korakom ili šetnjom. Pokvarili su namaz napuštanjem džamije, jer je to slično svim drugim radnjama koje nisu deo namaza.

Slično pitanje je ono zbog kojeg protivnici osuđuju naše as'habe. Oni kažu, u vezi sa grupom ljudi koji su provalili u kuću, ušli u nju i ukrali robu, pri čemu su neki od njih bili odgovorni za njeno uklanjanje, a drugi ne: Standardni pristup je da se odseče ruka onome ko je odgovoran za njihovo uklanjanje, a ne bilo kome drugom. Međutim, mi smatramo da je prikladno da ih sve odsečemo.

Kritikuju ih jer su odobrali nametanje amputacije i napuštali analogiju u tome, iako je priroda kazni da se izbegnu od sumnje.

Rekao im je: Nema sumnje u kaznu, sve dok postoje dokazi o njenoj obaveznosti.

Što se tiče razloga za njihovo odobravanje ovog pitanja, to je analogija zasnovana na drugom principu, a to je grana koja se povlači između dva principa, od kojih jedan više zasluhuje to od drugog.

Što se tiče principa koji je nazvao analogijom, on je da nema spora oko toga da ako se grupa ljudi okupi i prisili ženu dok jedan od njihovih muškaraca ne počini preljubu sa njom, kazna bi bila na onom među njima koji je odgovoran za počinjenje preljube, a ne na onom koji je u tome pomogao. Dakle, analogija zasnovana na tome bi bila da bi amputacija bila na onom koji je odgovoran za uklanjanje robe, a ne na onom koji je prijavio preljubu i pomogao u njoj. Ovo je analogija za koju je pomenuto da ga je ostavio.

Zatim su pronašli još jedan princip koji je zahtevao da lopov bude uključen u njega, a ne drugi, i da su i oni razbojnici koji sarađuju u pljački na drumovima, ubijaju ljude i oduzimaju novac uzdržavanjem i pretvaranjem da to rade. Tada se odluka o onome ko je zadužen za ubijanje i uzimanje novca i odluka o onome ko se pretvara da to radi i pomaže u tome, nije razlikovala, svi oni dele zasluživanje odluka pomenutih u reči Svemogućeg Allaha:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

33. Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovome svijetu, a na onome svijetu čeka ih patnja velika, [El-Maida: 5/33],

zato što su delili isti razlog zbog kojeg su uzimali novac i ubijali ljude, a to je pobuna i rat.

Takođe, kao što je to slučaj sa kradljivcem kada su svi učestvovali u uzroku koji je doveo do obaveznosti odsecanja (ruke), a to je kršenje sigurnosti i uzimanje imovine na način tajnog prisvajanja, ne bi trebalo da se razlikuje presuda onih koji su preuzeli iznošenje imovine, i presuda onih koji su mu pomogli, tako da bi njegovo pripojenje ovom osnovu, u kojem se uzima imovina na osnovu zajedničkog uzroka i pretvaranja, bilo primerenije od zločinca.

Još jedan sličan primer je taj da ako bi vojska muslimana ušla u ratno područje i zarobila plen, imala bi pravo na dva dela: oni koji su se borili među njima i oni koji su pomagali. Svi bi bili jednaki u presudi kada bi delili razlog zbog kojeg je plen stečen, a to je bila zaštita i podrška u borbi. Tako se pitanje krađe zasnivalo na ova dva principa. Ova dva principa su sličnija pitanju preljube, u kojem se presuda zasniva na postojanju čina bez ikakvog drugog uzroka i u kojem postoji zajednička osobina. Svrha na ovom mestu nije da se pruže dokazi za ovo pitanje. Umesto toga, želeli smo samo da pomenemo primer pitanja istihšana koja prate ovaj tok, tako da bi bilo nešto drugo u onome što je drugačije od toga. Postoji mnogo sličnih primera ovome koji su prebrojni da bi se nabrojali. Ono što smo pomenuli ove vrste je dovoljno.

I možda će se pojaviti pitanja u kojima će pomenuti analogiju (i- ٩) istihsan, a zatim reći: po analogiji uzimamo tako da oni ostave istihsan.

Ovo je slično njihovoj izjavi- u vezi sa nekim ko je [**أَمَّا السَّلَامُ**]* čoveku u određenoj odeći, a zatim se nisu složili- pa je vlasnik **أَمَّا السَّلَامُ** rekao: Odredio sam da njegova visina bude deset lakata, a onaj kome je **أَمَّا السَّلَامُ** upućen rekao je: Odredio sam da njegova visina bude pet lakata. Analogija je da treba da se zakunu i uzvrate **أَمَّا السَّلَامُ**, a prednost je da reč bude reč onoga kome je **أَمَّا السَّلَامُ** upućen: i mi ćemo uzeti analogiju.

Pomenuli su i analogiju i istihsan, zatim su napustili istihsan i usvojili analogiju.

Osnova analogije u ovoj stvari je sledeća: Ako se ne slažu oko vrste odeće, **فَقَالَ أَحَدُهُمَا: مَرْوِيٌّ** - pa jedan kaže: "To je Meravi", **وَقَالَ الْآخَرُ: هَرَوِيٌّ** - dok drugi kaže: "To je Haravijun", ili ako se ne slažu oko njenih karakteristika, pa jedan kaže: **جَيِّدٌ** - "Dobra je", dok drugi kaže: **أَخْرُ** - "Loša je", moraju se zakleti i promeniti je. Jer je ugovor o **أَمَّا السَّلَامُ** ugovor zasnovan na kvalifikaciji, a razlika u vrstama je razlika u kvalifikacijama.

Slično tome, razlika u njegovim kvalitetima i nedostatku kvaliteta je kao da je razlika u samom ugovoru. Jer je **أَمَّا السَّلَمُ** ugovorna osobina. Zato, prema ovom principu, razlika u dogovorenoj količini, pošto je osobina, mora biti razlika u samom ugovoru. **أَمَّا السَّلَمُ** je ugovor zasnovan na određenoj osobini i zato je obavezan kroz dogovor i međusobno plaćanje. Rekao je da je ovo njegova analogija. Prihvatit ćemo je.

Što se tiče istihšana koju je pomenuo, razlog je taj što ako čovek kupi određenu odeću od drugog čoveka, onda se oni ne slažu oko onoga što je on odredio u vezi sa veličinom njenog lakta. Prodavac je rekao: Odredio je pet lakata, a kupac je rekao: Odredio je deset lakata. Reč prodavca se mora prihvatiti i ne treba da se zakunu, niti da razmenjuju zavete. To je oblik istihšana bio, i to je vrsta analogije (osim što je analogija koju je on usvojio bila prikladnija od ove analogije) koju je nazvao istihsanom. Bilo je prikladnije uključiti pitanje **أَمَّا السَّلَمُ**, sa njegovim razlikama u kvalitetu i vrsti, nego pitanje njihovih razlika. Što se tiče dužine određene odeće, to je zato što je dužina odeće karakteristika, a karakteristika predmeta je takva da ugovor ne zavisi od nje, što ukazuje činjenica ta da ako neko kupi odeću misleći da je dugačka deset lakata i otkrije da je kraća, ima izbor: ako želi, može je uzeti po punoj ceni, ili ako želi, može je ostaviti, i nije trebalo da smanji cenu računanjem (Dužina jednog lakta je manja, a ako je utvrdio da je veća, onda je sve njegovo i ne sme mu se vratiti cena zasnovana na) dodatnom laktu.

(PS: Samir B: **أَمَّا السَّلَمُ** - “Što se tiče selama” znači „kao za selama“. Selama je pravni termin u islamskom pravu koji se odnosi na vrstu odložene prodaje, gde se cena plaća unapred, a prodati artikal se isporučuje kasnije.

Dalje objašnjenje:

Selama (Avans):

Ugovor o prodaji u kojem se cena (novčani iznos) plaća prodavcu na sastanku ugovora, dok se isporuka prodalog artikla (robe) odlaže za kasniji datum. Prodati artikal je opisan u ugovoru, što znači da ima specifične karakteristike.

Primeri selama:

Selama se može koristiti za prodaju žitarica, voća ili bilo koje druge robe čije se karakteristike mogu jasno definisati.

Značaj selama:

Selama je sredstvo finansiranja poljoprivrednih ili industrijskih projekata. Farmer ili trgovac dobija rano finansiranje za pokrivanje troškova proizvodnje, dok je kupcu garantovano da će artikal dobiti po određenoj ceni kasnije.

Elementi selama:

U selama, prodati artikal mora biti opisan na sastanku ugovora, cena mora biti poznata i primljena na sastanku ugovora, a prodati artikal mora biti odložen.

Legitimnost selama:

Učenjaci se jednoglasno slažu oko dozvoljenosti **أَمَّا السَّلَمُ** na osnovu Kur'ana, Sunneta i konsenzusa. Selam predstavlja rešenje za zadovoljavanje potreba obe strane. Prodavac dobija likvidnost, a kupac garantuje robu po fiksnoj ceni.).

Sznao sam da se širina ruke u predmetima ne odnosi na predmet ugovora, tako da njihova razlika u širini ruke nije bila razlika u samom predmetu ugovora. Zato nije bilo potrebno polagati zakletvu ili se menjati u njoj.

Što se tiče **أَمَّا السَّلْمُ** ugovora, pošto je to ugovor zasnovan na specifičnoj karakteristici, a razlika u laktu je razlika u karakteristici, njihova razlika na ovaj način postaje razlika u samom predmetu ugovora. Dakle, to je kao njihova razlika u vrsti, (i-**ق**) u kvalitetu, kao i u lošem svojstvu. Prikladnije je uključiti ih u ovu kategoriju nego razliku u laktu predmeta.

Zar ne vidite da njihovo neslaganje oko vrste, kvaliteta ili lošeg svojstva neke stvari ne zahteva zakletvu; naprotiv, koristi reč prodavca kao dokaz. Ova vrsta neslaganja u **أَمَّا السَّلْمُ** zahteva zakletvu jer je to ugovor zasnovan na kvalifikaciji. Kada se strane u transakciji ne slažu oko predmeta ugovora, potrebni su zakletva i međusobna razmena. Ako bi poništenje bilo moguće.

Među stvarima u kojima su napustili istihsan i usvojili analogiju je njihova izjava - u vezi sa nekim ko recitira sedždu (**سَجْدَةٌ**) na kraju sure i zajedno sa njom učini sedždu - da mu je njegova sedžda dovoljna kao sedžda tilaveti (**سَجْدَةُ التَّلَاوَةِ**) prema analogiji, ali prema istihsanu mu nije dovoljna.

أُلُو: I mi uzimamo po analogiji, pa su pomenuli analogiju i istihsan (a ostavili su istihsan za analogiju te imaju slična pitanja, iz kojih napuštaju istihsan) za analogiju, a svrha u takvom slučaju je da upozori studenta da incident ima sličnost sa drugim poreklom, sa kojim je dozvoljeno bilo povezati ga, osim što je povezivanje sa analogijom koju smo opisali prikladnija.

Oni mogu pomenuti analogiju zasnovanu na istihsanu, ali je zatim napustiti i vratiti se originalnoj analogiji, i nazvati originalnu analogiju istihsanom.

Ovo je slično onome što kažu za nekoga ko ima ejakulaciju tokom namaza: Analogija je ta da treba da obavi gusl i nastavi da klanja namaz, osim što je on napustio analogiju i više voleo da obavi gusl i suoči se sa namazom.

Analogija koju je pomenuo je analogija događaja u kome je izdata naredba da se izvuče analogija sa efektom. Dozvoljenost nadogradnje na događaju je stvar istihsana, u kojoj su oni napustili analogiju sa efektom. Da je povukao analogiju sa efektom, (**لَجَازَ** - dozvoljeno) bi bilo gradnja uz krivicu, osim što je odbacio ovu uporedbu, jer je osnova da događaj sprečava gradnju.

Oni su ostavili (**فِيهِ الْقِيَّاسُ** - u tome analogiju) zbog hadisa, a hadis je prenet samo na događaju, a ne na krivicu, pa su prihvatili za hadis ono što je u njemu preneto, a ostalo su preuzeli na osnovu originala analogije, pa je originalna analogija nazvana istihsanom jer je zbog nje izostavljena druga analogija, koja bi imala lice da nije onoga što smo opisali. Ebu Bekr je rekao: Objasnili smo lice istihsana, a to je pričvršćivanje grane jednom od dva slična slučaja iz kojih je izvedena sličnost. Ova vrsta ne precizira presudu kada je uzrok prisutan, niti ga napušta zbog značenja koje to zahteva za njega. Umesto toga, to je analogija događaja jednom od dva principa bez drugog.

I ono što nam preostaje jeste da objasnimo aspekte druge vrste istihsana, a to je preciziranje pravila uz prisustvo uzroka, a zatim dokazivanje validnosti njegovog izgovaranja. Dakle, kažemo - a kod Allaha Teâlâ je uspeh - da je istihsan, što je preciziranje pravila uz prisustvo uzroka, da kad god učinimo pravilo obaveznim za značenje, dokaz je utvrđen. Pošto je to znak pravila, a mi ga nazivamo njegovim uzrokom, onda je primena tog pravila na značenje obavezna gde god se nalazi, osim na mestu gde postoji dokaz da se pravilo tamo ne koristi uprkos prisustvu uzroka za koji je pravilo obavezno negde drugde. **Dakle, napuštanje pravila dok je uzrok prisutan nazvali su istihsanom.**

Sa vremena na vreme, može se izostaviti (حُكْم - pravilo) uzroka tekstem, a sa vremena na vreme konsenzusom, a sa vremena na vreme drugom analogijom koja zahteva u slučaju nešto drugo, i pridruživanje njemu drugom osnovom.

Slično eksplicitnom izostavljanju je i ono što su naši as'habi rekli o smrti mladića dok je njegova žena trudna. Muhamed ibn el-Hasan je pomenuo da je analogija da njen period čekanja treba da bude četiri meseca i deset dana, jer trudnoća nije od muža. Međutim, on je izostavio analogiju i više voleo da njen period čekanja bude porođaj trudnoće, na osnovu reči Uzvišenog:

وَالَّتِي يَيْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ أَرَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. **Trudne žene čekaju sve dok ne rode.** – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talak: 65/4].

Ebu Bekr je rekao: Napuštanje analogije radi opštosti nazvao je istihsanom.

Ako bi neko rekao: Ono što si tvrdio u vezi sa ovim o napuštanju analogije zbog opštosti nije validno, jer ova opštost nije pomenuta u slučaju žene čiji je muž umro. Umesto toga, pomenuta je u slučaju razvedenih žena. Uzvišeni Allah je rekao:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا

1. O Vjerovjesniče, kada htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kada su čiste pustite, a onda vrijeme koje treba proći brojte i Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne tjerajte ih iz stanova njihovih, a ni one neka ne izlaze, osim ako očito sramno djelo učine. To su Allahovi propisi. Onaj koji Allahove propise krši – sâm sebi nepravdu čini. Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti. [At-Talak: 65/1]

dok Uzvišeni Allah nije rekao:

وَالَّتِي يَيْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ أَرَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. **Trudne žene čekaju sve dok ne rode.** – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talak: 65/4].

Nismo pronašli nikakvo pominjanje žene čiji je muž umro u ajetu, tako da analogiju treba napustiti zbog nje.

Rečeno mu je: Stvar nije onakva kakvu si mislio, jer je izjava Svemogućeg Allaha: {A onima koje su trudne, rok je dok se ne porode} [et-Talak: 4] izjava koja je sama po sebi dovoljna i odnosi se na razvedenu ženu i ženu čiji je muž umro (وَ - i) čak i ako je početak obraćanja upućen razvedenim ženama.

Ako je to slučaj, onda je potrebno koristiti opšte pravilo (حُكْم) u svemu što reč obuhvata.

Na to ukazuje činjenica ta da kada su se as'habi razlikovali u vezi sa periodom čekanja žene čiji je muž umro dok je bila trudna, svi su smatrali porođaj krajem perioda čekanja.

Ali ibn Ebi Talib, neka mu Allah Teâlâ da čast, je rekao: Njen period čekanja je duži od dva perioda. Abdulah ibn Mesud je rekao: Njen period čekanja je dok se ne porodi. Ovo potvrđuje opštost ajeta o trudnoći u napuštanju analogije u onome što smo opisali.

Među stvarima koje su izdvojili iz grupe analogija zasnovanih na hadisu, a u kojima su ostavili odluku o uzroku, jeste njihova izjava o jedenja iz zaborava tokom Ramazana: ta analogija to nadoknađuje, osim što su u njoj ostavili analogiju zbog hadisa.

Osnova analogije je u tome što su utvrdili da se presuda o svim ostalim činovima ibadeta ne razlikuje ako su izostavljeni zbog zaborava ili namerno.

Zar ne vidite da se propis [حُكْمٌ] o jedenju tokom namaza ne razlikuje između namernog i nenamernog jedenja? Isto važi i za seksualni odnos, brijanje i nošenje odeće tokom ihrama. Kao što se namera posta ne razlikuje između nenamernog ili namernog napuštanja posta, analogija zasnovana na ovome je da se propis o jedenju i pijenju tokom dana Ramazana ne razlikuje između nenamernog i namernog jedenja i pijenja, budući da je napuštanje posta jedan od obaveznih činova. Međutim, oni su napustili analogiju u tom pogledu zbog efekta.

Njegov ekvivalent je takođe: glasno smejanje tokom namaza. Analogija je bila ta da za to nije potreban abdest (kao što nema abdesta u njoj) van namaza, jer, sve što je nečistoća ne razlikuje se u svojoj presudi u pogledu onoga što je povezano sa nestankom čistoće, bilo da se to dešava tokom namaza ili na drugi način. Međutim, oni su napustili analogiju o njoj zbog efekta, pošto nema uloge za kontemplaciju sa efektom.

Slično ovome je i stav Ebu Hanife, koji dozvoljava abdest vinom od hurmi. Njegova je analogija bila ta da nije dozvoljeno obavljati abdest njime, jer više nema naziv čiste vode, baš kao što nisu dozvoljena ni druga pića, kao što su vino od suhog grožđa, medeno vino, sirće i čorba.

Zar ne vidite da je napustio analogiju zbog hadisa koji se u njemu nalazi? Postoji mnogo sličnih primera, i ako bismo ih temeljno istražili, knjiga bi bila predugačka da bismo ih pomenuli. Pomenut ćemo samo nekoliko primera koji služe kao dokaz za ono što nismo pomenuli.

Što se tiče preciziranja razloga konsenzusom, ekvivalent je ono što su naši as'habi rekli u vezi sa razlogom zabrane porekla jeste taj da nisu dozvolili pšenicu za ječam kao njenim poreklom, niti gvožđe za bakar, niti bilo šta mereno za mereno, niti težinu za težinu, niti vrstu za vrstu kao njihovo poreklo.

I to je, za njih, bio valjan razlog, jer su dokazi za to bili utvrđeni.

Ovde nije mesto da se objašnjava validnost ovog nedostatka. Da su se držali puta analogije i onoga što ovaj nedostatak zahteva, onda bi bilo obavezno zabraniti ženama dirheme i dinare, zajedno sa svim ostalim puderisanim predmetima, zbog postojanja razloga koji zahteva zabranu u njihovim ekvivalentima. Međutim, oni su napustili analogiju i dozvolili je, pošto su dirhami i dinari bili cene stvari oko kojih se vrtela prodaja ljudi, a narod se jednoglasno složio da je ženama dozvoljeno da ih koriste za druge puderisane predmete.

I od svojih pandana takođe: ono što su utvrdili kao dokaz da kontakt nečistoće (sa vodom zahteva vladavinu njene nečistoće, pa su rekli za posudu ako nečistoća padne u nju: vodom vlada vladavina nečistoće), zbog njenog kontakta sa njom, čak i ako se njen ukus, boja ili miris ne promene. Dakle, ako su se pridržavali metode analogije i sproveli, presuda se zasniva na uzroku, jer to zahteva da odeća, telo ili pribor koji su kontaminirani nečistoćom nikada neće biti očišćeni, čak i ako se operu pedeset puta, jer prva voda dođe u kontakt sa nečistoćom, pa tako postane nečista, a zatim se uklanja nakon što dođe u kontakt sa nečistoćom i postane podložna njenoj vladavini.

Dakle, presuda o ovoj vodi trebalo je da postane presuda o nečistoći koja je na odeći bila, tako da se ona ne prečišćava. Slično tome, druga voda dolazi u kontakt sa nečistom vodom, tako da ne nestaje osim nakon što dođe u kontakt sa nečistoćom i njena presuda se prenosi na nju. I slično treća i četvrta voda i ono što dolazi posle nje, (čak i ako je obilna), osim što su napustili analogiju i presudili da je čista ako nestane. Za konsenzus naroda o njegovoj čistoći, kada dosegne ovaj nivo, ovo je jedan od aspekata u kojem je analogija napuštena i presuda koja zahteva razlog zasnovan na konsenzusu.

Među stvarima u kojima su napustili analogiju i ograničili presudu na prisustvo razloga za ljudske postupke: ono što im je dokazano da ugovori o zakupu nisu dozvoljeni osim sa poznatom platom. Isto tako, on- neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir – je rekao:

«مَنْ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَلْيُعْلِمْهُ أَجْرَهُ» - **“Ko god zaposli radnika treba da ga obavesti o njegovoj plati”.**

Tako su zamene za poznato iz koristi postale poput zamena za postojanje iz entiteta, u poglavlju o razmatranju njegovog poznatog ugovora.

Isto tako, rekli su- ako iznajmi roba ili kuću- da je potreba za znanjem trajanja ista kao i potreba za znanjem iznosa plate, pa to nisu dozvolili sa nepoznatom platom, niti za nepoznati period.

Da su se pridržavali ovog razmatranja i dali razlog koji mu pripada, uključujući i šta se zahteva od presude i šta ona zahteva, onda bi bilo neophodno da osoba ne ulazi u kupatilo dok ne razjasni iznos plate koju će dobiti, dužinu boravka u kupatilu i količinu vode koju će politi po sebi. Međutim, oni su napustili analogiju u tom pogledu i sledili praksu ljudi, kao i njihovu dozvolu za njega.

Pod njihovim rečima “عَمَلُ النَّاسِ – **Rad ljudi**” se podrazumeva da su rane generacije as'haba i učenjaci sledbenika viđali ljude kako to rade, ali niko od njih nije izrazio neodobravanje onoga ko je to radio, tako da je to postala njihova dozvola za to.

I kao priznanje njihove odgovornosti prema njemu, pošto su oni bili ti koji su naređivali ono što je ispravno i zabranjivali ono što je pogrešno, kako ih je Svemogući Allah opisao, tako je ovo postalo princip sam po sebi, van zahteva analogije koju smo opisali.

Drugi primer je kada osoba sedi u jezeru i daje mornaru komad zemlje, a da ne navede tačku prelaska ili iznos poklona. Drugi primer je kupovina povrća i sličnog, što se daje kao komad zemlje, a on ga uzima, a da ne navede iznos poklona.

Isto tako, dozvolili su mu da kupi funte mesa od onoga što je bilo u rukama mesara, tako da bi on davao dirheme i uzimao meso. Analogija je bila da to nije bilo dozvoljeno dok se nešto konkretno ne navede u tome, osim što su napustili analogiju za ono što smo opisali.

Slično ovome je: Istisna- **استِصْنَاءُ**, - što znači: naterati čoveka da napravi dve papuče, dve sandale, kapu ili nešto slično, i da kaže cenu i opiše mu rad.

Dakle, analogija je za njih bila ta da to nije dozvoljeno jer prodaje nešto što on nema.

Takođe nije dozvoljeno kupiti od njega dobro definisane cipele, kapu ili slično, što on nema, osim što su oni napustili analogiju u tom pogledu i dozvolili to na osnovu onoga što smo pomenuli o ljudskom radu na način koji smo objasnili.

Što se tiče preciziranja razloga po analogiji, to je slično onome što je rekao Ebu Hanifa- u vezi sa čovekom koji je kupio roba pod uslovom da će ga osloboditi: Kupovina je nevažeća ako ga oslobodi, tako da je analogija da je on obavezan da plati vrednost, jer je prodaja izvršena na osnovu korupcije.

Kada kupac oslobodi roba kupljenog putem nevažeće kupovine nakon preuzimanja poseda, on je odgovoran za njegovu vrednost. Da je primenio presudu na roba čije je oslobođenje dogovoreno na osnovu ovog principa, vrednost bi bila dugovana. Međutim, on je napustio ovu analogiju i zasnovao pitanje na drugom principu koji su svi oni utvrdili: Oslobođenje u zamenu za novac.

Ako bi čovek rekao drugom čoveku: „Oslobodi svog roba u moje ime za hiljadu dirhama“, i on bi ga oslobodio, onda bi mu hiljadu pripadalo, a rob bi bio oslobođen u ime onoga koji ga je oslobodio.

Isto tako, može biti dozvoljeno osloboditi roba za hiljadu dirhema, što ga samo po sebi obavezuje. Dakle, uslov oslobađanja roba u prodaji sličan je uslovu oslobađanja roba za novac.

I razlikuje se od svih ostalih uslova osim ovog, kao što je njegov uslov u vezi sa robinjom, da je uzme kao majku deteta i da kupac ima decu od nje, pa je dužan da joj plati vrednost manju od ugovorene cene. Pošto ne postoji osnova za dokazivanje da su potomci rođeni na imanju koje bi zahtevalo specifikaciju prve analogije, pravilo principa ostaje kod nevažećih prodaja, ako kupac njima raspolaže, a uslovi za poništavanje su za prodaje koje su ograničene na ono što nije emancipacija.

بَابُ الْقَوْلِ فِي تَخْصِيصِ أَحْكَامِ الْعِلَلِ الشَّرْعِيَّةِ

[Poglavlje o izjavi o preciznosti odluka o pravnim slučajevima]

Ebu Bekr je rekao:

تَخْصِيصُ أَحْكَامِ الْعِلَلِ الشَّرْعِيَّةِ جَائِزٌ عِنْدَ أَصْحَابِنَا. وَعِنْدَ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، وَأَبَاهُ يَشُرُّ بِنُ
غِيَاثٍ - “Preciziranje odluka o pravnim slučajevima je dozvoljeno prema našim as'habima, Maliku
ibn Enasu, njegovom ocu Bišru'bn Gijathi i Šafiju“. Ono što smo ispričali o doktrini naših as'haba
u tom pogledu, preuzeli smo od šejhova kojima smo svedočili, a koji su bili imami škole u gradu
mira [بِمَدِينَةِ السَّلَامِ], pripisujući im to na način koji smo objasnili, prenoseći to od njihovih šejhova
kojima su oni svedočili. Pitanja naših a'shaba i ono što znamo o njihovim izjavama o njima
zahtevaju ovo.

Ne znam ni za jednog od naših as'haba ili šejhova koji je porekao da je ovo deo njihove škole
mišljenja, osim za neke od šejhova koji su ovde u Gradu mira u naše vreme, jer su oni porekli da
je izjava o specifičnosti uzroka deo njihove škole mišljenja. On ima neke sporne izjave u vezi sa
ovim u svojim odgovorima na njihova pitanja, što bi bilo nezamislivo za svakoga ko ima i najmanju
obuku u njihovoj jurisprudenciji, ako ono što on pripoveda nije iz njihovih izreka. Slično njegovoj
izjavi u vezi sa dozvoljenošću obavljanja abdesta vinom od hurmi prema hanefijskoj školi mišljenja
kada voda nije dostupna: Ebu Hanifa je to dozvolio samo u slučaju hurmi koje su bačene u vodu,
ali nisu postale halal vino nego su bile slatke. Takođe je smatrao da kuvano vino od hurmi koje je
transformisano u stanje ekstremne tvrdoće nije dozvoljeno za abdest.

Njihove škole mišljenja u preciziranju odluka o pravnim uzrocima su previše dobro poznate da bi
se mogle opovrgnuti poricanjem poricatelja. Zaista, moguće je ograničiti pravne uzroke na sva
pitanja istihana, čije smo uzroke naveli, na značenja koja ne zahtevaju preciziranje. Međutim,
nije dozvoljeno opovrgnuti škole mišljenja dozvoljavanjem onoga što smo opisali.

I ograničavanje uzroka ne zahteva specifičnost. Kao što kažu naši učenjaci o uzroku zabrane žena:
da je to postojanje jedne od dva svojstva uzroka zabrane superiornosti, pa kada smo nazvali
(uzrok) ovim načinom, moramo napustiti presudu, uz prisustvo uzroka u dirhamima i dinarima,
ukoliko ih damo u svim merama, da bi se time postiglo ograničenje u okviru svih osnova uzroka.
[حُكْمُهَا].

(PS: Samir B: تَحْرِيمُ النِّسَاءِ - Zabranjeno ženama:

تَحْرِيمُ النِّسَاءِ فِي الشَّرِيعَةِ الْإِسْلَامِيَّةِ يَعْنِي أَنَّهُ هُنَاكَ نِسَاءٌ يَحْرُمُ عَلَى الرَّجُلِ الرِّوَاكُ بِهِنَّ بِشَكْلِ دَائِمٍ أَوْ مُؤَقَّتٍ. وَتَعُودُ أَسْبَابُ
النَّحْرِيمِ إِلَى النَّسَبِ، وَالرِّضَاعِ، وَالْمُضَاهَرَةِ. - Zabranjeno ženama u islamskom pravu znači da postoje žene koje
su muškarcu zabranjene da se njima ženi, trajno ili privremeno. Razlozi za ovu zabranu povezani
su sa poreklom, dojenjem i brakom.).

Čak i ako bismo ga ograničili rekavši da je razlog zabrane žena prisustvo jednog od dva opisa
razloga zabrane razlikovanja u stvarima osim vrste cena, onda bi njegova odluka tada bila na snazi
sa njim, postojeći kroz njegovo prisustvo, i ne bi postojala ni u kom slučaju bez nužnosti svog
rešenja.

Isto tako, ako bismo na početku rekli da je razlog jedan od dva opisa razloga za zabranu
razlikovanja u navedenom, ne bismo bili obavezni da pravimo preciziranje o tome, jer prema
nama, ugovori ne preciziraju dirhame i dinare.

Upotreba ograničenja i sužavanje uzroka na ono što ne zahteva preciznost je moguće kod svih uzroka za koje su oni naveli presude. Međutim, nije dozvoljeno pripisivati im ono što nije deo njihove izjave, zbog mogućnosti toga. (وَيَاللَّهِ التَّوْفِيقُ) - A kod Allaha Teâlâ je uspeh.).

[بَابُ الْاِخْتِجَاجِ لِمَا قَدَّمْنَا ذِكْرَهُ]

[Poglavlje: Pružanje dokaza za ono što smo prethodno naveli]

Ebu Bekr je rekao: Osnovni princip u ovom pogledu je taj da pravni uzroci nisu uzroci koji zahtevaju svoje presude u stvarnosti. Naprotiv, oni su indikacije utvrđene da zahtevaju presude događaja. Oni se nazivaju uzrocima metaforički, upoređujući ih sa racionalnim uzrocima koji zahtevaju svoje presude. Dokaz da to ne zahteva svoje presude jeste taj da je moguće da postoji bez njih. Ako bi bio uzrok, bilo bi nemoguće da postoji bez njih, poput racionalnih uzroka. Pošto zahtevaju svoje presude, bilo bi nemoguće da postoje bez njih. Kada smo otkrili da su značenja koja smo nazvali uzrocima za presude događaja postojala pre objavljivanja Šerijata, ne zahtevajući ove presude, utvrđeno je da to ne zahteva svoje presude. Naprotiv, presude su bile potrebne njima jer ih je Svemoguću Allah učinio znacima istih. Zar ne vidite da je ono što su sudije utvrdile kao razloge za zabranu razlikovanja, uprkos njihovim razlikama, bile su prisutne u tim kategorijama, ali nisu zahtevale zabranu. Dakle, znamo da ove presude nisu same po sebi zahtevale ove presude i da su presude povezane sa njima samo ukoliko su učinjene kao njihova indikacija. Ako je ovo onako kako smo opisali, nije nemoguće da se to učini znakom u jednoj situaciji, a ne u drugoj, i na jednom mestu, a ne na drugom, baš kao što je dozvoljeno da se učini indikacijom odluke, nakon što to nije bilo tako. Ovo je odluka koja se primenjuje na sve u čemu su ukidanje i zamena dozvoljeni.

Zar ne vidite da zabranjeni trup, iako je i dalje predmet zabrane, nije zabranjen u slučajevima nužnosti, jer zabrana samog trupa nije vezana za ovo značenje? Zar ne vidite da su mrtve životinje postojale pre pojave Šerijata i da nisu bile zabranjene? Umesto toga, zabrana je primenjena na njih sa pojavom Šerijata. Tada je postalo dozvoljeno precizirati njihovu zabranu u jednom slučaju, a ne u drugom. Slično tome, šerijatski razlozi su ove prirode; nema razlike između njih. **Ako bi neko rekao:** Ne poričem da kada je to valjan razlog i indikacija za presudu, onda se njegova presuda ne sme razlikovati od presude racionalnih razloga u pitanju nemogućnosti preciziranja, jer način da se to razume i dođe do toga, osim putem slušanja, jeste samo razum. **Rečeno mu je:** Ovo je greška, jer dolazak ročišta nije ga uklonio iz onoga što je bilo u smislu da ne zahteva svoje presude, jer ono što ne zahteva presudu samo po sebi, onda nije dozvoljeno da ročište stigne kao da je zahteva samo po sebi. Ako je to slučaj, onda je njegova presuda nakon dolaska ročišta ista kao i pre njenog dolaska u ovom smislu. Stoga je obavezno razmatrati je u onome što je povezano sa njom od presude na način koji smo pomenuli, u tome što je znak presude i indikacija isti, kao što smo objasnili. **Što se tiče njegove izjave:** Pošto je način da se to razume nakon što se čuje razum, to mora biti kao racionalni uzroci, ovo ne zahteva ono što je pomenuto.

To je zato što se racionalna značenja onoga što se čuje takođe poznaju kroz razum, jer neko ko ne rasuđuje ne poznaje ih i ne doseže istinu njihovog značenja. Zato, nije nemoguće napraviti specifičnu specifikaciju za njih, a tako su i ovi razlozi. Ako je način da se to razume nakon što se čuje kroz razum, onda je udeo razuma u tome samo da dođe do znanja o tome kao pokazatelju presude. Onda je razum ono što omogućava da se to precizira, baš kao što omogućava preciziranje same stvari koja se čuje.

Zar ne vidiš da su ova značenja bila razumljiva u vezi sa dedukcijom u vreme Hz.Poslanika (s.a.v.s.) - zbog čega je naređeno Muazu da se trudi u onome što mu dolazi kao događaji? Zatim, nije bilo zabranjeno da se desi ukidanje i specifičnost na njih, i prema njihovim poznatim osnovama, niti su postala zbog onoga što sam spomenuo kao nešto što je zaista nepromenljivo. Zato je iz onoga što sam opisao jasno da je ovo pitanje nevažće te je time potvrđeno da činjenica da je izvedeno iz razuma ne sprečava dozvoljenost davanja precizacije u vezi sa njim. Još jedan dokaz: Pošto su uzroci šerijata znaci i karakteristike propisa, kao što je gore objašnjeno, oni su poput imena, koja su karakteristike i indikacije imenovanih stvari. Dakle, pošto je dozvoljeno da se propis poveže (sa imenom), tako da bude indikacija njega i znak za njega, onda je dozvoljeno uz to isto ime učiniti znakom za drugi propis osim njega, kao što je zabrana rada od Svemogućeg Allaha za Jevreje u subotu. Ime Subote je znak zabrane bio, zatim nam ga je On Teâlâ dozvolio, tako da je i samo ime postalo znak. Radi dozvoljenosti, i zbog toga je dozvoljeno učiniti ih specifičnim, ukoliko su za njih dozvoljeni ukidanje i zamena, neophodno je da uzroci, koji su indikacije imena, budu ovakvi u poglavlju o dozvoljenosti njihovog specifičnog činjenja, prema svojoj dozvoljenosti u imenima, ukoliko Svemogućem Allahu nije zabranjeno da opise koji su uzroci čini vlastitim imenima. Ponekad za dozvolu, a drugi put za zabranu, prema svojoj obavezi u imenima od kojih se ti razlozi zahtevaju.

Pošto se ovi uzroci tretiraju kao imenice na način koji smo pomenuli, neophodno je da

(حُكْمُهَا حُكْمُهَا - njihov sud bude njihov sud), u poglavlju o dozvoljenosti njihovog preciziranja, bude rečeno baš kao što je dozvoljeno da se oni precizno označe. Dakle, zajedničko značenje između njih je da svaka od ove dve stvari može biti dozvoljena Svemogućem Allahu da je jednom odredi kao znak zabrane, a drugi put kao znak dozvoljenosti.

Drugo gledište: Pošto su razlozi za šerijat zasnovani na onome što se čuje, onda je dozvoljeno precizirati šta se čuje, što je poreklo, onda je grana, koja se zasniva (عَلَيْهِ أُولَى - na njemu je prioritelnija) u tome, zaslužnija za dozvoljenost, jer je poreklo sigurnije od grane. Zar ne vidite da onaj ko odbacuje ono što se čuje sam zasluuje da bude proglašen nevernikom, dok onaj ko odbacuje izvedene uzroke ne zasluuje? Tako ste naučili da je ono što se čuje sigurnije u svojoj autentičnosti od uzroka koji se iz njega zaključuju. Zato, pošto je dozvoljeno precizirati šta se čuje, preciziranje njegovih uzroka, koji su njegova grana, zaslužnije je za to. **Ako se kaže:** Nije dozvoljeno razmatrati uzroke u onome što si opisao imenima, jer je dozvoljeno samo ime da bude specifično, jer ono što ostaje nakon specifikacije, ispravno je da reč bude (izraz toga, kao što je Njegova reč:

فَإِذَا آنَسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ
وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ

5. Kada prođu sveti meseci, **ubijajte mnogobošce** gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakome prolazu dočekujte! Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru, jer Allah zaista prašta i samilostan je. [et-Tevbe: 9/5],

i Njegova Teâlâ reč:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

38. **Kradljivcu i kradljivici** odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar. [El-Maida: 5/38],

dozvoljeno je da ovo ime bude izraz ostatka nakon specifikacije, a to se ne nalazi u uzrocima, jer je presuda vezana za uzroke zbog njihovog postojanja, i kad god nisu takvi, nisu uzrok. **Rečeno mu je (هَلْ):** Zadovoljni smo ovim slučajem ako si jedan od onih koji razumu značenja pravnih uzroka.

Dakle, kažemo: Pošto je dozvoljeno učiniti opšte specifičnim, ukoliko je prikladno da reč bude izraz onoga što ostaje nakon specifikacije

takođe je dozvoljeno učiniti pravne uzroke specifičnim, ukoliko je prikladno da budu indikacija onoga što ostaje nakon specifikacije), zar ne vidite da nije nemoguće da uzrok bude indikacija na jednom mestu, a ne na drugom, kao što je dozvoljeno u imenu? Dakle, ako to učinimo, ovo će na početku biti dokaz za našu izjavu da je ispravno koristiti ga kao dokaz.

Što se tiče njegove izjave: “ (إِنَّ) – Zaista je uzrok jedina stvar za koju je vezana presuda o njegovom postojanju“, to ukazuje na to da onaj ko je to rekao ne poznaje značenja pravnih uzroka i da je samo mislio da je to u smislu racionalnih uzroka. Njegovo postojanje zahteva zahteve njegovih presuda. Ako bi to bio slučaj, ne bi bilo dozvoljeno da postoji bez svojih presuda, kao što smo već gore objasnili. Štaviše, preciziranje imenice je dozvoljeno samo kada je izuzetak dozvoljen u vezi sa formulacijom. Dakle, indikacija preciznosti poprima oblik formulacije izuzetka. Slično tome, nije nemoguće koristiti termin “uzrok” bez uslova izuzetka, te tako mi utvrđujemo dokaze za njegovu specifičnost. Ovo se odnosi i na izvedene uzroke, bez razlike između njih i eksplicitno navedenih uzroka, jer su svi oni indikacije koje ne zahtevaju presude koje su im priložene. Većina naših protivnika dozvoljava preciznost eksplicitno navedenih uzroka, a to poništava sve što pitaju u vezi sa ovim. Oni pokušavaju da ih razlikuju na osnovu toga da je eksplicitno navedeni uzrok razuman na osnovu onoga što se čulo, dok zaključeni uzrok nije nužno proistekao iz onoga što se čulo (te se time potvrđuje samo dedukcijom). To nije ispravno. To ih štiti od onoga na šta smo ih obavezali, jer je zaključeno znanje zasnovano na onome što čujemo.

Ako je navedeni uzrok dozvoljen, može se navesti u onome što nije navedeno, a ako je izveden iz teksta, onda je više zaslužan za dozvoljenost specifikacije. Međutim, mi znamo samo to da je navedeni uzrok presude dedukcijom, a ne iz teksta. Zar ne vidite da mnogi od onih koji poriču analogiju ne prepoznaju je kao uzrok, niti je razmatraju u onome u čemu se nalazi? Umesto toga, samo treba dokazati da je to uzrok, i nema razlike između njega i uzroka koji se zaključuje iz onoga što nije eksplicitno navedeno.

Oni koji nam se protive dozvoljavaju preciziranje značenja izjave, prema svojoj izjavi: Ono što je posebno pomenuto ukazuje da je propis za ono što je drugačije od toga suprotan tome. Dakle, razlog je zaslužniji toga, jer razlog mora imati propis u onome što nije precizirano, a značenje izjave ne sme imati propis u onome što su precizirali, kao što je izjava Uzvišenog:

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ حَسْبَهِ إِمْلَاقٌ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْأً كَبِيرًا

31. Ne ubijajte djecu svoju iz straha od neimaštine, i njih i vas Mi hranimo, jer je ubijati njih doista veliki grijeh. [el-Isra: 17/31].

Ima i sličnih primera kao što smo objasnili u tom poglavlju.

Ako bi neko rekao: Razlika između navođenja imena i navođenja uzroka je u tome što ono što zahteva značenje kao uzrok presude jeste postojanje presude po svom postojanju, a njeno uklanjanje po svom uklanjanju. Dakle, kad god se pronađe nešto što ne zahteva presudu, to više nije uzrok. A uslov da se presuda pripiše imenu nije pomoć presude njoj gde god da se ona nalazi. Zato, nije dozvoljeno razmatrati uzrok u imenu. Rečeno mu je: Dokaz validnosti uzroka je taj da presuda postoji po svom postojanju, a ne da postoji po svom nepostojanju. Neće svi vaši protivnici to priznati. Umesto toga, ranije smo preneli od Ebu'l-Hasana da on ovo nije razmatrao u uzrocima šerijata. Niti je to neophodno za nekoga ko ovo razmatra u dokazu validnosti uzroka, jer kaže: Ovo je jedna od stvari koja se može koristiti kao dokaz protiv njega. Da bi se ispravio uzrok, postoje i drugi dokazi iz drugog aspekta osim ovog. (**فَيَقُولُ: إِيَّيْ**) - On kaže: Ja) smatram ovo dokazom o validnosti uzroka, sve dok ne dovodi do kontradikcije i suprotstavljanja presuda. Kad god on do toga dovodi, potrebno je da tražim dokaz o validnosti uzroka iz druge perspektive, baš kao što naš protivnik kaže u vezi sa ovom vrstom dokaza: Ukazuje na validnost uzroka, sve dok ga ne zabranjuje. Ali ako ga zabranjuje, ne pruža dokaz.

Vidiš li da on dokazuje da je težina alkohola razlog za zabranu, zatim je postavljen propis, a sa njenim postojanjem, i nestaje sa njenim nestankom, a zatim sam našao da težina alkohola zahteva pokajanje za onoga ko je dozvoljava ((te time) nestaje neverstvo- **وَيَزُولُ كُفْرُ**) sa onoga ko ju je dozvoljavao kada njena težina nestane. Sa postojanjem presude je i njeno postojanje a njeno povećanje je sa njenim povećanjem. Takođe kažem: da postojanje presude zavisi od postojanja značenja, a njeno povećanje od njegovog povećanja koji je znak da je to uzrok, osim ako ne postoji indikacija specifičnosti (**التَّخْصِصِ**)*. Kao što svi mi kažemo u opštem smislu: On je znak za presudu sve dok ne postoji dokaz specifičnosti. Takođe se može reći: Razmatranje postojanja presude u odnosu na postojanje značenja i njegovo povećanje u kontekstu njegove uzročnosti dopušteno je samo u opštoj uzročnoj vezi koja ne sadrži specifičnost, dok za slučajeve u kojima postoji znak specifičnosti, put do dokaza njegove ispravnosti u početku nije ovakav kako smo prethodno naveli u oblicima dokaza uzročnosti. Ako neko kaže: da iznošenje specifičnih razloga zahteva izjednačavanje dokaza suprotstavljenih presuda i da ih (kao takve) negira. Jer, ako izvučeš razlog i na osnovu njega doneseš presudu, a zatim dozvoliš da postoji mimo te presude, tvoj protukandidat može smatrati mesto specifičnosti kao osnovu za negiranje presude tvog uzroka, i izvesti drugi uzrok koji zahteva presudu suprotnu onome što je do tvog uzrok donelo, to će dovesti do izjednačenja uzroka i njihovog poništavanja, tako da se ne može zadržati na toj specifikaciji.

(PS: Samir B: Specifičnosti (**التَّخْصِصِ**)*- U tehničkom smislu, specifikacija je isključivanje nečega od onoga što je uključeno u opšti izraz, bilo u Kur'anu ili Sunnetu, navođenjem konkretnih dokaza, analogije, konsenzusa ili na drugi način. Drugim rečima, to je ograničavanje opšteg pojma na neke od njegovih pojedinaca.

Specifikacija u lingvistici- **التَّخْصِصِ فِي الاصطلاح**:

Koren reči je " **خَصَّصَ** " - "hasas", **وهو ضدّ التعميم** - što je suprotno generalizaciji.

U lingvistici to znači ograničavanje nečega na nešto drugo.

U gramatici: Smanjenje zajedničkog što postoji između neodređenih i određenih imenica.

Specijalizacija u tehničkim terminima:

Isključivanje nečega od onoga što je validno uključeno u opšti diskurs u kontekstu.

Ograničavanje opšteg pojma na deo njega nezavisnim, povezanim dokazom.

Isključivanje iz presude uz uključivanje subjekta.

Primeri specifičnosti:

Kur'anom: Specifikacija opštosti ajeta drugim ajetom.

Sunetom: Specifikacija opštosti ajeta hadisom.

Po analogiji: Specifikacija opštosti ajeta po analogiji.

Po konsenzusu: Specifikacija opštosti ajeta po konsenzusu.

Po konceptu slaganja: preciziranje opštosti Njegove izjave "Uf" značenjem izjave Svemogućeg Allaha: "Zato im ni Uf' ne reci".(PS: Samir B: Ovde smo ovaj deo ajeta parafrazirali. Hvala.).

Po konceptu suprotstavljanja: preciziranje opštosti izjave Svemogućeg Allaha: "Zatim se ženite ženama koje vam se čine dobre" značenjem izjave Svemogućeg Allaha: "A ko god od vas ne može sebi priuštiti da se oženi slobodnom ženom".

Po običaju: preciziranje opštosti ajeta običajem naroda.

Vrste specifikacije:

Povezana specifikacija:

Ovo je ono što je povezano sa opštom formulacijom, kao što su izuzetak, uslov, opis i svrha.

Odvojena specifikacija:

Ovo je ono što je odvojeno od opšte formulacije, kao što su Kur'an, Sunet, analogija i konsenzus.).

Rečeno mu je: Odgovor na ovo je iz dva aspekta: Jedan od njih je izjava onih koji ne dozvoljavaju postojanje toga.

Drugo: (قَوْلُ - izreka) onih koji dozvoljavaju njegovo postojanje. (فَأَمَّا - Što se tiče) onoga ko ne dozvoljava (لَا) utvrđivanje dokaza za validnost svog uzroka dok se suprotstavlja drugom uzroku koji zahteva presudu suprotnu onome što je zahteva, onda kaže: Nikada to neću naći. I nije svakome ko kaže: (إِنِّي - Ja) utvrđujem uzrok nasuprot tvom uzroku, kojim ga upoređujem negirajući tvoju presudu da je tvoj uzrok zahtevao dozvoljenim da to učini. Validnost uzroka zavisi od njihovih dokaza i nije dozvoljeno da se utvrđuju dokazi da bi se potvrdila dva kontradiktorna uzroka presuda. Iako se naš protivnik oslanja na to kao što je naš dokaz o ispravnosti svog argumenta, mora da postoji dokaz koji bi favorizovao jedan od njih, a to se događa ako u pitanju nema drugačijeg (غَيْرَ هَذَيْنِ - osim ovih) stavova, jer istina ne može proizaći iz (مِنْ) njih, a sem toga mora postojati dokaz od Allaha Uzvišenog za Njegovu presudu i za ispravnost jednog od ovih stavova, te nije dopušteno da se nešto zasniva bez dokaza. Međutim, ako bismo ovo smatrali na način na koji je pitalac pitao, isto bi važno i za sve one koji koriste rezonovanje po analogiji, zbog nevažećeg rezonovanja po analogiji.

To bi značilo da bi u ovoj situaciji mogli reći: Mi postavljamo nasuprot vašim razlozima razloge koji protivreče onome što oni zahtevaju, tako da ih ne možete odvojiti od njih ili od njihovih suprotnosti u onome čime smo vam suprotstavili. Naš odgovor na sve njih je taj da se ne mogu svi razlozi koje navodimo umesto našeg razloga koristiti kao zamena za njegovu validnost, pošto validnost i pouzdanost razloga zavise od dokaza, a izjavom protivnika se ne dokazuje da je to razlog. Ovo je pogrešno pitanje, jer se vraća na питаoca, pošto je nameravao da to pitanje uputi onome ko je postavio pitanje da zadovolji svog protivnika.

Što se tiče onih koji dozvoljavaju postojanje dva suprotstavljena uzroka za presude, a da jedan nije odvojen od drugog bilo kojim stepenom prevage, oni daju osobi za koju je to uravnoteženo izbor da podrži bilo koju od dve presude koju želi, a ne drugu, i to postaje njegova pretpostavka u ovom slučaju.

(وَقَالَ - I rekao je) jedan od protivnika: Ako uzmete u obzir uzroke imena u dozvoljenoj specifikaciji, onda dozvoljavamo specifikaciju imena samo u smislu da je onaj kome je to navedeno poput izuzetka praćenog rečju, i da ono što je specificirano od toga nikada nije bilo ono što smo nameravali rečju. Dakle, da li isto kažete o uzrocima? I da li smatrate dokaze koji zahtevaju njegovu specifikaciju kao da su prateći sa njom? Ako tako kažete, onda se slažemo sa vama u vezi s tim. Ali ako navedete uzrok uopšteno, a zatim ga navedete bez ikakvih pratećih dokaza, onda se tu ne slažemo sa vama. Ebu Bekr je rekao: Ovaj govornik se složio sa nama u njegovom stavu o navođenju uzroka odakle nije svestan. Ono što ga je navelo na to jesu naši dokazi koje smo pomenuli u vezi sa dozvoljenošću navođenja presuda pravnih uzroka, tamo gde se oni nisu mogli odvojiti od njih ili ih odbiti. Ono što kažemo o ovome je to da nema razlike između ovih uzroka i imena u smislu dozvoljenosti njihovog navođenja. To je: da je indikacija koja zahteva specifikaciju uzroka kao da je povezana sa rečju uzroka, na isti način kao kada se kaže: Ovo značenje je znak presude osim na tom i tom mestu, baš kao što kažemo u specifikaciji imenice: da je indikacija specifikacije kao da je povezana sa njom, i to je na isti način kao kada se kaže: Odseci ruku lopovu, osim lopova toga i toga. Nema razlike između njih u ovom pogledu. Ne kažemo da je konkretna presuda bila nameravana uzrokom, kao što ne kažemo da je konkretna presuda iz imena bila nameravana imenom.

Međutim, mi otkrivamo uzrok i kažemo: Uzrok presude je "taj i takav", ako je presuda specifična za određene situacije, baš kao što je Svemogući Allah koristio termine: **قَطْعُ السُّرَّاقِ** - "odsjecanje ruku lopovima" i **قَتْلُ الْمُشْرِكِينَ** - "ubijanje mnogoboštaca", kada se misli na "neke". Nema potrebe da se navodi mesto preciznosti uzroka kroz formulaciju, baš kao što Svemogući Allah nije pomenuo indikaciju preciznosti u opštim imenicama zajedno sa formulacijom. Ebu Bekr je rekao: "Nisam našao nijednog pravnika koji ne smatra da je uzrok specifičan za značenje, čak i ako ga odbacuje u formulaciji".

Zar ne vidite da svi oni koji se ne slažu sa nama kažu da ako mala količina vode uđe u nju, ona je nečista jer je došla u kontakt sa nečistoćom? Zatim kažu da ako nečistoća dodirne odeću ili telo, oni se prečišćavaju kontinuiranim pranjem i polivanjem vodom. Da su sledili analogiju, nikada ne bi bili očišćeni, jer ne svaki deo vode može da ispere odeću. Osim nakon što dođe u kontakt sa nečistom vodom. Isto važi i za ulazak u kupatilo bez poznate naknade. Po analogiji, neophodno je da nije dozvoljeno osim uz poznatu naknadu i poznati iznos za trajanje boravka i polivanje vodom.

Šafijija je utvrdio razlog za zabranu prodaje pšenice za pšenicu, meru za meru, kao opšte jestive robe. Zatim je dozvolio prodaju hurmi po njihovoj procenjenoj težini u ariji* bez jednake težine, uprkos postojanju razloga za zahtev jednakosti u pogledu težine. Ako se kaže: “Ovo je samo rasprava o jednakosti, a jednakost postoji u prodaji zajma po proceni, a jednakost osim zajma je po meri”, kaže mu se: “Ovo je greška, jer presuda o jednakosti ne razlikuje ono što se meri merom i ono što se teži po težini”. Procena ne uspostavlja jednakost, jer se zasniva na pretpostavci i proračunu te ne može se do nje zaista doći. Zato je vaša izjava da jednakost postoji u slučaju zajma na osnovu procene netačna. Šafijija je rekao: “Analogija je obaveza abdesta nakon kratkog sna i izostavljanja zbog efekta”. O zajedničkom radniku je rekao: Analogija je da on nije odgovoran. Zatim je napustio analogiju u tom pogledu i rekao da je u nekim slučajevima dužan da bude odgovoran.

(PS: Samir B: **العرايا** - Arâjâ - U islamskom pravu, termin koji se odnosi na zamenu određene količine sušenih hurmi približno jednakom količinom svežih hurmi.

Jednina reči arâjâ (arije) doslovno znači “Hurma čiji je plod pojeden ili poklonjen”. Slično tome, hurma koja je izuzeta od prodaje ili rezervisana za prodaju naziva se i arije. Umesto reči arâjâ koristi se i termin „bej'ul-arâjâ“.).

Ako bi neko rekao: Ako je analogija istinita, onda ju je nije dozvoljeno napustiti ni pod kojim okolnostima. Uzvišeni Allah je rekao:

فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصِرُّونَ

32. To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete? [Junus: 10/32],

bit će mu rečeno: Tačno je u situacijama kada nema dokaza koji je zabranjuju, ali nije tačno u situacijama kada su utvrđeni dokazi koji je zabranjuju. Kao što je upotreba opštosti ispravna u situaciji kada nema dokaza o njenoj specifičnosti, nije ispravna u situaciji kada postoje dokazi o njenoj specifičnosti i zabrani korišćenja njenog pravila. A Allah Teâlâ je Davalac uspeha u onome što je ispravno.

Ako bi neko rekao: Ako postojanje uzroka i odsustvo presude nisu dovoljni da ga učine nevažecim, onda niko ne bi mogao da pronađe kontradikciju u uzroku koju bi mogao da koristi kao dokaz, jer bi rekao: To je samo navedeno zbog dokaza za to. Rečeno mu je: Uslov za kontradikciju u uzrocima Šerijata nije prisustvo uzroka uz odsustvo presude, i to je tačka u kojoj dolazi do neslaganja između nas i vas. Dakle, nemate pravo da prigovarate na to dok se mi ne slažemo sa vama oko činjenice te da je to kontradikcija, ali to nije kontradikcija. Kontradiktorno je samo po našem mišljenju ako u originalnom tekstu nema dokaza o validnosti uzroka, a tvrdi se da je uzrok takav i takav, onda se to nalazi (nakon toga) bez potrebe za presudom. Ali ako se dokazi utvrde u originalnom tekstu o njegovoj validnosti, nije nemoguće da se to pronađe nakon toga, bez potrebe za presudom o tome šta su dokazi utvrđeni da bi se preciziralo. Onaj ko se na to oslanja je (protivrečan i pogrešan) sa drugog aspekta, a to je da se dokaz utvrđuje na osnovu validnosti razloga u originalnom tekstu, pa se njegova presuda napušta bez ispravnih dokaza koji zahtevaju njegovu specifikaciju, tako da bi to bila kontradikcija, i razlog bi bio tačan, a neispravno je kontradiktorno (ostavljajući njegovu presudu bez dokaza).

Ako ono što smo pomenuli u specifikaciji razloga zahteva kontradikciju neispravnog njime, onda bi moralo postojati specifikacija indikacije reči na ono što naši protivnici smatraju, a postojanje specifikacije razloga i postojanje preciziranja opštosti zahteva da onaj ko se sa tim argumentuje bude kontradiktoran. Pošto preciziranje ovih stvari ne zahteva kontradikciju u argumentaciji, to je takođe presuda uzroka.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي صِفَةِ مَنْ يَكُونُ مِنْ أَهْلِ الْاجْتِهَادِ]

[Poglavlje o opisu onih koji su među ljudima idžtihada]

Ebu Bekr je rekao: Čovek se ne može smatrati učenjakom idžtihada u traženju presuda o događajima dok ne poznaje opšte principe: iz Kur'ana, autentičnog (sahi) sunneta, onoga što je preneto kroz pojedinačne prethodnike, onoga što je dokazano u presudama iz njih, onoga što je ukinuto, i dok ne poznaje opšte i specifične aspekte istih. On mora biti upoznat sa implikacijama i doslovnih i metaforičkih izjava, kako da svaku postavi na njeno pravo mesto i kako da je tumači u skladu sa kontekstom. Takođe mora biti upoznat sa pravilima razuma i njihovim implikacijama, šta je dozvoljeno, a šta je nedozvoljeno u njima. Takođe mora biti upoznat sa oblastima konsenzusa među izrekama as'haba, naslednika i onih koji su došli posle njih od ljudi iz epoha pre njega. On mora biti upoznat sa različitim oblicima dokaza i metodama pravnih analogija

a njegovo znanje o racionalnim analogijama nije dovoljno u tom pogledu, jer su pravne analogije suprotne racionalnim analogijama, i to je metod nasleđen od as'haba i sledbenika, prenošen sa generacije na generaciju, tako da njegov put treba da se usmeri od ljudi među pravnicima koji ga poznaju, i zbog toga su oni koji su govorili o sudskim presudama, a koji nisu imali znanje o pravnim standardima, iz poverenja u svoje znanje o racionalnim standardima, pogrešili, pa su delovali nepromišljeno i počinili neznanje i nemoralna dela. Ko god je u statusu koji smo opisali, dozvoljeno je da koristi nezavisno rezonovanje u presudama o incidentima, da vraća grane njihovim poreklima i da izdaje fetve na osnovu njih ako je pravedan. Ali ako to kombinuje i nije pravedan, onda njegova fetva nije prihvatljiva, baš kao što se njegov izveštaj ne prihvata ako ga on prepriča, niti je njegovo svedočenje ako svedoči prihvatljivo. Nije uslov za nekoga ko je među ljudima idžtihada da bude upoznat sa svim tekstovima iz Kur'ana i Sunneta, onome što je iz njih dokazano putem tavra i putem ehad rivâjeta, jer nijedan od onih koji prave analogije nije validan. Tvrditi da ima sveobuhvatno znanje o svemu tome, tako da ništa od toga ne odstupa od njega, da je ovo uslov za dozvoljenost idžtihada, onda ne bi bilo dozvoljeno nijednom od kaisija posle Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da koristi idžtihad, zbog nedostatka sveobuhvatnog znanja o ovim principima, posebno ako je jedan od onih bio koji su verovali u pojedinačne rivâjete i koji su ih preferirali u odnosu na analogijsko rezonovanje. Znamo da su as'habi i oni koji su došli posle njih praktikovali idžtihad uprkos svom nedostatku znanja o svemu ovome. Zar ne vidite da kada je Umer upitan o pitanju fetusa i obavešten o tome, on je rekao: "Hteli smo da donesemo sud o takvoj stvari na osnovu naših sopstvenih mišljenja, ali postoji sunet od Resûllullaha

بِإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) u vezi sa tim?" Abdulah ibn Mesud je rekao o ženi čiji je muž umro: Ako joj nije odredio miraz i nije konzumirao brak sa njom, reći ću šta mislim o tome, a onda ću biti obavešten o sunetu Resûllullaha

بِإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) koji je u skladu sa njegovim mišljenjem, i on će biti veoma zadovoljan time.

Uthman je nameravao da kamenuje ludu ženu dok ga Ali nije obavestio da je Resûllullah (**بِأَنَّ اللَّهَ**) **وَسَقَاهُ** – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) rekao:

« **رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ، عَنْ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنْ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ، وَعَنْ الصَّبِيِّ حَتَّى يَخْتَلِمَ** ». “**Pero je podignuto sa troje: sa spavača dok se ne probudi, sa ludaka dok se ne osvesti i sa deteta dok ne dostigne pubertet**”. Tako je napustio svoje mišljenje i prihvatio Resûllullahov

(**بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ**) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) izveštaj. Umer je želeo da kamenuje ženu koja je rodila dete šest meseci nakon braka. Ibn Abas je rekao: “Allah Uzvišeni je rekao:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا **وَحَمْلُهُ وَفِصْلُهُ**
ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي
أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي
مِنَ الْمُسْلِمِينَ

15. Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa, **nosi ga i doji trideset mjeseci**. A kad dospije u muževno doba i kad dostigne četrdeset godina, on rekne: "Gospodaru moj, dozvoli Mi da Ti budem zahvalan na blagodati koju si darovao meni i roditeljima mojim, i pomoz mi da činim dobra djela kojima ćeš zadovoljan biti, i učini dobrim potomke moje; ja se, zaista, kajem i odan sam Tebi". [El-Ahkaf: 46/15]

i takođe je rekao Allah Teâlâ:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ **وَفِصْلُهُ فِي عَامَيْنِ** أَنْ أَشْكُرَ لِي
وَلِوَلَدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ

14. Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, **i odbija ga u toku dvije godine**. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. [Lukman: 31/14].

Pa je odredio period trudnoće na šest meseci, pa se Umer oslonio na dokaze Knjige i napustio svoje mišljenje“. Ibn Abbas je dozvoljavao privremeni brak i razvod sve dok nije dobio izveštaje od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) sa svih strana koji ih zabranjuju. Zatim je napustio svoje prethodno mišljenje o njima i usvojio mišljenje većine.

Dakle, dokazano je da je idžtihad dozvoljen onome ko je naučio opšte principe, čak i ako su neki od njih skriveni od njega, nakon što je upoznao aspekte pravnih analogija i dokaza. Ako se kaže: Nije dozvoljeno nikome da vrši idžtihad dok ne upozna sve tekstove koji su preneti u vezi sa pitanjem u kojem se incident dogodio. Ako je u pitanju lihvarstvo, onda nije dozvoljeno dok ne upozna sve što je ispričano u vezi sa lihvarstvom. Ako je u pitanju brak, razvod i prodaja, onda je to isto. Moguće je da mudžtehid ograniči ono što je preneto u ovim poglavljima i obuhvati ih. Zatim, ako njegovo znanje obuhvata ono što je preneto u jednom poglavlju u vezi sa dozvoljenošću idžtihada u njemu, neće mu škoditi da otkrije šta je odstupalo od toga, od onoga što je preneto u ostalim poglavljima koja nisu ni na koji način povezana sa hadisom, a njegova odluka u ovom poglavlju bi bila suprotna odluci as'aba u njemu.

Pošto u vreme as'haba nisu bili sastavljeni svi sunneti koji se odnose na temu ovog događaja, oni nisu mogli u potpunosti da ih razumu. Međutim, oni koji su došli posle njih, to su učinili te su ih sastavili, čineći ih lahko dostupnim mudžtehidima, i lahkim za pamćenje i razumevanje. **Rečeno mu je:** “Ovo je izjava koja je očigledno netačna, jer su as'habi dozvolili idžtihad onima čije je stanje bilo onakvo kakvo smo opisali, naime nedostatak znanja o svim osnovama, te niko nije pravio razliku između as'haba i drugih u tom pogledu”. Što se tiče njegove izjave: “Ono što je ispričano u poglavlju u kojem se događaj dogodio je sačuvano i sakupljeno”, to nije onako kako ste pomenuli, niti ukazuje na ono što ste opisali. To je zato što, ako je uslov za dozvoljenost idžtihad bio ono što si pomenuo, as'habi bi bili zaslužniji da to traže od njega i da to sakupe, jer su bili sposobniji da okupe ono što je preneto u vezi toga od onih posle njih, sa obzirom da su se okupljali u Medini, kada je Umer pitao za pravilo događaja da li u njemu postoji sunnet od Resûllullaha

(بِإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) -? Ako ga ne bi pronašao ni kod koga prisutnog, odlučio bi o tome na osnovu svog mišljenja nakon konsultacija. Mogao je takođe pisati o tome as'habima u drugim gradovima i pitati ih o tome. Da su as'habi to hteli da urade, bilo bi mu prikladnije, te i njima bi bilo pristupačnije i lakše da svate. Ako su as'habi želeli to, imali bi veću moć da to postignu, i to bi im bilo bliže i lakše dostupno, i (لَمْ يَفْعَلُوا وَاجْتَهَدُوا) - nisu to učinili niti su se trudili) pored mogućnosti da to učine.

Znamo da njegovo stanje nije među onima koje ste pomenuli i da je onakvo kakvo smo opisali. Njegova izjava: “Zapamtio je sve što je ispričano u svakom poglavlju jurisprudencije” je greška govornika, jer niko, čak i ako je to opširno slušao, ne može tvrditi da je obuhvatio sve što je ispričano u jednom poglavlju jurisprudencije. Zar ne vidite da kada pogledate spise ljudi o jurisprudenciji i šta je svako od njih sakupio, naći ćete u knjizi svakog od njih nešto što nećete naći u knjizi bilo koga drugog? Međutim, ako bi osoba sakupila sve što je ispričano u jednom poglavlju toga, onda joj sve što je ispričano u njemu ne bi palo na pamet kada obavlja idžtihad, i ne bi mu bilo nemoguće da sve to pomene na uobičajen način, tako da ništa ne odstupa od toga. I dok on to sebi dozvoljava, to mu dozvoljava da vrši idžtihad, što ukazuje na validnost onoga što smo opisali. Takođe: Ako bi osoba zapamtila sve što je ispričano u jednom poglavlju poglavlja, ne bi joj bilo dozvoljeno da bude zadovoljna onim što je iz njega zapamtila u tom poglavlju u vezi sa dozvoljenošću analogije hadisa, ako ne zna šta je ispričano u ostalim poglavljima. To je zato što analogija hadisa nije ograničena na poglavlje kojem pripada. Zar ne vidite da prodaju upoređujemo sa brakom i pisanjem, i brak upoređujemo sa krvlju ubistva sa predumišljajem, i seksualni odnos upoređujemo sa životom u kući i službom roba? Ako je to slučaj, onda je obavezno, prema mišljenju ovog govornika, da nije dozvoljeno koristiti idžtihad u presudi o incidentu dok se ne stekne sveobuhvatno znanje o svemu što je izvešteno iz teksta u smislu pojedinačnih izveštaja i drugih stvari, u svim poglavljima sudske prakse. Ovo je nešto što je beznadežno pronaći od bilo kog od analogista, pa do onog što smo opisali u vezi sa dozvoljenošću analogije za one koji su poznavali opšte principe na osnovu kojih se analogija može činiti, čak i ako su neki od njih bili skriveni od njega, jer se od njega nije zahtevalo da sudi ili pravi analogiju na osnovu onoga što je bilo skriveno od njega. Umesto toga, od njega se zahtevalo da čini analogiju na osnovu onoga što je imao od njih. Ovo je slično onome što kažemo za nekoga ko istražuje pravac Kabe: dozvoljeno mu je da koristi sopstveni sud i istražuje da bi pronašao da je u skladu sa njim, čak i ako nema potpuno znanje o drugim znacima koji se koriste za određivanje pravca Kabe.

Isto tako, dozvoljeno je čoveku da koristi svoje mišljenje i svoj trud u ratovima i neprijateljskim zaverama, čak i ako nema potpuno znanje o svim razlozima zbog kojih se koristi. Mi smo odredili da, pored pamćenja osnova i poznavanja istih, treba da bude upućen u metod analogijskog rezonovanja i idžtihada.

To je zato što pamćenje osnova nije od koristi za poznavanje odluke o novom događaju ako osoba koja je pitala o njemu ne zna kako da ga vrati na njegove osnove i na ono što mu je najbliže. Zar ne vidite da uči Kur'ana i pamtioci hadisa nisu zadovoljni onim što su zapamtili u smislu razumevanja odluke o hadisu i praćenja njegovog porekla? Zbog toga je Hz.Poslanik (mir i blagoslov Allaha Teâlâ bio nad njim) rekao:

نَضَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالِي قَوَاعَاهَا، ثُمَّ أَذَاهَا إِلَى مَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا، فَرُبَّ حَامِلٍ فِيهِ غَيْرُ قَبِيهِ، وَرُبَّ حَامِلٍ فِيهِ إِلَى مَنْ هُوَ «أَفْقَهُ مِنْهُ» - “Neka Allah blagoslovi lice osobe koja čuje moje reči, zapamti ih, a zatim ih prenese nekome ko ih nije čuo. Mnogi nosioci znanja nisu učenjaci, a mnogi nosioci znanja prenose ga nekome ko je stručniji od njih”.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي تَقْلِيدِ الْمُجْتَهِدِ]

[Poglavlje o izjavi o oponašanju mudžtehida]

Ebu Bekr je rekao: Ako laik koji nije osoba idžtihada ima problem, mora pitati ljude koji znaju o tome. To je zato što Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

7. I prije tebe smo samo ljude slali kojima smo objavljivali, zato pitajte ljude od znanja, ako vi ne znate! [El-Anbija: 21/7]

i On Uzvišeni kaže:

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ

122. Svi vjernici ne trebaju ići u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj kad mu se vrate, da bi se Allaha pobožali. [Et-Tevba: 9/122].

Pa je naredio onima koji nisu znali da prihvate mišljenje ljudi koji znaju o novim pitanjima svoje religije. To je ono što je narod govorio od najranijih vremena, zatim sledbenici, pa sve do danas. Običan narod se obraća svojim učenjacima u slučajevima svojih verskih poslova. Na to ukazuje i činjenica ta da kada običan čovek bude pogođen incident, naređuje mu se ili da je ignoriše, da se uzdrži od pitanja o njoj, da ostavi svoju situaciju kakva je bila pre nego što se dogodila, ili da uči dok ne dostigne nivo onih kojima je dozvoljeno da obavljaju idžtihad. Zatim nastavlja sa onim do čega ga njegov idžtihad vodi, ili pita nekog drugog među ljudima znanja. Zato, on postupa po svojoj fetvi i obavezan je da je prihvati od njega. Nije dozvoljeno laiku da zanemaruje stvar incidenta, niti da se okreće od nje, niti da ostavi stvar kakva je bila pre nego što se dogodila, jer je obavezan da se pridržava odluka Svemogućeg Allaha, koje su utvrđene tekstom i dokazima, i zato što ne zna da je obavezno ostaviti je kakva je bila pre nego što se dogodila, ako je to razlog oko kojeg postoji neslaganje među ljudima znanja. Znanje i istina o njemu se postižu samo putem rasuđivanja i zaključivanja, a saznanje da to nije u mogućnosti laika.

Takođe nije dozvoljeno reći da on mora da uči principe, metode idžtihada i analogije dok ne dostigne nivo nekoga kome je dozvoljeno da zaključuje, jer to nije u njegovim mogućnostima i može umreti pre nego što dostigne ovo stanje. Osoba koju je pogodio ovaj incident može biti dečak u ranim fazama puberteta ili žena koja je videla krv i nije bila sigurna da li je to menstruacija ili ne. Njih dvoje su bili prisutni u vreme donošenja presude, kada je nije bilo moguće odložiti. Zato je utvrđeno da on mora pitati ljude znanja o ovom pitanju i prihvatiti njihovo mišljenje o tome. Ebu Bekr je rekao: Pošto je utvrđeno da je laik odgovoran da pita ljude znanja o ovom pitanju, onda ako se od njega zahteva da to učini, može pitati koga god želi među njima, ili može uložiti sopstveni trud i pitati onoga koga smatra najpouzdanijim i najstručnijim među njima. Neki su učenjaci rekli: Može pitati koga god želi među njima, a da se prethodno ne potruži da utvrdi koga od njih smatra najpouzdanijim i najstručnijim. Drugi su rekli: Ne može pitati koga god želi među njima, osim nakon što se potruži da utvrdi njihovu situaciju, tada može postaviti najpouzdanijeg i najstručnijeg među njima. Ako su jednaki po njegovom mišljenju, on prihvata mišljenje koga god želi među njima. Ova izjava je tačna po našem mišljenju, jer mora biti oprezan (لِدِينِهِ - zbog svoje religije) i može uložiti sopstveni trud da favorizuje onoga ko je najbolji i najstručniji po njegovom mišljenju, i onoga kome se smatra najpouzdanijim. Dakle, ako je u stanju da bude oprezan sa nekim poput sebe, nije mu dozvoljeno da odstupa od njega i imitira nekoga bez sopstvenog truda, budući da ima tu vrstu truda.

Zar ne vidite da kada je primoran da izabere jedan od dva puta, on će težiti da izabere put koji je za njega bezbedniji i dalje od uništenja, jer je ova vrsta napora moguća za njega. Isto važi i za planiranje rata i suočavanje sa neprijateljskim zaverama.

Može mu biti dozvoljeno da vrši idžtihad u ovoj stvari, čak i ako nije stručnjak za pravnu praksu, pod uslovom da je među onima koji imaju mišljenje o toj stvari. Slično tome, laik treba da vrši idžtihad u određivanju koga će imitirati, sve dok je u mogućnosti (vrši idžtihad u razlikovanju ljudi). Naši as'habu su se razlikovali u pogledu toga da li je osobi koja je praktičar idžtihada dozvoljeno da sledi nekoga ko je stručniji od nje. U knjizi Hudud, on je rekao – Ebu'l-Hasan je napomenuo da je to mišljenje Ebu Hanife- da mu je dozvoljeno da ga sledi i da mu je dozvoljeno da postupa prema njegovom mišljenju.

Ebu'l-Hasan je, na osnovu Ebu Jusufa i Muhammeda, preneo da nema pravo da deluje osim po svom mišljenju i da mu nije dozvoljeno da imitira nekoga drugog ako je jedan od ljudi idžtihada.

وَقَدْ رَوَى دَاوُدُ بْنُ رَشِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ: أَنَّ لِلْمُجْتَهِدِ أَنْ يُقَلَّدَ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْ نَفْسِهِ - **Davud bin Rašid je, navodeći autoritet Muhammeda, preneo: Mudžtehid može imitirati nekoga ko je stručniji od njega.**) Od grupe selefa se prenosi po ovom pitanju, (نَحْوُ) slično izjavi svakog od dva mišljenja u onome što je preneto od selefa, a to je (slično) izjavi Abdu'r-Rahmana ibn Avfa Uthmanu kada mu je ponudio zakletvu vernosti (إِلَى ذَلِكَ - na to), pod uslovom da će vladati po Kur'anu i Sunnetu, i mišljenju Ebu Bekra i Umera, a on se složio sa tim te je ponudio nešto slično Aliji. Ali je rekao: Sudit ću po Kur'anu i Sunetu i uložiću svoj trud.

Abdu'r-Rahman i Uthman su smatrali da je praćenje Ebu Bekra i Umera važnije od njegovog sopstvenog idžtihada, dok je Ali verovao da je njegov idžtihad važniji od praćenja njih (oboje).

Prenosi se od Umera da je pitao Ibn Mesuda o pitanju u vezi sa morfologijom, a on je odgovorio da u tome nema ništa loše. Umer je rekao: “ **لِكَيْ أَكْرَهُهُ – Mrsko mi je to** “. Ibn Mesud je rekao: “ **قَدْ كَرِهْتَهُ إِذْ كَرِهْتَهُ – I meni je to mrsko kad je i tebi to mrsko** “. Napustio je svoje mišljenje oponašajući Umera, jer nije dozvoljeno da njegov prelazak iz prve škole mišljenja u drugu bude zasnovan na razmatranju i rasuđivanju, budući da nije bilo perioda između dva mišljenja u kojem bi razmatranje i rasuđivanje bili mogući.

Bio je i Ebu'l-Hasan taj koji je govorio: da je slediti Mudžtehida koji je učeniji od sebe, i odreći se svog mišljenje u korist njegovog mišljenja, oblik vrsta idžtihada u jačanju tuđeg mišljenja u odnosu na svoje, zbog veličine njegove nauke i prednosti, i njegovog poznavanja različitih aspekata rasprave i dokaza. Dakle, njegovo imitiranje njega ne može izbeći upotrebu jednog oblika idžtihada, jer on veruje da je mišljenje onoga kojeg sledi bolje od njegovog sopstvenog mišljenja.

Ebu Bekr je rekao: Prema Ebu Hanifi, nema razlike u našem stavu u vezi sa dozvoljenošću da neko imitira (sledi) nekog drugog kako bi sledio njegovo mišljenje o stvari koja ga muči u njegovim sopstvenim poslovima, ili da naloži nekom drugom da izda fetvu na osnovu nje. Dozvoljeno mu je da to učini u oba slučaja. Jer je pitanje koje je pomenuo (**فِي كِتَابِ الْحُدُودِ**) - u Knjizi kazni) pomenuto samo u vezi sa sudijom ako imitira nekog drugog u pitanju presude koja ga je pogodila, pa je dozvolio imitiranje nekog drugog u usmeravanju presude onome ko je izneo spor pred njega. A to je bilo samo zato što smo objasnili da je ovo vrsta idžtihada u davanju prednosti mišljenju onoga koga imitira u odnosu na sopstveno mišljenje. Ako je siguran da je to mišljenje bolje, onda [**ثُمَّ**] mu je dozvoljeno da ga uzme za sebe te mu je time dozvoljeno da izda fetvu na osnovu nje za nekog drugog i da na osnovu nje presudi protiv njega.

Ako se kaže: Uzvišeni Allah je rekao:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَتْهُمْ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ **فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ**

2. On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu verovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allahove kazne odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. **Zato uzmite iz toga pouku, o vi koji ste razumom obdareni!** [El-Hašr: 59/2],

A Hz.Poslanik – s.a.v.s.- reče: **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا** - 'Po čemu sudite?' Spomenuo je Kur'an, Sunnet i nezavisno rasuđivanje“, a nije spomenuo imitaciju (sledženje). Rečeno mu je: Njegovo imitiranje (sledženje) nekog drugog na način koji smo pomenuli je vrsta idžtihada i razmatranja, jer mu nije dozvoljeno da ga sledi osim ako nije zaključio da je njegovo mišljenje validnije od njegovog i da je njegov stav ispravniji od njegovog stava.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي الْجَهَادِ بِحَضْرَةِ النَّبِيِّ]

[Poglavlje o izjavi o idžtihadu u prisustvu Hz.Poslanika (s.a.v.s.)]

Ebu Bekr je rekao: Idžtihad je dozvoljen bio u prisustvu Hz.Poslanika (s.a.v.s.) u dve situacije, a nije dozvoljen ni u jednoj drugoj situaciji. Što se tiče jedne od dve situacije u kojima je idžtihad dozvoljen, to je situacija u kojoj bi on započeo konsultacije sa njima. Uzvišeni Allah je rekao:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ
وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ **وَسَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ** فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ

159. Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno **i dogovaraj se s njima**. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega. [Ali Imran: 3/159],

i konsultovao ih je u vezi sa pitanjem zarobljenika i drugih. U ovom slučaju, bilo je dozvoljeno samostalno rasuđivati u prisustvu Hz.Poslanika (s.a.v.s.), jer im je to dozvolio, naredio im da to učine i obavestio ih da nema tekstualnih dokaza u vezi sa pitanjem u kojem im je naredio da samostalno rasuđuju. Prenosi se od Amra ibn el-Asa: "Dva čoveka su iznela svoj spor pred Hz.Poslanika (s.a.v.s.), a on mi je rekao: 'Presudi između ove dvojice.' Rekao sam: 'O Poslaniče Božiji, mogu li ja da presudim između njih dok si ti prisutan?'" Rekao je: Da, ako se potruđiš i uradiš kako treba, dobit ćeš deset dobrih dela, a ako pogrešiš, dobićeš jedno dobro delo. Prenosi se da je to isto rekao Ukbi ibn Amiru.

Drugi slučaj je taj da oni vrše svoj idžtihad u njegovom prisustvu, iznoseći mu svoje mišljenje i sve do čega ih njihov idžtihad vodi, kao početni korak. Ako ga on prihvati, on je validan, ali ako ga odbije, on je nevažeći. Muaz se mnogo trudio da ne nadoknadi propuštene namaze iza Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i da sledi njegov primer. Allah-ov Teâlâ Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je to odobrio i rekao: "Muaz ti je postavio presedan, pa učini tako." El-Hubab ibn el-Mundir mu je savetovao da se preseli sa mesta gde je boravio u Bedru, a El-Hubab je prihvatio njegov savet i nije osudio njegov trud. (A Umer je napisao muslimanima u Meku: da se pridruže Ebu Basiru, i oni su to učinili.) To je bilo zbog njegovog sopstvenog truda, bez Hz.Poslanikovog – s.a.v.s. - naređenja, tako da on to nije odobrio. Među njima je "Alijevo odbijanje da izbriše ime Hz.Poslanika, s.a.v.s., iz dokumenta. To je sa njegove strane učinjeno kao čin idžtihada iz poštovanja prema Hz.Poslaniku, s.a.v.s. Hz.Poslanik, (s.a.v.s.), nije to odobrio te ga je sam svojom rukom izbrisao". Među njima je i to: "Kada je Hz.Poslanik, (s.a.v.s.), bio zabrinut kako da okupi ljude na namazu, neki od njih su predložili da se podigne transparent kada dođe vreme za namaz, neki od njih su pomenuli jevrejski Šabur, a neki od njih su pomenuli zvono. Nije bio saglasan ovim te nije odobrio njihove napore, sve dok Abdlulahu ibn Zejdu nije pokazan poziv za namaz".

Što se tiče trećeg razloga, zbog kojeg nije dozvoljeno vršiti idžtihad u prisustvu Hz.Poslanika, (s.a.v.s.), zbog sprovođenja presude od strane samog sebe bez naredbe Hz.Poslanika, (s.a.v.s.), ovo nije dozvoljeno, jer nije bio siguran da postoji tekst (**فَدَنْزِلْ** - **koji je objavljen**) za koji je mogao odmah znati, i zato bi njegovo sprovođenje odluke zasnovane na idžtihadu prethodilo Allahu Teâlâ i Njegovom Hz.Poslaniku (s.a.v.s.).

[بَابُ الْقَوْلِ فِي حُكْمِ الْمُجْتَهِدِينَ وَاخْتِلَافِ أَهْلِ الْعِلْمِ فِيهِ]

[Poglavlje o presudi o mudžtehidima i neslaganju učenjaka u vezi sa njom]

Ebu Bekr je rekao: Oni koji koriste analogiju u presudama o incidentima su dve grupe: Jedna od njih kaže da Svemogućí Allah ima dokaz utvrđen za presudu o incidentima, i da incidenti imaju jedno poreklo sa kojim se mogu uporediti sa jednim uzrokom. A oni koji koriste analogiju su zaduženi da to ispravno urade, i ko god u tome pogreši, greši u presudi Svemogućeg Allaha, osim što će biti nagrađen. Svojim sopstvenim trudom, biva opravdan za svoje greške. Ovo je škola mišljenja El-Asama, Ibn Uleje i Bišra ibn Gijatha. Prenosi se (عَنْ - od strane) Ibn Uleje da mudžtehid može znati da je tačno postigao presudu Svemogućeg Allaha sopstvenim trudom. Što se tiče Šafijije, njegovi sledbenici se razlikuju u onome što prenose od njega. Neki od njih kažu: “Deo njegovog učenja je da je istina u jednoj osobi, prema onome što smo preneli od onoga koga smo imenovali”. Drugi među njegovim sledbenicima navode: “Deo njegove doktrine je ta da je istina u svim rečima onih koji se razlikuju”. Što se tiče druge grupe, koju smo pomenuli na početku poglavlja: to su oni koji kažu da je idžtihad dozvoljen u odlukama o incidentima, i razlikuju se međusobno, nakon što su se složili da Svemogućí Allah nema nijedan dokaz za odluku o incidentima u onome što je predmet idžtihada. Umesto toga, postoje dokazi koji su slični i primeri principima, koji opravdavaju odbacivanje. Incident se pripisuje svakom od njih, prema onome do čega ga njegov trud vodi.

Zatim, među njima ima i onih koji kažu: Istina je u svim mišljenjima različitih učenjaka, a i ova grupa se međusobno razlikuje. Neki od njih su rekli: Postoji zahtev koji je najbliži principima pravne prakse, i mudžtehid mora težiti da osigura da se njegov idžtihad slaže sa njim, ali uprkos tome, nije obavezan da ga pravilno postigne. Ebu Abdullah Ibn Zejd el-Vasiti je rekao: “Mora postojati zahtev koji je najbliži od principa novom razvoju, i mi ga nazivamo 'procena suštine idžtihada’”. On je rekao: “Ovo se ne mora nužno odnositi na sve nove razvoje”. Moguće je da se neki incidenti mogu uporediti sa principima na koje se odnose, a oni su jednaki pred Svemogućim Allah-om. O tome ćemo detaljnije pomenuti kasnije, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**. Neki od njih kažu: Ne postoji zahtev koji je sličniji poreklu incidenta, već se presuda o njemu zasniva na onome što je sličnije u idžtihadu mudžtehida. Sličniji je samo opis koji se vraća na njegov idžtihad, a ne na poreklo na koje se grana odnosi.

Drugi su rekli: Istina kod Svemogućeg Allaha leži u jednom od mišljenja različitih učenjaka, i to je željeni sud, osim to što se od mudžtehida ne zahteva da (on po svaku cenu) do njega dođe ispravno.

Ebu Bekr je rekao: “Objasniti ću, **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**, učenje naših as'haba po ovom pitanju. Preneo sam od njih dvosmislene izraze, čija se istinitost, po našem mišljenju, odnosi na jedno značenje, koje ćemo pomenuti nakon što završimo prepričavanje onoga što je od njih prenošeno”. Hišam je preneo od Muhammeda: “Istina kod Allaha Uzvišenog leži u jednom od mišljenja različitih učenjaka. Međutim, ko se potruđi i pogreši, ispunio je ono čime ga je Allah Uzvišeni zadužio i što se od njega traži, te će biti nagrađen od Allaha Uzvišenog, na isti način kao i onaj koji se potrudio u pogledu pravca Kible”.

El-Kisai je, navodeći autoritet Muhammeda, preneo: Ako dva pravnik izvrše svoj idžtihad u nekom događaju i ne slože se, onda su obojica postigli ono što su trebali da urade i obojica su nagrađeni za ono što su učinili. Jedan od njih je postigao ono što je tačno, a drugi je pogrešio, jer se od njih nije zahtevalo da postignu tu tačnu ispravnost. Ako bi se od njih zahtevalo da to urade, a jedan od njih pogreši, onda bi bio grešan, ali se od njih zahtevalo da se potrude i itražuju, sve dotle dok ne pogode ispravno u svom mišljenju. Tako je svaki od njih ispunio ono što se od njih zahtevalo da učine.

Muhammed je rekao: Ovo je mišljenje Ebu Hanife i Ebu Jusufa. Ebu el-Hasan je govorio: Svi naši as'habi su govorili: Svaki mudžtehid je u pravu u onome što mu je povereno, a istina kod Allaha Teâlâ leži samo kod jedne osobe. On je rekao: Oni su ovo uporedili sa idžtihadom u određivanju pravca kible. On je govorio: Značenje njihove izjave da je istina u jednoj osobi jeste ta da ono što oni misle, po mom mišljenju, jeste to da je najbližija jedna osoba, i to je željeni cilj osobe koja čini idžtihad i koja nije dužna da postigne. Isa ibn Aban je rekao: Postoji zahtev koji je sličniji incidentu, osim što mudžtehidu nije bilo naređeno da pogodi u tome, već je obavezan bio da donese presudu za njega prema prvobitnoj presudi, koja je sličnija njoj prema mudžtehidu po njegovom mišljenju.

Ebu Bekr je rekao: Ono što sam utvrdio iz škola mišljenja naših as'haba i značenje njihove izjave jeste to da je svaki mudžtehid u pravu u onome što mu je naloženo u vezi sa propisom Allaha Teâlâ. Ono što oni misle pod njegovom izjavom: Istina kod Allaha Teâlâ je u jednoj od različitih izjava da postoji poznata istina kod Allaha Teâlâ, a mudžtehid je zadužen da se trudi da se složi sa njom. To je najbližija osnova novim dešavanjima, i od mudžtehida se ne zahteva da do nje dođe ispravno. Umesto toga, od njega se zahteva samo da radi ono što njegov idžtihad smatra najverovatnijim. Zar ne vidite da je Muhammed rekao, kako prenosi el-Kisa'i, da se od mudžtehida ne zahteva da (obavezno) dođe do tačne ispravnosti? Rekao je: Ako bi se od njega zahtevalo da to uradi i napravi grešku, bio bi grešan. Međutim, od njega se zahtevalo (samo to) da se potruži i istraži dok ne dođe do tačne istine po svom mišljenju. Dakle, Muhammed nas je obavestio da je presuda koja mu se nametnula je ona koju on smatra najverovatnijom, a ne ona presuda koja će biti najverovatnija sa presudom Svemogućeg Allaha. Muhammedova izjava da mudžtehid možda može pogrešiti u vezi sa potpunom istinom je ono na šta on pod tim misli da je u vezi sa onim što je najverovatnije. Rekao je Ebu Bekr: Ovo nije greška u religiji, niti je greška u prosuđivanju, jer su rekli: da je on u pravu u onome šta mu je povereno, a Božija presuda prema njemu je ono što se iz njegovog mišljenja čini najprikladnijim, a ono što mu je povereno je presuda kojom se mora rukovoditi. A ono što je najprikladnije kod Allaha Uzvišenog, nije ono na šta je mudžtehid obavezan da postigne, niti je to njegova presuda kojoj se mora pokoravati, ako mu njegov idžtihad nije omogućio da do nje dođe.

Nije dozvoljeno da osoba bude (obavezno) u pravu u onome šta mu je povereno, a da nije u pravu u onome šta nam je Allah Svemogućí propisao, kao što mu nije dozvoljeno da na ono šta mu povereno bude drugačije od propisa Allaha Svemogućeg. Postalo je jasno da značenje njihove izjave: "Istina u Božjim očima je jedna" se svaća kao da su osnovni principi najbližiji novim dešavanjima u Božjim očima jedno, da Allah Teâlâ to zna i da nije zadužio (obavezni) zadatak mudžtehidu. Iz tog razloga, oni su to uporedili sa Kabom, jer je Kaba pravac prema kojoj im je naređeno da se okrene jedna, i da se nije od njih zahtevalo da (obavezno) dosegnu njen pravi pravac. Presuda kojoj je mudžtehid dužan je ta da samo istraži njene puteve i šta god njegovo mišljenje utvrdi nakon idžtihadu sa aspekta koji je u znanju Allaha Svemogućeg, da je to Kaba.

Isa ibn Aban je to uporedio sa onim što nam je povereno u vezi sa postizanjem mera; nismo obavezni da ih dostignemo, a sud koji se na nas odnosi je zapravo iz našeg sopstvenog razmišljanja, a naša opšta sumnja je ta da je mera koja nam je naređena je da je čuvamo i da je zadržimo bez onoga šta je kod Allaha Uzvišenog. Ovo ukazuje na to da doktrina naših as'haba ne protivreči doktrini onih čije smo reči pomenuli, koji kažu da je istina u svim mišljenjima onih koji se razlikuju u vezi sa presudama o događajima koji zahtevaju idžtihad istina. Njihovo neslaganje po ovom pitanju je samo neslaganje sa onima koji poriču da postoji bilo šta u osnovnim principima što podseća na ono što se traži i sumnja u idžtihad, i kao što smo objasnili. Ebu Bekr je rekao: Ono što smo pomenuli je ono što se zahteva i odluka koju je mudžtehid dužan da sledi, i po njegovom sopstveno mišljenju to je najverovatnije put od osnova do metode idžtihad, kao i najverovatnije mišljenje prema onome što smo prethodno objasnili o mišljenjima onih koji se razlikuju u vezi sa metodom analogije i izvlačenjem uzroka. Dozvoljeno je onima koji razmatraju analogiju sličnosti da razmotre ono što je najbližije u pogledu izgleda, oblika, lepote i tako dalje.

Dozvoljeno je onima koji smatraju sličnost sa stanovišta pravila da ono što je sličnije bude od te strane, a onima koji smatraju vezu pravila sa tim da ono što je sličnije (za njih) bude ono što se poklapa sa tim sa te strane, tako da bude sličnije od te strane. Sličnost kod Allaha Uzvišenog nije poznata mudžtehidu sa te strane, jer on jedino vraća događaj na ovu rečenicu. Štaviše, neke rečenice mogu biti sličnije događaju od drugih, u skladu sa onim što idžtihad zahteva. Zato, onaj ko vrši idžtihad ne zna šta je najbližije Svemogućem Allahu. Umesto toga, on presuđuje o onome što je najbližije njegovom idžtihadu i u onome što misli da će se najverovatnije dogoditi, a to je propis na koji se obavezao i koji je naredio da se sprovede. Dakle, svako ko govori o idžtihadu, od naših as'haba i drugih, koji su rekli: Istina je u svim rečima različitih, oni ne vide da Svemogući Allah ima jedan utvrđeni dokaz koji vodi do saznanja o tome šta je najbližije događaju u stvarnosti, već kažu: Svemogući Allah ima dokaze, koji su sličnosti i primeri principa, a događaj mora biti uključen. Na sličan način, prema onome za šta je potreban trud (**الجتهد**).

Idžtihad svakog mudžtehida može dovesti do zaključka suprotno zaključku drugog, a presude o njima će se razlikovati u skladu sa onim što svaki od njih zahteva, jer događaj ima sličnost sa svakim od ovih različitih principa presuda. Ko kaže: Istina je u jednoj osobi, a ispravan je jedan od mudžtehida, a ostali su pogrešni, onda ide do zaključka tog da Svemogući Allah ima jedan dokaz utvrđen za presudu o događaju, i da događaj ima samo jedan uzrok koji zahteva jednu presudu, te se analogija mora činiti sa njim, a ne sa bilo kojim drugim.

Zatim, neki od njih kažu: Ovaj dokaz vodi onoga ko pravi analogiju i onoga ko je koristi do saznanja o željenom ishodu, a opraštaju onoga ko u njemu greši, kao što su Ibn Ulejša i Bišr. Neki od njih kažu: To ne vodi do saznanja o presudi do koje je zadužen da dođe, ali je verovatnije da će u svom idžtihadu zaključiti da je to presuda.

Ebu Bekr je rekao: Osnovni princip u ovoj stvari je ono što je delimično pomenuto ranije, a mi ga ponavljamo kako bismo mogli da ga nadogradimo na tome, a to je da postoje dve vrste presuda: Jedna od njih je ona u kojoj ukidanje ili promena nisu dozvoljeni, i to je ona za koju se zna da je obavezna ili zabranjena sa stanovišta razuma pre nego što se čuje. Ovo je slično obavezi verovanja u monoteizam, priznavanja Hz.Poslanika (s.a.v.s.), zahvalnosti Dobročinitelju Teâlâ, pravednosti i tako dalje. Ovo takođe uključuje na ono što razum ukazuje da je zabranjeno pre dolaska Božanske objave, kao što su neverovanje, nepravda i slično. Prva je sama po sebi dobra i zato zahteva svoju obavezu za sva razumna bića.

Drugo: Ružno je za sebe, što razum zahteva da se zabranjuje, pa ova dva aspekta ne dozvoljavaju promene i izmenu, i ne razlikuju se u pravilima onih koji su obavezni. Nije dozvoljeno da neki od njih klanjaju njima (pravilima) na jedan način, a neki na drugi način. Njihova pravila se ne razlikuju u zavisnosti od stanja i vremena. **Treći deo:** nije sam po sebi ružan, ali može biti ružan u jednoj situaciji, a lep u drugoj; kada dovodi do ružnog (كَانَ قَبِيحًا - **tada je ružan**), ne može se njime obožavati Allah Uzvišeni. A kada ne dovodi do nečega ružnog, postaje dobro, i dozvoljeno je da se kroz to vrši ibadet. Ovaj deo je ono u čemu je dozvoljeno abrogiranje (ukidanje) i promena, i može doći do različitih presuda u zavisnosti od različitih okolnosti i vremena. Može biti da dok se neki od obavezanah upućuje na nešto, drugi se upućuje na nešto sasvim suprotno, prema onome što Allah Uzvišeni u tome zna kao korist. Dozvoljeno je da se u ibadetima zabranjuju, jer on zna da to dovodi do nečega ružnog. Dozvoljeno je da se obavezuje i u drugoj situaciji, jer on zna da postoji korist u tome. Dozvoljeno je da se dozvoli u drugoj situaciji bez obaveze, ako zna da je to bolje. I ovo se odnosi na ibadete kojima se Allah Uzvišeni obožava prema šerijatu.

Što se tiče prva dva dela: oni nisu predmet idžtihada, te time nije dozvoljeno da se njihova pitanja prepuste mišljenjima mudžtehida, zato što je Allah Uzvišeni, postavio jasne dokaze koji razumnim razmatranjem dovode do saznanja o njima. Dokaze je dostavio (عَلَيْهَا - **za njih**) u vezi sa onim što smo obavezni da znamo, jer nije dopušteno da nas Allah Uzvišeni, obavezuje u vezi sa njima, za razliku od njihovog stanja koje podrazumeva zabranu (وَ - **i**) obavezu. **Treći deo** ima dve strane: **jedna je ta** da Allah Uzvišeni, ima jasno postavljen dokaz u pravilima o događajima čije se znanje (فِيهَا - **o njima**) razmatra na osnovu njihovog značenja, pa ovo nije predmet ijthada. Takođe, **drugi deo je taj** da presuda sudije treba da bude poništena ukoliko donese odluku koja nije pravična kod nas.

Drugi aspekt: Božji sud o ovome nije nešto specifično, već je Njegov sud o svakom mudžtehidu među pravnicima ono čemu ga vodi njegov idžtihad. Dakle, svaki od njih je dužan da se drži onoga po čemu je utvrdio svoje mišljenje i po onome što će se najverovatnije dogoditi nakon njegovog idžtihada, na način na koji je dozvoljeno bilo preneti tekst. To je zato što On Teâlâ nije utvrdio nikakve dokaze za to, sa ciljem na najsličnije, sa čime mudžtehid pokušava da se složi i kojeg traži kroz svoj idžtihad. On Teâlâ je samo izneo sličnosti i primere za događaj iz principa, a sakrio je znanje o najsličnijem, koje se od njih zahteva, kao produžetak od Njega Teâlâ na Njegove Teâlâ robove, i kao milost od Njega Teâlâ prema njima, i kao obzir od Njega Teâlâ i olakšanje, kako im ne bi bilo teško da odluče o događajima. Da za ovo nema drugog načina osim jednog, kao što je rekao Svemogući Allah:

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ
إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا
شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ
الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

78. i borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On vas je izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao, u vjeri pretka vašeg Ibrahima. Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, namaz obavljajte i zekat dajte i u Allaha se pouzdajte; On je Gospodar vaš, i to kakav Gospodar i kakav zaštitnik! [El-Hadž: 22/78].

I Hz.Poslanik – s.a.v.s. - reče: «جِئْتُكُمْ بِالْحَنِيفِيَّةِ السَّمْحَةِ» - “Došao sam vam sa lahkom, tolerantnom religijom”. Čak i da je Svemogućí Allah naredio učenjacima da prave analogije zasnovane na jednom principu i da ne odstupaju od njega, i da im je nametnuo obavezu da dođu do najbližnjeg, ne bi bilo sigurnosti osim u jednom aspektu, onaj ko ga napusti bi zalutao, a onaj ko od njega odstupi bi zgrešio. Svaka razumna osoba zna da kad god događaj ima dva ili tri aspekta pravila, to bi bilo lakše i sveobuhvatnije. Pošto je to bio slučaj, On Teâlâ nije zahtevao od njih da pronađu najbližnju stvar (وَلَا الْوُضُولَ) - ili da do nje dođu) posebno, pošto im nije pružio nikakav dokaz umesto drugog i doneo im pravilo kojim im je naredio da slede ono (مَا) - šta smatraju najbližnjim, a ne (هُوَ) - ono što Svemogućí Allah zna da je najbližnije.

Imamo dokaze za ono što smo pomenuli iz Kur'ana, Sunneta, konsenzusa ranih muslimana i zdravog razmišljanja. Što se tiče dokaza iz Knjige: reči Allaha Uzvišenog:

مَا قَطَعْتُمْ مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْرِیَ الْفَاسِقِينَ

5. To što ste neke palme posjekli ili ih da uspravno stoje ostavili – Allahovom voljom ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi. [El-Hašr: 59/5].

Prenosi se da je objavljeno tokom bitke kod Benu Nadir, kada ih je Hz.Poslanik- neka su dove Allahu Teâlâ i mir nad njim – napao, neki muslimani su spalili svoje palme iz želje da iskale svoj bes na njima, dok su ih drugi ostavili na miru, govoreći: “Allah Teâlâ nam je obećao da će nam dati njen plen“. Tada je Allah Uzvišeni otkrio odobrenje obe grupe u Svojoj izjavi:

مَا قَطَعْتُمْ مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْرِیَ الْفَاسِقِينَ

5. To što ste neke palme posjekli ili ih da uspravno stoje ostavili – Allahovom voljom ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi. [El-Hašr: 59/5].

Borili su se, pa nas je Allah obavestio da su oba stava o onome oko čega su se složili bila odluka Allaha Uzvišenog uprkos njihovim razlikama u vezi sa njima, jer je to bio obim njihove borbe.

Slično tome su uradili as'habi tokom bitke kod plemena Benu Kurejza. Njihova mišljenja su se razlikovala u vezi sa tim. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je odobrio sve njih, rekavši:

أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَمَرَهُمْ بِالْمُبَادَرَةِ إِلَىٰ بَنِي قُرَيْظَةَ، وَتَقَدَّمَ إِلَيْهِمْ أَنْ لَا «يُصَلُّوا الْعَصْرَ إِلَّا هُنَاكَ»

“Hz.Poslanik (s.a.v.s.) im je naredio da požure ka plemenu Benu Kurejza i uputio ih da ne obavljaju asr-namaz osim tamo“. Neki od njih nisu bili svesni asr-namaza te su se plašili da će ga propustiti pre nego što stignu tamo, pa su se složili. Neki od njih su rekli:

وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا نُصَلِّي إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ - “Nećemo klanjati namaz osim u plemenu Benu Kurejza“, čak i ako je prošlo vreme za to, jer je Hz.Poslanik (mir Allaha nad njim bio) rekao:

«لَا تُصَلُّوا الْعَصْرَ إِلَّا بِهَا» - Ne obavljajte asr-namaz osim tamo“.

وَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّمَا أَمَرْنَا بِذَلِكَ لِتَعْجِيلِ الْمَصِيرِ إِلَيْهَا، مِنْ غَيْرِ تَرْخِيسٍ مِنْهُ فِي تَرْكِهَا إِلَى خُرُوجِ وَقْتِهَا - Neki od njih su rekli: “Naređeno nam je da to učinimo samo da bismo ubrzali naš povratak tamo, a nije nam dao dozvolu da ga ostavimo dok mu ne prođe vreme“.

Svaka grupa je radila ono što je smatrala prikladnim, a zatim su to pomenuli Hz.Poslaniku, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, koji je izjavio da su svi bili u pravu, jer su to uradili na osnovu svog sopstvenog, nezavisnog mišljenja.

I u tom smislu: «Konsultacija Hz.poslanika – s.a.v.s.- sa Ebu Bekrom i Umerom o zarobljenicima iz Bedra, pa je Ebu Bekr predložio otkup i da ih oslobode, a Umer je predložio smrtnu kaznu, i poslanik Allaha Teâlâ – s.a.v.s.- ih je obojicu odobrio.» I znak da ih je obojicu odobrio je to što ih je uporedio sa Hz.Ibrahimom – a.s.- kada je rekao:

رَبِّ إِنَّهُمْ أَصْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّيَّ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

36. oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. **Onaj ko bude mene slijedio – moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao – pa, Ti, uistinu, praštaš i samilostan si.** [Ibrahim: 14/36].

Uporedio je Umera sa Nuhom (a.s.) kada je rekao:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ ذَيَّارًا

26. I Nuh reče: "Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika, [Nuh: 71/26].

Nije dozvoljeno upoređivati ih sa dva Hz.Poslanika (a.s.) u njihovim delima, osim ako su oba njihova iskaza tačna. Ako je istina u jednom od dva mišljenja, a ne u drugom, i ako su oba različita u očima Svemogućeg Allaha, onda ne bi bilo dozvoljeno odobriti ih oba, jer je onaj koji je u pravu bio, bio je jedan od njih, a ne drugi.

Ako bi neko rekao: Onaj koji je među njima pogodio bio je Umer, a ne Ebu Bekr, jer je Svemogući Allah ukorio svog Hz.Poslanika, (s.a.v.s.), što ih je poštdeo i uzeo otkup od njih, kao što je On Teâlâ rekao:

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُتْرَكَ فِي الْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

67. **Nijednom vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na Zemlji; vi želite prolazna dobra ovoga svijeta, a Allah želi onaj svijet. – Allah je silan i mudar.** [El-Enfal: 8/67].

لَوْلَا كَتَبَ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

68. **Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli.** [El-Enfal: 8/68].

Rečeno mu je: Ovo nije onako kako si mislio, jer im je Allah Teâlâ dozvolio da sami razmišljaju o tome kada se Hz.Poslanik (s.a.v.s.) konsultovao sa njima o tome. Što se tiče izjave Allah-a Teâlâ:

“67. Nijednom vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na Zemlji; ..” [El-Enfal: 8/67], rečeno je da je njegovo značenje da nijedan Hz.Poslanik (a.s.) pre Hz.Muhammeda (s.a.v.s.), nije imao zarobljenike pre nego što nije izvojevao pobjedu na zemlji. Međutim, Svemogući Allah je dozvolio Hz.Muhammedu (s.a.v.s.) da ima zarobljenike i uzima ratni plen. Vest o zabrani nije bila upućena Hz.Poslaniku (s.a.v.s.) već Hz.Poslanicima (a.s.) koji su bili pre njega (a.s.).

Takođe je preneto od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da je rekao:

«أُعْطِيتَ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، مِنْهَا: أَنِّي أُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَلَمْ تَحِلَّ لِمَنْ قَبْلِي»

“Dato mi je pet stvari koje nisu date nijednom Poslaniku pre mene. Među njima je to da je ratni plen dozvoljen meni, ali nije bio dozvoljen onima pre mene”. Naprotiv, ratni plen su nekada bile žrtve koje bi se spaljivale vatrom. Hz.Poslanik (s.a.v.s.) je takođe rekao:

«مَا أُحِلَّتْ الْغَنَائِمُ لِقَوْمٍ سُوِّدِ الرُّؤُوسِ غَيْرَكُمْ» - “Ratni plen nije dozvoljen nijednom crnoglavom narodu osim vama”. Što se tiče izjave Svemogućeg Allaha:

68. Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli. [El-Enfal: 8/68], prenošeno je u tumačenju da je njeno značenje: Da nije bilo odluke Svemogućeg Allaha da će dozvoliti ovom narodu da uzme ratni plen, zaslužili bi kaznu, jer su ostali u stanju zabrane koja je na snazi bila nad ostatkom sveta prethodnih naroda, ali im je Svemogući Allah to dozvolio, pa nisu zaslužili kaznu za uzimanje. Ispravnost ovog tumačenja ukazuju reči Blagoslovenog i Uzvišenog Allaha:

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

69. Sada jedite ono što ste zaplijenili, kao dopušteno i lijepo, i bojte se Allaha. – Allah zaista prašta i milostiv je. [El-Enfal: 8/69].

Da su uzimali ono što nije dozvoljeno uzimati, On Teâlâ bi im naredio da to učine i da ubiju zarobljenike u svojim rukama, jer su naklonost i uzimanje otkupa bili greška, suprotno odluci Svemogućeg Allaha o njima, jer Svemogući Allah ne priznaje nikoga. Suprotno Njegovoj Teâlâ odluci. I rečima Svemogućeg Allaha:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِّنَ الْأَسْرَىٰ إِن يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

70. O Vjerovjesniče, reci sužnjima koji se nalaze u rukama vašim: "Ako Allah zna da u srcima vašim ima bilo šta dobro, dat će vam bolje od onoga što vam je uzeto i oprostit će vam". – A Allah prašta i milostiv je. [El-Anfal: 8/70].

Ovo ukazuje na to da im je On Teâlâ dao ono što su uzeli, i da bi ih, da im je to bilo zabranjeno kao što je bilo zabranjeno onima pre njih, stigla velika kazna ako bi to uzeli. Pa ih je obavestio o mestu blagoslova na njima, dozvolivši im da to uzmu, kako ne bi zaslužili kaznu ako to uzmu. Rečeno je da je Svemogući Allah rekao:

“67. Nijednom vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje ...”, [El-Enfal: 8/67].

Moguće je da je Hz.Poslanik- neka je mir i blagoslov Allah-a Teâlâ na njega- bio uključen u to, osim što kada je teško porazio njihove vođe i pobedio preostale među njima, postalo mu je dozvoljeno da ima zarobljenike. Tako je njegov put u ovom pogledu bio kao put drugih Hz.Poslanika (a.s.) u tome da im nije dozvolio zarobljenike osim nakon pobeđe. Zatim je On Teâlâ učinio razliku između svoje presude i prethodne presude tako što nije dozvolio onima koji su mu prethodili da uzimaju otkupninu od zarobljenika. Umesto toga, oni su imali pravo samo da iskažu naklonost bez otkupa ili ubijanja, dozvolivši Hz.Poslaniku- neka je mir i blagoslov Allah-a Teâlâ na njega- da uzme otkupninu.

Tako je rekao uzvišeni:

68. Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli. [El-Enfal: 8/68]: (dajući mu prednost nad svim ostalim Hz.Poslanicima (a.s.), dozvoljavajući mu uzimanje otkupa. Velika kazna bi vas stigla za ono što ste uzeli). Baš kao što su radili oni pre vas, iako im je to bilo zabranjeno.

Ovo ukazuje da ga Svemogući Allah nije ukorio zbog držanja zarobljenika kao otkupninu, jer je Svemogući Allah znao da će među tim zarobljenicima biti onih koji će preći na islam, i njihovo preobraćanje bi bilo dobro ako bi bili sačuvani u životu i vraćeni Njemu Teâlâ i bili bi spašeni od kazne neverovanja.

Nije bio nepravedan u svojoj presudi ili naredbi. Ubiti nekoga za koga se zna da nije naredio da bude ubijen, ako je to značilo lišavanje sigurnosti i pristupa nagradi ubistvom, to nije dozvoljeno po odluci Allaha Teâlâ.

Ovo ukazuje na to da je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) bio u pravu kada ih je poštdeo i prihvatio otkup od njih. Dakle, tumačenje onih koji su protumačili ajet kao potvrdu Božjeg prekora zbog uzimanja otkupa i držanja zarobljenika u životu je nevažće. Takođe su, kao što smo pomenuli, naveli izjavu Allah Teâlâ:

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ

78. I Davudu i Sulejmanu, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle – i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu – [El-Enbija': 21/78],

pa sve do Njegove Teâlâ izjave:

فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ

79. i učinismo da Sulejman pronikne u to, a obojici smo mudrost i znanje dali. I potčinismo planine i ptice da sa Davudom Allaha hvale; to smo Mi bili kadri učiniti. [El-Enbija': 21/78].

Dakle, kada ih je obojicu pohvalio za mudrost i znanje kojima ih je opisao, On Teâlâ je naznačio Svoje Teâlâ odobravanje njihovih napora. I izjava Svemogućeg Allaha:

{فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ} - "i učinismo da Sulejman pronikne u to, ...", [El-Enbija: 21/79], protumačena je kao da je postigao ono što je najsličnije Allahu Svemogućem, koji to nije nametnuo onome ko se trudio. Na to ukazuje i Hz.Poslanikova (s.a.v.s.) izjava:

«أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بَأْيِهِمْ امْتَدَيْنُمْ اهْتَدَيْتُمْ» - "Moji saputnici su kao zvezde; koga god od njih pratite, bit ćete na pravom putu". Ova izjava zahteva da ako se razlikuju, onda jedan prati drugog, a drugi prati trećeg, onda će svima njima njihovi napori biti ispravni u presudi Svemogućeg Allaha o njima. Na to ukazuje i "imenovanje Hz.Poslanika (s.a.v.s.) Sad ibn Muaza za arbitra u pitanju Benu Kurejze, pod uslovom da im sudi prema onome što smatra ispravnim". Dakle, on im je takođe dozvolio da im sude na bilo koji način koji im je sudio: bilo ubijanjem ili ostavljanjem drugih u životu.

Dobro je poznato da je njegova presuda bila zasnovana na idžtihadu, a ne na pretpostavci ili sumnji, niti na osnovu slobodne volje, bez ikakvog napora da se utvrdi šta je najispravnije a šta je najpoželjnije. Ovo ukazuje na to da je svako kome je dozvoljeno da vrši idžtihad u izvođenju presude o nekom događaju u pravu u presudi Allah-a Teâlâ, u onome do čega ga njegov idžtihad vodi. Ako se kaže: Kada mu je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) rekao nakon što je doneo konačnu presudu: **“Presudio si po presudi Allah-a Svemogućeg, Gospodara sedam nebesa”**, to ukazuje da je njegova presuda bila u skladu sa presudom Allaha Svemogućeg i da Allah Svemogućći nije imao drugu presudu u ovoj stvari. Rečeno mu je: On je to rekao samo zato što je u pravu bio u svom sudu, u smislu da je opravdan bio u korišćenju sopstvenog idžtihada u tome, pa ga je sproveo na osnovu sopstvenog idžtihada. (A ako) je drugačije presudio, to bi (takođe) bila presuda Allaha Svemogućeg, jer je opravdao sprovođenje onoga što je smatrao ispravnim na osnovu sopstvenog truda. I u njegovoj izjavi: “Presudio sam prema odluci Svemogućeg Allaha”, nema naznaka da da je drugačije presudio, to ne bi bila odluka Svemogućeg Allaha. Među dokazima za ovo iz konsenzusa ranih muslimana jeste taj da su se as'habi razlikovali u dva pitanja, od kojih je jedno bilo osuđivanje onih koji su im se protivili, a drugo odbrambeni stav, borba, proklinjanje i poricanje. To je ono što znamo da je slučaj među njima (takav bio). Složili su se oko drugog neslaganja, a da nijedan od njih nije porekao neslaganje jedan drugome sa njim u tome, a to su odluke o slučajevima fetve, pa se time potvrdila razlika između dve presude kod njih, što ukazuje na to da su se oni u onome u čemu su izašli u poricanje, i koji su proklinjali jedni druge i borili se među sobom, smatrali da za Allaha Uzvišenog postoji jasno postavljen dokaz koji vodi ka delovanju prema njegovom značenju, i da je obavezno okrenuti se njemu i napustiti suprotnost.

I druga vrata na kojima je svaki od njih opravdavao svoje protivljenje svom drugu bez osude ili sprečavanja, smatrali su da Svemogućći Allah nema nijedan dokaz za Svoju presudu koja vodi do specifičnog znanja o njoj, i da svaka škola mišljenja ima sličan i ekvivalentan izvor principa koji opravdavaju pozivanje na nju, prema onome što zahteva mudžtehida idžtihad. Najverovatnije je da će misliti da je to najbliži izvor novom razvoju. Pošto smo pronašli prethodnike koji su dozvoljavali presude sudija protiv njih- čak i ako je to bilo suprotno njihovom mišljenju i doktrini u vezi sa presudama o incidentima – i koji su dozvoljavali njihove fetve u pitanjima krvi, intimnih delova i imovine, bez osude ili krivice, to nam ukazuje na to da su oni to sve smatrali ispravnim onih koji su to govorili, i da je to obaveza za svakog od njih za sve ono na šta ga je dovelo njegovo zalaganje. Zar ne vidite da je Ebu Bekr imenovao Zejda ibn Sabita za sudiju, iako se nije slagao sa njim po pitanjima dede i drugim pitanjima? I Umer Ibn el-Hatab je imenovao Ubeja ibn Kaba i Šurejha za sudije, iako se nisu slagali sa njim u mnogim njegovim mišljenjima i doktrinama, te da je Ali imenovao Šurejha za sudiju u Kufi, a Ibn Abbasa za sudiju u Basri, ali su se oni razilazili sa njim u mnogim stvarima. Ibn Abbas se nije slagao sa njim u ozbiljnim stvarima, niti se Šurejh nije slagao sa njim u ozbiljnim stvarima, i u mnogim drugim stvarima koje bi predugo trajale kad bi se objašnjavale. Ali je takođe izneo spor pred Šurejha sa jednim Jevrejkom u vezi sa pričom o štitu (oklopu), a Šurejh je presudio u korist Jevrejina. On je prihvatio njegov sud i odobrio mu, uprkos svom neslaganju sa njim. Jevrejin je tada prešavši na islam rekao: “Ovo je prava religija. Prihvataš presude svojih sudija”. Ikrime je rekao: “Ibn Abas me je poslao kod Zejda ibn Sabita da ga pitam o mužu i dva roditelja”. Rekao je: Polovina ide mužu, trećina majci, a ostatak ide ocu. Pa sam otišao kod Ibn Abbasa i obavestio ga. On (Ibn Abas) je rekao: Vрати se kod njega i reci mu: Da li u Knjizi Svemogućeg Allaha nalaziš trećinu onoga što je ostalo? Ko god da trećinu celokupnog bogatstva, pogrešio je. Pa sam otišao kod njega, a on je rekao: Nije pogrešio, već je to nešto što smo mi videli i nešto što je on video.

I rečeno je Umeru ibnu'l-Hattabu (**في المُشْرِكَةِ - o mušricima**): Zašto (**لَمْ - nisi**) učinio širk (**شُرْكٌ**) prošle godine? A ove godine jesi? Rekao je: **To je bilo zasnovano na onome što smo propisali, i ovo je zasnovano na onome što smo propisali.** Takođe je rečeno Umaru ibn Abd el-Azizu: Šta ako se ljudi slože oko nekog pravila? On je rekao: Ne bi mi bilo drago da se ne razlikuju. El-Kasim ibn Muhammed je rekao: Allah Uzvišeni je koristio as'habe Hz. Poslanika-s.a.v.s. - i to je zato što, kada uzmeš za reč ovog, pogodio si, i za reč ovog si takođe pogodio. Tako je postalo potvrđeno, onako kako smo opisali, saglasnost prethodnika na ispravnost onih koji se razlikuju u ovom tipu propisa o događajima, **pa ako neko kaže:** Ne poričem da je onaj koji je pogodio bio jedan od njih, dok su ostali bili krivi. Umesto toga, neki od njih su se uzdržavali od kritikovanja drugih jer su bili opravdani zbog svoje greške, a njihova greška je opravdana bila, poput manjeg greha. **Rečeno mu je:** Najmanje što se može reći o ovoj stvari jeste to da je to kontradiktorna izjava, jer onaj ko počinu mali greh nije opravdan zbog toga što ga je počinio, niti je nagrađen za to. Umesto toga, on je grešnik, napuštajući naredbu Allaha Uzvišenog, iako mu je Allah Uzvišeni obećao oprostaj za to ako izbegava velike grehe, i nije mu zbog toga prekinuo starateljstvo.

Tvrdiš da je mudžtehid nagrađen za svoj idžtihad i opravdan za svoje greške. Pa kako može biti nagrađen za svoj idžtihad, koji vodi ka protivrečenju odluci Svemogućeg Allaha? Kako može biti opravdan za protivrečenje odluci Svemogućeg Alaha, za koga je On Teâlâ utvrdio dokaze i obezbedio put do postizanja istine? Zaista, sa onim što smo opisali, ova izjava je kontradiktorna i iskvarena. **Onda mu se kaže:** Ako je Svemogući Allah utvrdio dokaze za odluke događaja koji vode posmatrača do istine onoga što traži, zašto mu onda opravdavaš to što nije pogodio suštinu njenog značenja?

Koja je razlika između slučajeva sa fetvom i slučajeva u kojima su izašli da se bore, proklinju i poriču? Dokazi za sve njih su utvrđeni. Kako su se razlikovale odluke onih koji su se razlikovali u njima (i) njihove odluke u onome (što smo opisali, u čemu) (nema) neslaganja u tome koje zahteva poricanje? Dakle, utvrđeno je da su, po njihovom mišljenju, odluke o pitanjima fetve zavisile od idžtihad mudžtehida. Što se tiče onoga do čega je svaki od njih došao kroz svoj idžtihad, to je bila odluka koje se pridržavao, isključujući bilo koju drugu. Ako bi neko rekao: "Jedini razlog zašto su se neki od njih uzdržali od kritikovanja jedni drugih u pitanjima fetve bilo je neslaganje." Zato što je ono što su rekli zasnovano na preovlađujućoj pretpostavci, i koji nisu bili sigurni da je to istina kod Svemogućeg Allaha, a ne kod bilo koga drugog. A oni koji su im se suprotstavljali tvrdili su isto za sebe u onome do čega su došli iz svog neslaganja. Zato je svakom od njih dozvoljeno da se uzdrži od kritikovanja protivnika zbog onoga što je postao, jer su jednaki u prihvatanju da su njihovi protivnici možda postigli istinu, dok oni nisu.

Rečeno mu je: Dokazano je onim što si pomenuo da Svemogući Allah nema konkretan dokaz za konkretnu presudu iz tih presuda, jer, ako bi to bio slučaj, onda onaj ko to koristi kao dokaz ne bi pretpostavljao i ne bi znao da je postigao istinu sa Svemogućim Allah-om. Utvrđeno je da se dokazi za presude o incidentima razlikuju prema njihovoj sličnosti sa osnovnim principima, te da je presuda Svemogućeg Allah o mudžtehidu ono do čega ga je doveo njegov idžtihad, i da on nije podložan odluci bilo koga drugog, i da se od njega ne zahteva da tačno postigne željeni cilj, jer da je željeni cilj bio tačno Božja presuda o njemu, i da se od njega zahtevalo da je postigne, on je ne bi napustio. Allah Teâlâ nema dokaz za Sebe koji može utvrditi za Sebe.

Da je On Teâlâ Sebi utvrdio dokaz, On Teâlâ bi doveo istraživača do saznanja o njegovom značenju, a onaj ko u tom slučaju pogreši bio bi u istom položaju kao i onaj ko pogreši u svemu ostalom što mu je Allah Teâlâ naredio da postigne na način koji smo pomenuli. Takođe: Da je postojao jasan dokaz o presudama o događajima koje smo opisali, as'habi ne bi bili nesvesni toga i došli bi do Njegove Teâlâ presude. Čak i da grupa to nije iskusila, neki od njih bi to iskusili i pozvali ostale na to, te bi se složili da to kažu jer su imali znanje o njegovom značenju.

Kada smo utvrdili da je stvar suprotna tome, i zaista, nakon razmatranja i marljivosti, bili su čvrsti u svojim školama mišljenja, i nijedan od njih nije porekao protivljenje drugog, to je ukazivalo na ispravnost onoga što smo pomenuli. Ako bi neko rekao: "Mudžtehid je opravdan u svom govoru o pitanjima fetve zbog nejasnoće značenja presuda i nejasnoće njenog prenošenja, ali nije opravdan zbog greške u ostalim pomenutim pitanjima, zbog jasnog i očiglednog značenja presude". Bio bi upitan: "Da li je Allah Teâlâ obezbedio mudžtehidu način da tačno svati to značenje i donese presudu zasnovanu na njenim implikacijama?" Da li je zahtevao od njega da je koristi konkretno ili mu je zabranio da odstupi od nje? Ako kaže: "Da", onda se pita: "Kako može biti opravdan neko ko je dužan bio da dođe do ispravne odluke i koji je dobio sredstva da to učini, a ipak je odstupio od nje zbog svog nemara?"

Ako bi ovo bilo dozvoljeno u onome što sam pomenuo, bilo bi dozvoljeno i u svim drugim stvarima za koje je Allah Teâlâ utvrdio dokaze. Pošto mudžtehid, u onome što smo opisali, nije, prema nama i ranim muslimanima, podložan nikakvom ukoru zbog svog neslaganja u vezi sa stvari u kojoj se ne slaže, znamo da za njega nije utvrđen nikakav dokaz u vezi sa konkretnim ciljem, niti se od njega zahteva da ga postigne. A onima koji odbacuju ono što smo rekli se kaže: Recite nam o mudžtehidima kada se ne slažu. Da li dozvoljavate svakom od njih da zaključi presudu na osnovu onoga do čega ga je doveo njegov idžtihad? Ako kaže: Dok ne sazna istinu o Allah-ovoj Teâlâ presudi, **kaže mu se**: Što se tiče as'haba koji su se razilazili, onaj koji je u pravu bio, po tvom mišljenju, bio je samo jedan od njih. Da li kažeš da su ostali činili ono što im nije bilo dozvoljeno i sproveli presude koje im nisu bile dozvoljene? **Ako kaže**: To su i činili. Napao je selefe i pridružio se en-Nazamu i njegovoj generaciji u njihovom napadu na as'habe u vezi sa njihovim napadom na idžtihad. Dozvolio je njihov konsenzus o grešci, jer da im nije dozvoljeno da primene ono do čega ih je idžtihad doveo, ne bi se složili da se uzdrže od kritikovanja onih koji se ne slažu sa odlukama o incidentima na osnovu mišljenja koja su primenili. Nijedan pravnik ne dozvoljava da se ovo radi as'habima ili bilo kojim mudžtehidima iz drugih epoha.

Dakle, dokazano je da svaki mudžtehid ima pravo da sprovede presudu na osnovu onoga do čega ga vodi njegov idžtihad. A ako mu je naređeno da to učini, onda mu nije dozvoljeno da mu se naređuje ((بِهٖ)) -**da to učini**) dok nije ispravan u presudi Allaha Uzvišenog, jer je presuda Allaha Uzvišenog ono što je On Teâlâ naredio. Dakle, obavezno je da svaki mudžtehid, uprkos njihovim razlikama, bude ispravan u presudi Allaha Uzvišenog, koja mu je naložena putem idžtihada, jer je nemoguće da bude izvršilac onoga što mu je naređeno da učini a da greši u toj konkretnoj stvari. Dakle, dokazano je da je istina u svim mišljenjima onih koji se razlikuju i da je svaki mudžtehid u tom pogledu ispravan. Ako te pita: Zašto poričeš da je on ispravan u svom idžtihadu u vezi sa presudom do koje mu je naređeno da dođe? Reći će mu se: Ovo je takođe kontradiktorno i nemoguće, jer, ako je presuda obavezna na osnovu idžtihada- a idžtihad je ispravan i naređen- onda nije dozvoljeno da njen uzrok bude greška koja nije naređena, jer je nemoguće da bude naređena uzrokom, a zabranjena svojom posledicom.

Ako se kaže: Ovo bi bilo kao neko ko je nameravao da puca u mnogobošca, ali je pogodio muslimana, tako da bi bio u pravu u svom pokušaju, ali bi pogrešio što je pogodio muslimana, jer mu Svemogući Allah nije naredio da ubije muslimana. **Rečeno mu je:** Ovo i idžtihad u odlukama o incidentima su isti, i to je jedan od principa na koje se poziva presuda mudžtehida. To je zato što je strelcu naređeno da se trudi da cilja i puca, baš kao i neverniku. Nevernik je onaj koji mora biti upucan, a onaj koji puca nije obavezan da pogodi, jer ne postoji način da se učini razlika između hica koji zahteva pogodak između bacanja kamenja koje to ne zahteva i odluke na kojoj se zasniva trud onoga koji pokušava da pogodi metu, kao što je onaj ko ulaže trud u rešavanju nekog događaja zadužen da uloži trud u nastojanju da se složi sa onim što je najbliži Svemogućem Allahu, nije obavezan da pogodi metu. Dakle, ako promaši cilj uprkos neverniku i pogodi muslimana, nije kriv zbog pravila kojeg je dužan da se pridržava, čak i ako promaši metu.

Taj vredni mudžtehid, iako je možda promašio cilj, trudio se i pogodio je presudu koju je trebao doneti, tako da između njih sa te tačke gledišta nema razlike. Ova greška nije greška u religiji, i nema greške u proceni koja bi ga navela da pogodi. Slično tome, greška strelca nije greška u proceni, već greška u namernoj nameri. On je pokoran Allahu Svemogućem u svom strelčarstvu, pogađa ispravno i biva nagrađen za svoj postupak. Isto tako, onaj ko se trudi da proceni neki događaj, poslušan je Svemogućem Allahu u svom naporu, ispravan u svom prosuđivanju čak i ako može biti pogrešan u željenom ishodu koji traži svojim trudom. Kao da je nameravao da u ratu puca u vernika pa pogodi nevernika. Bacanje je greh (sa pogađanjem nevernika, jer je razlog zbog kojeg je pogađanje greh) ukoliko je ubijanje nevernika iz druge perspektive naređeno. **Ako se kaže:** Onda, prema analogiji ovog principa, ako onaj ko puca u nevernika pogodi muslimana i ubije ga, i njegov postupak biva kao čin poslušnosti Svemogućem Allahu, onda mu je naređeno da ubije vernika. Baš kao što je njegovo pucanje u muslimana bio greh, i njegovo ubistvo nevernika ovim pucanjem bi bio greh, jer je presuda, po vašem mišljenju, povezana sa uzrokom. Dakle, ako je uzrok poslušnost, onda je njegova posledica poslušnost. Ako je uzrok neposlušnost, onda je njegova posledica neposlušnost. **Rečeno mu je:** Što se tiče opšte izjave da mu je Svemogući Allah naredio da ubije vernika (مِنْ غَيْرٍ - bez razloga) koji opravdava ubijanje, to nije dozvoljeno. Jer je pomislio da mu je naredio da ga napadne bacanjem i ubistvom, kao što mu je naredio da napadne nevernika bacanjem i ubistvom. Čak i ako mu se naredi da na neki način ubije vernika, njegovo ubistvo bi bio čin poslušnosti Svemogućem Allahu, baš kao što se ubica ubija, a preljubnik kamenjuje i kradljivcu odseče ruka. Nakon što se pokaju, njihova kazna neće biti na uobičajen način, već će zaslužiti veliku nagradu i ogromnu nadoknadu. Ubijanje istih nije kao ubijanje nevernika, jer nevernik to zaslužuje kao kaznu za svoje neverovanje. Ako je to slučaj, onda nije nemoguće da strelac bude nevernik ako u svom strelčarstvu pogodi poslušnog muslimana i pogodi ga. A ako je ubijeni bio musliman, nije validno reći: Da je strelcu naređeno da ubije muslimana, zbog onoga što smo pomenuli o mogućnosti greške, šta nije dozvoljeno (tako nešto) reći o muslimanu. Ako musliman baci kamen i pogodi nevernika, onda je to bacanje greh. Čak i ako pogodi nevernika, nije nemoguće da ubijanje nevernika bude greh u određenim okolnostima, jer, ako bi ubio zimija ili harbija kome je data sigurnost, ubistvom bi bio neposlušan Allahu Svemogućem. **Međutim, ubijanje muslimana može biti čin poslušnosti. Ubijanje nevernika može biti greh.** Prigovor nama u našem pitanju je otklonjen, jer je pitalac pokušao da nas ocrni dozvoljavajući nam da ubijanje muslimana smatramo činom poslušnosti. Međutim, rasprava o opštosti izraza da mu je naređeno da ubije nevernika ili da se uzdrži od toga nije rasprava o značenju, već je to rasprava o formulaciji i preokupaciji njome. Ovo je odstupanje od pitanja. Što se tiče značenja, ono je tačno i nastavlja se na osnovu kojeg smo zasnovali našu izjavu o muslimanu.

Ako bi neko rekao: Ne poričem da je odluka koja se zasniva na idžtihadu jedinstvena odluka, koja je najverovatnija u očima Allaha Uzvišenog. Moguće je doći do nje temeljitim i iscrpnim istraživanjem (idžtihadom), ali pošto je njeno značenje nejasno, Allah Uzvišeni je oprostio onome ko u njoj pogreši. Postoje slični primeri ovoga u osnovnim principima: Jedan primer je taj da osoba koja stoji u namazu može zaboraviti i napustiti kiraet (recitovanje), poči na sedždu prije ru'kua ili predati selame na drugom mestu osim na odgovarajućem. Međutim, trebalo je da mu je preče da bude oprezan, koncentrisan i uzdrži se od razmišljanja o stvarima koje nisu o namazu, čime bi izbegao zablude i greške.

Ovo je takođe put mudžtehida u presudama o događajima u kojima se onaj koji napravi grešku izvinjava. Ovo nije put onoga ko se ne izvinjava ako napravi grešku, zbog jasnog dokaza o tome i jednakosti onoga koji je oprezan i drugih u tom pogledu. Rečeno je: Što se tiče zaboravne osobe, u stanju zaborava, ona nije podložna presudi drugih, i ono što je zaboravila nije njegoa presuda, niti joj je naređeno da to učini, bilo da je njena zaboravnost bila posledica razloga od kojeg se mogla sačuvati ili ne. On je ispunio svoju obavezu koja je na njemu bila, i u stanju zaborava on nije podložan obavezama drugih, i ono što se od njega traži kada se seti je druga presuda, koja je potrebna u ovom slučaju. U ovom slučaju, to nije neophodno u slučaju zaborava. Nema razlike između zaboravne osobe i onoga što sam pomenuo u vezi sa propisom mudžtehida, po tome što je svaki od njih ispravan u propisu Svemogućeg Allaha koji mu je nametnut u ovom slučaju, i nije mu naložen drugi propis osim toga. Ako bismo zaboravnu osobu učinili osnovom za ono što sam pomenuo u ovom poglavlju, mudžtehidu bi bilo dozvoljeno da to uputi na njega, jer nije skriveno ni od jednog razumnog čoveka koji je sensio među ljudima razmišljanja da zaboravna osoba nije odgovorna u slučaju zaboravljanja onoga što je zaboravila, i da je propis koji je obavezujući za nju nakon pamćenja drugi propis koji nije bio obavezujući za nju pre pamćenja. I ovo se čulo. Ovo su reči Hz.Poslanika (s.a.v.s.): «رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأُ وَالنَّسْيَانُ» - **“Greške i zaborav su uklonjeni iz mog naroda”**. Zatim, pitaju ga: “Recite nam o zaboravnoj osobi koju ste opisali i pomenuli, da je pažljiv bio ne bi zaboravio. Da li kažete da onaj ko se trudi ima svoju težinu, i u sličnoj situaciji, i da bi, da je pažljiv bio i preterivao u svom trudu, postigao istinu pred Svemogućim Allah-om?”

Ako kaže: Da. Rečeno je: Nakon prvog napora, dat mu je vremenski period da nastavi svoje razmatranje i trud, jedan put za drugim, i drugi put nakon prvog. Ako to učini, neće se naći u svim okolnostima osim u jednoj poziciji u pitanju nepoznavanja istine sa Svemogućim Allah-om, i obaveze da se uzdrži od toga da bude siguran da je ono što ga je dovelo do toga njegov trud ono što mu je Svemogući Allah naredio da postigne. Pa kako to, prema tebi, nije postigao nakon svog iscrpnog truda i temeljitog razmatranja u traženju presude? Kako, nakon ovog stanja, nije znao da je u pravu bio po tvom mišljenju u vezi sa presudom Svemogućeg Allaha? Baš kao što vidiš da kada je osoba oprezna i sabire svoj um i mislima se posvećujući svom namazu, ona ne greši niti zaboravlja.

Ako je ono što sam opisao u vezi sa presudom o incidentu i sposobnošću da se ona sagleda i postigne događaji onoga što sam pomenuo, onda bi nam bilo neophodno da imamo način da znamo da je broj jedinica namaza završen. (I) U našem postojanju razdvojene između njih na način koji smo spomenuli, je dokaz da presuda o incidentu nije ograničena na jedan dokaz koji vodi do saznanja o njoj, i da je svako ko je došao do nekog mišljenja iz izreka različitih učenjaka kroz svoje istraživanje (بِاجْتِهَادِهِ) u pravu u vezi sa presudom Allaha Uzvišenog kome je dodeljen bio.

Takođe: Ako neko zaboravi da podže na ru'ku pa padne ničice na sedždu i slično, zar ne bi bilo bolje da neko iza njega, među onima koji ga prate, bude neko ko će posmatrati radnje njegovog namaza, ako ga upozori na to i obavesti ga o mestu njegovog zanemarivanja i zaborava, kako bi se setio i vratio na pravi put? Pa recite nam o as'habima kada su se razilazili u mišljenju o tome kako onaj među njima koji je u pravu bio nije upozorio onoga ko je pogrešio na mesto njegove greške ili njegovog zanemarivanja. Ako ga je upozorio na to i put do istine mu je jasan bio, kako je mogao da ne bude svestan toga i da ne ispravi svoju grešku, kao što je zaboravna osoba ispravlja kada je podsetnut i upozoren? Kako su se mogli složiti da ne kritikuju onoga ko je pogrešio? Da li je dozvoljeno da osoba zaboravi neke od obaveznih delova svog namaza, dok iza nje stoje ljudi koji ga prate i brinu o njemu, ali ga ne upozoravaju na njegovu grešku niti ga upozoravaju na mesto njegovog propusta? Ako je to nemoguće, kako onda može biti dozvoljeno da se selefi dogovore da ne zaustave onoga ko je po njihovom mišljenju pogrešio i da izraze svoje neodobravanje prema njemu ako nije prihvaćen i ne bude ponovo razmotren?

Dobro je poznato da im nije dozvoljeno da odustanu od naredbe da čine dobro i zabranjuju zlo. Pa kako su mogli da se slože da dozvole da se propisi onih koji su se razilazili sa njima u tim slučajevima primenjuju na njih i na druge, i kako su im dozvolili da izdaju fetve zasnovane na njima i da primoravaju ljude da ih čine? Mislim da su ih tako opravdali za njihov idžtihad. Pa kako su im mogli dozvoliti da to sprovedu? Ko je taj koji nameće propise muslimanima u vezi sa njihovom krvlju, njihovim intimnim delovima, njihovim bogatstvom i njihovim poreklom? Ko je taj koji je obavezao učenjaka da dozvoli nezalici da napravi grešku protiv sebe? To ne bi bilo ništa manje nego da im se zabrani da krše sopstvene propise, pošto su ih smatrali pogrešnim i suprotnim propisima Svemogućeg Allaha, a ne da ih nameću sebi, i ne primoravaju ljude da ih prihvate i primene na sebe. Ako bi im zabranili, ali oni ne bi odustali, i ako bi ih zaustavili na zapuštenom mestu, ali oni nisu obratili pažnju, i ako bi im pokazali gde se nalaze dokazi, ali ih oni ne bi prihvatili, i ako bi im predstavili dokaze, ali bi oni istrajali u zabludi, onda bi njihov put bio barem put Haridžija, a ko god odstupi od presude za koju su dokazi utvrđeni kod njih, da je to presuda Allaha Uzvišenog, oni odbijaju da prihvate Njegove fetve i presude, koje smatraju pogrešnim.

Zar ne vidite da su, kada su videli da Abdullah Ibn Abbas dozvoljava razmenu i privremeni brak, osudili njega i obavestili ga o Hz.Poslanikovoju (s.a.v.s.) presudi u oba pitanja, koja je zabranjena bila? Kada je od njih dobijao stalne izveštaje o ovome, napustio je svoje mišljenje i povukao ga. Zar ne vidiš: da kada njegova reč nije bila tačna, oni su je kao takvu odbacili i nisu mu oprostili? Ako je, po njihovom mišljenju, put mudžtehid koji se razlikuje od njih bio kao put nekoga ko zaboravi svoj ru'ku i sedždu, ne bi propustili da ga slede, baš kao što sledbenik ne propušta da sledi imama ako zaboravi ru'ku ili sedždu. Ako bi neko rekao: Ako nam date da ono što je najbliže tome ima poznatu istinu kod Svemogućeg Allaha, i to je ono što se traži i sa čime se mudžtehid trudi da se složi kroz svoj idžtihad, onda je neophodno da onaj ko pogreši u ovom slučaju greši u sudu Svemogućeg Allaha o njemu. Rečeno mu je: Čak i ako kažemo da postoji nešto sličnije što je ono što se traži, onda dostizanje najbližijeg nije odluka koju smo obavezni da sledimo, ako nas naš idžtihad ne dovede do njega. Naprotiv, presuda koju smo obavezni da sledimo je ono do čega nas je (idžtihad) doveo, i ono što mislimo da je najverovatnije najbližije, i nije nam potrebno da dođemo do (stopostotnog) željenog rezultata. Ovo je slično onome što kažemo za onoga ko želi da stigne do Kabe: od njega se ne zahteva da se uskladi sa njom na osnovu sopstvenog truda, niti mu je naređeno da to učini, jer mu je put do nje dostupan. Naprotiv, presuda koja mu je naređena da sledi je ono do čega ga vode njegov trud i marljivost.

I kao što dva čoveka ciljaju strelama na nevernika, i jedan od njih pogodi, a drugi promaši, i obojica su u pravu u onome što im je naređeno i u odluci koja im je naređena, jer im nije naređeno da (obavezno) pogode, pošto im nije dat način da to urade, i kao što bi čovek imao roba koji je pobjegao i poslao svoje robove da ga progone, bilo bi poznato, ako je pošiljalac bio mudar, da im nije naložio da ga (obavezno) pronađu, već je obavezao svakog od njih da uloži maksimalan napor da ga pronađu. Dobro je poznato da je tražena stvar jedinstvena celina, kao i ona koja je najbližnja njoj, stvarnost poznata Svemogućem Allahu. Mudžtehid nije dužan da to postigne, već je dužan samo da uloži maksimalan napor da to potraži na osnovu onoga na čemu je utvrdio svoje mišljenje. Ovo je odluka koju je dužan da sledi, i ništa drugo.

Postoji mnogo sličnih primera ovoga u postupcima Hz.Poslanika (s.a.v.s.) i principima islamskog prava. Među njima je da ko god nam pokaže islam, prizna njegove zakone i pridržava se njegovih propisa, moramo mu biti lojalni u religiji i primenjivati na njega propise muslimana. Čak i ako je dozvoljeno pred Svemogućim Allah-om u vezi sa nevidljivim da bude ateista koji poriče Allaha Teâlâ, nismo optuženi za znanje o nevidljivom. Allah Svevišnji nas je obavestio o nečemu sličnom o grupi licemera koje nije identifikovao Hz.Poslaniku, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, u Svojim rečima:

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُتَفِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَىٰ الْأَلْفَاكِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ
نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ

101. Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni – ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni. [et-Tevba: 9/101].

Dakle, Hz.Poslanik, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, tretirao ih je kao muslimane u svim njihovim propisima, uprkos Allah-ovom Teâlâ znanju. Svemogući Allah je rekao da su oni nevernici i licemeri, a Hz.Poslanik, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, nije bio u potpunosti svestan Božje presude, jer je Božja presuda o njemu bila očigledna, a ne skrivena, i istina (koja) je poznata Svemogućem Allahu. Isto tako, ovo se odnosi na ono što je Svemogući Allah naredio u vezi sa svedočenjem pravednih svedoka (u prividnom svetu), i ne bi trebalo da postoji neko koga je On Teâlâ presudio na osnovu svedočenja ljudi koji izgledaju pravedno, ali su pogrešili u sudu Svemogućeg Allaha, čak i ako nisu pravedni u očima Svemogućeg Allaha u nevidljivom svetu. Grupa mnogobošca zvanih Benu Lihjan, Benu el-Adl i Benu el-Kada došla je Hz.Poslaniku (s.a.v.s.). Izjavili su mu svoj islam i zamolili ga da odredi nekoga da ih podučava religiji i Kur'anu. On je postavio tri as'haba sa njima: Hubaiba ibn Adija, Asima ibn Ebi El-Aflaha i Zejda Ibn Ad-Detnu. Tako su ih izdali i ubili Asima i Zejda ibn El-Detnu (neka im se Allah Teâlâ smiluje obojici). Takođe su zarobili Hubaiba i prodali ga narodu Mekke. Ovi ljudi su bili špijuni iz plemena Kurejš, a oni su im garantovali novac za to. Tako je Hz.Poslanik (s.a.v.s.) dovio u svom Kunutu kada je čuo vest o njima.

Poznato je da je Hz.Poslanik, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, to činio samo na osnovu onoga što je njihova očigledna situacija zahtevala, i nije znao šta se krije u njihovim srcima ili kakav su izgovor odlučili da nađu. Zato, Hz.Poslanik, neka ga Allah Teâlâ blagoslovi i podari mu mir, nije pogrešio u svom sudu o Svemogućem Allahu, jer nije bio optužen ni za šta drugo osim onoga što je bilo očigledno u njihovoj stvari, i nije mu dat put do znanja prema stvarnosti njihove situacije. Isto važi i za priču o ljudima iz Bir Maune i priču o Urnijanima kada su poterali svoje deve, a zatim otpadnuli od vere.

Postoje slični slučajevi u kojima je Hz.Poslanik, neka je Allah-ov Teâlâ mir i blagoslov na njemu, bio optužen da sudi na osnovu očigledne presude, a ne stvarne presude. Međutim, nije pogrešio kada se stvar dogodila suprotno njegovom sudu. Ako se kaže: On je optužen samo za očigledno, a ne za nevidljivo, jer mu nije dat put ka znanju nevidljivog, a mudžtehidu je dat put ka znanju istine onoga što se traži u presudi o događaju. Rečeno mu je: Da je postojao način da svati istinu onoga što traži utvrđivanjem dokaza za to, onda bi onaj ko se potrudio i otišao u krajnosti u traženju toga znao. Da je to slučaj, onaj koji je napravio grešku bio bi grešnik, a as'habi bi se međusobno osuđivali zbog neslaganja koje se dogodilo među njima u vezi sa slučajevima izdavanja fetvi. Ne bi dozvolili grešku onoga koji je napravio grešku, kao što smo objasnili, a onda bi smatrali da je onaj koji je napravio grešku, bilo bi mu oprošteno zbog svog idžtihada u svojoj grešci. Dakle, uklonio je izgovor onoga koji je znao za svoju grešku, zatim je dozvolio svoj sud o ljudima i o sebi, a to nije mesto izgovora kada se (الْعِلْمُ - **saznanje**) o grešci dogodila. Ono što čini ono što smo predstavili jasnijim, a već smo pomenuli deo toga, i pominjemo to samo radi dopune, jeste da mudžtehid nije bez naredbe da sprovede ono do čega ga je njegov idžtihad doveo u onome što je predmet idžtihada, čak i ako ne zna da li je naišao na pravi ekvivalent ili ne, i nije mu naređeno da sprovede ono do čega ga je njegov idžtihad doveo. Osim nakon što sazna pravu prirodu analogne stvari (وَالرَّأْيُ - **i mišljenja**) i šta je najverovatnije Allahu Uzvišenom. Ako mudžtehidu nije dozvoljeno da sudi na osnovu onoga do čega ga vodi njegov idžtihad dok ne sazna pravu prirodu analogne stvari, onda je obavezno da selef bude svestan greške onog među njima koji pravi grešku, jer sudi suprotno odluci Allaha Uzvišenog. Objasnili smo (فَسَادٌ - **neispravnost**) toga.

Sudijina presuda zasnovana na njegovom sopstvenom idžtihadu ne bi trebalo da se sprovedi ako se uputi sudiji koji je smatra suprotnom. Ovo se smatra nevažećim od strane svih učenjaka. Međutim, pošto je ovo nevažeće, utvrđeno je da mu je naređeno da sprovede presudu zasnovanu na onome do čega ga je njegov idžtihad doveo, čak i ako mu nedostaje znanje da je postigao željeni ishod. Šta god mu je naređeno da uradi, sud je Allaha Teâlâ, bilo da je tačan ili netačan, jer je nedopustivo da mu Allah Teâlâ naredi da napravi grešku. Zato, pošto mu je naređeno da sprovede presudu zasnovanu na sopstvenom idžtihadu, on je ispravan u presudi koja mu je dodeljena. Baš kao što mu je naređeno da sprovede ono do čega ga vodi njegov idžtihad, ako se trudi da bude usklađen sa Kabom, bit će ispravan u onome što mu je naređeno da uradi. Slično tome, kada se onome ko puca u nevernika naredi da odapne strelu nakon njegovog idžtihada, naređuje mu se da učini ono što mu je naređeno, čak i ako ga ne pogodi. Ako neko kaže: Razlika između istraživanja Kabe i kamenovanja i pitanja incidenta je sa dva aspekta.

Jedno od njih je: Da je dozvoljeno odstupiti od pravca Kabe sa znanjem o tome u slučaju opravdanja, ali nije dozvoljeno na isti način za oslobađanje, razvod braka i slične slučajeve napuštanja presude sa znanjem o tome.

Drugo: Da ono što je naređeno nije sama Kaba, niti nevernik koji je kamenovan. Ono što je naređeno u incidentu je sama željena odluka. Rečeno mu je: Što se tiče onoga što si pomenio o dozvoljenosti neokretanja prema Kabi dok je znaš, i onoga što si razlikovao između toga i odluke o incidentu, onda je to razlika iz drugog aspekta osim onog koji smo pomenuli, jer dozvoljenost neokretanja prema Kabi ne zahteva dozvoljenost netezanja da se pokuša suočiti sa njom, tako da su jednaki sa ovog aspekta, nema razlike između njih. U tome, i njihova razlika u drugom aspektu ne sprečava njihovo kombinovanje u aspektu koji smo pomenuli.

Takođe: Kao što je dozvoljeno ostaviti Kabu u skladu sa isprikom (opravdanjem), takođe je dozvoljeno da se izraz prenosi u presudama o nezgodama prema onome do čega vodi njegov idžtihad, ukoliko je dozvoljeno da se izraz prenosi na ovaj način, baš kao što je dozvoljeno ostaviti Kabu u skladu sa izgovorom. Zatim, pošto mu je naređeno da izvrši ono do čega ga je doveo njegov idžtihad, znamo da je to njegova odluka. Što se tiče onoga što je pomenio o razlici između njih, da se ne naređuje sama Kaba i onaj ko se kamenuje, ovo je pitanje koje ukazuje na nepoznavanje istine o tome šta mudžtehid traži od strane onoga šta mudžtehid traži. To je zato što ono šta mudžtehid traži jeste to da se složi sa najsličnijim Allahu Uzvišenom od ovih principa, a najsličniji je samo opis principa koji mudžtehid traži (da se složi sa njim, i taj opis koji je Allah Uzvišeni opisao i dostavio za taj princip mudžtehida) nije mu naređeno da radi, kao što mu nije naređeno da radi sa Kabom, niti je neverniku u koga je pucano naređeno da cilja direktno u Kabu (a ciljanje direktno u Kabu) njegovo delo ako to učini. Naređeno mu je da cilja direktno u nevernika i da cilja direktno u njega svojim hicem, i to je njegovo delovanje, čak i ako onaj u koga je pucano nije bio njegovo delovanje.

Poravnavanje sa Kabom je izgovor, a onda, pošto mu je naređeno da izvrši ono do čega ga je doveo njegov idžtihad, saznali smo da je to njegovo presudno načelo kojem se predano pokorava. Što se tiče onoga što je pomenio o razlici između njih, da se ne naređuje sama Kaba i onaj ko se kamenuje, ovo je pitanje koje ukazuje na neznanje postavljача pitanja o istini onoga što mudžtehid traži.

Nema razlike između njih i presude o incidentu u ovom pogledu. Ono što ukazuje na ispravnost onoga što smo pomenuli jeste saglasnost svih da su oni koji se trude u upravljanju ratovima i neprijateljskim spletkama, čak i ako se razlikuju, u pravu u onome što im je zadato, čak i ako je istina koja je kod Svemogućeg Allaha jedno od tih mišljenja. On ne greši zato što se njegovo mišljenje ne poklapa sa istinom kod Svemogućeg Allaha u tom pitanju. Sudom Svemogućeg Allaha put idžtihada u presudama o događajima je put idžtihada u upravljanju ratovima i neprijateljskim spletkama.

[فَصْلٌ فِي سُؤَالَاتٍ مَنْ قَالَ إِنَّ الْحَقَّ فِي وَاحِدٍ وَاحْتِجَاجُهُمْ لِذَلِكَ]

[Poglavlje o pitanjima onih koji kažu da je istina u jednoj osobi i njihovim argumentima za to]

Ebu Bekr je rekao: Oni koji su to rekli pružili su dokaze iz očiglednog značenja, izreka prethodnika (as'haba) i rezonovanja. Među dokazima koje su koristili, iz očiglednog aspekta, da dokažu nevažnost izjave onih koji kažu da su mudžtehidu ispravni u sudskim postupcima jeste taj da je Svemogući Allah osudio neslaganje i podelu, osudio je i one koji se razlikuju u veri, ukorio ih je Svojim rečima, Uzvišeni Allah je rekao:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

105. **I ne budite kao oni koji su se razjedinili i u mišljenju podvojili** kada su im već jasni dokazi došli – njih čeka patnja velika [Ali Imran: 3/105],

Uzvišeni Allah je dalje rekao:

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

103. **Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte!** I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze, da biste na Pravom putu istrajali. [Ali Imran: 3/103].

Allah Svemogući je dalje rekao:

سَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

13. On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: "**Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!**" Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati. [eš-Šura: 26/13].

Allah Svemogući je dalje rekao:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ أَلَفَرَأَنَّهُمْ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

82. **A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivriječnosti.** [En-Nisâ: 4/82].

I reče On Teâlâ:

وَمَا يَتَّبِعْ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ

36. Većina njih slijedi samo pretpostavke; **ali pretpostavke nisu nimalo od koristi Istini**; Allah uistinu dobro zna ono što oni rade. [Junus: 10/36].

I reče On Teâlâ:

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ مَّا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ **إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ**
وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِّن رَّبِّهِمْ الْهُدَىٰ

13. To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; **oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude**, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa. [En-Nedžm: 53/23].

وَلَوْ أَتَبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ **بَلْ أَتَيْنَهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ**
عَن ذِكْرِهِمْ مُّعْرِضُونَ

71. **Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i na Zemlji i u onom što je na njima**; Mi smo im dali Kur'an, slavu njihovu, ali oni za slavu svoju ne haju. [El-Mu'minun:23/71].

Ovi ajeti sadrže opštu zabranu neslaganja i razdora, obuhvatajući osnove i grane.

Ovo ukazuje na to da ono što je dovelo do ovoga nije odluka od Svemogućeg Allaha, jer je On Teâlâ porekao neslaganje i to da se to odnosi na Njegove presude, i da je to od Njega: Rekao je Allah Teâlâ:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرْعَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

82. **A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivvrječnosti**. [En-Nisâ: 4/82].

Izjava onih koji podržavaju mišljenje mudžtehida zahteva dozvoljenost neslaganja, a presuda u vezi sa tom izjavom je da su pretpostavke i presude zasnovane na hirovima nevažeće.

Presuda nije zasnovana na pretpostavkama i u sledženju strasti osim kada sudija donosi presudu na osnovu onoga što prevladava u njegovoj sumnji i kada se oslanja na svoje mišljenje bez praćenja dokaza koji bi ga obavezali na takvu presudu.

Odgovor: Bit će upitani: Recite nam o razlici u mišljenju koju je Svemogući Allah osudio i kritikovao svoj narod u ovim ajetima te im iste zabranio. Da li je to razlika u mišljenju u vezi sa odlukama o izdavanju fetvi? Ako kažu: Da. Rečeno im je: "As'habi i vodeći imami od najranijih generacija treba da imaju lavovski deo ove osude i sprovođenja ove zabrane, zbog njene učestalosti u pitanjima fetvi o kojima su raspravljali. Ako je to slučaj po vašem mišljenju, onda ste usvojili doktrinu onih koji napadaju selefe od svih zabludelih sekti". Ovo nije mišljenje nijednog pravnika. Rasprava o ovim ljudima nije prikladna, jer je to rasprava o poreklu. Umesto toga, ovde se rasprava odnosi na nesposobnost mudžtehida koji zagovaraju idžtihad.

Dakle, ako se oni koji se razlikuju u pitanjima pravne prakse opravdaju i nagrade, kako je onda moguće- (يَجُوزُ) da su oni- neka je Allah Teâlâ zadovoljan njima- među ljudima ovih ajeta? Neophodno je, po našem jednoglasnom dogovoru, da razlike u pitanjima fetvi nisu namenjene njima, niti su one uključene u njih, čak i ako bi ovi ajeti osuđivali neslaganja uopšte, oni koji se razlikuju u svojim fetvama o vođenju ratova, morali bi biti zaslužni presude ovih ajeta i okrivljeni za svoje razlike.

Ebu Bekr i Umer (r.a.h.) su se razilazili pre Hz.Poslanika (s.a.v.s.) u vezi sa zarobljenicima Bedra. Ni Allah Svemogući niti Njegov Poslanik (s.a.v.) nisu ih uvrstili među one koji su se razilazili i na koje se odnose odluke ovih ajeta.

Zato je utvrđeno, na osnovu onoga što smo opisali, da neslaganje mudžtehida nije ono što je Allah Uzvišeni osudio u ovim ajetima. Ako bi to bilo neslaganje za osudu, onda bi i neslaganje u činovima ibadeta prenetim kroz tekst morali biti za osudu, kao što je neslaganje između obaveze stanovnika i putnika u vezi sa namazom i postom, kao i neslaganja u vezi sa propisom o čistoći i one koje su pod hajzom. Pošto je ovo bila razlika u propisima vernika, a nije bila mana ili nešto vredno osude, već je propis i ispravnost od Allaha Svemogućeg bila, nije bila poreknuta Njegovom uzvišenošću izjavom:

بَرُّونَ الْفُرَّانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

82. A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivječnosti. [En-Nisâ: 4/82].

jer je razlike koje je Allah Svemogući porekao iz Svoje Knjige i Njegovih propisa jeste razlike u tome što kontradikcije i nespojivosti ne postoje u propisima Allah-a Svemogućeg.

Put ljudi koji se trude na ovom putu je put onih koji obavljaju ibadet prema različitim sudovima kada se razilaze po pitanju izrečenih normi i konsenzusa.

Jer, svako od njih zasniva svoj ibadet prema onome šta njegova interpretacija donosi, i nije dozvoljeno da osuđuje osobu koja se protivi njemu, čak i ako se njen ibadet razlikuje od ostalih. Kao što putnik ne može pogrešno optužiti onoga ko stalno boravi na tom mestu zbog njegovog suprotnog mišljenja njegovom mišljenju, i kao što žena koja je pod hajzom nije joj dozvoljeno da optuži čistu ženu za grešku u propisima kojih se svako od njih pridržava, ovo je takođe propis i za mudžtehide koji su se razlikovali po ovom pitanju, iako su svi bili ispravni.

Što se tiče presude zasnovane na pretpostavkama i hirovima, mudžtehidu nije dopušteno da presuđuje na osnovu svog hira i pretpostavke, već je dužan da sledi znakove i dokaze koje je Allah Teâlâ postavio u stvarima, i učinio ih znakovima za presude o događajima. A da je mudžtehid presudio na osnovu svog hira i pretpostavke, on bi bio onaj koji istražujući pravac Kabe sudio na osnovu svog hira. Kada su as'habi govorili o pitanjima fetve, sledili su svoje hirove i vladali na osnovu pretpostavke. A kada je u pitanju vođenje rata i kovanje zavere protiv neprijatelja, oni koji su se trudili u tom pogledu, i oni su sledili svoje hirove i vladali na osnovu svoje pretpostavke.

Pošto ovo nije slučaj sa onima koje smo opisali i da nije dozvoljeno primeniti to na njih, ovo je presuda za mudžtehide u pitanjima fetve.

Takođe su kao dokaz naveli ono što je Svemogući Allah pomenuo u priči o Hz.Davudu i Hz.Sulejmanu (a.s.) u vezi sa poljem, kada je Allah Teâlâ rekao:

وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ

78. I Davudu i Sulejmanu, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle – i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu –

Allah Teâlâ je dalje rekao:

فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ

79. i učinismo da Sulejman pronikne u to, a obojici smo mudrost i znanje dali. I potčinismo planine i ptice da s Davudom Allaha hvale; to smo Mi bili kadri učiniti. [el-Enbija': 21/78-79].

Rekli su: Ovo je dokaz da je Hz.Sulejman (a.s.) bio taj koji je u pravu bio u određivanju pravog suda Svemogućeg Allaha. Da nije toga, on (a.s.) ne bi bio izdvojen za razumevanje, za razliku od Hz.Davuda (a.s.), neka je mir Allaha Teâlâ na njih obojici.

Ebu Bekr je rekao: Na ovo je već odgovoreno: da u rečima Svemogućeg Allaha: { i učinismo da Sulejman pronikne u to} [El-Anbija: 79] nema dokaza (da) Hz.Davudu nije bilo dato da to razume, baš kao što u rečima Svemogućeg Allaha:

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

15. Davudu i Sulejmanu smo znanje dali i oni su govorili: "Hvala Allahu koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih!" [en-Naml: 27/15]

nema dokaza o uskraćivanju znanja bilo kom drugom Hz.Poslaniku (a.s.). Baš kao što izjava Svemogućeg Allaha:

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا

18. Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli. On je znao šta je u srcima njihovim, pa je spustio smirenost na njih, i nagradiće ih skorom pobjedom [el-Fath: 48/18],

, ne ukazuje da nije bio zadovoljan drugima koji se nisu zakleli na vernost pod tim drvetom, jer pominjanje određene stvari ne ukazuje da je sve ostalo drugačije.

Već smo ovo objasnili u prethodnom delu ove knjige, tako da je njihovo pitanje izbačeno iz ovog aspekta. Zatim su se ljudi znanja prepirali oko tumačenja ovog ajeta: Neki su se učenjaci prepirali oko tumačenja ovog ajeta: neki su rekli da je njegova presuda bila na osnovu teksta, a ne na osnovu analogije, i da je presuda Hz.Davuda (a.s.) u toj priči (uz presudu) dobijena na osnovu teksta, zatim je njegova presuda u takvim slučajevima ukinuta rečima Sulejmana- neka je mir na njega- kada je rekao: na jeziku Hz.Sulejmana (s.a.v.s.) rečima Allaha Teâlâ:

9. i učinismo da Sulejman pronikne u to, [el-Enbija': 21/79], što znači: da smo ga za buduće (situacije) naučili našoj presudi.

Neki od njih kažu da je njihova presuda bila zasnovana na idžtihadu, osim što je Hz.Sulejman (a.s.) dobio istinu u onome što je traženo, što je verovatnije, dok Hz.Davud (a.s.) nije to ispravno svatio. Zato je izdvojio Hz.Sulejmana (a.s.) radi razumevanja iz ovog razloga, iako su obojica bili u pravu u presudi koja im je bila naložena. Dokaz da su obojica bili u pravu jeste izjava Allaha Teâlâ:

9. i učinismo da Sulejman pronikne u to, [el-Enbija': 21/79].

Pa ih je On Teâlâ obojicu pohvalio i opisao kao one koji imaju znanje i rasuđivanje. Ovo je dokaz da su obojica bili u pravu u sudu Svemogućeg Alaha, koga su obožavali.

Ako bi neko rekao: Ako je presuda Hz.Davuda (a.s.) bila ispravna, zašto ju je Hz.Sulejman (a.s.) ukinuo kada mu je stvar izneta? U hadisu je prepričano da je Hz.Sulejman (a.s.) u tom slučaju presudio drugačije od presude Hz.Davuda (a.s.). **Rečeno mu je:** Mogućnost koju smo pomenuli je validna, jer nije nemoguće da se Hz.Davud (a.s.) nije pridržavao presude na osnovu onoga do čega ga je dovelo njegovo sopstveno rezonovanje, već je ljudima pokazao presudu koju je imao u njoj i nije ju je sproveo, sve dok ona nije stigla do Hz.Sulejmana (a.s.), a on je rekao: Presuda kod mene je takva i takva. Moguće je da je Svemogući Allah objavio Hz.Sulejmanu (a.s.) ajet u vezi sa tom presudom i precizirao mu je. Dakle, Hz.Davudova (a.s.) je izjava u vezi sa njom bila zasnovana na njegovom sopstvenom rezonovanju, a ono što je Allah Teâlâ precizirao Hz.Sulejmanu (a.s.) bilo je suprotno Hz.Davudovoj (a.s.) presudi pre nego što je Hz.Davud (a.s.) sproveo ono što je video u vezi sa njom. Svemogući Allah nas je obavestio da je On Teâlâ to učinio da Hz.Sulejman (a.s.) razume, što znači kroz tekst od Njega Teâlâ. To ne ukazuje da je Hz.Sulejman (a.s.) napravio grešku u vezi sa presudom Hz.Davuda (a.s.).

Takođe su se raspravljali o onome zbog čega je Svemogući Allah ukorio Svog HzPoslanika (a.s.) u situacijama gde je njegova odluka bila zasnovana na nezavisnom rasuđivanju. Među njima: Njegova dozvola onima koji su se iz teškoće povukli iza vojske, rečima Uzvišenog Allaha:

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَذِبِينَ

43. Neka ti Allah oprost što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu. [et-Tevbe: 9/43].

Oprost dolazi samo za greh, a Uzvišeni Allah je rekao:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرْنَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

105. Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama, [En-Nisa: 4/105],

وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

106. i zamoli oprost od Allaha – Allah, uistinu, prašta i samilostan je. [En-Nisa: 4/106].

Uključujući i to da: Što se tiče zarobljenika, on (a.s.) je to sve učinio prema svom ličnom razumu, pa nije bio obeležen greškom u tome. **(Rečeno mu je:** Može biti da je Allah Teâlâ samo dopustio da se upozna sa pravom prirodom sličnosti koja je najbliža, i da ova greška nije bila greška) u veri, već greška u sličnosti, i da je odustao od prave prirode sličnosti u onome što smo rekli.

Što se tiče izjave Svemogućeg Allaha: **43. Neka ti Allah oprosti** [et-Tevbe: 9/43], u njoj nema naznake da je to bio greh. Nijedan od pravnikâ ne kaže da je greška mudžtehida greh. Jezički gledano, oprostaj znači olakšavanje stvari i njihova fleksibilnost, kao u izjavi Svemogućeg Allaha:

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَأَبْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

187. Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, **pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam**. Zato se sada sastajte sa njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite sve do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili. [El-Bekara: 187],

, što znači da vam je olakšao.

Kao dokaz iz Sunneta su naveli hadis Elkame Ibn Merthedie, na osnovu autoriteta Ibn Burejde, na osnovu autoriteta njegovog oca. On je rekao:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِذَا بَعَثَ جَيْشًا قَالَ لَهُمْ: وَإِذَا حَاصِرْتُمْ أَهْلَ الْحِصْنِ أَوْ الْمَدِينَةِ فَأَرَادُوا أَنْ تُنْزِلُوهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ تَعَالَى، فَلَا تُنْزِلُوهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنَّكُمْ لَا تَذَرُونَ مَا حُكَّمَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ» قَالُوا: فَقَدْ أَخْبَرْنَا أَنَّهُمْ لَا يَذَرُونَ مَا حُكَّمَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِمْ، وَهَذَا خِلَافُ قَوْلِكُمْ: إِنَّ حُكْمَ اللَّهِ تَعَالَى هُوَ مَا يَسْتَقِرُّ عَلَيْهِ رَأْيُ الْمُجْتَهِدِ. وَيَقُولُ «النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حِينَ اخْتَصَمَ إِلَيْهِ رَجُلَانِ، فَقَالَ لِعَمْرٍو بَنِي الْعَاصِ: اقْضِ بَيْنَهُمَا فَقَالَ: أَقْضِي وَأَنْتَ حَاضِرٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَإِنْ اجْتَهَدْتَ فَأَصَبْتَ فَلَكَ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، فَإِنْ اجْتَهَدْتَ فَأَخْطَأْتَ فَلَكَ حَسَنَةٌ وَاحِدَةٌ»، وَيُرْوَى أَنَّهُ قَالَ مِثْلَهُ لِعُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا اجْتَهَدَ الْحَاكِمُ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِنْ اجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ وَاحِدٌ»

“Kad god bi Resûllullah (**بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ**) neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) poslao vojsku, rekao bi im: 'Ako opsedate ljude tvrđave ili grada, a oni žele da se podvrgnu sudu Allaha Teâlâ, onda ih nemojte podvrgavati sudu Allaha Teâlâ, jer ne znate kakav je sud Allaha Teâlâ o njima'. Oni su obavestili da ne znaju koja je presuda Allaha Teâlâ prema njima, a to je suprotno tvom stavu: da je presuda Allaha Teâlâ ono na čemu se zasniva mišljenje mudžtehida. Ovo je takođe potkrepljeno izjavom Hz. Poslanika (s.a.v.s.) kada su se dva čoveka prepirala pred njim.

Rekao je Amru ibn el-Asu: “Presudi među njima.” Amr ga je zatim upitao: “Da li da sudim dok si ti prisutan?” Rekao je: Da, ako se potruđiš i uradiš kako treba, dobit ćeš deset dobrih dela, a ako se potruđiš i uradiš pogrešno, dobit ćeš jedno dobro delo”. Prenosi se da je rekao nešto slično Ukbi ibn Amiru. Prenošeno je od Amra ibn el-Asa, da je Hz.Poslanika (s.a.v.s.) rekao: “Ako se sudija potruđi i uradi kako treba, dobit će dve nagrade, ali, ako se potruđi i uradi pogrešno, dobit će jednu nagradu”. Rekli su: Ovaj hadis ukazuje na grešku onih koji se trude u izdavanju fetvi i opovrgava izjavu onih koji kažu: Svaki ko se trudi je u pravu. **Odgovor:** Što se tiče hadisa Burejde u kojem je on (s.a.v.s.) rekao: “Vi ne znate kakva je presuda Allaha Teâlâ u vezi sa njima”, on ima dva moguća značenja: Prvo je to da je dozvoljeno bilo da se ukine presuda koju su znali kada su napustili Hz.Poslanika (s.a.v.s.), pa im je rekao: “**Ne podvragavajte ih presudi, jer vi ne...**” Tj.s. Da li ste sigurni da je možda ukinuta nakon vašeg odsustva, a da vi niste znali za nju. **Drugo značenje je:** Presuda Svemogućeg Allaha u vezi sa njima, ako mu se pokore, poverena je našem idžtihadu kada se pokore. Zato smo obavezni da je sprovedemo na način koji je najverovatniji da bi se sprečilo neverovanje u islamu. Najprilagodnije bi bilo: ubijanjem, zarobljavanjem, pružanjem naklonosti ostavljanjem drugih u životu, nametanjem džizje ili nečim sličnim. Ovo se ne razlikuje od mesta idžtihada. Zavisi od okolnosti ljudi. Dakle, moguće je da je njegova namera bila: ne donosite im presudu prema presudi Allaha Teâlâ, a vi sada pre nego što dođu ne znate kakva je presuda Allaha Teâlâ o njima, već to znate samo ako se potrudite oko njihovih stvari nakon što dođu. I ne donosite im presudu na osnovu toga ako među narodom postoji uverenje da vi donosite presudu o njima prema presudi Allaha Teâlâ putem vašeg mišljenja i idžtihada, a ne putem teksta i usmenih izvora. Tada bi to bio oblik kažnjavanja za njih zbog onoga što nisu znali, a možda su samo ušli u to sa uverenjem da je presuda Allaha Teâlâ o njima u našem slučaju zasnovana na tekstu, a ne na našem mišljenju i idžtihadu.

Što se tiče njegove izjave (s.a.v.s.): “Ako sudija izvrši svoj idžtihad i pogodi ga, dobija dve nagrade, a ako pogreši, dobija jednu nagradu”, moguće je da je mislio da ako pogodi najverovatniju stvar sa kojom se mudžtehid pokušava složiti- i pogodi je sa svojim idžtihadom- (dobija dve nagrade), a ako pogreši, dobija jednu nagradu. Dakle, u oba slučaja donosi ispravnu presudu. Pogrešio je u jednom od njih zbog verovatnijeg, a ne zbog presude, pošto verovatnije nije bila presuda, kao što smo objasnili. Ova greška nije greška u presudi, već je greška zbog verovatnijeg, koju nije obavezan da pogodi, poput greške strelca za nevernika.

Ako bi neko rekao: Ako je u pravu bio u svom sudu u oba slučaja, kako onda može imati pravo na dvije nagrade u jednom slučaju, a na jednu nagradu u drugom? **Rečeno mu je:** Poslanik, s.a.v.s., nije obavijestio o tome ko ima pravo na nagradu za svoj idžtihad. Umesto toga, obavestio je o tome šta mu Uzvišeni Allah daje i čini ga osobom kojoj je obećana prednost. A ako nijedan od njih to ne učini, postat će nemarni u svojim naporima, kao što je dozvoljeno (مُتَعَالَمٌ بَيْنَنَا أَنْ يَقُولَ حَكِيمٌ - **Slažemo se da bi mudar čovek rekao**) dvojici ljudi: Upucajte ovog nevernika. Ko god ga od vas pogodi, dobit će dva dinara, a ko god ga od vas promaši, dobit će samo jedan dinar. Dakle, dodatni deo propisane nagrade (مُتَمَتِّعًا وَيَكُونُ - **Zabranjeno je i bit će**) za onoga ko ga pogodi, neće biti za onoga ko je promašio, kao ohrabrenje njime da ih podstakne da idu do krajnosti u svom gađanju i da se trude da pogode metu, čak i ako to nisu zaslužili. Da nije ovo rekao, bili bi nemarni u svom isprpnom i temeljitom idžtihadu u ovoj stvari. Isto tako, moguće je da Hz.Poslanikovo (s.a.v.s.) povećanje nagrade za onoga ko će najverovatnije pogoditi nije posledica samog njegovog idžtihada. Umesto toga, on je to obećao kao ohrabrenje i motivaciju da budu marljivi u traženju onoga što se traži i da idu do krajnosti u istraživanju željenog cilja.

Ako se kaže: Kada ju je nazvao nagradom, to ukazuje na to da je to zaslužen. **Rečeno je njemu:** “Može biti da ju je nazvao nagradom, iako to nije zaslužen u smislu metafore, kada je obećanje vezano za reč koja dolazi od njega, kao što je rekao Allah Teâlâ:

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَمَّا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

40. Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprost i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine. [Eš-Šura: 40].

(PS: Samir B: Prevod ovog dela ajeta sa araps, glasi:

40. “A nagrada za zlo delo je zlo delo kao i ono ...”.

Primoren sam da se dalje vodim ovim prevodom ovog dela ajeta, da bih sačuvao (donekle) originalnost teme koju obradžujem sa arapskog na naš jezik. Hvala).

Pa je On Teâlâ nagradu nazvao zlim delom radi poređenja“.

Još jedan razlog za zahtevanje dve nagrade za onoga ko smatra verovatnijim od te dve jeste taj što je dozvoljeno da pronalaženje željene stvari, koja je verovatnija, bude povezano sa vrstom iscrpnog idžtihada, kojim se slučajno slaže sa verovatnijim, čak i ako bi se ograničilo na ono što je manje od istraživanja i iscrpnog u tome, to bi bilo dozvoljeno, te ne bi bilo apsolutno za više od toga, a najbližije nema pogodak, tako da su obe vrste idžtihada dozvoljene, čak i ako je jedna od njih bolja od druge, jer podrazumeva veće poteškoće u razmatranju i idžtihadu. Ako je to slučaj, dozvoljeno je da onaj ko postigne željenu sličnost ima pravo na povećanje nagrade u skladu sa povećanjem svog truda u odnosu na trud onoga ko nije uspeo da se složi sa sličnošću. Ovo je dozvoljeno i prihvatljivo, slično radnjama ibadeta koji dolaze od Allaha Uzvišenog, kao što On Svemogući i Veličanstveni, kaže:

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَغْفِرْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

60. A starim ženama koje više ne žude za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, ali ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu krjeposne. Allah sve čuje i zna. [En-Nur: 24/60].

Zatim Allah Uzvišeni (U tom istom ajetu dalje) kaže:

{وَأَنْ يَسْتَغْفِرْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ}

{a bolje im je da budu **krjeposne** (**čedne**).} [En-Nur: 24/60]

Tako je On Teâlâ pojasnio propis o tome šta je dozvoljeno i na šta je dozvoljeno ograničiti se. Objasnio je mesto vrline, a Uzvišeni Allah je rekao:

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ

184. i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu – isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose – otkup je da jednog siromaha nahrane. **A ko drage volje da više, za njega je bolje.** A bolje vam je, neka znate, da postite. [El-Bekara: 184].

Zatim je Uzvišeni Allah (dalje u ovom ajetu) rekao:

A bolje vam je, neka znate, da postite. [El-Bekara: 184].

Tako nam je dozvolio da prekinemo post i obavestio nas o razdvajanju.

Resûllullah (وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) je jednom uzeo abdest i rekao: هَذَا وُضُوءٌ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ الصَّلَاةَ إِلَّا بِهِ - “Ovo je abdest bez kojeg Allah Teâlâ ne prima namaz”. Zatim je uzeo dva puta i rekao: مَنْ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ، ضَاعَفَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَجْرَهُ مَرَّتَيْنِ - “Ko se dva puta abdesti, Allah Svemogućći će mu udvostručiti nagradu”. Dozvoljeno je putniku da klanja dhuhr (podne) kod kuće u petak, a ako stigne u petak i klanja ga, to je još bolje. (Isto tako, bolesnik nije dužan da prisustvuje namazu petkom. Ako izdrži teškoće i prisustvuje joj, to je još bolje.) Zasluži nagradu za prisustvovanje. Zato, nije nemoguće da trud onoga ko se trudi da to učini bude dvojak (nagrada):

Jedno od njih je: istraživanje (فيه - toga) i odlazak u krajnosti u nastojanju da se složimo sa onim što je najbližije, tako da se u takvom slučaju pronađe željeni rezultat, koji bi, ako bi se njegova stvar otkrila mudžtehidu kroz tekstualni tekst o tome, bila bi odluka Svemogućeg Allaha i ništa drugo. I idžtihad ispod ovoga: Mudžtehidu je dozvoljeno da se ograniči na to, a to se ne poklapa sa najbližijim mišljenjem, čak i ako mudžtehid misli da se složio sa tim. Zato, ova osoba ne zasluži istu nagradu kao prva, čak i ako je u pravu, kao što smo naveli u sličnim slučajevima - koje smo opisali - u tekstovima i konsenzusu. Zatim se prigovornik pita:

حَبَّرَنَا عَنِ الْاجْتِهَادِ الْمُؤَدِّي إِلَى الْخَطَا، هُوَ مَأْمُورٌ بِهِ؟ - “Recite nam o idžtihadu koji vodi do greške. Da li je to naređeno?” - فَإِنْ قَالَ: نَعَمْ - Ako kaže: “Da”, pita ga se:

فَكَيْفَ يَكُونُ مَا أَمَرَ بِهِ الْمُجْتَهِدُ إِذَا فَعَلَهُ يَكُونُ مُخْطِئًا بِهِ - “Kako ono što je mudžtehidu naređeno da uradi može biti greška ako to uradi?” - وَكَيْفَ يَجُوزُ أَنْ يُؤَدِّيَ الْمَأْمُورُ بِهِ إِلَى الْخَطَا؟ - I kako ono što mu je naređeno da uradi može dovesti do greške?”

- وَإِنْ قَالَ: هُوَ خَطَا وَلَيْسَ بِمَأْمُورٍ بِهِ. قِيلَ لَهُ: كَيْفَ يَجُوزُ أَنْ يَسْتَحِقَّ الْأَجْرَ عَلَى خَطَا لَيْسَ هُوَ مَأْمُورًا بِهِ؟ هَذَا خَلَفٌ فِي الْقَوْلِ - Ili ako kaže: “To je greška, ali nije naređeno”. Rečeno mu je: “Kako može imati pravo na nagradu za grešku koju mu nije naređeno da napravi? To je kontradikcija u mišljenju”.

Takođe su kao dokaz naveli predaju od Hz.Poslanika (s.a.v.s.) da je rekao:

«وَأَعْلَمُكُمْ بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بَنِي جَبَلٍ، وَأَفَرَضُكُمْ زَيْدٌ» - “Najpoznatiji među vama o tome šta je dozvoljeno, a šta nije dozvoljeno je Muaz ibn Džabal, a najpoznatiji među vama je Zejd”.

Rekoše: **“Čak i da su svi mudžtehidi ispravni, niko ne bi bio poznatiji od bilo koga drugog.”** Rečeno mu je: **“إِنَّ وُجُوهَ الدَّلِيلِ فِي الْمَقَائِيسِ مُحْتَلِفَةٌ** - **“Aspekti dokaza u analogijama se razlikuju”**. Dakle: ono što opravdava idtihad je pravo u svim izjavama različitih.

I od toga: ono što je istina je jedno, zbog postojanja dokaza (koja su izričito navedena), i neki ljudi mogu biti bolje obavešteni o tim pitanjima od drugih, a neki takođe mogu bolje razumeti značenja reči, kao i to šta je dozvoljeno a šta nije, i koji bolje poznaju mesta tekstova od drugih, pa je zato činjenica u tome što neki ljudi znaju više od drugih, a da ništa od toga nije nešto što bi negiralo tačnost naše tvrdnje.

Među dokazima koje su naveli iz reči selefa, da istina leži kod jedne osobe, jeste ono što je prenošeno od Ebu Bekra es-Sidika (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim), koji je rekao o kelali:

“Govorit ću o tome na osnovu svog mišljenja. Ako je tačno, onda je od Svemogućeg Allaha, a ako je pogrešno, onda je do mene i šejtana. Allah Teâlâ i Njegov Hz.Poslanik (s.a.v.s.) su nevini u tome.” - **لَمَّا اسْتَشَارَ الصَّحَابَةَ** - r.a.h. - **I na osnovu onoga što je prenošeno od Umera –** **فِي أَمْرِ الْمَرْأَةِ الَّتِي كَانَتْ يَتَحَدَّثُ إِلَيْهَا، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا فَأَفْرَعَهَا ذَلِكَ، وَأَلْقَتْ جَنِينًا مَيِّتًا** - **se konsultovao sa as'habima** - **u vezi sa ženom sa kojom je razgovarao, pa je poslao po nju, i to ju je uplašilo, te je ona pobacila mrtvo dete. Oni su rekli: وَإِنَّمَا أَنْتَ مُؤَدَّبٌ، وَعَلَيْ سَاكِتٍ فِي الْقَوْمِ** - **“Ništa nije u redu sa tobom, ti si samo učitelj, a Ali čuti među ljudima.”** Pa mu je rekao: **“Ništa kažeš, o Ebu el-Hasane?”** On je rekao: **“إِنْ كَانَ هَذَا جَهْدُ رَأْيِهِمْ فَقَدْ أَخْطَأُوا** - **“Ako je ovo njihovo najbolje mišljenje, onda su pogrešili.”** **وَأَرَاكَ قَدْ ضَمِنْتَ** - **Vidim da si garantovao,** **فَقِيلَ قَوْلُهُ دُونَهُمْ، وَضَمِنَهُ** - **pa je on prihvatio njegovu izjavu bez njih i garantovao je.)** **فَقَدْ أَطْلَقَ عَلَيَّ - رضي الله عنه - اسم الخطأ عليهم في اجتihadهم** - **ih je smatrao pogrešnim u njihovom idžtihadu.** **وَبِمَا رَوَى** - **I kao što je prenošeno** - **أَنْ عُمَرُ قَضَى بِقَضِيَّةٍ** - **da je Umer doneo presudu, a** **أَضْبَتُ أَضَابَ اللَّهُ بِكَ** - **čovek mu je rekao: “U pravu si, neka je Allah Teâlâ u pravu s tobom.”** **فَقَالَ لَهُ عُمَرُ** - **Umer mu je rekao: وَلَكِنِّي لَمْ أَلْ عَنْ الْحَقِّ** - **“Ne znam da li sam bio u pravu ili u krivu? Ali nisam odstupio od istine.”**

Prenošeno je da je jedan pisar napisao nešto pred njim u vezi sa poglavljljima sudstva. Upitan je o tome, pa je napisao: **هَذَا مَا رَأَى اللَّهُ تَعَالَى عُمَرُ** - **“Ovo je Allah Teâlâ pokazao Umeru”**. Pa mu je Umer naredio da to obriše i napiše: **هَذَا مَا رَأَى عُمَرُ** - **“Ovo je Umer video”**. Da je njegovo mišljenje i ono do čega ga je doveo njegov idžtihad bila odluka od Allaha Teâlâ, ne bi odbio, kada je napisano:

فَمَنْ مَاتَ عَنْ امْرَأَتِهِ: **“Ovo je Allah Teâlâ pokazao Umeru”**. Ibn Mesud je rekao: **“Ako neko umre pre nego što je koristio brak i ne odredi miraz za nju, ja ću dati svoje mišljenje o tome. Ako je tačno, onda je to od Svemogućeg Allaha, a ako je pogrešno, onda je to do mene.”** Ibn Abbas je rekao:

أَلَا يَتَّقِي اللَّهُ زَيْدٌ؟ يَجْعَلُ ابْنُ الْإِنِّ بِمَنْزِلَةِ الْإِبْنِ، وَلَا يَجْعَلُ الْجَدُّ بِمَنْزِلَةِ الْأَبِّ؟ مَنْ شَاءَ بَاهَلْتَهُ عِنْدَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ: أَنَّ الْجَدَّ **“Zar se Zejd ne boji Allaha Teâlâ? On stavlja sina sina u isti položaj kao i sina, a ne stavlja dedu u isti položaj kao i oca. Ko god želi može kod Crnog kamena izjaviti da je dedo otac”**.

مَنْ شَاءَ بَاهَلْتَهُ أَنَّ سُورَةَ النَّسَاءِ الْقُصْرَى: **“Ko želi, neka prouči suru En-Nisa, najkraću suru.”** **وَبِقَوْلِ ابْنِ مَسْعُودٍ** - **I prema rečima Ibn Mesuda:** **تَرَلْتُ بَعْدَ قَوْلِهِ تَعَالَى** - **Objavljena je nakon što je Uzvišeni rekao:**

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

234. Žene su dužne čekati **četiri mjeseca i deset dana** poslije smrti svojih muževa. I kada one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade – a Allah dobro zna ono što vi radite. [El-Bekara: 2/234].

وَيَقُولُ عُمَرُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ - I na osnovu Umerovih reči upućenih Abdu'r-Rahmanu Ibn Avfu:

“Reci mi, ako bi video čoveka kako čini nemoralno delo, da li bi izvršio propisanu kaznu nad njim?” - قَالَ - Rekao je: لَا، حَتَّى يَكُونَ مَعِيَ غَيْرِي - “Ne, ne dok neko drugi ne bude sa mnom”. فَقُلْتُ - Pa sam rekao: لَوْ قُلْتُ غَيْرَ هَذَا لَرَأَيْتُ أَنَّكَ لَمْ تُصِبْ - “Da si rekao nešto drugo osim ovoga, video bih da nisi uradio pravu stvar”.

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ سُئِلَ عَنْ صَيْدٍ أَصَابَهُ حَلَالٌ (يَأْكُلُ) - I kao što je prenošeno ((وَبِمَا رَوَى o divljači koju je ulovila dozvoljena životinja (da je osoba u ihramu sme jesti)? Pa je izdao fetvu da je dozvoljeno jesti je. Zatim je sreo Umera i ispričao mu njegovu fetvu, pa mu je Umer rekao:

“Da si im dao drugu fetvu osim ove, povredio bih te”). (Rečeno je Saidu ibn el-Musajibu: Šurejh presuđuje u slučaju roba koji duguje: Dug i pisanje se dele podjednako. On je rekao: Šurejh greši.) Rekoše: فَقَدْ أَجَارَ هَؤُلَاءِ الْخَطَأَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ فِي اجْتِهَادِهِمْ، وَأَنْتُمْ لَا تُجِيرُونَهُ عَلَيْهِمْ - “Ovi ljudi su sebi dozvolili da naprave greške u svom razmišljanju, ali ti im ne dozvoljavaš da ih naprave”.

Odgovor: Izjava Ebu Bekra i Ibn Mesuda: وَإِنَّ بِكَ خَطَأً قَمِيئًا وَمِنْ الشَّيْطَانِ - Ako je to greška, onda je do mene i od šejtana: bila je samo posledica njihove bojaznosti da bi (možda) mogao postojati sunnet od Resûllullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) koji bi mogao biti u suprotnosti sa njihovim mišljenjima.

Oni su svoja mišljenja iznosili as'habima (na uvid) kako bi videli da li postoji ustaljeni sunnet od Resûllullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) u onome na čemu su, prema mišljenju prisutnih, izvršili svoj idžtihad. Pa su obavešteni bili: فَأَخْبَرَا: أَنَّهُ لَوْ كَانَ) - Ako je postojala) izjava od Resûllullaha (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega) koja je suprotna bila njihovom mišljenju, onda je njihova upotreba mišljenja u ovom slučaju bila greška, sa njihove strane i sa strane šejtana, jer mišljenje nema mesta u Sunnetu, baš kao kada je Nana došla kod Ebu Bekra es-Sidika, pitajući ga o svom nasledstvu, a on je njoj rekao: (مَا أَجِدُ لَكَ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى شَيْئًا، وَسَأَلَ النَّاسَ، فَلَمَّا سَأَلَ أَخْبَرَ بِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ قَائِمَةً فِي مِيرَاثِهَا) - (Ne nalazim ništa za tebe u Knjizi Svemogućeg Allaha. On je pitao ljude, a kada je pitao, obavešten je o Sunetu Resûllullah (بِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) - neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega), koji je utvrđen u vezi sa njenim nasleđem.). Dakle, kada je uvideo šta je video u vezi sa kelalom, uplašio se da bi mogao postojati Sunnet koji protivreči njegovom mišljenju. To vam je jasno stavljeno do znanja njegovom izjavom na drugom mestu:

أَيُّ سَمَاءٍ تُظِلُّنِي، وَأَيُّ أَرْضٍ تُقِلُّنِي، إِذَا قُلْتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى بِمَا لَا أَعْلَمُ zemlja nositi, ako o Knjizi Allaha Svemogućeg kažem nešto o čemu nemam znanja?

Smatrao je prevelikim reći u Knjizi Allaha Uzvišenog nešto što ne zna. Ovo ukazuje na to da njegova izjava u vezi sa kelalom, أَقُولُ فِيهَا بِرَأْيِي - “Kažem u njoj po svom mišljenju”, nije bila izjava u Knjizi Allaha Uzvišenog o nečemu što nije znao, i da ju je imao.

Smatrao je da je sud Svemogućeg Allaha o njemu ono što su njegovo mišljenje i trud odredili, osim - (يُخْلَافُهُ) ako ne postoji tekst od Resûllullah (وَسَقَاهُ) – **neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega**) koji govori suprotno. Što se tiče Alijeve izjave – r.a.h.- Umeru, on nije rekao da su pogrešili u sudu Svemogućeg Allaha.

Moguće je da je ono što je mislio bilo: da su napravili grešku u pravom značenju analogije, po mom mišljenju, što je željena stvar koju nisu trebali dobiti. Štaviše, ovaj hadis prenosi samo el-Hasan, a el-Hasan nije bio svedok (ove) priče. Slično tome, izjava Umera (neka je Allah Teâlâ zadovoljan njim): **“Ne znam da li sam bio u pravu ili pogrešio?!“** To je značenje, jer nije rekao: **“Ne znam da li sam pravilno primenio odluku Svemogućeg Allaha ili ne.“** Po našem mišljenju, to znači da on nije znao da li je pravilno primenio najbližije, što je ono što je potrebno, ili ne.

Što se tiče Umerovog odbijanja da se napiše: هَذَا مَا أَرَى اللَّهُ عُمَرُ - **“Ovo je ono što je Bog pokazao Umeru“**, to je bilo samo zato što je to bio očigledan izraz, koji je sugerisao da je on (قَالَ - rekao) putem teksta (النَّصِّ), pošto je njegovo očigledno značenje to zahtevalo.

Kao što je Allah Uzvišeni rekao:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِيْنِ حَصِيْمًا

105. Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama,

i

وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيْمًا

106. i zamoli oprost od Allaha – Allah, uistinu, traži i samilostan je. [En-Nisa: 4/105-106].

Ono što je on (a.s.) mislio- a Allah najbolje zna- je ono što je eksplicitno rekao i ono što mu je objavljeno. Što se tiče Ibn Abbasove izjave: **أَلَا يَتَّقِي اللَّهَ زَيْدٌ؟ - Zar se Zejd ne boji Allaha?** Njegova izreka: **أَنَّ الْجَدَّ أَبٌ، فَلَا دَلَالَةَ فِيهِ عَلَى مَا ذَكَرُوا - Ko hoće da to uradi, neka to uradi: مَنْ شَاءَ بِأَهْلَيْهِ - Da je deda otac, ne ukazuje na ono što su oni pomenuli.** To je zato što bi impliciralo da svako ko se ne slaže sa njim u vezi sa školom mišljenja o dedi (الْجَدُّ مَذْهَبٌ)* napušta (لِتَقْوَى اللَّهَ تَعَالَى) - strah od Svemogućeg Allaha), jer nijedan pravnik ne bi ovo primenio na nekoga ko se ne slaže sa školom mišljenja Ibn Abbasa u vezi sa dedom.

Slično tome, njegova izjava: **مَنْ شَاءَ بِأَهْلَيْهِ - “Ko želi da to učini, može to učiniti“** nije tačna, jer niko ne kaže da svako ko se ne slaže sa Ibn Abbasom ozbiljno zasluđuje da bude proklet, niti iko kaže da svako ko se ne slaže sa njim ozbiljno zasluđuje da bude proklet, niti iko kaže da zasluđuje da bude proklet po bilo kom pitanju fetve, osim za one koji spadaju van okvira konsenzusa. To nam je očigledno iz njegove izjave: Ako je izvestio o svom uvidu u svoje verovanje da je deda bio otac, onda veruje da je u pravu- u stvarnosti- na isti način. Dakle, on je ovo (samo) izvestio- da obavesti slušaoc- da nema sumnje u to i da ne okleva oko toga, niti da je to više upitno (za njega).

(PS: Samir B: Škola mišljenja o dedi (الْجَدُّ مَذْهَبٌ)*- Dedina doktrina nasleđivanja odnosi se na pravna rešenja u vezi sa dedinim delom u nasleđstvu kada je prisutan sa drugim nasleđnicima. Dedin deo varira u zavisnosti od prisustva drugih nasleđnika, posebno braće i sestara, i može biti blokiran od strane oca ili dede.).

Da je nekoga izazvao na ovakvu vrstu takmičenja, njegov izazov bi bio usmeren ka tome da je to to i to po mom mišljenju, i da je dozvoljeno izazvati nekoga na ovakvu vrstu takmičenja, (U njemu nema dokaza da je on smatrao da su oni koji se nisu slagali sa njim po ovom pitanju pogrešili u presudi koju su poštovali.). Takođe: ono što je prenošeno od Ibn Mesuda: Ko god želi da obavi hadž u Mekku, da je Allah Teâlâ rekao:

وَالَّتِي يَيْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ آرَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا

4. A one žene vaše koje su nadu u mjesečno pranje izgubile i one koje ga nisu ni dobile, one trebaju čekati tri mjeseca, ako niste znali. **Trudne žene čekaju sve dok ne rode.** – A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim. [et-Talak: 65/4], objavljena nakon izjave Uzvišenog:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

234. Žene su dužne čekati **četiri mjeseca i deset** dana poslije smrti svojih muževa. I kada one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade – a Allah dobro zna ono što vi radite. [El-Bekara: 234],

To je samo izveštaj o Njegovom (هُوَ) znanju o poreklu objavljivanja dve sure, a značenje Mubahale (proklinjanje) u njemu sa onim što je on imao, vraća se do njegovog znanja koje je isključivo za svakoga drugog. Što se tiče Umerove izjave Abdu'r-Rahmanu: **“Da si rekao bilo šta drugo, video bi da nisi u pravu”**, jer njeno značenje je da, po mom mišljenju, nisi pogodio pravi ekvivalent, što je za mene najverovatnije, na način koji smo naveli. Što se tiče fetve Ebu Hurejre, kada je rekao: **“قُلْتُ غَيْرَ هَذَا لَأَوْجَعُكَ”** - **“Da sam rekao nešto drugo, naškodilo bi ti”**, želeo je da zabrani brzo davanje fetvi i brzo davanje odgovora, jer nije bilo nijednog fakiha kojem je bilo dozvoljeno da postavlja brzo pitanje bez konsultacije sa svojim imamom ili grupom učenjaka. **Pitanje:** Još jedno pitanje koje se postavlja je: Odakle dolazi ova doktrina? Tvrdnja da je svaki mudžtehid ispravan vodi do kontradiktornih i nedoslednih odluka, i do onoga što je nemoguće da izjava dođe od Allaha Uzvišenog. To je zato što kada osoba koja traži fetvu pita jednog od mudžtehida o nekome ko je rekao njegovoj ženi: **أَنْتِ عَلَيَّ حَرَامٌ** - **“Zabranjena si mi”**, a on mu odgovori rekavši da je razvod postao neopoziv. Drugi je upitan, a on mu je odgovorio da će brak ostati, a poznato je: Da se mora pridržavati mišljenja muftija, koji zahtevaju od njega da veruje i u zabranu i u dozvoljenost u jednoj situaciji, u jednoj stvari, i da su obe presude, presude Svemogućeg Allaha. Primorani su da prihvate da je Svemogući Allah mogao poslati dva poslanika i narediti jednom od njih da zabrani ženu i učini je zabranjenom za ovog muškarca, a drugom narediti da je dozvoli za njega u isto vreme. Dakle, spolni odnos bi bio zabranjen i dozvoljen muškarcu u isto vreme, čak i ako bi to bilo dozvoljeno za dva poslanika koji to naređuju. Zato bi bilo dozvoljeno da Poslanik naredi muškarcu da kaže: Ovo ti je zabranjeno, a dozvoljeno ti je u jednom slučaju, i to je sama suština nemogućnosti, a postojanje nečeg sličnog je nemoguće po presudama Svemogućeg Allaha.

Oni su rekli: Ono što zahteva dozvoljenost onoga što smo pomenuli o dva Poslanika jeste to da ako bi zauzeo mišljenje jednog od njih suprotno drugom, onda bi mu bilo dozvoljeno da ne posluša naredbu jednog od dva Poslanika.

Oni su rekli: Ovo takođe zahteva da mudžtehid, ako ima dokaze o zabrani i dokaze o dozvoljenosti, i da nijedno od dva stava nije jasno superiornije od drugog, (onda bi) trebao da veruje i u zabranu i u dozvoljenost u jednoj situaciji u vezi sa jednom stvari. Pošto je ovo nemoguće, znamo da je odluka Svemogućeg Allaha jedna (od dva) i da je jedan od mudžtehida neizbežno pogrešio, ako postoje samo dva mišljenja po tom pitanju. Čak i ako postoji grupa mišljenja o tome, moguće je da su oba mišljenja pogrešna, a istina leži u trećem mišljenju, osim njega.

Odgovor: Ništa od onoga što je ovaj pitač pomenio nije obavezujuće za one koji veruju u idžtihad na način koji smo pomenuli. Umesto toga, pitač je napravio grešku u školi mišljenja naroda i pretpostavio je nešto o tome što se poklapa sa njegovom pretpostavkom i nije odražavalo stvarnost škole mišljenja. Zato je pogrešio u svom stavu u vezi sa obavezivanjem za njih. To je zato što je njihov osnovni princip da se svaki muftija koji izda fetvu o nečemu rukovodi idžtihadom. Osoba koja traži fetvu nije obavezna da sledi njegovu fetvu ili njegov mezheb. Umesto toga, trebalo bi da mu kaže: Ako je status dva pravnika jednak tebi, onda imaš izbor da prihvatiš moju fetvu ili da je ostaviš, i da prihvatiš fetvu nekog drugog. Ako uzmeš moje mišljenje i izabereš ga, onda si odgovoran za to i to. Ako odlučite da prihvatite mišljenje nekog drugog osim mene- nekoga ko kaže nešto suprotno mojoj školi mišljenja- nisi obavezan da slediš moje mišljenje, a presuda Svemogućeg Allaha o tebi će biti ono što ti je On Teâlâ dao, a ne moja fetva. Ako mu oba muftije daju fetvu i razlikuju se, i svaki od njih izda fetvu na osnovu autoriteta onoga ko ju je rekao, prema ovom uslovu, onda će onaj koji traži fetvu imati izbor između jednog od dva mišljenja. Koje god da izabere, to će biti presuda koja mu se nameće, a nikako druga. Odnos koji prihvati onaj od njih koji je prisutan, bit će drugačiji od odnosa. Onaj ko prihvati polni odnos sa ženom, smatra se dozvoljenim. Ako jedan od njih izda fetvu kojom zabranjuje polni odnos sa ženom, a drugi izda fetvu kojom ga dozvoljava, onda su svaka zabrana i dozvoljenost povezane sa značenjem drugačijim od onog na koje se odnosi druga. Ovo je dozvoljeno za prenošenje teksta. Isto tako kažemo o dva Poslanika: Za Svemogućeg Allaha je dozvoljeno da ih pošalje, jednog od njih da nešto zabrani, a drugog da to dozvoli, pod uslovom da onaj kome se naređuje ima izbor između pridržavanja jedne od dve odredbe, i da mu nijedan od dva Poslanika ne kaže: Ovo ti je apsolutno zabranjeno. Umesto toga, On mu kaže: Ako odlučiš da se pridržavaš ove izjave, onda je ona, tjs., njegova presuda obavezujuća za tebe, ali je ne možeš izabrati i pribeći izjavi drugog Poslanika, u kom slučaju bi obavezan bio i za onim što bi on izabrao. Takođe je dozvoljeno da sličnu izjavu da jedan Poslanik, kao što kaže: Imaš izbor da se obavežeš na jednu od dve odredbe, zabranu ili dozvolu. Zar ne vidiš da je dozvoljeno da se prenese tekst o nekome ko kaže svojoj ženi: Zabranjena si mi, govoreći njoj: Imaš izbor između razvoda i nerazvoda. Ako to smatraš razvodom, ona je zabranjena, ali ako to ne smatraš razvodom, ona nije zabranjena tebi. Kao što čovek ima izbor, pre nego što bilo šta kaže, između zabrane svojoj ženi razvodom ili joj ne zabrani, u kom slučaju ona ostaje kakva jeste, on ima izbor između zabrane svojoj robinji oslobađanjem ili ostavljanja kao robinje. Ako je dozvoljeno da se ovakav tekst prenese u obliku izbora, onda je dozvoljeno nametnuti ga kroz idžtihad, a prenošenje dozvole i zabrane na osnovu ovog uslova je presuda Svemogućeg Allaha, baš kao što je Hz.Poslanik – s.a.v.s.- dao izbor u vezi sa svojim ženama, a Njegov Svemogući je rekao:

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤَيِّ إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ ۚ وَمَنْ أَبْغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ
ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُمْ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي
فُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا

51. Možeš zanemariti one među njima koje hoćeš i možeš pozvati sebi onu koju hoćeš, a možeš zatražiti onu koju si udaljio, nijedno od toga nije tvoj grijeh. Najlakše će tako one radosne biti i neće se žalostiti i tako će sve onim što im ti daješ zadovoljne biti – a Allah zna šta je u srcima vašim; Allah zna sve i blag je. [El-Ahzab: 33/51].

Što se tiče njegove izjave: To bi zahtevalo neposlušnost jednom od dva poslanika ako bi naredbu izdao svaki od njih na način koji smo pomenuli. Ako je namera postavljajući pitanja prilikom pominjanja neposlušnosti da ne posluša njegovu naredbu, onda to nije dozvoljeno. Ali ako je nameravao da ne posluša radnju, onda je to dozvoljeno. Međutim, to nije neposlušnost zato što je Poslanik (a.s.) uslovio svoju naredbu pod uslovom da je izaberete, bez izbora druge (أَمْرٍ - naredbe) Poslanika (a.s.). Ako izabere naredbu drugog Poslanika (a.s.), on ne krši naredbu Svemogućeg Allah.

Što se tiče protivrečenja radnji, dozvoljeno je ako se poklapa sa naredbom. Zar ne vidite da kada putnik klanja dva rekata dok je Poslanik (s.a.v.s.) klanjao četiri rekata dok je stanovnik bio, on protivreči Poslanikovo radnju, ali mu je dozvoljeno da to učini, jer nije protivrečio njegovoj naredbi. Pitali su nešto slično, govoreći: Zar svaki od njih ne zabranjuje onom kome je naređeno da prihvati izjavu drugog ili ne? Ako to ne zabrani, onda mu je dozvoljeno da to učini. U suprotnom, on to zabranjuje, a praćenje svake od njih je neposlušnost drugoj. **Pa mu kažemo:** Ovde postoji treća kategorija, čije je pitanje izmaklo tebi, a to je da je svaka od njih razumna, pod uslovom da je onaj kome je naređeno izabere. Ako je izabere, onda mu je zabranjena presuda drugog osim nje. A ako izabere ono što je rekao drugi Poslanik (a.s.), onda je nad njim presuda ono što je on izabrao i zabranjeno mu je da na sebe sprovodi presudu drugog osim nje.

Ako je izvor dve naredbe od dva Poslanika (a.s.) u ovom pogledu, prigovor pitača otpada zbog onoga što je pomenuto, a pitanje ostaje zasnovano na poreklu naroda. **Ako bi neko rekao:** Ako dokaz dozvoljenosti zahteva svoju dozvoljenost, a dokaz zabrane zahteva svoju zabranu, onda bi svaki od ova dva dokaza bio ekvivalentan tekstu, čak i ako bi bio predstavljen bez izbora, jer dokaz u bilo kom od njih ne bi zahtevao izbor. Zahtevanje izbora je suprotno od onoga što dokaz uopšte zahteva. Nije dozvoljeno da se tekst prenosi na ovaj način, dok su oba utvrđena u presudi. Umesto toga, dozvoljeno je da se tekst prenosi na ovaj način da bi se jedan od njih ukinuo drugim. Međutim, njihovo zajedničko prenošenje na ovaj način je nemoguće. Slično tome, prenošenje dokaza nije dozvoljeno, jer ako se prenose na ovaj način, ne zahtevaju izbor. **Rečeno mu je:** Ranije smo objasnili da dokazi za presude o incidentima ne zahtevaju njihova značenja i da je moguće da postoje bez svog značenja. Umesto toga, presude su im pričvršćene, u smislu da su im postale znak i obeležje, poput značenja imena za presude koje su im pričvršćene. Ako je to slučaj, onda dokaz zabrane i dozvoljenosti na način koji smo pomenuli nije nemoguć, i oba su jednaka u svojoj negaciji. Dakle, on ima izbor da sprovede presudu sa bilo kojom od njih koju želi, dok je odbojan u smislu njihovog kombinovanja. Rasprava o presudi o dva dokaza kada su jednaki prema mudžtehidu na ovaj način, pošto postaju dva razloga za izbor između zahteva svakog od njih kada se koriste pojedinačno, je van okvira našeg pitanja.

Kada na pitanja kažemo: Dokazi su nam utvrđeni da je izbor u ovom slučaju veličine razloga za dva dokaza ako su jednaki po njegovom mišljenju, njegovo pitanje se odbacuje a diskusija se pretvara u nešto drugo osim onog o kome raspravljamo. Objašnjavamo razlog za zahtevanje opcije kada su zabrana i dozvoljenost jednake u umu mudžtehida, čak i ako ne obavezujemo postavljача pitanja da to učini pravom razmatranja. Dakle, kažemo: Naučili smo da kada mudžtehid preferira jedno od dva mišljenja, razlog za preferenciju je idžtiḥad bio. Dakle, kada se preferencija idžtiḥada ukloni, a idžtiḥad postane razlog za ravnotežu između njih, postaje nemoguće dokazati preferenciju dok se za nju poriče idžtiḥad. I do presude dolazi samo putem idžtiḥada, jer bi to bilo poricanje. To zahteva idžtiḥad, ako je idžtiḥad zahtevao jednakost, onda se uspostavljanje preferencije negira ako se dokaže odakle je nevažeće.

Ako bi bilo dozvoljeno poricati jednakost dok se za nju zahteva idžtiḥad, onda bi bilo dozvoljeno poricati prevlast dok se za nju zahteva idžtiḥad. Dozvoljavanje toga bi potpuno poništilo idžtiḥad. Kada se ovo poništi, znamo da jednakost dva aspekta zabrane i dozvoljenosti zahteva izbor za onoga kome se to dogodilo, tako što može da nastavi sa kojim god od dva idžtiḥada želi i da vlada prema njemu, a ne prema drugom. Drugi, zato što je nemoguće kombinovati ih (sve) u jednom slučaju. Ebu Bekr je rekao: Neki ljudi odustaju od ovog pitanja i pozivaju se na jednakost dva aspekta zabrane i dozvoljenosti prema dva pravnikа. Oni pre njega su to dozvolili (i rekli: Nije nemoguće) u običaju da su dva pravca napredovanja i povlačenja jednaka u planiranju ratova i neprijateljskih zavera. Pravci mogu biti jednaki za onoga ko posmatra Kabu u mračnoj noći iz mračne kuće ili u pustinji po oblačnom i mračnom vremenu. Ako ovo nije nemoguće u onome što smo opisali, i osoba to može sama znati, onda nema razloga da se to porekne i da se to odnosi na pitanja fetve i jednakosti aspekata presuda prema mudžtehidu. Ako je rekao: Ako dozvolite mudžtehidu da smatra dve presude jednakim i da budu uravnotežene u njegovom umu, i da zahtevate da u ovom slučaju ima izbor, onda mu dozvolite bar da izabere jedno od dva mišljenja u jednoj situaciji, zatim pratite to izborom drugog mišljenja i odstupanjem od prvog do njega, dok ne izabere u svojoj izjavi: Zabranjeno vam je, razvedite se. Njegova žena, i on izaberu da oslobode svog roba na način koji uravnotežuje ropstvo i slobodu, onda on nakon toga izabere da je zadrži nakon razvoda, i odluči da vrati roba u ropstvo nakon slobode, bez razmatranja, razmišljanja ili truda, baš kao što je imao pravo da izabere koje god od to dvoje želi od početka, ako su bili jednaki po njegovom mišljenju, isto tako, on bira drugu posle prve, zatim se vraća posle toga i bira prvu, jer postoji razlog da se dva mišljenja uravnoteže u njegovom mišljenju. Takođe je neophodno na osnovu ovoga: Ako se čovek zakune da će se razvesti od dve žene i prođu četiri meseca, ima pravo da bira između jedne od njih i razvod se dešava, sa prolaskom ciklusa, i ne bira između druge, njeno stanje je u smislu ciklusa i ostaje u braku sa njom dok njoj ne prestane taj ciklus, zabranivši jednoj od svoje dve žene da doji u jednoj a drugoj ne zabranjuje osim sa pet dojenja u drugoj prilici.

Kao što čovek razvede dve žene i jednu ponovo prihvati, ali drugu ne prihvata dok je se ne reši. I kao što ako prekrši dve zakletve, ima pravo da izabere, u jednoj od njih, slobodu, a u drugoj, odeću ili hranu. Trebalo bi da mu dozvole, ako dva muškarca traže njegovo mišljenje o nečemu zabranjenom, da izda fetvu kojom se dozvoljava razvod, dok drugi izda fetvu kojom se navodi da je to zakletva, a ne razvod u jednoj sednici dok su obojica prisutni. Ebu Bekr je rekao: Odgovor je da ako izabere jednu od dve opcije, nije mu dozvoljeno da odstupi od nje osim ako mu se ne ukaže jače mišljenje, koje mu je jasno stavljeno do znanja u drugom mišljenju. Rasprava o nemogućnosti ovoga je van okvira naše diskusije. Kada kažemo da je ovo nedopustivo na osnovu dokaza, pitaju nas: Koji su dokazi za ovo? Zašto poričete da je to kao i sva druga pitanja koja smo vas obavezali da izjednačite sa tim?

Zato nastavljamo da raspravljamo o značenju koje zahteva razliku između njih. Ovo bi bila preokupacija drugoj stvari. Međutim, ne oslobađamo onoga ko postavlja pitanje od ovoga, time što izostavljamo njegovo pitanje iz drugog aspekta, a to je da smo u principima pronašli da on ima izbor između dve stvari, pa ako uradi jednu od njih, njegov izbor da uradi drugu se odbacuje.

Zar ne vidite da čovek ima izbor između razvoda od žene i zadržavanja u braku? Ima izbor između toga da vrati razvedenu ženu i ostavi je dok joj ne prođe period čekanja i ona se ne razvede? Ima izbor između toga da oslobodi svog roba, da ga proda ili da ga ostavi na miru. Ima izbor između toga da uzme ono što je prodato u njegovom društvu ili u njegovom komšiluku putem preče kupovine, ili da to ne uzme ili ne traži, u kom slučaju je njegova preča kupovina nevažeća. Ima izbor između raskida ugovora, razvoda i sličnih ugovora, ili da to ne učini. Zatim, kada se ugovor zaključi, ima izbor da se uzdrži od njegovog izvršenja. U tim slučajevima, njegov izbor je ništavan i nakon toga nema pravo da se vrati na prvobitnu odluku, niti da poništi ono što je izvršio, ono o čemu je imao izbor pre nego što ga je izvršio. Slično tome, putnik ima izbor da klanja dva rekata ili da pridruži svoj namaz stanovnika, klanjajući četiri rekata.

Ako uđe u namazu stanovnika, njegov izbor je odbačen. (فَإِذْ قَدْ كُنَّا - Pošto smo bili) pronašli smo u principima nekoga ko je imao izbor između dve stvari, Onda je izabrao jednog od njih- (إِيَّاهُ) i obavezao se na to (وَأَمَّصَاهُ) - i izvršio to), nema pravo da povuče ono što je izvršio, niti da pređe na drugu. Dakle, nevažeće je koristiti razloge za svoj izbor pre izbora i obavljanja namaza da bi se dokazalo da njegov izbor ostaje u njenom poništavanju. Šta je prouzrokovalo (وَ) - i) odstupanje od nje na nešto drugo. I tako je otpao odgovor onoga koji pita: da, kada je bio slobodan da izabere, njegov izbor je morao ostati, osim ako mu se ne dogodi prednost jednog od ta dva mišljenja. Nije ispravno da izabere izbor koji mu dolazi iz razmišljanja kada su dve strane jednake u onome što je pomenuo o kefaretu kršenje zakletve (كَفَّارَاتِ الْأَيْمَانِ), od čega ga ne sprečava izbor (لِأَحَدِ أَشْيَاءَ) - **jednog od stvari**) da ostane njegov izbor, bez da ga stavi među ono što smo spomenuli o stvarima u kojima on ima izbor. Zatim, ako se desi jedan od njih, njegov izbor nestaje, i ne može se prebaciti na drugi.

Međutim, pominjemo značenje koje negira opciju ako izabere jedno od dva pitanja, čak i ako to nije obavezujuće za onoga ko postavlja pitanje. Imamo pravo da to razmotrimo, jer se pretpostavlja da se koristi dobijaju. Kažemo: Ono što smo pomenuli o nemogućnosti ovoga je značenje oko kojeg su se složili ljudi znanja. To je zato što ljudi imaju tri mišljenja po ovom pitanju: Među njima su oni koji odbacuju postojanje jednakosti između dva mišljenja po svom mišljenju

(وَيَقُولُ: لَا بُدَّ مِنْ رُجْحَانِ أَحَدِهِمَا عِنْدَهُ، فَيَلْزِمُهُ الْمَصِيرُ إِلَيْهِ دُونَ الْآخَرِ) - i kažu: jedno od njih mora biti poželjnije po njihovom mišljenju, pa je neophodno da se on opredeli za njega umesto drugog). Među njima su i oni koji kažu da je postojanje jednakosti validno. On ima oba mišljenja, ali ipak mora da odluči da li će doneti sud o jednom od njih dok ne otkrije da je ono poželjnije.

Neki od njih kažu: On bira koje god od ta dva želi, i koje god od ta dva izabere, nije mu dozvoljeno da odstupi od drugog, osim nekom vrstom prevage koja zahteva da od njega odstupi. Postignut je konsenzus svih učenjaka, koji zabranjuje prenošenje izabranog mišljenja na drugo kada su različiti aspekti idžtihada jednaki, bez prevage tog mišljenja, što bi zahtevalo da odstupi od prvog. Zato, kad god mu dozvolimo da fluktuiru u svom izboru bez razmatranja ili prevage, to je odstupanje od dometa konsenzusa učenjaka.

Drugo gledište je to: da je promena mišljenja i izbora sa sličnošću situacije i brzinom perioda osudljiv čin prema racionalnim ljudima, ako ne postoji razlog koji to zahteva. Značenje je jedne vrste, a pridržavanje jedne metode je bolje za njih u moralu, ponašanju i politici nego li promena mišljenja. zbog promenljivih mišljenja, oni nazivaju svakoga ko to uradi “osoba lošeg karaktera“ i kritikuju ga zbog toga, a poverenje u njegovo mišljenje i pridržavanje njegovih izbora opada. Pošto je to slučaj, pojava ovog značenja zahteva da mišljenje koje je izabrao bude neka vrsta prevlasti, a poseban aspekt toga je zaslužniji za potvrdu.

Poznato je da postojanje prevlasti u njemu za jedan od dva aspekta na početku zahteva da on bude dostojniji. Slično tome, ako, nakon što ga izabere, dobije ono što smo pomenuli o aspektima prevlasti, to zahteva da on bude dostojniji od drugog, te mu nije dozvoljeno, nakon što izabere drugi, da odstupi od njega. Sa druge strane, promena mišljenja i promena izbora, čak i u kratkom vremenskom periodu i bez ubedljivog razloga, dovodi do sumnje prema osobi koja ih zastupa, i optužbi za pristrasnost i izbor na stranu jednog od dva protivnika u odnosu na drugog, zbog njegove sklonosti ka popustljivosti u pitanjima religije i kvarenju verovanja. Čoveku je zabranjeno da čini bilo šta što bi dovelo do ovih stvari u njegovoj duši. Možda su se neki od onih koji nemaju religiju, među onima koji se ovim bave među vladarima i pravnicima, takođe popeli dozvoljavajući ovo, do te mere da slede hirove i neznanje jedne od dve strane, i da to postane izgovor za primanje mita i eksploataciju ljudi time, kao što smo videli mnoge ljude ovog doba kako to rade, a onda ostavlja utisak da je to uradio samo zato što je to opravdano u religiji, a njegov sopstveni idžtihad je to dozvolio. Pošto dozvoljavanje ovoga vodi do ovog osudnog postupka, znamo da je izjava onih koji to ispovedaju nevažna. To nije slučaj sa kefaretom kršenja zakletve, niti sa onim što je navedeno u tekstu u vezi sa izborom, jer on nije predmet sumnje ili optužbe za izbor jedne opcije u odnosu na drugu. Svi drugi razlozi koji ovo sprečavaju u pitanju idžtihada su nepostojeći. Zato je dozvoljeno da ga prenese u svom izboru bez viđenja ili razmatranja. Neki ljudi kažu da neko ko ima izbor da nešto uradi ne može da izabere jednu stvar umesto druge, osim ako ne postoji privlačnost ili podsticaj koji ga na to navodi, ili nešto jedinstveno za to, kao što je neko koga unutrašnja potreba podstiče da izabere hranu jer joj je lakše pristupiti i verovatnije je da će zadovoljiti glad. Ili izbor emancipacije, jer donosi veću nagradu, ili odeće, jer je korisna na načine koju je ništa drugo ne može da je zameni, kao što je pokrivanje intimnih delova tela, ukrašavanje i druge slične stvari.

Ako je to slučaj, nije valjano da bilo ko izabere nešto što je jednako aspektima idžtihada u njemu, osim sa nekom vrstom prevage. U tom slučaju, potrebno je pridržavati se toga i pridržavati se toga dok mu se ne dokaže druga prevaga, što zahteva prenos sa njega. U ovom pogledu je odvojen od kefareta za kršenje zakletve, jer se mišljenja i izbori menjaju prilikom kefareta za kršenje zakletve u sličnim okolnostima, što nije sporno za racionalne ljude.

A dobrovoljno kretanje je isključeno idžtihadom, a njegova vremena se ne približavaju jedno drugom ako je zasnovano na posmatranju i ispitivanju. Ako mu postane očigledno da se kretao u kratkom vremenskom periodu, to zahteva lošu sumnju prema njemu i optužbu da je davao prednost hirovima te se njome udaljavao od škole mišljenja kojoj se pridržavao bez razloga koji je zahtevao njegovo udaljavanje. Zato je zabranjeno prelaziti sa jednog mišljenja na drugo bez ikakvog razmatranja ili incidenta koje bi to zahtevalo. Takođe: Ovo pitanje se vraća na onoga ko je postavio pitanje, jer je on ili od onih koji poriču analogiju i onih koji veruju u ono što on naziva dokazom, ili od onih koji veruju u analogiju, od onih koji istinu stavljaju u jednoj osobi. Dakle, kojoj god od dve grupe da pripada, ovo pitanje je (protiv) njega u njegovoj školi mišljenja, prema onome što je želeo da ga obavežemo da uradi.

To je zato što mu je rečeno: “Reci nam o onome ko traži fetvu ako pita dva čoveka koji su stručnjaci za fetve o određenom pitanju, a oni se ne slažu oko toga. Šta treba da uradi?” **Ako kaže:** “Trebalob i da razmotri validnost jednog od dva mišljenja i aspekte njegovih dokaza, onda treba da ga prihvati i presudi u skladu sa tim”. **Rečeno mu je:** On je neuki laik, i to ne postaje osim nakon što upozna osnove i upozna metode dedukcije. On je mladić koga je pogodio incident u prvoj fazi puberteta, ili žena (koju je) pogodio incident u vezi sa hajzom i istihadom u vezi sa njenom stvari učeći osnove i razumevajući ih, sve dok ne postanu ljudi idžtihada i obzira. Zanimajući stvar incidenta, možda nikada neće dostići ovo stanje. Ovo je nisko i osudno mišljenje, van okvira konsenzusa. Već smo ovo ranije objasnili. Utvrđeno je da osoba koja traži fetvu mora prihvatiti mišljenje jednog od dva muftije ako su jednaki u njegovom mišljenju u pogledu idžtihada u znanju, religiji i pouzdanosti.

Ovom se pitaču postavlja pitanje: Šta treba učiniti ako se ne slažu oko toga, i jedan od njih izda fetvu kojom to zabranjuje, a drugi to dozvoljava?

Ako kaže: “On ima izbor (فِي أَنْ يَأْخُذَ) - da zauzme) koje god mišljenje želi”. **Pita se):** “Ako uzme jedno od njih i veže se za njega, da li mu je dozvoljeno da se vrati drugom mišljenju i ukine prvo mišljenje?” Ako kaže: “Da”, onda je dozvolio ono što je porekao u svom pitanju nama, i to zahteva da se njegovo pitanje odbaci. Ako kaže: “Ne.” **Rekli smo:** Isto važi i za ono o čemu je pitao, a i njegovo pitanje je neuspešno. Među onima o čemu su pitali u vezi sa ovim jeste to da kad: Čovek kaže svojoj ženi ili robu reč koja, po njegovom mišljenju, ne predstavlja razvod ili emancipaciju, ali po mišljenju žene ili roba, predstavlja razvod i oslobođenje. Njen put je kroz idžtihad. Vaša izjava zahteva od žene da se uzdrži od njega, zahteva od muža da joj dozvoli seksualni odnos, zahteva od roba da se uzdrži od porobljavanja i dozvoljava gospodar da ga porobljava. Ovo vodi do otpora i korupcije, i nije dozvoljeno da ovakva izjava dolazi od Svemogućeg Allaha. **Odgovor na ovo je:** Ako je to slučaj, onda rob i žena moraju da se uzdrže od njega dok ne iznesu svoj spor pred sudiju koji će odlučiti između njih o jednoj od dve stvari. U tom trenutku, moraju da slede njegovu presudu i da napuste svoja mišljenja zbog njegovih. (Neće biti) sukoba, korupcije, kontradikcije ili protivrečnosti u presudama. Zatim im vraćamo ovo pitanje u vezi sa čovekom koji ima robinju koja priznaje njeno ropstvo, i poznato je da je ona njegova (ako) ju je oslobodio u njenom prisustvu i niko drugi nije znao za to, zatim je čovek umro, a on je imao sina koji nije znao za njenu slobodu. Zar nije deo tvoje izjave i izjave svih ljudi da je sinu dozvoljeno da je porobi i da ima odnos sa njom, i da je ona obavezna da se uzdrži od toga? Da li to zahteva kontradikciju u presudi? Pošto je takva pojava dozvoljena u stvarima o kojima postoji konsenzus, šta onda poričeš u vezi sa takvom pojavom u stvarima čiji se put zasniva na nezavisnom rasuđivanju?

Ako bi neko rekao: Ako je sudijina presuda protiv njega suprotna njegovom mišljenju, onda mora da napusti svoje mišljenje u korist sudijinog mišljenja. Zar to ne ukazuje da je njegov idžtihad pogrešan? Jer, ako bi to bio slučaj, onda ne bi bilo dozvoljeno napustiti ispravno mišljenje zbog nečeg drugog.

Rečeno mu je: Kada je uspostavljen konsenzus prethodnika i naslednika u vezi sa onim što je predmet idžtihada, i kada je presuda tada postala ono što je sudija presudio, a ne ono do čega ga je idžtihad doveo, kao da mu se neka vrsta prevlasti učinila suprotnom njegovoj izjavi u koju je verovao, bio je obavezan da pređe na nju, to je bila njegova presuda kojoj se pokoravao, a ne prva.

Među njihovim pitanjima u vezi sa ovim jeste da, ako bi svaki mudžtehid bio ispravan, onda ne bi bilo dozvoljeno svakom mudžtehidu da kaže: Moje mišljenje je ispravnije i vrednije od mišljenja nekoga ko se ne slaže sa mnom. Njegovo pozivanje ljudi na njegovo mišljenje ne bi bilo dostojnije od njegovog pozivanja ljudi na mišljenje onih koji se sa njim ne slažu. Kada otkrijemo da svaki od mudžtehida zastupa samo svoje mišljenje, isključujući mišljenje onih koji mu se protive, i tvrdi da je njegovo mišljenje prikladnije i ispravnije od njihovog mišljenja, to ukazuje na to da mu je to dozvoljeno samo zato što veruje da je on taj koji je u pravu, a da oni greše. Takođe, ako bi svaki mudžtehid bio u pravu, onda bi debate među mudžtehidima prestale, jer mu nije dozvoljeno da debatira kako bi ga skrenuo sa njegovog pravog puta, kao što nije dozvoljeno nikome da skrene drugog sa njegovog sopstvenog pravog puta. Takođe, ovo podrazumeva poništavanje rangova učenjaka i sprečava neke da budu viši od drugih, budući da je svaki od njih bio u pravu u presudi Svemogućeg Allaha, jer je razlika u rangovima učenjaka povezana sa učestalošću njihove ispravnosti u presudama Svemogućeg Allah u onome što je predmet idžtihada.

Odgovor: Što se tiče prvog odeljka o dozvoljenosti da svaki od njih pronalazi greške kod onih koji se ne slažu sa njim i da ih odobrava, nije dozvoljeno nijednom od mudžtehida da pronalazi greške kod onih koji se ne slažu sa njim u stvarima koje se zasnivaju na idžtihadu, baš kao što nije dozvoljeno putniku da pronalazi greške kod stanovnika koji krši svoju obavezu. Kao što nije dozvoljeno čistoj osobi da pronalazi greške kod žene koja je pod hajzom, jer je obaveza svakog od njih drugačija od obaveze njegovog saputnika, tako je dozvoljeno i svakom od mudžtehida, jer je njegova obaveza ono do čega ga je doveo njegov idžtihad, tako da mu nije dozvoljeno da pronalazi kod svog saputnika u njegovom verovanju.

Dozvoljeno mu je da kaže: Moje mišljenje je prikladnije i ispravnije, nakon što je uzeo u obzir stanje onoga što ima, pa kaže: Po mom mišljenju to je prikladnije i ispravnije, jer se u njemu vraća na željenu stvar koja je po njegovom mišljenju najverovatnija, pa kaže: Po mom mišljenju to je prikladnije, jer je u mom idžtihadu presuda ovoga najverovatnija, i nije mu dozvoljeno da kaže: Najispravnije mišljenje za onog koji se ne slažu sa mnom je suprotno onome do čega ga je dovelo njegovo sopstveno rezonovanje. Što se tiče njegovog pozivanja onih koji se ne slažu sa njim na njegovo mišljenje i školu mišljenja, nije mu dozvoljeno da ih na to poziva, ako su njihove izjave iznete na osnovu nezavisnog rezonovanja. Međutim, dozvoljeno mu je da ih poziva na razmišljanje i analogije, i u tome postoje razne vrste koristi- čak i ako su svi u pravu. Od toga: Ranije smo objasnili da je idžtihad mudžtehida u sudskim postupcima dve vrste:

Jedan od njih je: temeljno i iscrpno ispitivanje u istrazi.

Drugo: Napor manji od toga, na koji mu se može dozvoliti da se ograniči, i da je preuveličanje u razmišljanju bliže postizanju sličnog, i bolje je susresti se sa onim što se traži, i to je ono što zasluži obe nagrade- prema onome što je došlo u hadisima- i da je ono ispod toga dalje od saglasnosti sa sličnim i postizanjem cilja, i da može prevladati u mišljenju mudžtehida

(**إِصَابَةُ الْمَطْلُوبِ**) - u postizanje cilja) i to je ono što zasluži jednu (**الْأَجْرُ** - nagradu). Ako je ovo onako kako smo opisali, onda je dozvoljeno svakom od učenjaka da pozove svoje protivnike na iscrpno ispitivanje i da traži aspekte kriterijuma, jer smatra da je to u ovom slučaju opravdano i da je došao do slične istine kao i oni, pa poziva na ovaj način, da zasluži dve nagrade, a ovo je prihvaćeno (**جَائِزٌ** - dozvoljen) mišljenje: **i drugo mišljenje je:** On mora da objasni učenjacima obrazloženje iza svog pristupa, kako bi se otklonila svaka sumnja da sledi svoje hirove i da daje prednost sopstvenim željama bez poređenja i bez sličnosti.

On takođe mora da objasni da je ono što je usvojio je obrazloženje opravdano idžtihadom i da je dozvoljeno poverovati mu u to na osnovu obrazloženja koje je usvojio. Što se tiče njegove izjave: Ova izjava zahteva da učenjaci budu jednaki u rangu znanja i da nijedan od njih ne bude superiorniji od drugih, pošto su svi oni ispravni u presudi Svemogućeg Allaha: ne zahteva ono što je pomenuto, jer ako je idžtiħad na nivou: neki od njih odgovaraju (بِهِ - sa njim) stvarnom idžtiħadu (وَمِنْهُ مَا يَقْضَىٰ دُونَهُ، جَازَ أَنْ يَتَفَاضَلَ الْعُلَمَاءُ فِيهِ، وَكُلُّ مَنْ كَانَ أَكْثَرَ مُوَافَقَةً لِلْمَطْلُوبِ) - **A postoji i ono što ne ispunjava uslove, u kom slučaju je dozvoljeno učenjacima da se međusobno takmiče, i ko god se više slaže sa onim što se zahteva**) bio bi na višem rangu u tome, čak i ako svaki od njih ne zna da je u pravu u onome što se zahteva, što je najverovatnije. Takođe: Nije svako znanje ograničeno na idžtiħad, pa ako su mudžtehidi jednaki u tome što je svaki od njih ispravan, onda je obavezno presuditi da su jednaki u nivou znanja. To je zato što jedan od mudžtehida može biti bolje upućen u same principe, lokacije tekstova i konsenzusa, može biti bolje upoznat sa aspektima dokaza i pobijanja. Incidenti, analogije, oblici tumačenja, mogućnost da reći imaju različita značenja, pravila reći i njihovih značenja. Ako se rangovi učenjaka mogu razlikovati u ovim aspektima, onda nismo obavezni da umanjimo rangove učenjaka odobravanjem mudžtehida, jer se njihovi rangovi mogu razlikovati u aspektima koje smo pomenuli. فَمَا تَقُولُ فِي الْمَطْلُوبِ الَّذِي هُوَ الْأُسْبُهُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى ؟ - **Ako bi me neko pitao: فَإِنْ قَالَ قَائِلٌ: - “Šta bi rekao o o željenoj stvari koja je najbližnja Alahu Teâlâ?” - Kažeš:**

إِنَّهُ حُكْمُ اللَّهِ تَعَالَى فِي الْحَادِثَةِ؟ - Da li je to presuda Allaha Teâlâ u vezi sa događajem (incidentom)? **Ako je to** فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ كَذَلِكَ فَوَاجِبٌ أَنْ نُقِيمَ الدَّلِيلَ عَلَيْهِ، وَتَجْعَلَ لِلْمُجْتَهِدِ سَبِيلًا إِلَى الْعِلْمِ بِهِ sluĉaj, onda je obavezno da pružite dokaze za to i date mudžteħidu naĉin da sazna o tome..

وَإِنْ لَمْ يَكُنْ هُوَ حُكْمُ اللَّهِ تَعَالَى فَلَا مَعْنَى لِتَكْلِيفِهِمْ طَلْبَهُ - **Ako to nije presuda Allaha Teâlâ, onda nema smisla zahtevati od njega da to istraŹuje,**

لَأَنَّهُ غَيْرُ جَائِزٍ أَنْ يُكَلِّفَهُمْ طَلْبَ مَا لَيْسَ بِحُكْمِ اللَّهِ تَعَالَى فِي الْحَادِثَةِ - **jer je nedopustivo zahtevati od njega da traŹi nešto što nije presuda Allaha Teâlâ u vezi sa događajem.**

Reĉeno mu je: (نَقُولُ - Mi kaŹemo): Zaista je sud Allaha Teâlâ nad presudom onog ko se susretne s njom svojom upornošću. Ko je ne naiđe sopstvenim idžtiħadom, onda je sud Allaha Teâlâ o njemu ono na ĉemu je njegovo mišljenje utvrdio. Nijedan od mudžtehida nije obavezan da (po svaku cenu) dođe do onoga što je najverovatnije. Zato nije dozvoljeno uopšte reći da je ono što je najverovatnije Allahu Teâlâ sud kojim nam je naređeno da mu se pokoravamo. Takođe nije apsolutno da to nije sud, jer je to samo sud dodavanjem i ograniĉenjem uslova koji smo pomenuli. Ovo je kao ono što kaŹemo onome ko traŹi Kabu i onome ko puca u nevernika: Nije dozvoljeno uopšte reći da je pogodak pravca Kabe i pogađanje nevernika sud Allaha Svemogućeg. Ali, mi to ograniĉavamo i kaŹemo: On je obavezan da uloŹi trud (تَحَرِّي) i da razmišlja o tome da bude u skladu sa pravcem Kabe i da pogodi nevernika. Ako pogodi u oba, to je sud Allaha Teâlâ, a ako ih promaši, tada je Allahova presuda za ono što je uĉinio, a ne za nešto drugo. **Ako bi neko rekao:** Ako su mudžtehidi u pravu u onome što im je zadato, zašto se onda protiviš mudžteħidu koji obavlja idžtiħad i veruješ da nisi u pravu što dozvoljavaš idžtiħad i analogiju, u kom sluĉaju bi bio u pravu? A HaridŹije i oni koji smatraju tvoju krv dozvoljenom bili bi u pravu, ako to kaŹu na osnovu sopstvenog idžtiħada?

Rečeno mu je: Nije svaki događaj zasnovan na tumačenju, i obično se smatra da neki događaji imaju jasno postavljen dokaz uzvišenog Allaha, za koje se oni koji greše smatraju krivima, dok je onaj ko se drži onoga što nije ispravno u obavezi da se suzdrži od njega (وَمِنْهَا: مَا لَا يَجُوزُ) i među njima: ono što nije dozvoljeno) tumačenje o njemu, i greši onaj koji to tvrdi, kao i tvrdnja da je dozvoljeno tumačenje u zakonima. Takođe, ovakav je stav onih koji su dozvolili da se prolije naša krv putem tumačenja: dokaz protiv njih se postavlja ako njihovo tumačenje nije zasnovano na idžtihadu na način koji smo naveli.

Možemo dozvoliti prolivanje krvi na osnovu sopstvenog rasuđivanja, a možemo ga i zabraniti iz ove perspektive, sve dok za to nemamo ubedljive dokaze.

Zar ne vidite da mi dozvoljavamo idžtiḥad da se ubije musliman zbog zimmija, i dozvoljavamo idžtiḥad da ga zabrani, tako da su obe grupe u pravu? Ovo nije dozvoljeno u slučajevima kada se dokazi pružaju na jedan od dva načina. Dakle, neko ko odstupa od načina dokazivanja zbog sumnje koja mu ulazi u um je u zabludi. Onda se redovi onih koji se ne slažu sa nama po ovom pitanju razlikuju po pitanju greha i veličine greške, u skladu sa onim što situacija zahteva. **Ako bi neko rekao:** Šta kažeš o nekome ko se slaže sa tobom o dozvoljenosti idžtiḥada u originalnim presudama, ali se ne slaže sa tobom o validnosti mudžteḥida, i da tvrdi da istina leži kod jedne osobe, a da je ispravan jedan od onih koji se raspravljaju? Da li bi smatrao njegovu školu mišljenja pitanjem idžtiḥada i da li bi je odobrio? Ako je to slučaj, onda on svedoči protiv njih zbog njihove greške u tvom odobravanju mudžteḥida, te je time njegova izjava tačna. Ovo pitanje zahteva od tebe da kažeš da je tvoja izjava pogrešna, budući da si odobravao one koji su rekli da nisi u pravu. Ako im ne opravdaš izjavu da istina leži kod jedne osobe, onda moraš (proglasiti njihovu grešnost) prema onome na šta si se obavezao u smislu potpunog poricanja izjave o idžtiḥadu. **Rečeno mu je:** Ne vidim razliku između onih koji kažu da je idžtiḥad potpuno porican i onih koji poriču da su mudžteḥidi u pravu u onome što sam opisao. Po mom mišljenju, idžtiḥad nije opravdan po ovom pitanju, baš kao što nije opravdan ni u poricanju idžtiḥada i analogije. Presuda da su svi oni krivi je obavezna po meni, oni su jednakog položaja u tom pogledu, jer dokazi koji ukazuju iz perspektive rivâjeta i postupaka as'haba na dozvoljenost izgovaranja po analogiji i idžtiḥada sami su po sebi ukazatelji ispravnosti mudžteḥida, na način koji smo naveli. Dakle, presuda da su obe grupe pogrešne jeste da je njihov greh obavezan (وَاجِبٌ).

سُؤَالٌ: إِنْ قَالَ قَائِلٌ: هَلْ يَخْلُو الْقَائِلُ لِمَرْأَتِهِ: أَنْتِ عَلَيَّ حَرَامٌ، مِنْ أَنْ يَكُونَ طَلَقًا، أَوْ لَيْسَ بِطَلَقٍ؟ فَإِنْ كَانَ فِي نَفْسِهِ طَلَقًا، فَالْوَاجِبُ أَنْ يَقَعَ الْاجْتِهَادُ فِيهِ سَاقِطًا. وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي نَفْسِهِ طَلَقًا فَكَيْفَ يَصِيرُ طَلَقًا بِالْاجْتِهَادِ؟

Pitanje: Ako bi neko pitao: Da li je izjava muškarca svojoj ženi: “Zabranjena si mi” razvod ili ne? Ako on to smatra razvodom u svom umu, onda njegov idžtiḥad (pravno rezonovanje) treba da bude poništen. Ako on to ne smatra razvodom u svom umu, kako onda to postaje razvod na osnovu njegovog idžtiḥada?

الجَوَابُ: إِنَّ قَوْلَهُ: أَنْتِ عَلَيَّ حَرَامٌ لَيْسَ طَلَقًا فِي نَفْسِهِ، وَإِنَّمَا يَصِيرُ طَلَقًا بِحُكْمِ اللَّهِ تَعَالَى بِإِقْعَاعِ الطَّلَاقِ بِهِ.

Odgovor: Njegove/Njene reči „Ti si mi zabranjena/zabranjen“ nisu same po sebi razvod. Umesto toga, one postaju razvod po odluci Svemogućeg Allaha, time što je razvod izrečen njime.

Dakle, presuda Svemogućeg Allaha u vezi sa tim je ono do čega ga vodi njegovo sopstveno rezonovanje. Ko god najverovatnije veruje da je to razvod, presudit će tako, dok ko god najverovatnije veruje u nešto drugo, presuda Svemogućeg Allaha bit će prema onome u šta on najverovatnije veruje. Ako je to slučaj, nije dozvoljeno reći uopšteno da je to razvod, osim uz kvalifikaciju i uslov koji sam naveo. Ako on kaže: “Već si dao ovlašćenje da se kaže da to samo po sebi nije razvod, kako onda može biti dozvoljeno Svemogućem Allahu da mu nametne presudu o razvodu na osnovu reči koja nije razvod?” **Rečeno mu je:** “Dozvoljeno je da se ta fraza koristi za nametanje razvoda na osnovu nečega što samo po sebi nije razvod”. Zar ne vidiš da je dozvoljeno bilo Allahu Svemogućem da presudi da se onaj ko kleveta svoju ženu razvede od njega, ili da se onaj ko govori laž razvede od svoje žene? Aлах Svemogući je po našem mišljenju, presudio da je razdvajanje putem li'ana razvod. Li'an nije razvod sam po sebi, a razdvajanje kastrirane osobe je razvod po presudi, čak i ako muž ne izgovori reči razvoda. **Ako on pita:** “Kakva je vaša presuda o ovoj ženi? Da li je dozvoljena ili zabranjena?”, **kaže mu se:** “Sve to zavisi od idžtihada mudžtehida na osnovu uslova koji sam pomenuo. **فَلَا نُطْلِقُ الْقَوْلَ: بِأَنَّهَا مُبَاحَةٌ أَوْ مَحْظُورَةٌ، إِلَّا عَلَى الشَّرِيطَةِ الَّتِي قَدَّمْنَا**). - **Ja ne kažem da je dozvoljena ili zabranjena osim na osnovu uslova koji sam pomenuo.**).

Ako kaže: Koja je razlika između tebe i ljudi koji pretpostavljaju, i onih koji poriču stvari istine, i koji tvrde da ništa nema istinu osim prema svojoj vezi sa verovanjima onih koji u to veruju, uprkos njihovim razlikama, i da je sve to istinito prema onome ko to kaže i veruje u to, ali ništa od toga nema istinu u sebi? **Rečeno mu je:** Osnovni princip u ovoj stvari je da se sumnje mogu odnositi na jednu stvar u jednoj situaciji, na različite načine. Takođe je dozvoljeno da svaki od njih bude vezan presudom koja se razlikuje od presude drugog, jer to služi javnom interesu, kao što sam naveo u vezi sa onim ko istražuje Kabu, gadžati (kamenom, strelom, kopljem) nevernika, procenom potrošnih materijala i ras'hoda i slično. I kao dva čoveka koja se sretnu noću, i svaki od njih je **(وَاجِدٍ)** uveren da njegov saputnik namerava da ga ubije, svakom od njih je dozvoljeno da postupa prema onome u šta je uveren **(مَا غَلَبَ)** i da ubije svog saputnika kao odbranu. Time su obojica poslušni u onome što rade te su ispravni u sudu Svemogućeg Allaha o njima. Pošto je presuda svakog od njih povezana sa pretpostavkom, a ne sa sigurnošću, istina znanja je da je Svemogući Allah naredio vladarima da prihvate svedočanstvo onih čije sumnje najverovatnije prevladaju kada su u pitanju optužbe, a da odbace svedočanstvo onih za čiju nemoralnost veruju da najverovatnije prevladava. Sve su to presude vezane za pretpostavku te su jasno navedene **(بِهِ نَصٌ)** u Kur'anu, Sunnetu i konsenzusu ummeta. Razlika u mišljenju o tome nije uticala na činjenice.

Što se tiče znanja, ovo nije njihov put, jer je nemoguće da dva protivrečna znanja budu povezane sa jednom stvari u jednoj situaciji.

Zar ne vidite da nije ispravno da jedna stvar zna da jedna stvar postoji, a za drugu da ne postoji? Kao što nije moguće da jedna stvar bude i postojeća i nepostojeća u isto vreme, moguće je da jedna osoba misli da ona postoji, a druga da ne postoji. Dakle, ispravno je da svaka osoba ima dve suprotne pretpostavke.

وَلَا يَصِحُّ بِهِ عِلْمَانِ مُخْتَلِفَانِ فِي إِثْرَالِهِ عَلَى حَقِيقَتَيْنِ مُخْتَلِفَتَيْنِ، كَمَا يَصِحُّ ظَنَانِ مُوجِبَانِ لَهُ حُكْمٌ مُخْتَلِفَيْنِ، لِاسْتِحْوَاجِهِ أَنْ يَكُونَ لِلشَّيْءِ (الْوَاحِدِ) حَقِيقَتَانِ مُخْتَلِفَتَانِ، فَعِلْمَانِ يَعْلَمَانِ مُخْتَلِفَيْنِ. ثُمَّ يُقْلَبُ هَذَا السُّؤَالُ عَلَيْهِ، فَيَقَالُ لَهُ: خَبَرْنَا عَنِ الظُّهْرِ أَهِيَ أَرْبَعٌ؟ وَعَنِ الْإِفْطَارِ فِي رَمَضَانَ هَلْ هُوَ مُبَاحٌ؟ وَعَنِ النَّسَاءِ هَلْ عَلَيْهِنَّ صَلَاةٌ؟

Dve različite vrste znanja ne mogu se koristiti da bi se primenilo na dve različite stvarnosti, baš kao što se dve različite pretpostavke mogu koristiti da se odredi njegova odluka. To je zato što je nemoguće da jedna (الْوَاحِدِ) stvar ima dve različite stvarnosti. Dakle, dve vrste znanja se mogu koristiti da bi se obradile dve različite vrste znanja. Ovo se pitanje zatim okreće protiv njega i pita ga: "Reci nam o podnevnom namazu: da li su četiri?" Da li je dozvoljeno prekidanje posta u Ramazanu? Da li postoji namaz za žene?

Ako kaže: Ne, ostavio je pitanje nerešeno. Ako kaže: Da, napravio je grešku upotrebom reči u opštem smislu.

Ako su ove (هَذِهِ) obaveze (الْفُرُوضُ) i slična pitanja suprotna Svemogućem Allahu u smislu teksta koji jasno navodi da se (أَنَّ - te) presude onih koji su odgovorni ne mogu primeniti na jedan od dva aspekta bez drugog, osim uz ograničenje, dodatak i uslov na osnovu opisa koji smo predstavili.

Nisi obavezan da prihvatiš ovaj stav onih koji imaju pretpostavke i koji poriču stvari istine, pored njihovih sledbenika. Šta odbacuješ od takve stvari u onome što se zasniva na idžtihadu, na osnovu opisa koji smo objasnili? **Ako on pita:** "Da li je ova žena slobodna od zabranjenog ili dozvoljenog u znanju Allaha Teâlâ ?" **Rečeno mu je:** Ono što Allah Teâlâ zna o ovome je ono što mi znamo konkretno, jer ono što je dozvoljeno i ono što je zabranjeno jeste propis koji se odnosi na one koji su odgovorni, a ono što Svemogući Allah zna o tome je Njegov Teâlâ propis o nama u vezi sa tim.

Ako je rekao: Ako neki od njih veruju da je zabranjeno, a neki od njih veruju da je dozvoljeno, onda je to postalo zabranjeno i dozvoljeno u jednom slučaju. **Rečeno mu je:** Nije dozvoljeno reći uopšteno da je zabranjeno, niti da je dozvoljeno, jer to ostavlja utisak da su zabrana i dozvoljenost povezani sa tim za jednog čoveka u jednoj situaciji, a to je nemoguće. Nego, kaže se sa ograničenjem i uslovom: zabranjeno je za ovoga, a dozvoljeno za onog, prema onome što zahteva idžtihad svakog od njih, baš kao što kažemo: farz podnevni namaz. Četiri rekata su potrebna za stanovnika, a dva za putnika. **Ako je rekao:** Ako prvi kaže svojoj ženi: Zabranjena si mi, a on je mudžtehid koji ispituje stvar, ili tražilac fetve koji traži uputstvo, i mudžtehidov idžtihad odluči da se radi o razvodu, a tražilac fetve odluči da prihvati fetvu onoga ko je to video kao razvod, kada se žena razvede, kada je on izgovorio izjavu, ili kada je odluka o razvodu rešena (عِنْدَهُ - sa njim)? **Rečeno mu je:** Mi samo procenjujemo da je to bio razvod u vreme kada ga je detaljno naveo njegov govornik, u svim njegovim odlukama, uzimajući u obzir razlog od tog dana, i na osnovu događaja razdvajanja i podele nasleđa, i to šta se desilo u tom toku.

Ako se kaže: Kako može biti validno da je on u prošlosti bio obavezan nečim što ga nije obavezivalo na dan izjave? **Njemu se kaže:** Kako može biti validno da je on u prošlosti bio vezan nečim što ga nije obavezivalo na dan izjave? **Rečeno mu je:** Pošto je njegova stvar zavisila od onoga što je utvrđeno u njegovom sudu, pa bi ga obavezivala na dan izjave. Ne kažemo da on tog dana nije bio ničim obavezan na osnovu ove izjave. Umesto toga, kažemo da je presuda izjave bila (الشَّرْطُ - uslov) obavezujuća za onoga na koga se odnosi, i zbog toga ima mnogo sličnosti u osnovama. Među njima: Čovek rani drugog čoveka, pa se presuda o njegovoj rani suspenduje na osnovu onoga što će proizaći iz nje, Ako dođe do smrti kao posledica rane,

الْقَتْلُ الْآنَ بِالْجِرَاحَةِ الْمُتَقَدِّمَةِ. أَلَا تَرَى: أَنَّ الْجَارِحَ لَوْ مَاتَ ثُمَّ مَاتَ الْمَجْرُوحُ كَانَ) - ubistvo se sada smatra ranom koja je prouzrokovana. Zar ne vidiš: ako bi ranilac umro a zatim i ranjeni, tada je) presuda za ubistvo potvrđena za ranitelja.

Ako bi neko rekao: "Reci mi o mudžtehidu: kada se njegovo mišljenje utvrdi o nečemu, da li je obavezan da presudi prema onome što smatra najverovatnijim, a da ga sam sebi ne nameće? Ili nije obavezan da presudi prema određenom značenju?" **Bio bi mu rečeno:** "Postoje dva stava: **jedan od njih je taj da** je obavezan da presudi prema onome što smatra najverovatnijim i da ga ne mora sebi nametati". **Drugi je taj da** ga to ne obavezuje dok se sam ne obaveže time. Ko god zastupa prvo mišljenje, smatra da ako to preovladava u njegovom mišljenju, nije mu dozvoljeno da odstupa od njega i pređe na drugo. Dakle, on je u položaju nekoga kome je, na osnovu teksta, rečeno: **أَتَقَدُّ هَذَا الْحُكْمَ، وَالتَّزَمَهُ** - "Ja sprovedim ovu presudu", i on se toga pridržava. Ovo ga obavezuje i nema potrebe da se obavezuje kako bi osigurao da je njeno obavezivanje validno. Ko god zastupa drugo mišljenje, smatra da se ovo utvrđuje samo putem idžtihada i da se može suočiti sa situacijom koja zahteva da se od njega okrene i pređe na nešto drugo. Sudija ga može prisiliti da zauzme stav suprotan njegovom mišljenju, a on se onda mora okrenuti njemu i napustiti svoje mišljenje zbog njega. Ko god ima ovaj opis nije vezan ničim što odluči da sebi nametne. U tom slučaju, on je obavezujući za njega i nije mu dozvoljeno da odstupa od njega.

[بَابُ الْقَوْلِ فِي إِتْبَاتِ الْأَشْبَةِ الْمَطْلُوبِ فِي الْإِجْتِهَادِ]

[Poglavlje o izjavi u vezi sa dokazivanjem sličnosti potrebne u idžtihadu]

Poglavlje: Rasprava o potvrđivanju tražene sličnosti. Ebu Bekr je rekao: Govornici su se razlikovali u potvrđivanju mišljenja mudžtehida i dokazivanju istinitosti u svim izjavama onih koji se razlikuju, u onome što smo opisali iz pravila u vezi sa slučajevima fetvi. A onda su neki rekli: Ne postoji sličnost koja bi bila istinita kod Allaha Teâlâ ali sličnost je ono (مَا يَغْلِبُ - što je preovlađujuće) što mudžtehid pretpostavlja da je sličnost, **وَكُلِّفَ إِمْضَاءً**, i on je zadužen da sprovede) presudu sa tim.

Što se tiče (principa – **الْأُصُولُ**), ništa od njih nije sličnije novom događaju u načinu na koji se mora vratiti nego bilo šta drugo.

Drugi su rekli: mora postojati za sličnosti neka poznata istina kod Allaha Teâlâ, iz osnova, koju će istraživati mudžtehid, on je sličan izvorima sa događajem, iz aspekta koji zahteva povratak ka njemu.

To su govorili u svim incidentima i da u principima mora postojati nešto što je sličnije njima.

Drugi su rekli: To ne mora biti u svim slučajevima (دَائِمًا - uvek), već to mora biti u nekim od njih radi ispravnosti razmišljanja, i spomenuli smo ranije: da je to učenje Ebu Abdullaha bin Zeida el-Vasiti. On to naziva "وَيُسَمِّيهِ تَقْوِيمَ ذَاتِ الاجْتِهَادِ" - **procenom samog razmišljanja**", što znači da je ispravno razmišljanje. Kada znamo u osnovama šta je bliže nekim slučajevima bez njihovih specifičnosti, onda dopuštamo u svakoj situaciji da to bude ono koje ima osnovu koja je najbliža njenim osnovama, i u tom slučaju je validno težiti ka tome.

Ebu Bekr je rekao: Već smo pomenuli na početku idžtihada, a takođe smo preneli od Ebu el-Hasana značenje izjave naših as'haba: "Istina kod Allaha Teâlâ je u jednoj stvari: da postoji željena stvarnost, sa kojom mudžtehid pokušava da se složi kroz svoj idžtihad, čak i ako nije obavezan da je (po svakoj ceni) postigne, i da je ono što je kod Allaha Teâlâ je najbližije i najželjenije od toga". Oni ne zadržavaju stav da neki događaji možda nemaju poreklo koje je sličnije njima. Ovo je njihova izjava: "Istina kod Svemogućeg Allaha je u jednom". Ovo ukazuje na to da nisu činili razliku između njih po tome što imaju poreklo koje je sličnije njima.

Dokaz da ono što mudžtehid traži i koja ima jednu poznatu istinu kod Allaha Teâlâ jeste ono da su principi najbližiji novim dešavanjima. Ako bi Allah Teâlâ otkrio mudžtehidu najbližije (وَالْتَوْقِيفِ) - **i utvrđene**) tekstove, onda bi to bilo ono što se traži kroz idžtihad. A ako on nije zadužen da to postigne: (مَا حَكَى اللَّهُ تَعَالَى) - **ono što je Allaha Teâlâ ispričao**) u priči o Davudu i Sulejmanu (a.s.) i Njegovom izdvajanju Sulejmana radi razumevanja, (مَعَ إِنْخِبَارِهِ) - **uz Njegovo obaveštavanje**) da im je dao mudrost i znanje, onda to ukazuje na to da je (قَدْ) - **možda**) Sulejman (a.s.) postigao nešto što Davud (a.s.) nije.

Dokazano je da je ono što se dogodilo Sulejmanu (a.s.) bilo je najbližije onome što je traženo (الَّذِي تَحَرَّاهُ) - **što su obojica istraživali**) svojim sopstvenim naporima (idžtihadu). Da nije tako, bili bi jednaki u razumevanju incidenta i (وَإِصَابَةٍ) - **pogodili**) bi se najbližije.

I kao što se prenosi o Hz.Poslaniku – a.s.- da je rekao:

«إِذَا اجْتَهَدَ الْحَاكِمُ فَأَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِذَا اجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ وَاحِدٌ» - **"Kada se sudija potruđi i pogodi, imat će dve nagrade, a kada se potruđi i pogreši, imat će jednu nagradu"**. Ako ne postoji pravi cilj koji dva mudžtehida treba da traže, i ako jedan od njih može da uradi kako treba, a da drugi uradi pogrešno, značenje izjave ne bi bila tačna, jer znamo da on nije time mislio da je uradio grešku u presudi, već se utvrdilo da je dokazano da se mislilo na grešku u željenoj stvari, koja je najbližija (أَوْ أَنْ يَكُونَ الْمَطْلُوبُ بِهِ) - **ili da se želelo prisustvo sličnosti**).

Takođe: Željeni is'hod kroz idžtihad nije lišen toga da bude najverovatniji, ili željeni is'hod je postojanje sličnosti između događaja i principa, čak i ako mudžtehid ne veruje da je to najverovatnije.

Nije dozvoljeno da predmet bude postojanje sličnosti, jer bi u tom slučaju ukinula idžtihad a presuda bi tada bila zavisna od postojanja sličnosti, te bi time svaka osoba imala pravo da se poziva (مَا شَاءَ) - **na koje god želi**) događaje i principe zbog postojanja sličnosti između njih, budući da nijedan događaj nije lišen sličnosti u svakom pogledu.

Kada se ovo poništi, svatamo da mudžtehid traži samo najbližije principe incidentu. Da smo znali da nema sličnosti, bilo bi nemoguće tražiti najbližije, znajući da nema sličnosti.

Zar ne vidite da nije valjano narediti nekome da traži pravac Kabe, kada tamo nema Kabe? Niti je valjano narediti nekome da baca kamen na nevernika, kada nema predviđene mete za bacanje kamena.

Isto tako, kad god koristimo idžtihad da bismo tražili pravičnost svedoka, to mora biti povezano sa željenim ciljem, a to je pravičnost. U suprotnom, ako bismo znali da nema pravičnosti, onda ne bi bilo valjano zahtevati idžtihad u njegovom istraživanju. Slično tome, ako bismo znali, po mišljenju mudžtehida, da nema sličnosti (لَا سِتْحَالَ تَكْلِيفٌ) - bilo bi nemoguće zahtevati) njegovo istražnje. Zar ne vidite da kad god je mišljenje mudžtehida najverovatnije zasnovano na principima (بِالْحَادِثَةِ عِنْدَهُ) - **događaja po njegovom mišljenju**), onda njegovo mišljenje treba da bude povezano sa nečim pretpostavljenim, inače nije validno, jer (الْمُجْتَهِدُ لَيْسَ يَتَكَلَّفُ) - mudžtehid ne mora) da preduzima i da vrši idžtihad kako bi ga njegov idžtihad naveo da poveruje da pretpostavlja, jer je već (حَصَلَ لَهُ الظَّنُّ) - **formirao pretpostavku**) iz perspektive sigurnosti, tako da njegova pretpostavka mora biti povezana sa nečim pretpostavljenim. Pretpostavlja se da je to (الْحَقِيقَةُ) - **istina**) tražena marljivošću.

Zar ne vidite da nije ispravno reći: "Mislim da je najverovatnije da sam u pravu" na osnovu sumnje, već reći: "U većini slučajeva (أَنِّي مُصِيبٌ) - **mislim da sam u pravu**) za pretpostavku, u pogledu istine". Dakle, ako stvar nema željenu istinu (عِنْدَهُ) - **za sebe**), onda je trud da se traži nešto za šta se zna da ne postoji, nevažeći.

Ako bi neko rekao: Dokaz za ono što je najbližije nije povezan sa principima na kojima se zasniva, već je povezan sa mišljenjem mudžtehida: da su se kijasiji (analogisti) razlikovali u zabrani razloga za razlikovanje u šest kategorija na poznate načine: razmatranjem mere, ili težine, ili jedenja, ili izdržavanja, zajedno sa vrstom, poznato je da nijedan od ovih aspekata nije sličniji onome sa čime se upoređuje od drugih. Naprotiv, oni su jednaki u svojoj sličnosti sa događajem, bez prednosti jednog nad drugim u tom pogledu. Tačno je da se u ovom slučaju razmatra postojanje onoga što se dešava po mišljenju mudžtehida da je sličnije.

Odgovor: Ovo je greška onoga ko je to rekao, prema školi mišljenja većine (مَذْهَبُ الْقَوْمِ). To je zato što je mislio da oni razmatraju ono što je najbližije u pogledu oblika, izgleda i slično. To nije slučaj, jer naši as'habi uvek razmatraju ono što je najbližije u pogledu presude koja se odnosi (كَذَلِكَ) - **na to**), a merenje i vaganje su im najbližiji u pogledu vezanih za njih. Od hrane i sredstava za život.

وَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ لَمْ يُقَدَّمْ مَا ذَكَرُوهُ فِيمَا وَصَفْنَا، وَسَلِّمْ لَنَا الْأَصْلُ الَّذِي قَدَّمْنَا - Ako je to slučaj, onda ono što su pomenuli u onome što smo opisali ne bi bilo predstavljeno, a princip koji smo predstavili, bio bu nam sačuvan.

فَإِنْ قَالَ: إِنَّ مَا ذَكَرْتُ مِنْ تَعَلُّقِ الْحُكْمِ إِنَّمَا هُوَ كَلَامٌ فِي ذَلِيلِ الْعِلَّةِ، لَا فِي الْعِلَّةِ نَفْسِهَا، وَالْقِيَاسُ إِنَّمَا يَقَعُ عَلَى الْعِلَّةِ لَا عَلَى دَلِيلِهَا - **Ako kaže:** Ono što sam pomenuo o tome da je presuda povezana je samo diskusija o dokazima za uzrok, a ne o samom uzroku, a analogija se primenjuje samo na uzrok, a ne na njegove dokaze.

قِيلَ لَهُ: وَهَذَا غَلَطٌ نَّانٍ، لِأَنَّ الْكَئِيلَ وَالْوَزْنَ إِنَّمَا صَارَا عِلَّةً لِأَنَّهُمَا بِهِذَا الْوَصْفِ الَّذِي ذَكَرْنَا مِنْ تَعَلُّقِ الْحُكْمِ بِهِمَا، فَإِذَا كَانَ تَعَلُّقُ الْحُكْمِ بِالْكَئِيلِ وَالْوَزْنِ وَضْعًا مِنْ أَوْصَافِهِمَا كَانَا أَشْبَهَ بِالْحَادِثَةِ مِنَ الْأَكْلِ وَالْإِقْتِيَابِ مِنْ بَابِ تَعَلُّقِ الْحُكْمِ بِهِمَا - **Rečeno mu je:** Ovo je druga greška, jer su mera i težina postali uzrok samo zato što su, uz ovaj opis koji smo pomenuli, vezani za pravilo. Dakle, ako je pravilo vezano za meru i težinu kao jedan od njihovih opisa, onda bi one bile sličnije incidentu jedenja i preživljavanja sa aspekta pravila koje im je vezano.

Iz onoga što smo opisali postalo je jasno da je najverovatnije da je to kvalitet koji seže do izvornog principa (يَعْتَبِرُهُ هَذَا الْقَائِلُ مِنْ) - **na kojem je zasnovan**), a ne do mišljenja mudžtehida. Zatim, okrenemo ovo pitanje u vezi sa onim što ovaj govornik smatra najverovatnijim po mišljenju mudžtehida.

Bit će upitan: Reci nam o merenju, jelu ili preživljavanju. Da li se kaže da su neki od ovih opisa, po mišljenju mudžtehida, sličniji pšenici i hurmama (مِنْ بَعْضِهِ) - **nego nekima od njih**? **Ako kaže:** Da.

Rečeno mu je: Kako se ovo može pretpostaviti? Dobro je poznato da je (شَبَّهَ الْأَرَزَّ بِالْبُرِّ) - **uporedio je sličnost pirinča i pšenice**) po tome što se mere merom posledica njegove sličnosti sa njom po tome što se i jedu, konzumiraju i (وَمُدَّخَرَيْنِ) - **skladište**). Zato je prevlast sumnje u tom pogledu nevažna.

Zato, u ovom pogledu **nema** (لَا) razmatranja za pojavu (الْأَشْبَهَ) - **najsličnijeg** (غَيْرَ هَذَا الْوُجْهِ) - osim ovog aspekta), o Bože, osim ako se ne izostavi razmatranje onoga što je najbliže, a razmatra se samo postojanje (السَّيِّئَةِ) - sličnosti). Ovo vas dovodi do potpunog napuštanja idžtihada, pozivajući se na događaj bilo kojim principima koje analogista želi, zbog sličnosti između njega i nekoga na neki način, a ovo je izjava koja nije među rečima pravnika. **Ako bi neko rekao:** Zar nije dozvoljeno da nam Svemoguća Allah naredi da se trudimo da tražimo pravdu svedoka, a Svemoguća Allah zna da pravde nema, zašto onda poričeš da je to (حُكْمٌ) - **presuda**) o incidentima?

قِيلَ لَهُ: لَوْ لَمْ نَظُنَّ أَنَّ هُنَاكَ عَدَالَهً لَمَّا صَحَّ تَكَلُّفُنَا الْاجْتِهَادَ فِي طَلِبِهَا - **Rečeno mu je:** Kad ne bismo mislili da postoji pravda, ne bismo morali da se trudimo da je tražimo.

Zar ne vidiš da nije ispravno (طَلَبٌ) - **zahtevati**) od nas da tražimo pravdu od grešnika čiji je greh poznat? Umesto toga, idžtihad je ispravan zato što smo mislili da pravda postoji, pa smo se trudili da je tražimo.

Dakle, kažeš, u vezi sa presudom o incidentu: Mislim da u principima postoji nešto što je sličnije tome u stvarnosti?

Ako ovo kažeš, onda si napustio svoju izjavu da ono što je najverovatnije sledi samo mišljenje mudžtehida, a ne princip potreban za pripisivanje događaja tome. A ako istraješ u svojoj izjavi da u stvarnosti nema najverovatnijeg, onda nije ispravno da kao dokaz navodiš pitanje onoga ko istražuje tražeći integritet svedoka. Naprotiv, to je bio svedok protiv tebe, jer, ako znamo da nema pravde, budući da nije dopušteno težiti da je tražimo.

فَصْلٌ فِيْمَا يُوجِبُهُ الْاِجْتِهَادُ مِنَ الْاَحْكَامِ

[Poglavlje o odlukama koje zahteva idžtihad]

Poglavlje: Učenjaci se razlikuju u pogledu propisa koji zahtevaju idžtihad. Može li se nazvati religijom Allaha Uzvišenog? Neki kažu: “**Ne može se reći إِنَّهُ دِينٌ - da je to religija**“ Allaha Uzvišenog, jer to implicira da nam je Allah Uzvišeni propisao različite religije, u skladu sa razlikama mudžtehida.

I onaj ko to govori treba da kaže da je vera Allaha Uzvišenog dozvoljena da se napusti i da se od nje odustane, i da ukoliko bi bilo dozvoljeno napustiti veru Allaha Uzvišenog, bilo dozvoljeno i suprotstavljati se Poslaniku – a.s. -.

I među ljudima ima onih koji kažu da je to vera Allaha Uzvišenog, jer da nije vera Allaha Uzvišenog, bilo bi dozvoljeno blud, krv i imanje bez vere Allaha Uzvišenog.

Ebu Bekr je rekao: Ispravno mišljenje je da je to dug prema Svemogućem Allahu (i ko god odbije da koristi ovaj termin uopšte, samo se ne slaže sa imenom, a ne sa značenjem, jer se svi učenjaci idžtihadu slažu da je Svemogući Allah nametnuo izgovaranje ovoga onome koga njegov idžtihad dovede do toga, i da onaj ko postupa po njemu postupa u ime Svemogućeg Allaha, a ono što su nas obavezali da potvrdimo jeste da Svemogući Allah ima različite religije, onda to nije potrebno, jer razlika u obavezama sa stanovišta teksta ih ne obavezuje (ذَلِكَ - na to).

Isto tako, ako kažemo, u vezi sa idžtihadom, da nas on ne obavezuje i da je to zabranjeno samo prema školi mišljenja onih koji istinu stavljaju u jednu osobu, a sve ostalo u zabludu, onda nije moguće reći da je to dug prema Svemogućem Allahu, jer nema sigurnosti da je ono do čega ga je idžtihad doveo bila greška, a ne željena presuda.

Što se tiče onoga ko tvrdi da je ispravan u očima Svemogućeg Allaha i da je Božja presuda o svakoj osobi u vezi sa presudama o događajima ono do čega ga je doveo njegov sopstveni idžtihad, onda nema razloga da se uzdrži od toga da kaže da je ono što mu je Svemogući Allah nametnuo u tom pogledu je religija Svemogućeg Allaha.

[بَابُ الْكَلَامِ عَلَى عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ الْعُبَيْرِيِّ]

[Poglavlje o diskusiji o Ubajdullahu Ibni'l-Hasanu el-Anberiju]

Ebu Bekr je rekao: Ubejdulah el-Anbari je tvrdio da je razlika u mišljenju među ljudima religije –

[أَهْلُ الْمِلَّةِ] u vezi sa pravdom [الْعَدْلُ], prisile [الْجَبْرُ],

u monoteizmu i antropomorfizmu [وَفِي التَّوْحِيدِ وَالتَّشْبِيهِ], u odlaganje, u pretnje [وَالْإِجَاءِ وَالْوَعِيدِ], i u imenima [وَفِي الْأَسْمَاءِ], u presude [وَالْأَحْكَامِ], i na sve ostalo oko čega se nisu slagali. Svi su oni u pravu i ispravni. Jer svaki onaj koji razgovara o tome, veruje u ono što je postalo očigledno iz tumačenja Knjige i Sunneta, pa su svi oni u pravu, jer je svako od njih obavezan da govori u skladu sa onim što prevladava u njegovom mišljenju, i što je preuzela njegova misao, a nije mu naređeno da zna ono što je skriveno kod Allaha Uzvišenog, prema onome što smo rekli o presudama muftija u pitanjima koja se tiču fetvi.

Abu Bekr je rekao: Ovo je korumpirana i očigledno raskalašna doktrina. Osnovni princip je da je nametanje dužnosti kroz idžtihad validno samo na način koji dozvoljava dolazak tekstualnog teksta. (I **sve u čemu** - **وَكُلُّ مَا**) dozvoljavamo idžtihad i odobravamo mudžtehide uprkos njihovim razlikama, dozvoljavamo samo na način koji dozvoljava dolazak tekstualnog teksta sa sličnim presudama, u vezi sa različitim presudama.

Što se tiče pravde, prisile, monoteizma, antropomorfizma i slično, nije dozvoljeno da se tekst prenosi u skladu sa svim mišljenjima različitih učenjaka. Oni koji se razlikuju po tom pitanju dužni su da veruju u svaki njegov aspekt onakav kakav jeste. Nemoguće je da tekst zahteva od nekih ljudi da veruju u pravdu, a od drugih da veruju u prinudu, ili da zahteva od nekih da veruju u monoteizam, a od drugih da veruju u upoređivanje Allaha Teâlâ sa Njegovim Teâlâ stvaranjem.

Isto važi i za sve attribute i imena Svemogućeg Allaha oko kojih su se ljudi religije [أَهْلُ الْمِلَّةِ] razlikovali, zbog kontradikcije u njihovom izgovaranju i njihove nemogućnosti.

I kada bi to bilo dozvoljeno, bilo bi dozvoljeno i neznanje o tome, kao i to da je On Teâlâ drevni Tvorac. Kada bi bilo dozvoljeno neznanje onih koji su dužno obavezni (**punoletna i umnozdruva osoba** – **مُكَلَّفِينَ**), bilo bi dozvoljeno i to da On Teâlâ naređuje neznanje (**بِهِ** - **o tome**). Kada je to oboreno, znamo da je istina (u) jednom od izreka onih koji se o tome razlikuju, a to je ono što je potkrepljeno argumentima i potvrđenim Njegovim dokazima. A onaj koji se protivi tome i odstupa od Njega Teâlâ, on je zabludeo i nije na pravom putu.

Takođe: Onaj ko ovo kaže ne govori bez dozvoljavanja Svemogućem Allahu da mudžtehide optereti znanjem o istinitosti dva mišljenja, tako da svakog od njih optereti valjanošću pojave znanja o istinitosti onoga do čega su ga doveli njegov idžtihad i razmatranje, uprkos razlici između dva mišljenja i kontradikciji dve škole mišljenja, ili svaki od njih opterećuje pretpostavkom o tome do čega su ga doveli njegovi sopstveni naponi (sopstveni idžtihad), a ne istinitošću znanja.

Ako je Njegovo dodeljivanje istih povezano sa stvarnošću znanja, onda smo naučili da je stvarnost znanja jedna i da nije dozvoljeno da se dva kontradiktorna znanja povezuju sa njom. Dakle, iz te perspektive bi se ono spoznalo kroz dva znanja. Baš kao što nije dozvoljeno da jedna stvar ima dve kontradiktorne istine.

Pošto je ovo nemoguće, znamo da je nemoguće optužiti ljude znanja za to na dva kontradiktorna načina. **وَإِنْ قُلْنَا: إِنَّهُ كَلَّفَهُمَا الظَّنَّ فَحَسْبُ، دُونَ حَقِيقَةِ الْعِلْمِ، مِنْ حَيْثُ لَا يَسْتَجِيلُ وَجُودُ الظَّنِّ مِنْهُمَا عَلَى وَجْهَيْنِ مُتَضَادَّيْنِ.** - A ako kažemo da ih je On Teâlâ optužio samo za pretpostavku, bez stvarnosti znanja, pošto im nije nemoguće da imaju pretpostavku na dva kontradiktorna načina.).

Čak i ako je istina jedna, onda je to nemoguće iz razloga koje smo pomenuli, ako nije praćeno razmišljanjem koje vodi ka znanju, i ako je praćeno odvrćanjem od razmišljanja i mirom duše sa onim što preovlađuje u nagađanju.

Međutim, ako je povezana sa kontemplacijom i težnjom ka istini, onda sumnja može biti dozvoljena na ovaj način jer ispunjava period kontemplacije, vodeći do saznanja i razumevanja istine onoga što se traži.

Takođe je zabranjeno nametanje pretpostavke na način koji smo pomenuli, zbog prisustva sličnog teksta, i zbog onoga što on sadrži o dozvoljenosti nepoznavanja Allaha Svemogućeg i Njegovih Teâlâ svojstava, i zbog onoga što smo opisali o pojavljivanju dokaza istine iz njega, i zbog onoga što smo opisali o saglasnosti svih onih koji se ne slažu, da istina leži u jednom od njih, i na grešnosti onoga ko se u tome opire, i to da se razlikuje od onoga što smo opisali o idžtihadu u odlukama o incidentima analogije sa ostalim aspektima koje smo pomenuli.

Jedna od njih je ta da ne postoji jedinstvena istina u odlukama koje se zasnivaju na Njegovom Teâlâ putu. Umesto toga, Njegova Teâlâ presuda o svakome je da sprovede ono do čega ga je doveo njegov sopstveni idžtihad. Sva ostala pitanja koja smo pomenuli, kao što su pravda, prinuda, monoteizam i antropomorfizam, već su dostigla poznatu istinu. Zato nije dozvoljeno da odluka Svemogućeg Allaha bude suprotna njihovoj pravoj prirodi.

Među njima: Odluke o nesrećama mogu se izreći samo na način na koji se tekst može preneti, kao što je razlika u obavezi putnika i stanovnika, i žene koje su pod hajza i čiste.

Pošto tekst nije dostupan za sve ostale stvari koje smo pomenuli na različite načine, nije valjano nametati obavezu da se u njih veruje na te načine.

Ako bi neko rekao: Ne poričem da se jedan od onih koji se razlikuju u pogledu osobina i dela Allaha Svemogućeg optužuje samo za ono što najjače misli i ono što dominira njegovim mišljenjem, bez dostizanja istine, budući da nije nemoguće da svako od njih ima pretpostavku na različite načine. Ispravno je optužiti ih za to, a da se ne zna šta je u stvarnosti skriveno od Allaha Svemogućeg.

Baš kao što se od onog koji istražuje pravac Kabe zahteva da veruje u ono što smatra njenim pravcem, uprkos razlici i kontradikciji pravaca, jedna osoba mora da veruje da je na severnoj strani, ako je to po njenom mišljenju najverovatnije, a druga osoba mora da veruje da je na južnoj strani, kada je to po njenom mišljenju najverovatnije, uprkos kontradikciji ta dva pravca i nemogućnosti dolaska do pravog pravca Kabe. Tekst navodi oba. Kaba ima jednu stvarnost i jedan pravac pred Allah-om Teâlâ, na koji ne utiču naponi onih koji ulažu trud, niti menja svoj pravac sa pravca u kome jeste, kao što to čine razlike onih koji se razlikuju. Isto tako, nametnuo je onome ko je najverovatnije verovao u pravednost svedoka: da veruje u njihovu pravednost i da sprovede presudu zasnovanu na njihovom svedočenju, nametnuo je drugom ko je najverovatnije verovao u njihov **فِسْقُهُمْ** - **nemoral**: da veruje u njihov nemoral i da poništi njihovo svedočenje. Poznato je da oni ne mogu biti ništa drugo do li poštene ili grešni kod Allaha Teâlâ, njegovo stanje kod Allaha Teâlâ zavisi između dve strane.

Isto tako: To važi za troškove, vrednovanje potrošnje, količine mera i težina; mišljenja istraživača o njima se mogu razlikovati u zavisnosti od onoga što prevladava u njihovim pretpostavkama, a poznato je da ove stvari imaju istine kod Allaha Uzvišenog, koje su se dogodile na jedan način, bilo da se slažu sa mišljenjem nekih od njih ili suprotstavljaju mišljenju svih njih, jer je moguće da istina bude drugačija od onoga što su rekli; i pored toga, nije dopušteno da se tekstovi primenjuju na načine gde je došlo do neslaganja među onima koji se razlikuju sa tim, zato je tačno da su bili obavezani pretpostavkama u različitosti i suprotnosti, uz jednu istinu; Kao što se ništa slično ovome ne poriče za ono na čemu je narod izdvojio svojstva Allaha Uzvišenog i Njegovih dela, i kao što bi trebalo da budu pobožni verujući u ono što prevladava nad njihovim sumnjama i da ništa nema na njima od tajni Allaha Teâlâ od sumnjive stvarnosti, jer oni nisu obavezni za nešto što je tajno.

Dozvoljeno je osobi, ako je u svom razmišljanju prevladao neki stav da kaže: to je tako, a mislim da je to tako prema mom razumevanju i verovanju, u tom bi slučaju bio iskren.

Zar ne vidite da ako je neko uveren da je Kaba u ovom pravcu, on može reći: Ovo je pravac Kabe, a druga osoba koja je uverena da je drugi pravac najverovatniji pravac može reći: Ovo je njen pravac. Međutim, on misli na ono što ima, a ne na ono što je skriveno od Svemogućeg Allaha u vezi sa njenom stvarnošću.

Svemogući Allah je pripovedao o nekim svojim poslanicima – a.s. - kada je jednog od njih usmrtio na sto godina, a zatim ga oživeo i upitao:

أَوَ كَآلَٰذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا
فَأَمَّا تِلْكَ الْأُمَّةُ مِائَةٌ عَامٍ ثُمَّ بَعَثْنَا قَوْمًا آوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ
لَبِيتُ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ
ءَايَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ
اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

259. Ili za onoga koji je, prolazeći pored jednog do temelja porušenog grada, povikao: "Kako će Allah oživiti ove što su pomrli?" I Allah učini te on umre i tako ostade stotinu godina, a onda ga oživi i zapita: "Koliko si ostao?" – "Dan ili dio dana" – odgovori. "Ne" – reče On – "ostao si stotinu godina. Pogledaj jelo svoje i piće svoje – nije se pokvarilo; a pogledaj i magarca svoga – da te učinimo dokazom ljudima – a pogledaj i kosti – vidi kako ih sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo." I kad njemu bi jasno, on povika: "Ja znam da Allah sve može!" [El-Bekara: 2/259].

Bio je istinit, jer se njegova izjava odnosila na ono što je najverovatnije bilo na njegovom umu.

Odgovor: Ono što smo predstavili dovoljno je svakome ko o tome razmisli da odbaci ovo pitanje iz perspektive koju smo pomenuli. Dozvoliti ovom postavljaju pitanja da radi šta god želi je kao da dozvoljava nepoznavanje Svemogućeg Allaha i Njegovih Teâlâ svojstava.

I da je dozvoljeno dozvoliti to, bilo bi dozvoljeno narediti to, a da je ovo dozvoljeno, bilo bi dozvoljeno narediti laž o njemu i psovati ga, i psovati njegove poslanike- mir s njima- a to je ružno i ne sme se raditi (o Allahu, Uzvišenom). Tako da ne može reći onaj ko to govori da se odvoji od onih koji su to dozvolili u svemu u čemu se ljudi protive, bilo da su iz vere ili bilo koji drugi oblik nevernika i bogohulnika, tako da svaki od njih ko veruje u nešto, smatra to obaveznim za svoj stav, i da za ono u čemu se ummet razišao ne može biti specijalna dozvola za to, bez obzira na ono u čemu su se odvojili od religije, od drugih vrsta ljudi koji su nevernici i Bogohulnici.

Kada je dozvoljavanje toga izjednačeno sa odobravanjem mudžtehida u tome, što bi dovelo do odvojenosti od islama i izlaska iz zajednice, tako je i presuda onih koji se razlikuju unutar ummeta u obeležjima Allaha Uzvišenog, i onome što je dopušteno ili zabranjeno, to je zato što pojava dokaza monoteizma (وَتَنْبِيْهُ الرُّسُلِ) - i **potvrda verovesnika**) biva prepreka koja sprečava odobravanje mišljenja onih koji se razlikuju u tome - a na njihovim razlikama- i slično tome, trebaju biti i razlike među ljudima religije u pogledu svojstava Allaha Teâlâ, Njegovo Teâlâ pominjanje i Njegova Teâlâ dela.

Ono što je pomenuo o onima koji su se razilazili u istraživanju pravca Kabe, prilagođavanju svedoka i troškova, potvrđivanju količine mera i težina prema najverovatnijem mišljenju, i obavezi svake osobe da radi ono do čega ga je doveo njen sopstveni trud, uprkos činjenici toj da je istina o tome jedna sa Svemogućim Allah-om, nemogućnosti dolaska teksta o tome prema postojanju razlika, koje ni u čemu nisu među onima koje smo pomenuli, a to (أَنَّهُ -da je) obaveza onoga ko istražuje pravac Kabe nije njegova pretpostavka da se Kaba nalazi u ovom, a ne u bilo kom drugom pravcu.

Isto tako (الْفَرْضُ عَلَى الْمُتَحَرِّيِّ) - **obaveza sudije koji vodi istragu**) nije obaveza onoga ko je optužen da veruje da je ta osoba pravedna ili nemoralna. Isto važi i za troškove i slične stvari.

Obaveza u ovim stvarima povezana je sa drugim stvarima koje im je naređeno da izvrše kada su imali jaku sumnju u vezi sa opisom, čak i ako sama sumnja nije bila ono što im je naređeno da urade.

Što se tiče onoga čiji idžtihad ga navodi da veruje da je ovo pravac Kabe i da treba da klanja namaz prema njoj, i onoga čije je mišljenje najverovatnije da su svedoci pravedni, on treba da sprovede presudu na osnovu njihovog svedočenja. A onaj čije je mišljenje da je vrednost istrošene odeće tolika i tolika, on treba da bude obavezan da je plati kao istrošenu.

Zar ne vidiš da ako nije obaveznog namaza okrenute ka Kabi, ne bi mu bilo naređeno da je traži ili istražuje njen pravac? A onoga ko nije obavezan da sluša dokaze ili izveštava o sopstvenim naporima u proveru svedoka, onda je njegovo (الْتَّحَرِّيِّ - **istraživanje**) nevažeće.

Isto tako, ko god nije obavezan da nametne nekom drugom presudu u vezi sa garancijom nečega što zahteva procenu, nije obavezan da koristi samostalno rezonovanje (idžtihad – اجْتِهَادُ).

Naučio sam da je obaveza u ovim situacijama povezana sa sprovođenjem presude na osnovu onoga što je najverovatnije po nečijem mišljenju, a ne sa verovanjem na osnovu mišljenja. I sve što se od osobe zahteva i što joj je naređeno da sprovede i što je najverovatnije po njenom mišljenju, onda je dozvoljeno da tekst dolazi sa sličnom presudom. Zar ne vidiš da je dozvoljeno narediti nekim ljudima da se okrenu ka Kabi, a drugima da se okrenu negde drugde, znajući da jeste, kao što je neko ko se plaši i slično?

Dozvoljeno je da se jedno lice zaduži da donese presudu na osnovu svedočenja ove dvojice, a da se drugi zaduži da ne donosi presudu na osnovu njihovog svedočenja.

Dozvoljeno je da neki ljudi naplate potrošaču ove odeće deset dirhema, a drugom, ako se sa njim spore, jedanaest dirhema. Stvari na koje se odnosi validnost naplate, uprkos njihovim razlikama, mogu se izraziti kroz tekst. Zato su sve bile tačne, a razmatranje različitih sumnji se izostavlja, jer nisu dužnosti kojima su bili zaduženi, čak i ako su bili zaduženi samo kada su postojale, baš kao što se dužnost naplaćuje po dostizanju puberteta, tako prisustvo vremena i stvari same po sebi nisu dužnost.

To nije slučaj u pogledu svojstava i dela Allaha Uzvišenog, Veličanstvenog, u čemu se ummet razlikovao, jer im je propis koji im je naložen u tom pogledu bio da veruju u stvar kakva jeste, i nema drugog propisa o tome osim toga. Dakle, za Allaha Teâlâ nije bilo dozvoljeno, neka su svetla imena Njegova, da im dozvoli da veruju u ono kao da je to nešto drugo od onoga što jeste. Zbog toga je istina u jednom od tih izreka, a to je ono što se poklapa sa istinom onoga što se zahteva, dok je sve drugo zablude i neistina. A Allah Teâlâ najbolje zna šta je ispravno.

كَتَبَ فِي آخِرِ النُّسخَةِ " ح ": " فَرَعَ مِنْ نَسَخِ هَذَا الْكِتَابِ الْفُصُولَ لِلرَّازِيِّ بِعَوْنِ اللَّهِ الْمَجَازِيِّ، الْفَقِيرِ إِلَى رَحْمَتِهِ، مُحَمَّدُ بْنُ مَاضِيٍّ، عَمَّا اللَّهُ عَنْهُ، وَمَتَّعَ بِهِ مُسْتَنْسَخَهُ وَنَاطِرُهُ. الْعَصْرُ فِي يَوْمِ الْاِثْنَيْنِ الْمُبَارَكِ مِنْ شَهْرِ رَبِيعِ الْآخِرِ، عَامَ ثَمَانٍ وَأَرْبَعِينَ وَسَبْعِ مِائَةٍ. أَحْسَنَ اللَّهُ عَافِيَتَهُ، وَذَلِكَ بِالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى

Na kraju prepisa, napisano je " ح " : Završio je sa prepisivanjem ove knjige poglavlja za Razija uz Božiju pomoć, siromašni koji se nada Njegovoj milosti, Muhammed bin Madi, neka mu Allah Teâlâ oprosti, i neka uživa u njoj njegov prepisivač i nadzornik. U vremenu u ponedjeljak blagoslovenog meseca Rabij drugi, godine osam i četrdeset i sedam stotina. Allah Teâlâ mu podario zdravlje, a to je u el-Aksu.

، وَكَتَبَ فِي آخِرِ النُّسخَةِ " ه ": " هَذَا آخِرُ أَصُولِ الْفُقْهِ لِلْإِمَامِ أَبِي بَكْرٍ الْجَصَّاصِ أَحْمَدَ بْنِ عَلِيٍّ الرَّازِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ -، فَرَعَ عَنْ كِتَابَتِهِ الْعَبْدُ الضَّعِيفُ أَبُو حَنِيفَةَ، أَمِيرُ كَاتِبِ بْنِ أَمِيرِ عَمْرِ الْعَمِيدِ الْمَدْعُو -، بِقَوَامِ الْقَارِئِ الْأَتْقَانِيِّ بِدِمَشْقٍ، حَمَاهَا اللَّهُ عَنْ الْآفَاتِ، سِرَّارِ الْمُحَرَّمِ مِنْ سَنَةِ تِسْعٍ وَأَرْبَعِينَ وَسَبْعِمِائَةٍ، وَكَانَ تَارِيخُ النُّسخَةِ الَّتِي كَتَبْتُ هَذِهِ النُّسخَةَ مِنْهَا فِي رَجَبٍ مِنْ سَنَةِ إِحْدَى وَتِسْعِينَ وَثَلَاثِمِائَةٍ، وَكَانَ وَفَاءُ أَبِي بَكْرٍ الرَّازِيِّ سَنَةَ سَبْعِينَ وَثَلَاثِمِائَةٍ. وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا هُوَ أَهْلُهُ، وَصَلَوَاتُهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ قَوْلٍ بِقَدْرِ الْوُسْعِ وَالْإِمْكَانِ بِالْأَصْلِ الْمَنْسُوخِ مِنْهُ، فِي شَهْرِ رَبِيعِ الْأَوَّلِ مِنَ السَّنَةِ الْمَذْكُورَةِ ". تَمَّ دِرَاسَتُهُ وَتَحْقِيقُ كِتَابِ " الْفُصُولِ فِي الْأُصُولِ " لِلْإِمَامِ الْجَصَّاصِ وَلِلَّهِ الْفَضْلُ وَالْمِنَّةُ

I napisao je na kraju kopije „H“: “Ovo je poslednji princip jurisprudencije imama Ebu Bakra el-Džesasa Ahmada ibn Alija el-Razija, neka mu se Allah Teâlâ smiluje. Slabi rob Ebu Hanifa, glavni pisar sina poglavara Umera el-Amida, zvanog Kavam el-Farabi el-Atkani u Damasku, neka ga Allah Teâlâ zaštititi od nesreća, završio je pisanje u mesecu muharemu sedamsto četrdeset devete godine, a datum kopije sa koje je napisana ova kopija bio je u Radžebu trista devedeset prve godine, a smrt Ebu Bakra el-Razija bila je trista sedamdesete godine. Hvala Allah Teâlâ jer je On Teâlâ toga dostojan, a Njegove dova neka su na našem efendiji Muhammedu (s.a.v.s.) i celoj njegovoj porodici. Prihvaćeno je najbolje što je bilo moguće i sposobno. Sa originalnom kopijom iz nje, u mesecu rebiu'l-Evvel gore pomenute godine. Knjiga “el-fusûl fil-usûl” od Imama el-Džesasa je proučen i potvrđen, i sva hvala i zahvalnost pripadaju Allahu Teâlâ.

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je sva slava i hvala Alahu Teâlâ. Neka je mir, blagoslov i ljubav Allaha Teâlâ nad Njegovim miljenikom i našem Resûllullahu (يَا أَيُّهَا اللَّهُ تَعَالَى أَطْعَمَهُ، وَسَقَاهُ) – neka je mir i blagoslov Allaha Teâlâ na njega), na njegovu porodicu, na njegove as'habe, na sve učenjake islama i na sve muslimane i muslimanke. Amin. Eto, danas završih prevod prvog toma ove knjige “el-fusûl fil-usûl” od Imama el-Džesasa. Skrušeno molim mog Gospodara Teâlâ, Gospodara svih svetova Allaha Teâlâ da mi oprosti znane i ne znane grehe i svaki propust ili grešku koja mi se potkrala u toku rada na prevodu ove knjige. Skrušeno molim mog Gospodara Teâlâ, Gospodara svih svetova Allaha Teâlâ da mi primi ovo delo i da mi njome pomogne da se spasim vatre Džehennema. Amin.

Pevodioc sa arapskog jezika: Samir B: 05.08.2025, 10:47. Deutschland.